

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fethiye ERKEN

KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU
(DERLEME, İNCELEME)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fethiye ERKEN

KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU
(DERLEME, İNCELEME)

Danışman

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Bu tez SYL-2018-3877 Proje numarasıyla Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırmalara
Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fethiye ERKEN'in bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Danışmanı):Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT

(İmza)

Üye

:Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

(İmza)

Üye

:Doç Dr. Seyfullah YILDIRIM

(İmza)

Tez Başlığı:	KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU (DERLEME, İNCELEME)
--------------	---

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13/09/2019

Mezuniyet Tarihi : 31/10/2019

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Korkuteli İlçesi Ve Köyleri Folkloru (Derleme, İnceleme)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Fethiye ERKEN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	FETHİYE ERKEN
Öğrenci Numarası	20165242004
Enstitü Ana Bilim Dalı	TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Tez Başlığı	KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU (DERLEME, İNCELEME)
Turnitin Ödev Numarası	1190735723

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 209 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 11/10/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 9

alıntılar dahil % 11 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KORKUTELİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Korkuteli İlçesi Adının Kaynağı.....	6
1.2. Korkutelinin Tarihi	6
1.2.1. Psidya Devri	6
1.2.2. Roma Bizans Devri	6
1.2.3. Selçuklular Devri.....	7
1.2.4. Hamitoğulları ve Teke Beylikleri Devri.....	8
1.2.5. Osmanlılar Devri	8
1.3. Korkutelinin Coğrafi Yapısı ve İklimi.....	9
1.4. Korkutelinin Ekonomisi.....	9
1.5. Korkutelinin Nüfusu ve İdari Durumu	9
1.6. Korkutelinin Ekonomik Durumu	9
1.7. Korkutelinin Ulaşımı	10

İKİNCİ BÖLÜM

HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

2.1. Masal.....	11
2.1.1. Masalların İncelemesi	13
2.1.2. Masal Metinleri	14
2.1.2.1. Alik Bilmezse Balık Bilir	14
2.1.2.2. Tavuk.....	15
2.1.2.3. Üç Oğlan.....	15
2.1.2.4. Ayşecik İle Fatmacık	17
2.1.2.5. Yedi Uyurlar	18
2.1.2.6. Alaaddin Mahallesi.....	19

2.1.2.7. Halil İbrahim Bereketi	19
2.1.2.8. Meryem Ana	19
2.1.2.9. Duvara Yaramayan Taş Olmaz.....	20
2.1.2.10. Nolcam, Noldum, Nolcedim Noldum	20
2.1.2.11. Kızcağızla Kuşcağız	21
2.1.2.12. Günah	22
2.1.2.13 Tuz Kadar Sevgi	22
2.1.2.14. Üç Heykel	23
2.1.2.15. Adam İle Yılan	24
2.1.2.16. Ermiş Kişi	24
2.1.2.17. Harun-ı Reşit	24
2.1.2.18. Hayırsız Adamın Cenazesi	25
2.1.2.19. La İlahe İlk Allah.....	26
2.1.2.20. İncili Çavuş.....	26
2.2. Fıkra	27
2.2.1. Fıkraların İncelemesi.....	29
2.2.2. Fıkra Metinleri.....	29
2.2.2.1. Tembel Mehmet.....	29
2.2.2.2. Artvinli Hoca	30
2.2.2.3. Yaşlı Kadın	30
2.2.2.4. Dokuzcuk Kalacak.....	30
2.2.2.5. TurceûnÂyeti	30
2.2.2.6. Yörükle Değirmenci	31
2.2.2.7. Vasiyet.....	31
2.2.2.8. Az Yalan.....	32
2.2.2.9. Ekel Adam	32
2.2.2.10. İncili Çavuş I	32
2.2.2.11. Molla ile Yahudî Âlimi.....	33
2.2.2.12. Ben De Şaştım Bu Dünyanın İşine	33
2.2.2.13. Münker Nekir Melekleri	33
2.2.2.14. Nasreddin Hoca I	34
2.2.2.15. Nasreddin Hoca II.....	34
2.2.2.16. Nasreddin Hoca III	35
2.2.2.17. Nasreddin Hoca IV	35
2.2.2.18. Nasreddin Hoca V	35
2.2.2.19. Hocayı Mı Bulamadın Kocayı Mı	35

2.2.2.20. Zenginin Karısı	35
2.2.2.21. İncili Çavuş II	36
2.2.2.22. Sarı Lira	36
2.2.2.23. Ölüm	37
2.2.2.24. Eşek	37
2.2.2.25. Yörükle Hoca Efendi	37
2.2.2.26. İki Kör	38
2.2.2.27. Bayburtlu Hacı.....	38
2.2.2.28. Hoca İle Ateist	38
2.2.2.29. Hoca Efendi I.....	39
2.2.2.30. Hoca Efendi II	39
2.2.2.31. Kara Mehmet	39
2.2.2.32. Mutakıp-Aslına Mutakıp	40
2.2.2.33. Vaktin Geldi Uç.....	40
2.2.2.34. Üç Şakacı.....	40
2.2.2.35. Bana Sorun Bu Cavuru	41
2.2.2.36. Bu Da Bize Bir Oyundur	41
2.2.2.37. İki Hırsız	41
2.2.2.38. Çiftçinin Öküzleri	41
2.3. Hikâye.....	42
2.3.1. Hikâye İncelemesi	42
2.3.2. Hikâye Metinleri	43
2.3.2.1. Kamdır Geçer, Demdir Geçer.....	43
2.3.2.2. İlmin Başı Sabır	43
2.3.2.3. Şükür.....	44
2.3.2.4. Çömlek Kıran	44
2.3.3. Dinî Hikâye Metinleri	45
2.3.3.1. İbrahim Aleyhisselam.....	45
2.3.3.2. Hz. Nuh.....	45
2.3.3.3. Hz. Muhammed	46
2.3.3.4. Hz. Musa.....	46
2.3.3.5. Hz. Adem.....	47
2.3.3.6. Lokman Hekim	48
2.3.3.7. Hz. Nuh.....	48
2.3.3.8. Hz. Muhammed	49
2.3.3.9. Fatih Sultan Mehmet	49

2.3.3.10. Musa Aleyhisselam	49
2.3.3.11. İmam-ı Âzam.....	49
2.3.3.12. Kumru.....	50
2.3.3.13. İnsan, Köpek, Eşek Soyu.....	50
2.3.3.14. Kedinin Hakkı	50
2.3.3.15. Veysel Karâni	51
2.3.16. Uğur-u Abbas	51
2.3.3.17. Köpeğin Yaratılışı.....	52
2.3.3.18. Baykuş	52
2.3.3.19. Hz. Muhammed	52
2.4. Türkü.....	53
2.4.1. Türkülerin İncelemesi	54
2.4.2. Türkü Metinleri	56
2.4.2.1. Lirik Türküler	56
2.4.2.1.1. Aşk Türküleri	56
2.4.2.1.2. Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri	63
2.4.2.1.3. Taşlama, Yergi, Güldürü Türküleri	63
2.4.2.1.4. Tören Türküleri.....	63
2.5. Mânî.....	68
2.5.1. Mânilerin İncelemesi.....	70
2.5.1.1. Mânî Metinleri.....	70
2.6. Atasözü	71
2.6.1. Atasözlerinin İncelemesi	72
2.6.2. Atasözü Metinleri.....	73
2.7. Ağıt	75
2.7.1. Ağıtların İncelemesi	76
2.7.2. Ağıt Metinleri.....	77
2.7.2.1. Asker Ağıtları	77
2.7.2.2. Ayrılık / Gurbet Ağıtları	78
2.7.2.3. Evlatlar İçin Ağıtlar	84
2.7.2.4. Felek İçin Ağıtlar.....	84
2.7.2.5. Hastalık Ağıtları	87
2.7.2.6. Tören (Kına) Ağıtları.....	90
2.7.2.7. Başka Bir Kişiye Söylenen Ağıtlar.....	106
2.7.2.8. Ölüm Ağıtları.....	109
2.7.2.9. Diğer Ağıtlar.....	129

2.7.2.10. Eksik Olan Ağıtlar	130
2.8. Bilmece	132
2.8.1. Bilmecelerin İncelemesi	133
2.8.2. Bilmece Metinleri.....	133
2.9.2.1. Eşyalarla İlgili Olan Bilmeceler	133
2.9.2.2. Yiyeceklerle İlgili Olan Bilmeceler.....	133
2.9.2.3. Hayvanlarla İlgili Olan Bilmeceler	133
2.9.2.4. Doğa Olaylarıyla İlgili Bilmeceler	134
2.9.2.5. Herhangi Bir Sınıflandırmaya Girmeyen Bilmeceler.....	134
2.9.2.6. Birden Fazla Cevabı Olan Bilmeceler	134
2.10. Duâ ve Bedduâ.....	134
2.10.1. Duâ ve Bedduâların İncelemesi.....	135
2.10.2. Duâ Metinleri	136
2.10.3. Bedduâ Metinleri.....	138
2.11. Tekerleme	139
2.11.1. Tekerlemelerin İncelemesi	140
2.11.2. Tekerleme Metinleri.....	141

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

3.1. Doğum	144
3.1.1. Doğum Öncesi.....	144
3.1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları	144
3.1.1.2. Hamile kalmamak için yapılan etkinlikler.....	145
3.1.1.3. Aşırma.....	145
3.1.1.4. Cinsiyet Tayini	146
3.1.2. Doğum Sırası.....	146
3.1.2.1. Doğum Kolaylaştırıcı Etkinlikler	146
3.1.3. Doğum Sonrası.....	147
3.1.3.1. Kütük Atma	147
3.1.3.2. Çocuğun Göbeği ve Göbek İle İnanışlar	147
3.1.3.3. Tuzlama	148
3.1.3.4. Aşa Yatırma.....	149
3.1.3.5. Kırk Basması, Kırk Düşmesi, Kırk Karışması	149
3.1.3.6. Kırklama	152

3.1.3.7. Albasması, Alkarası.....	153
3.1.4. Geç Yürüyen-Geç Konuşan-Ağlayan ve Sık Sık Düşen İçin Başvurulan Uygulamalar.....	154
3.1.4.1. Yürümeyen Çocuklar için.....	154
3.1.4.2. Sık Sık Düşen Çocuklar İçin	155
3.1.4.3. Geç konuşan Çocuklar İçin.....	155
3.1.4.4. Kekeme Çocuklar İçin	155
3.1.5. Diş Çıkarma ve Diş Hediği	156
3.1.6. İlk Saç ve İlk Tırnak Kesme Uygulamaları.....	156
3.1.7.Ad Verme	156
3.2. Sünnet	157
3.3. Askerlik.....	157
3.4.Düğün.....	157
3.4.1. Evlenme Biçimleri.....	158
3.4.2. Evlilik Yaşı.....	158
3.4.3. Evlilik Aşamaları.....	159
3.4.3.1. Eş Seçimi	159
3.4.3.2. Dönürcü Çıkma / Kız Görme/ Kız İsteme	159
3.4.3.3. Söz Kesimi/Nişan	160
3.4.3.4. Çeyiz Hazırlıkları	160
3.4.3.5. Düğüne Davet / Okuntu	160
3.4.3.6.Düğün	160
3.4.3.7. Kına Gecesi	162
3.4.3.8. Çeyiz Serme.....	163
3.4.3.9. Düğünde Zamanı Yapılan Eğlenceler.....	163
3.4.10. Nikah	165
3.4.11. Gelin Alma	165
3.4.12. Güvey Salma	167
3.4.13. Döşek Kaldırma.....	167
3.4.14. Gelin Yüzü.....	167
3.4.15. Günümüzde Korkuteli Düğünü	169
3.5. Ölüm	170
3.5.1. Ölüm Öncesi.....	170
3.5.1.1.Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler	170
3.5.2. Ölüm Sırası.....	171
3.5.3. Ölüm Sonrası.....	171

3.5.3.1. Ölüm Olayının Duyurulması	171
3.5.3.2. Defin İşlemleri	171
3.5.3.3. Ruhla İlgili İnanmalar	171
3.5.3.4.Ölünün Belirli Günleri	172
3.5.3.5. Ölünün Eşyaları	173
3.6. Hıdırellez	173
3.7. Koç Katımı	174
3.8.Diğer İnanmalar Ve Uygulamalar	175
3.8.1. Batıl İnançlar	175
3.8.2. Memoratlar	176
3.8.3. Büyü	177
3.8.4. Nazar	177
SONUÇ	179
KAYNAKÇA	182
EK- Kaynak Kişiler Listesi	185
SÖZLÜK	189
ÖZGEÇMİŞ	191

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

C.: Cilt

TDK: Türk Dil Kurumu

t.y.: Tarih yok

Yay.: Yayınları

ÖZET

Halk bilimi alanında derleme, toplumların sahip oldukları kültürel değerlerin ortaya çıkarılmasında ve kayda geçirilmesinde kullanılan önemli yöntemlerden biridir.

Bu çalışmada Antalya'nın Korkuteli ilçesi ve köylerinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri derlenip incelenmiştir. Modern zamanın kültüre olan etkisi, sosyal ve ekonomik gelişmeler ve hızla gelişen teknoloji karşısında zedelenen geleneksel yapının unutulma noktasına geldiği görülmüştür. Yazılı kaynaklarda yer almayan ancak halk arasında varlığını hala sürdürebilen bazı sözlü kültür ürünlerinin varlığını devam ettirmesini ve nesilden nesile aktarımını sağlayabilmek için folklor ürünlerinin düzenli bir şekilde derlenerek kayda geçirilmesi son derece önemlidir. Korkuteli ilçesi ve köylerinin, kültürel mirası tamamen yok olmadan yapılan bu çalışma ile halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin toplanması hem sosyal açıdan hem de bölge halkının geçmişine ışık tutması bakımından faydalıdır.

Alan araştırması olan bu çalışma, derleme yönteminin kuralları, sınıflamaları ve sınırlamalarının rehberliğinde Korkuteli ilçe ve köyleri halkının bireyleriyle yüz yüze görüşmeler yapılarak, gözlem ve örnek olay tekniklerinden de yararlanılarak çalışma sahasının çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Korkuteli ve köyleri, halk bilimi, halk edebiyatı, folklor, kültür.

SUMMARY

FOLKLORE COLLECTION AND INVESTIGATION OF KORKUTELİ DISTRICT AND VILLAGES

The compilation of folklore is one of the important methods used in revealing and recording the cultural values of societies.

In this study, folk literature and folklore products of Korkuteli district and villages of Antalya were compiled and examined. It has been seen that the traditional structure, which has been damaged in the face of the impact of modern time on culture, social and economic developments and rapidly developing technology, has reached the point of forgetting. It is extremely important to regularly compile and record folk literature and folklore products in order to ensure the continuation and transmission of some oral culture products that are not included in the written sources but can still exist among the people. The collection of folk literature and folklore products is beneficial both in social aspect and in terms of shedding light on the past of the people of the region with this study carried out without completely destroying the cultural heritage of Korkuteli district and villages.

This study, which is a field research, was conducted with face to face interviews with individuals of Korkuteli district and village people under the guidance of the rules, classifications and limitations of the compilation method, and the study area was analyzed using the techniques of observation and case studies.

Keywords: Korkuteli and its villages, folklore, folk literature, folklore, culture.

ÖNSÖZ

Kültür; bir milletin yaşantısından, örf ve adetlerinden, dininden, ahlakından, estetik anlayışından, sözlü ve yazılı edebiyatından, düşünsel ve duygusal etkinliklerinden oluşan maddî ve manevî ürünler bütünüdür. Bir toplumun kültürü, inanç sistemleri ve gelenekleri bir önceki kuşaktan bir sonraki kuşağa aktarılır. Bu aktarım sürecinde bir önceki kuşaktan alınan unsurlar birtakım değişikliklere uğratarak sürdürülürken aynı zamanda kendisinden de bir şeyler katarak zengin bir kültür yapısı ortaya çıkarılır. Bir toplumun ortak yaşantısını, duygu ve paylaşımlarını, değer dünyalarını yansıtan ögeler olan halk kültürü ve halk edebiyatı, millet için önemli unsurlardan biri olmakla birlikte bireylerin de kendi yaşantısını anlamlandırmasına yardım eder.

Toplumsal kültür, zaman içerisinde çeşitli sebeplere bağlı olarak olumlu veya olumsuz yönde değişip dönüşmektedir. Günümüzde de hızla gelişen teknoloji, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve değişen zaman sonucunda insanlığın var olduğu andan itibaren sürdürdüğü gelenekler halk kültürü ve halk edebiyatına ait değişmeyen âdetler, inanışlar ve uygulamalar modern çağla birlikte değişmeye başlamış, yavaş yavaş hafızalardan silinerek tamamen yok olmaya yüz tutmuştur. Bu durum kaybolan kültür değerlerinin, hafızalardan tamamen silinmeden tespit edilip kayıt altına alınması, yaşatılması ve özellikle yeni nesillere kazandırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu bağlamda teknolojinin olumsuz etkilerine rağmen Korkuteli yöresi bazı değişikliklere ve unutulmalara maruz kalsa da hala folklorik değerlerinin bir kısmını koruyabilmektedir. Ayrıca materyal açısından orijinalite değeri bulunan bu unsurların bir an önce derlenip bilimin hizmetine sunulması sadece edebiyat açısından değil sosyal bilimlerin diğer şubeleri içinde büyük önem arz etmektedir. Bütün bu nedenlerin ışığında bu çalışmanın hazırlanmasına karar verilmiştir.

Çalışmamızdaki amacımız, hızla gelişen teknoloji ve kitlesel iletişim araçlarının olumsuz etkileri karşısında gün geçtikçe unutulmaya yüz tutan Korkuteli halk bilgisi ürünlerinin yazıya geçirilerek kayıt altına alınması, derlenip sınıflandırılması ve kataloglaştırılmasıdır. Böylece, halk kültürleri ve halk edebiyatı ürünlerinin unutularak kaybolması engellenecek sözlü kültür ürünlerinin yeni nesillere ulaştırılması sağlanmış olacaktır.

Bu çalışmada saha araştırması faaliyetleri kapsamında yüzyüze görüşme tekniğine bağlı derlemeler gerçekleştirilmiştir. Derlemeler öncesinde, derleme faaliyetinin gerçekleştirileceği yerleşimdeki mahalle/köy muhtarlarıyla iletişim kurulmuştur. Ayrıca

Korkuteli ilçe merkezi için yerli halk dediğimiz iki üç asır boyunca sadece Korkuteli’de yaşamış olan büyüklerimize ulaşılmış olup, köylerde ise, köy halkının yaşayışına hakim olan, doğumundan yaşlılığına kadar köyde yaşanan olaylara uzun yıllar canlı şahitlik etmiş kişilerle iletişim kurularak hem kaynak şahıslara daha rahat ulaşım sağlanmış hem de sağlıklı malzemelerin kaydedileceği doğru kaynaklara ulaşılmıştır.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında, araştırmanın amacı, konu ve saha sınırları, yöntemi ve verilerin toplanması, verilerin yazıya geçirilmesi ve değerlendirilmesi ve kaynak kişi bilgilerinden bahsedilmiştir.

Birinci bölümde, saha çalışması yaptığımız yörenin adının kaynağı, tarihi, coğrafi yapısı ve iklimi, ekonomisi, nüfus ve idarî durumu , ekonomik durumu ve ulaşım durumu yazılı kaynaklardan yararlanılarak bölge kısaca tanıtılmıştır.

Çalışmanın esasını oluşturan ikinci ve üçüncü bölümlerde, sahada derlemeler yoluyla elde edilen Korkuteli ilçesi ve köyleri halk edebiyatı ürünleri olan masal, fıkra, hikâye, türkü, ağıt, atasözü, mâni duâ ve beddua, bilmece, tekerleme; halk bilimi malzemeleri olan doğum, düğün, ölüm, hıdırellez, koçkatımı ve inanışlar ortaya konmuştur.

Değerlendirme yapılırken ilk olarak konularla ilgili literatür bilgisi verilmiş, ardından sahadan derlenen sözlü edebiyat ürünleri incelenmiştir. Masal, fıkra ve hikâye metnlerinin başlıkları kaynak şahıslardan alınmamış olup tarafımızca metne en uygun başlık yazılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, tez çalışması kapsamında derlenen bilgilerden yola çıkılarak değerlendirme yapılmıştır ve ulaşılan sonuçlar ile önerilere yer verilmiştir.

Kaynak şahıslarımızın anlattıklarına riâyet edilmiş metinler üzerinde ekleme, çıkarma, olayların sırasını değiştirme gibi işlemler yapılmamıştır. Ancak fiil çekimlerinde standart Türkiye Türkçesi kullanılarak metinler yazıya geçirilmiş olup yerel özellik taşıyan kelimeler düzeltme yapılmadan yazılmıştır.

Derleme süresince malzeme veren herkesten bilgi alınmıştır. Kaynak kişilerimiz arasında genç olanlar da bulunmaktadır. Ancak daha çok belirli bir yaşın üzerindeki kişilerden fazla malzeme elde edilmiştir. Kaynak şahıslar ise, anlattıkları halk edebiyatı ürünlerini çocukluk ve gençlik yıllarında büyüklerden dinleyerek öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

Halk bilimi ürünleri derlenirken görüşme sırasında genellikle birden fazla kaynak şahıs bulunmuştur. Derleme ortamının kalabalık olması malzemelerin hatırlanması açısından çalışmamıza fayda sağlamıştır. Ancak beş altı kişiden birer cümle alınarak yapılan kayıtlar yazıya geçirilirken her cümlenin sonuna kaynak kişinin adının yazılması metin bütünlüğünü bozacağı için farklılık gösteren noktalarda derlenen yerin isminin yazılması daha uygun bulunmuştur. Bütün saha çalışması boyunca derleme yapılan tüm kaynak şahıslar çalışmanın

sonunda tablo halinde verilmiştir.

Derlemeler sırasında kaydedilmiş olan ve metin içerisinde geçen yerel söyleyiş özelliği gösteren kelimeler sözlük içerisinde, derlemeler sırasında kullanılan kaynak kişilerin isim, soy isim, yaş ve eğitim durumları kaynak kişiler listesinde verilmiştir.

Araştırma alanında yapılan saha çalışması sırasında gösterdikleri ilgiden ötürü Korkuteli merkezi ve köylerindeki akrabalarım, anlatıklarıyla derlemelerime katkı sağlayan tüm herkese teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışması boyunca desteklerini benden esirgemeyen sevgili anneme, anlattığı fıkra ve hikâyelerle tezimin oluşmasında çok emeği olan canım babama, aylarca süren derleme çalışması boyunca bıkmadan usanmadan benimle birlikte derleme yapan sevgili ablam, kardeşim ve halama, çalışmanın şekillenmesini sağlayan anneannem ve dedeme, kaynak kişilerime ulaşmamda bana öncülük eden, tek tek isimlerini sayamadığım tüm yakın dostlarıma minnettarım.

Çalışmamın hem derleme aşamasında hem de yazıya geçirilme sürecinde bilgi ve birikiminden yararlandığım, deneyimleriyle bana yol gösteren ve geniş kütüphanesinin kapılarını bana sonuna kadar açan, yaşadığım her zorlukta ilgi ve desteğini eksik etmeyen çok kıymetli hocam Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT'a şükranlarımı sunarım.

Fethiye ERKEN

Antalya, 2019

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Halk bilimi, bir ülke ya da bir bölge halkına ait maddi ve manevi bütün kültür öğelerini kendine özgü yöntemlerle bilimsel olarak derleyen, sınıflandıran, değerlendiren ve bunların sistematik açıklamasını yorumlayarak yapan bir bilim dalıdır. Doğumdan ölüme kadar insanın yaşantısında yer alan, anlam katan, geliştiren, olgunlaştıran, hayatının her alanına etki eden tüm kültürel unsurlar, görenekler, gelenekler, inançlar, sözler, davranış ve tutumlar halk biliminin dinamik yapısını oluşturur.

Halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin büyük bir bölümü, kaynağı bilinmeyen ya da unutulmaya yüz tutmuş sözlü ürünlerden oluşmaktadır. Daha eski dönemlerde dilin gücü ile geçmiş geleceğe taşıyabilen insanoğlu, gelişen teknoloji ve kitlesel iletişim araçlarının olumsuz etkileri karşısında gün geçtikçe tahribe uğrayarak unutulmaya yüz tutmakta kültürümüzün kaynağı olan bu halk yaratmalarının yok olmasına engel olamamıştır. Her yörenin kendine özgü olan halk bilimi ve halk edebiyatı ürünleri kültürün aktarımı ve devamlılığı açısından olabildiğince kayıt altına alınması ve yaşatılması gerekmektedir. Bu çalışma ile Korkuteli ilçe halkının duyuş, düşünüş ve yaşayış özellikleri halk kaynaklarından kayıt alınması, Korkuteli yöresinin Türk halk kültüründeki yerinin belirlenmesine yardımcı olması, gelecek kuşaklara aktarılmasına imkân tanımak ve daha sonra bu alanda yapılacak çalışmalara da katkı sağlaması amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmaya katkıda bulunması için, konu sınırları içine halk bilimi ve halk edebiyatı malzemelerinin yanı sıra Korkuteli'nin tarihî, coğrafi, ekonomi, nüfus, idâri, ulaşım gibi özellikleriyle ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Araştırmanın Saha ve Konu Sınırları

Korkuteli yöresinin halk edebiyatına ve halk bilimine ait unsurlarının sistematik bir şekilde kayıt altına alınması, aynı zamanda da tarihî, kültürü ve inanç sistemini ilgilendiren bilgilerin tespit edilerek yazıya aktarılması gerekmektedir. Bu sebeple çalışmalar Korkuteli ilçe merkezi ve köylerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmamızın coğrafi sınırı, Korkuteli ilçe merkezi ve köyleridir. Konu sınırı ise, sözlü kültürüne ait halk edebiyatı ürünleri ve halk bilgisi uygulamalarını, folklorik özellikleri kapsamaktadır. Saha çalışması sonrasında derlenen ve tespit edilen halk bilimi ürünleri belli bir düzen yöntemle yazıya geçirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Verilerin Toplanması

Çalışmaya literatür taraması yapılarak başlanmış ve çalışma alan araştırması yöntemi ile hazırlanmıştır. Alan çalışmasına çıkmadan önce Korkuteli haritası incelenmiş, köylerle ilgili tespitler yapılarak bir planlama yapılmıştır. Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşılmasında yörenin kültürel değerlerini bilen kılavuz kişilerden, mahalle ve köy muhtarlarından yararlanılmıştır. Ayrıca kendi imkânlarımız dâhilinde ilçe merkezinde ikamet eden halkın yaşayan son çınarlarına ve sadece köyde yaşamış olan, gelenek ve göreneklere hâkim kişilere ulaşılmıştır. Böylece bilgi açısından daha sağlıklı kaynak şahıslarla birebir görüşme imkânı yakalanarak istenilen malzemeler elde edilmiştir.

Tezimizde halk kültürü ürünleriyle ilgili kullanılan gözlem, görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle Korkuteli ilçesi ve köylerinin halk kültürüne ve anonim halk kültürü ürünlerine ulaşmaya çalışılmıştır. Gözlem tekniklerinden “katılımlı gözlem” yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde uzun süre vakit geçirilerek sağlıklı ve ayrıntılı bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır. Ayrıca “görüşme” tekniğinden de yararlanılarak kaynak kişilerle seyircili ve seyircisiz ortamlarda birebir görüşmeler yapılmıştır. Alan araştırmasına başlamadan kaynak kişilere yöneltilecek sorular hazırlanmıştır. Soruların hazırlanmasında Metin Ekici’nin “Halk Bilgisi (Folklor), Derleme ve İnceleme Yöntemleri” adlı kitabından faydalanılmıştır. (Ekici, 2010: 149-238) Mümkün olduğunca kaynak kişiyi sıkmadan sohbet havasında, bu soruların cevapları alınmaya çalışılmıştır. Sorular yüz yüze görüşme tekniği ile kaynak şahıslara birebir sorulmuş olup unutulmuş bilgilerin zihinlerde tekrar canlanması için örnekler ve hatırlatmalar eşliğinde derleme yapılmıştır. Çalışmanın gidişatına göre sorular güncellenerek olabildiğince farklı noktalara değinilmiştir. Çalışma sürecinde yapılan tüm görüşmeler kaynak kişinin gönül rızası alınarak baştan sona ses kaydı yapılmıştır.

Kaynak kişilerimizin yanına giderken hem gönüllerini almak hem de derleme öncesinde sıcak bir iletişim kurmak için küçük hediyeler ve ikramlıklar hazırlanmıştır. Kendilerini güvende hissetmeleri ve daha rahat konuşabilmeleri için özellikle kaynak şahıslarımızın tanıdığı, bildiği kimselerle birlikte görüşmelerin yapılmasına dikkat edilmiştir. Böylece daha sağlıklı, daha bütün ürünler elde edilmiştir. Ses kaydı yapmak istemeyen kaynak kişilerde edinilen bilgiler yazı yolu ile kayıt altına alınmıştır. Bazı kaynak kişiler ise ses kayıtlarının başkaları tarafından dinlenilmesinden rahatsızlık duyacaklarını ifade etmişler, onlar için de anlatılan bilgilerin yazmakla yetişemeyeceği, kayıtların sadece tarafınca dinleneceği ve herhangi bir platformda paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Özellikle kadın kaynak şahıslarımız, türkü ve ağıt söylerken ‘günah olur veya başkaları kınar’ düşüncesiyle daha çekingen davranmışlardır. İsimlerini vermek istemeyen kadın kaynak şahısların isimleri yerine de çalışma boyunca “ismini vermek istemeyen kaynak şahıs” tabiri not düşülmüştür.

Geçiş dönemlerinde uygulanan gelenek ve görenekler hakkında bilgi veren kaynak kişilerimiz ise diğer türlerde yaşadıkları çekimserliğin aksine daha rahat bir tavır takınarak başından geçen olayları da cevaplarının içine harmanlayarak uzun uzadıya anlatmışlardır. Bazı durumlarda kaynak kişinin başından geçen olayları da anlatmak istemesiyle soruların cevapları dağılmıştır. Ancak derlemenin akışının bozulmaması, kurulan iletişimin zedelenmemesi ve doğal ortamın bozulmaması için bu dağılmalar hoşgörü ile karşılanmış, kaynak şahsa hissettirmeden verilen cevapların yönü, soracağımız sorulara doğru değiştirilmeye çalışılmıştır.

Halk bilimi ürünlerinin derlenmesine ise icrası sırasında katılmaya çalışılmıştır. Ancak geçiş dönemlerinde gözlem tekniği ile katılmanın mümkün olmadığı durumlarda veya günümüzde uygulamadan kalkmış olan eski adetlerin yapılış şekli kaynak kişilerimizin detaylı anlatımlarıyla yazıya aktarılmıştır.

Folklorun kapsamına giren konuları eksiksiz bir biçimde bir araya getirmenin bir takım zorlukları da söz konusudur. Çalışma alanı belli bir yöreye yönelik bile olsa konuların fazla olması; folklor malzemesinin tespiti, derlemesi ve yazıya geçirilmesinde bazı güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Çalışma sürecinde araştırma için gidilen köylerin bazılarında havanın sıcak veya soğuk olması, bazılarında ise kaynak kişilerin köy dışında tarlada, yaylada olması veya hayvanlarının günlük bakım saatine denk gelinmesi gibi durumlar zaman zaman sıkıntı yaratmıştır. Karşılaşılan başka bir sorun ise, özellikle kadın kaynak şahısların görüşme yapmaktan çekinmeleridir. Böyle durumlarda bizlere eşlik eden, yöreyi iyi bilen ve yörede de tanınan kişi ya da kişilerin ricalarıyla, zaman zaman da kendi ailemin Korkutelili olmasından dolayı kendimi tanıtarak güven ortamı oluşturarak bu tür sıkıntıların önüne geçilmeye çalışılarak görüşmelere devam edilmiştir.

Yaşanan başka bir zorluk da yüz, yüz elli kişiden az nüfuslu olan yerleşimlerde kaynak kişilerin bulunamaması sıkıntısıdır. Bu durumlarda birbirine yakın olan yerleşimlerde kaynak şahıslarımızın da yönlendirmesiyle aynı unsurlara sahip oldukları kabul edilerek varsa çok küçük farklılıkların belirtilmesine karar verilmiştir. Yakaköy, Çaykenarı, Leylek, Karakuyu, Çukurca adlı köyler arası yakın mesafe olması ve çalışmamıza kaynaklık edecek kişilerin çok az olması nedeniyle en sağlıklı bilgileri edindiğimiz Karakuyu ve Çaykenarı köylerinde derlemeler yapılmıştır. Diğer köylerin de aynı kültür özelliğine sahip oldukları kaynak şahısların anlatımıyla doğrulanarak kalan noktalara ayrıca saha çalışması düzenlenmemiştir.

Derleme çalışmasında teknik malzeme olarak telefon üzerinden ses kayıtları ve fotoğraflar alınmıştır. Bütün ses kayıtları ve fotoğraflar kaynak şahısların izinleri ile kullanılmıştır. Öncelikle Korkuteli ilçe merkezi ve köyleri birer defa gezilerek ürünlerin varlığı görülmüş olup kaynak kişilerin taraması yapılmıştır. Daha sonra toparlanacak

malzemenin varlığına göre bazı köylerimize en az üç ve daha fazla, bazı köylerimize ise bir veya iki defa gitmenin yeterli olduğu anlaşılmıştır. Aşağı yukarı iki yıl süren derleme çalışmasına, derlenen malzemelerin bütün köylerimizde ve ilçe merkezimizde tekrara düşmesiyle ve ulaşılması gereken kaynak şahıslarımızın tümüyle görüşme yapılmasından dolayı son verilmiştir.

Ürünler sözlü olarak toplandıktan sonra belli bir düzen ve yöntemle yazıya geçirilmeye çalışılmıştır. Yazıya geçirilme esnasında derlenen ürünler ses kayıt cihazları yardımıyla tekrar tekrar dinlenilerek sağlam ve eksiksiz bir şekilde yazıya aktarılmasına özen gösterilmiştir.

Verilerin Yazıya Geçirilmesi ve Değerlendirilmesi

Saha çalışması sonunda elde ettiğimiz veriler iki yıllık bir süre içerisinde toplanmıştır. Kayıt altına alınan bütün malzemeler, harddisk ve bilgisayar üzerine yedeklenmiştir. Ses kayıtları büyük bir titizlikle dinlenerek her kelimenin yerel söylenişlerine de özellikle dikkat edilerek yazıya aktarılmıştır. Ancak bazı ses kayıtlarımız derleme sırasında yaşanan engelleyemediğimiz kalabalık ortamlardan kaynaklı seslerin fazla olması ve kayıtların bazı yerlerinde uğultulu seslerin yükselmesi, kayıtları dinlerken zorluk çıkarmıştır.

Derlenen malzemeler, yazıya geçirilirken yazı dili olarak Türkiye Türkçesi'nin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle herhangi bir transkripsiyon işareti kullanılmamıştır. Sözlü kültüre dayalı olan çalışmamızda mahalli dil özellikleri yoğun bir şekilde görülmüştür. Metinlerde bazı ince anlamlar bu mahallî kelimelerle sağlanmıştır. Özellikle bu havanın bozulmaması için yerel kelimeler üzerinde düzeltme işlemi yapılmayarak kelimelerin muhafaza edilmesine özen gösterilmiştir. Mahallî kelimelerin anlamca açıklaması hazırladığımız sözlük içerisinde verilmiştir. Manzum metinlerdeki vezin ve kafiye aksaklıkları doğal haliyle bırakılmış, tamir yoluna gidilmemiştir. Malzemelerin tamamı sözlü kaynaklardan alındığı için bu tür aksaklıkların doğal olduğu kabul edilmiştir.

Toparlanan malzemeler, konularına göre gruplara ayrılmıştır. Ancak birtakım türlerbirden fazla tasnife girebildiği için türün, örneklerinin yoğun olduğu bölümlere alınması uygun bulunmuştur. Derlediklerimiz arasında bazı ürünler, tekerleme gibi görünse de daha çok ölçülü söz özelliği gösteriyordu. Ancak bu sözler bir grup oluşturacak kadar çok olmadığı için yeni bir başlık altında değil de tekerlemeler içinde değerlendirilmiştir.

Halk bilimi başlığı altında incelediğimiz noktalara kaynak kişilerin anlattığı başlarından geçen olaylar, italik ve tırnak içinde metne dâhil edilmiş olup sonuna parantez içinde kaynak kişinin adı ve soyadı verilmiştir. Farklı kaynak şahıslardan derlediğimiz şiirlerin bir kısmı ve aynı kaynak şahıstan farklı zamanlarda derlediğimiz metinler tarafımızca

birleştirilmiştir. Çalışmamıza tarafımızca eklenen hususlar [] işareti ile, düzelttiğimiz noktalar ise () işaretiyle gösterilmiştir. Kaynak şahıslarımızın hatırlayamadığı kelimeler yerine dört nokta (....), kayıtlardan bizim anlayamadığımız kelimeler üç nokta (...) ile belirtilmiştir.

Son olarak yazıya geçirilen bütün kayıtlar, konu başlıklarına göre tasnif edilip incelenmiştir.

Çalışmada, Korkuteli ve yakın çevresine ait halk bilimi ve halk edebiyatı konularının tamamına yer verildiği söylenemeyeceği gibi, araştırmanın eksiksiz olduğu da iddia edilmemektedir.

Kaynak Kişi Bilgileri

Alan araştırmalarında derlenecek bilgilere sağlıklı bir biçimde ulaşmak için öncelikle doğru kaynak kişilerle doğru iletişimin kurulması çok önemlidir. Derleyici, soru sorduğu ve malzeme aldığı kimse ile karşılıklı bir güven havası yaratamamışsa derleme, kesinlikle istenilen başarıya ulaşamamaktadır. Bu nedenle, alan araştırması yapılırken sahada geçirilen zaman içerisinde kaynak kişilerle pozitif ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Derlemeye başlayacağımız her kaynak kişiye, derlemenin nedeni ve amacı anlatılarak karşı tarafın güven duygusunu kazanmasına ve samimi bir ortamın oluşturulmasına özen gösterilmiştir.

Kaynak kişilerin seçiminde yöreyi ve yöre halkını iyi bilen kişilerden yardım alınarak araştırma konumuz açısından bilgilerin en verimli şekilde toplanabileceği kişiler tercih edilmiştir. Özellikle de en yaşlı ve ikamet ettiği köyde hemen hemen bütün hayatını geçirmiş kişilerden yararlanılmıştır. Alan araştırması sırasında yapılan görüşmelerde derlemeye katılan 65 kaynak kişi bulunmaktadır. Bunların 15'i erkek, 50'si kadındır. Kaynak kişilerimiz ad, soyad, yaş, eğitim durumu ve derlemenin yapıldığı ortamın seyircili/seyircisiz olmasına göre tablo içinde yazılmıştır. Görüşme yapılan şahısların yaşça büyük olmasına dikkat edilerek büyük bir kısmı 50 ile 85 yaş aralığındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KORKUTELİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Korkuteli İlçesi Adının Kaynağı

Bu şehir adını, Bayezid'in şehzadelerinden Korkud'dan almıştır. 1879'da bucak, 1915'te de Antalya mutasarrıflığına bağlı bir ilçe olmuş ve Korkuteli ismini almıştır. Korkuteli Fatih dönemindeki defterlerde İstanos veya İstanos şeklinde kaydedilmiştir. XVI. yüzyıla ait defterlerde de İstanos şeklinde kaydedildiğini ve bu şekilde geçtiğini görmekteyiz. (<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.2. Korkutelinin Tarihi

1.2.1. Psidya Devri

Korkuteli Antalya'nın kuzey batısında ve Antalya'ya 60 km uzaklıkta bulunmaktadır. Evliya Çelebi'nin İstanos hakkında yazdığı bilgiye göre burada İsinda adında bir kasaba vardı. İsinda Kasabası Pisidyalılar zamanında kurulmuştur. Alaaddin Kışla Mahallesinde İsinda kasabası Pisidyalılara ait şehir kalıntılarına rastlanmaktadır. Pisidya Cumhuriyeti Eti İmparatorluğuna bağlı, işlerinde bağımsız bir devlet idi Pamfilya Karyalıkya gibi diğer küçük devletlerle komşu bulunuyordu. Pisidya'nın çevresinde bulunan diğer küçük devletlerden bazıları şunlardır. Komabe (Garipçe), Kratopolis (Kızılkaya), Legost (Büyükköy Yakası), Pogla(Çomaklı), Sergücia(Bayat), Timprianda (İmrahor), Vebre (Bozova), Termesus (Güllükdağı) gibi.

(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.2.2. Roma Bizans Devri

Pisidya Cumhuriyeti M.Ö.395 Roma İmparatorluğu doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğu Roma İmparatorluğunun bir ismi de Bizans'tır. Bölgenin uygarlıktaki inkişafı İskenderin ölümünden sonraki Helenistlik çağda başlar. Doğu kültürü ile batı kültürünün kaynaşması Roma'nı doğuya hakim olması buralarda kurulan medeniyetlerin birer örneğidir. (<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

Korkuteli (İstanos) Romalılardan kalma eserler şunlardır:

a)Keşiş Evi: Taş oymadan yapılmış olup Alaaddin kışla semtindeki cirim boğazı

civarındadır.

b)Eski Roma Mabedi: Şimdiki yerinde Hamitoğulları'ndan kalma taş medrese vardır.(<http://www.korkuteli.gov.tr/tarihcemiz> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.2.3. Selçuklular Devri

İlçemiz, Selçuklu hükümdarı Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında (1207) Bizanslılardan alınmıştır. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev Alaşehir yakınında yapılan savaşta şehit olduğunda yerine oğlu 1.İzzettin Keykavus geçmiştir. (1210-1219) Alaaddin Keykubat'ın yaz mevsimi Korkuteli de kış mevsiminide Antalya'da geçirdiği bilinmektedir. Hükümdarlığı 1219-1237 yılları arasında geçmiştir. Ölümünden sonra yerine 11. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiştir. 1243 yılında Moğollarla yapılan Köseadağ savaşından sonra devletin zayıfladığı ve parçalanmaya yüz tuttuğu görüldü. Alaaddin Keykubat zamanında bütün Akdeniz kıyıları Türk hâkimiyeti altına girmiştir. İlçemiz “Alaaddin Mahallesi” isminin Sultan Alaaddin Keykubat'a izafeten verildiği bilinmektedir. (<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

İlçemizde Selçuklulardan Kalma Eserler Şunlardır.

a) Sultan Alaaddin Camii: (Alaaddin Kışla semtindedir.) Enkazından büyük bir eser olduğuanlaşılmaktadır. Alaaddin Keykubat zamanında veya sonrasında ona izafeten yaptırıldığı sanılmaktadır.

b) İmarethane: Hamitoğullarının-Hamit - Abatlıların yaptırmış olduğu taş medresenin bulunduğu yerde büyük bir imarethane mevcutmuş. Bu enkaz üzerinde sonradan Hamitoğulları şimdiki taş medreseyi inşa etmişlerdir.

c) Su Tüneli: Alaaddin kışla semtinin sulanmasında büyük fayda sağlamış olan bu eser kışla semtinin batısında bir yer altı tüneli iken, şu anda Korkuteli Barajı altında kalmıştır.

d) Porsuyu Kalıntıları: Korkuteli Sülekler mahallesindeki por (kireçli) suyunun o zamanlardan getirilmiş olduğu toprak altından çıkan su künklerinden anlaşılmaktadır.

e) Hamamlar: Kışla semtinde 3 adet hamam kalıntısı ile kızılkahveler civarında kullanılmaz durumda bir hamam mevcuttur. Hamam 1990 yılında restore edilmiştir.

f) Türbeler: Rivayete göre Selçuklular bu havaleyi fethederlerken beş büyük zat şehit düşmüştür. Bunlar Yarandede (Atatürk Orman Parkı Arkası), Kurtbaba (İmrahor Mahallesi karşısı), Alifahrettini Kebir (Büyükköy), Alifahrettini Ssağir (Küçükköy), Kureyş Baba (Gümüşlü Mahallesi) isimli zatlardır. Adı geçen semtlerde türbelerinin olduğu sanılmaktadır. (<http://www.korkuteli.gov.tr/tarihcemiz> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.2.4. Hamitoğulları ve Teke Beylikleri Devri

Korkuteli ilçesinin Hamitoğulları ve Teke beyliği devrini de yaşadığını görürüz. Korkuteli Isparta'da hükümet kuran Hamitoğulları tarafından Antalya'dan daha önce alınmıştır. Antalya Hamitoğulları tarafından 1321 de alınmıştır. Hamitoğlu İlyas beyin ölümünden sonra oğlu Yunus Bey Antalya Teke Beyliğinin kurucusu olmuştur. Alaaddin mahallesinin kışla semtinde mevcut Hamitoğullarının Taş medresesinin 1319 tarihli kitabesinde Emir Sinanüddin-Çalışbir-İlyasbin Hamit ismi mevcuttur. Tekeoğulları (1300-1423) Yunus beyin ölümünden sonra yerine oğulları Mahmut ve Hızır Bey Teke Beyi olmuşlardır. Yunus beyin diğer oğlu Sinanüddin Çalışbey Korkuteli Beyi idi.1393 tarihinde Teke Beyi Osman beyin elinden Osmanlı Devleti Hükümdarı Yıldırım Beyazıt tarafından alınarak Osmanlı Devletinin eline geçmiştir. 1423 tarihinde Osman Beyin öldürülmesi ile Karahanlı Oğulları tarafından alınmak istenmiş ise de Osmanlı Hükümdarı II. Murat Hamitoğulları ve Teke Beyliklerini ortadan kaldırmıştır. 1423 yılında topraklarını kendi topraklarına katmıştır. Tekeoğulları 1300-1392 tarihine kadar 92 yıl, 1392'den 1423 yılına kadar 31 yıl toplam 123 yıl iktidarda kalmıştır. Korkuteli bu tarihler içerisinde Teke Beyliğine 1402'den 1423'e kadar 21 yıl başkentlik yapmıştır.

(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.2.5. Osmanlılar Devri

Antalya ve çevresi 1392 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından alınmış, idaresi oğlu İsa Çelebi'ye verilmiştir. 1402 Ankara savaşından sonra Timur bu bölgeyi Hamitoğulları'ndan alıp Tekebeyi Osman Beye vermiş ise de Antalya'da bulunan sancak beyi Hamza Bey Korkuteli'de bulunan Osman beyin üzerine yürüyerek 1423 yılında ortadan kaldırmıştır. Yavuz Sultan Selimzamanında Kardeşi Şehzade Korkut Antalya'da sancak beyi idi. İki kardeşin arası açılınca öldürülmekten korkan Şehzade Korkut Osmankalfalar mahallesi yakınındaki bir mağarada saklanmakta iken burada kardeşi tarafından boğdurulmuştur. Antalya Osmanlı İmparatorluğu zamanında Anadolu eyaletinin Teke Vilayeti iken 1864'te vilayet taksimatı yapılınc Konya vilayetinin Teke Sancağına merkez olmuştur. Korkuteli 1879 tarihinde Teke Sancağına bağlı nahiye merkezi olmuştur. 1915 yılı temmuz ayında Antalya mutasarrıflığına bağlı ilçe merkezi olmuş adı da "İstanoz" olarak söylene gelmiştir. Vilayet meclisinin kararı ile Şehzade Korkut'a izafeten ilçenin adı "Korkuteli" olarak kabul edilmiştir.(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.3. Korkutelinin Coğrafi Yapısı ve İklimi

Korkuteli ilçesinin ilk temelini teşkil eden Alaaddin Mahallesi ilçemizin ilk yerleşim merkezidir. Korkuteli ilçesi Antalya iline bağlı Akdeniz bölgesi ilçelerindendir. Doğusunda Antalya merkez ilçesi, batısında Muğla Fethiye ilçesi ve Burdur Gölhisar ve Çavdır ilçesi, güneyde Kumluca ve Elmalı İlçeleri ve kuzeyde Burdur ili Bucak, Karamanlı ve Tefenni ilçeleri ile çevrilidir.

Yüzölçümü 2531 km²'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1020 metre olup ¼ oranında Akdeniz iklimi, 3/4 oranında göller bölgesi kara iklimi hüküm sürer. Soğuk hava göller bölgesinden, sıcak hava Akdeniz bölgesinden intikal etmektedir. Yılın dört mevsimi bariz olarak görülen ilçemizde hava sıcaklığı ortalaması kış aylarında genel olarak -5 derece ve yaz aylarında +25 derece olmaktadır.

(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.4. Korkutelinin Ekonomisi

Torosların başlangıcını teşkil eden Bey Dağları'nın Akdeniz'e bakan yüzünün arka kısmında oluşan düzlüklerin ve tepeciklerin hâkim olduğu bir arazi yapısı mevcuttur. Doğal yapı olarak Bey Dağları'nın yamaçları ve etekleri çamlık fundalık ve ormanlarla kaplı olup, düz alanlar ise; tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Korkuteli ilçesinin 101.465 hektarı tarım alanı, 5800 hektarı çayır-mera, 100.339 hektarı orman ve fundalık, 351 hektarı su yüzeyi, 40.313 hektarı tarım dışı ve meskûn sahalardan oluşmaktadır. Tarım alanının 116 hektarı orman sahası içerisinde bulunmaktadır.

(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.5. Korkutelinin Nüfusu ve İdari Durumu

2018 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Tespiti sonuçlarına göre Korkuteli İlçesinin Toplam Nüfusu 55.712'dir.

İlçemiz Korkuteli de; 1 İlçe Belediye Başkanlığı ve 58 mahalle mevcuttur. (<http://www.korkuteli.gov.tr/tarihcemiz> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.6. Korkutelinin Ekonomik Durumu

Korkuteli İlçesinin 101.465 Ha. tarım alanı, 5.800 Ha. Mera çayır, 100.337 Ha. Orman ve fundalık alanlar, 351 Ha. Su yüzeyleri, 145.835 Ha. Orman ve tarım dışı sahalar oluşturmaktadır.

İlçenin ekonomik yapısı daha çok tarıma, hayvancılığa ve yayla turizmine dayalıdır. Özellikle kırsal yörelerde küçük aile işletmeleri şeklinde tarım ürünleri ve hayvan besiciliği yapılmaktadır.

(<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019)

1.7. Korkutelinin Ulaşımı

İlçe beş ayrı yerden giriş ve çıkışın yapıldığı bir alanda kurulmuş bulunmaktadır. Bu yolların hepsi asfaltdır. İlçe Merkezi kasaba ve köylerin merkezi durumundadır. Düzenli bir yol bağlantısı vardır. Kasaba ve köy yollarımız yaz ve kış aylarında açık ve çalışır vaziyettedir. İlçede yolsuz köy yoktur. Yayla Göçerler köyü yolu asfalt değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

2.1. Masal

Halk anlatmalarının en popüler türlerinden olan masal dilimize Arapça'daki "mesel" sözcüğünden geçmiştir. Türkçe Sözlük'te masal; "Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür şeklinde" tanımlanmıştır. (TDK, 2011: 1630) Devellioğlu da bu tanıma, "Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye" tanımını eklemiştir. (1986: 747) ve Dîvânü Lugâti't-Türk'te "ötkünç" olarak geçen kelime, "hikâye" şeklinde tanımlanmıştır. (Kaşgarlı Mahmut, 2015: 82)

Edebi tür olarak ise Sakaoğlu, Boratav ve Seyidoğlu masalı şu şekilde tanımlar. Sakaoğlu; "kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür." şeklinde bir tanımlar. (1973: 3) Seyidoğlu tanımı biraz genişleterek "Bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona erdiğini" belirtir. (Seyidoğlu, 1985: 149) Boratav ise, masalın mensur yapısına ve özellikle hayal ürünü olduğuna dikkat çekerek, "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı" şeklinde masalın tanımını yapar. (Boratav, 2016: 85)

19. Yüzyılın başlarından itibaren "mesel" şeklinde görülen masal kelimesi yerine daha önceki dönemlerde "kıssa, dâstân, hikâye" gibi kelimeler kullanılmıştır. (Sakaoğlu, 2016: 18) Bölgemizde, masal için "hikâye" terimi de kullanılmaktadır. Ülkemizde pek çok yerde bu tür farklı kullanımlara rastlanmaktadır. Bu farklı kullanımlarla ilgili olarak Sakaoğlu, masal terimi için Anadolu'da kullanılan farklı isimlerin bazılarını mesel, metel, hikiya, mesele, matal, hikâye, hekâ, heka, hikâ, hekaya, nağıl, oranlama, ozanlama şeklinde kullanıldığını bölgelerle birlikte vermiştir. (2016: 18)

Masallar genellikle yukarıdaki tariflerde de görüldüğü üzere daha çok hayal ürünü olarak adlandırılırlar da konuları veya kahramanları itibariyle farklı gruplara ayrılabilir. Thompson, beşli dallandırması şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları,
2. Asıl Halk Masalları,

3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar

4. Zincirlemeli Masallar,

5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar olmak üzere beş sınıfta toplamıştır.

(Thompson'dan akt. Sakaoğlu, 1973: 72)

Türk masalları üzerine tasnif çalışması yapan Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav ise; tiple konu-kahramanı birleştirerek Türk masallarını yirmi üç başlık altında toplamıştır. (Eberhard ve Boratav, 1953: V-XI) Bunun dışında Türkiye’de diğer masal çalışması yapanlar Thompson’un tasnifine uymuşlardır.

Herkesten masal anlatıcısı olması beklenemez, genel olarak aslında masal anlatmak da yetenek işidir. Anlatıcı, dinlediği masalı kendi bilgi ve kültürüyle yoğurarak kendi üslubuyla anlatır. Anlatımdaki sadelik ve açıklık masalcı ile dinleyici arasındaki bağı kuvvetlendirir. Masalların asıl anlatıcıları kadınlardır ve bunlar "masal anası", "masal ninesi", "masalcı" olarak anılırlar. Masallar, insanların psikolojik olarak rahat oldukları ve masal dinlemeye hazır hissettikleri dönemlerde, örneğin uzun kış geceleri gibi geniş zaman aralıklarında anlatılmalıdır. Aksi takdirde hem anlatıcı hem de dinleyici masaldan keyif alamayacaktır. Masalların başında ve sonunda formel dediğimiz kalıp ifadeler kullanılır. Bu ifadeler çoğunlukla tekerleme şeklindedir. Eğer anlatıcı bu kalıp ifadeleri başarılı bir şekilde kullanıyorsa bu, onun hem masal anlatımındaki ustalığını gösterir hem de anlatımını canlı tutar. Her masal anlatıcısı, anlattığı masala bir şeyler katabilir, farklı sözcüklerle ifade edebilir. Böylece bir masalın çeşitli varyantları meydana gelir.

Masallar; televizyon, telefon, bilgisayar gibi teknolojik araçların yaygın olmadığı dönemlerde insanların hoşça vakit geçirmelerinin en güzel yoluydu. Masalların anlatılma sebeplerini Saim Sakaoğlu: "Çocuklar için masal, zevk için masal, ve kültür malzemesi olarak masal" şeklinde üç başlık altında ele almıştır. (2016: 184)

Masallar, geçmişimizden hareketle geleceğimize ışık tutar. Sakaoğlu, bu duruma bir ayna benzetmesi ile yaklaşmıştır: "Masal, bir milletin aynasıdır. Bu aynada bir milletin folklorunu, kültürünü, inancını, hoşgörüsünü, maddi kültürünü bulabiliriz" der. (Sakaoğlu ve Karadavut, 2010:139)

Masallar, çok uzun olmayan metinlerdir. Ancak anlatılması birkaç gece sürebilecek masalların da bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Masallar, genellikle nesir şeklindedir, çok az olsa nazım-nesir karışık örneklerini görebiliriz.

Masalların konuları olağanüstü veya gerçek hayattan olabilir. Kahramanları olağanüstü özelliklere sahiptir. İnsanlar, cinler, periler, hayvanlar, bitkiler, eşyalar ve soyut kavramlar masalların kahramanları olabilir. Kahramanlar, olağanüstü varlıkların yardımıyla başarıya ulaşırlar.

Anlatıldığı bölgenin kültüründen izler taşıyan masallar sade bir dille anlatıldığı gibi, anlatıldığı bölgeninve dil özelliklerini de taşır. Bundan dolayı masallarda yerel unsurlarla karşılaşmak normaldir. Masallarda genellikle geçmiş zaman kullanılır, böylece aynı zamanda olayın gerçek olmadığını hatırlatılmış olur.

Masallar, içinde barındırdığı öğüt içerikli mesajlar ile dinleyiciyi iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa, çalışkanlığa yönlendirirken aynı zamanda dinleyicilerin ders çıkarmalarını ister. "Bir varmış bir yokmuş" gibi kalıp sözler ile başlar, içerik anlatıldıkça olayın gerçek olduğuna dinleyiciler inandırılır. Sonunda "onlar ermiş..." gibi kalıp sözler ile bitirilir. Her masalın sonunda mutlaka kötüler cezalandırılır, iyiler ise ödüllendirilir.

2.1.1. Masalların İncelemesi

Korkuteli ilçe merkezi ve köylerinde yapılan saha çalışmamızda çeşitli uzunluk ve kısalıklarda 20 tane masal derlenmiştir. Yöremizde masal anlatıcısı olarak “masal anası” tespit edilememiştir. Hem kadın hem de erkek kaynak şahıslarımızdan metinler dinlenmiştir. Genellikle öğüt içerikli olan masal metinleri kayıt altına alınmıştır. Yöremizle ilgili olan *Alaaddin Mahallesi* başlıklı metinde geçen Alaaddin mahallesi Korkuteli’nin mahallesidir. Masalda geçen olayın geçmişte gerçekten yaşandığı rivayet edilmektedir. *Yedi Uyurlar* masalı da yine bölge de yaşanmıştır. Antalya Korkuteli yolu üzerinde Yenice mevkiinde metinde geçen mağaranın olduğu, hala içerisinde anlatılan altın çeçinin olduğu söylenir.

Alik Bilmezse Balık Bilir masalında; “Suriye” yer kalıp sözü, gelinin ağzından çıkan yılanın damatları öldürmesi motif olarak kullanılmıştır ve masal çıplak bitiş ile sonlandırılmıştır. *Tavuk* masalı evvel zamanda diye başlayarak sade giriş kalıp sözleri kullanılmış ve çıplak bitiş ile masal bitmiştir. *Üç Oğlan* masalında diğer masallara göre daha fazla formel ve kalıp söz kullanılmıştır. Beyaz ve siyah koçun gelmesi renklerle ilgili kalıp sözleri, yedi kat gök yedi kat yerin dibi ve kırk tuluk et, kırk tuluk su sayılarla ilgili kalıp sözleri örneklendirmiştir. Metin içinde geçen "dile benden ne dilersen" sözü normal konuşma şeklinde olan kalıp sözlerdir. Ayrıca köydeki devin kızları yemesi ve küçük oğlanın bacağından et kopararak kuşa vermesi motiftir. Masal, çıplak bitişle sona ermiştir. *Ayşecik ve Fatmacık* masalında, kızların birisinin altın, birisinin kara olması motif; bir varmış bir yokmuş şeklinde başlaması sade giriş kalıp sözlerine, bu masal burada biter şeklindeki bitiş de ani bitiş kalıp sözlerine örnektir. *Nolcam, Noldum, Nolcedim Noldum* masalında geçen yedi kardeş sayı kalıp sözüdür ve kızın yılan yumurtası yiyerek karnının şişmesi motiftir. *Kızcağız* metninde ağanın başına kuşun gelip konması motif, kızın kapalı kaldığı evde kırk gün beklemesi sayı kalıp sözüdür. ‘Birleşmişler’ diyerek bitirilen masal çıplak bitiş kalıp sözünü gösterir. *Yılan ile Adam* masalında yılanın süt karşılığında adama altın vermesi motiftir.

Harun-ı Reşit masalında Kâbeye gidip namaz kıldırıp gelmesi de olağanüstülükler taşıdığı için motiftir.

2.1.2. Masal Metinleri

2.1.2.1. Alik Bilmezse Balık Bilir

Günün padişahının her tarafı akar olmuş. Dönemin Lokman Hekim'ini çağırmışlar. Lokman Hekim “Akdeniz'de yedi renkli bir alabalık var, o balığı tutun, balık öldüğünde padişahın bütün vücudunu balığın yağıyla yağlayın” demiş. Padişahın oğlu ve adamları gemilerle Akdeniz'e açılmışlar. Alabalık, birinin oltasına takılmış, götürmüş padişahın oğluna vermiş. Oğlan, balığa uzun uzun bakmış, yedi renkli çok güzel bir balıkmış. Balığı öldürmeye kıyamamış ve “hadi alik bilmezse balık bilir” diyerek balığı denize bırakmış. Padişahın huzuruna varmışlar. Padişahın adamları “şevketlim balığı tuttuk oğlunuza verdik” demişler. Çağırın oğlumu demiş padişah. Oğlu, “baba belki sen iyi olacaksın ama oda canlı, o öleceğine sen öl. Alik bilmezse balık bilsin dedim balığı suya bıraktım” demiş. Padişah oğlunu zindana attırmış. Zindan bekçisi oğlana kıyamamış, oğlanın kaçmasına yardım etmiş. Oğlana yolunu tarif etmiş ve Suriye'ye kadar gitmesini tembih etmiş. Oğlan sınıra vardığında iri yarı, eli hançerli bir adam oğlanın yolunu kesmiş. “Delikanlı gel buraya, nereye gidiyorsun böyle” demiş. Oğlan olan biteni baştan sona anlatmış. Adam, “düş peşime” diyerek oğlanı evinde misafir etmiş. Oğlan bir ay burada misafir olmuş. Adam, ülkenin padişahına giderek “ben bir oğlan buldum güzel mi güzel, tam senin kızına layık” demiş. Padişah, “çağırın o delikanlıyı” demiş. Oğlan ile kızını evlendirmiş. Padişahın kızı da daha önce bir kaç kez evlilik yapmış fakat düğün gecesi damat içeri girdiğinde gelin ayağa kalkınca karnının içindeki yılan ağzından çıkarak damadı öldürüyormuş. Bu yüzden kız hiç evlilik yapamamış. Sınırdaki bekleyen adam bu durumu biliyormuş ve gelinden önce gidip gizlice yatağın altına yatmış, elinde hançeriyle beklemiş. Damat gelmiş, gelin ayağa kalkmış, birbirlerine yaklaştıklarında gelinin ağzından yine yılan çıkmış, adam hızlıca yatağın altından çıkarak hançeriyle yılanı ikiye bölmüş. Yılanın başı yere düşmüş vücudu gelinin içine geri girmiş. Evlenmişler, aradan zaman geçmiş oğlan evini özlemiş, karısına “izin al, anamı babamı görmeye gidelim” demiş. Heybelerini doldurmuşlar, atlara binmişler ve yola çıkmışlar. Sınıra geldiklerinde eli hançerli adamla tekrar karşılaşmışlar. Adam, oğlan ile kızı atlarından indirmiş. Oğlana dönerek “bu kızı sana ben aldım, kızı hançerle ikiye böleceğim ve yarısını sen alacaksın yarısını ben alacağım” demiş. Kızı kibleye doğru çevirmiş, şehadet getirtmiş, ya Allah diyerek hançerini kaldırmış. Kız korkarak “hııh” diye ağzını açınca düğün gecesi karnına geri giden yılanın kalanı da düşmüş. Adam oğlan ile kıza dönmüş “sen zamanında alik bilmezse balık bilir demiştin ya işte o balık benim” demiş. Evlerine doğru uğurlamış. (KK-49)

2.1.2.2. Tavuk

Evvel zamanda zengin bir ağa varmış. Karısı sürekli “hastayım hastayım” diyerek nazlanırmış. Karısı, ağa evden çıktığında yatağın altına yufka ekmekleri sermiş üzerine de çarşafı sermiş. Gece bir sağa bir sola döndüğünde altında ekmekler ktır ktır ses çıkarırmış. Ağa da karısının her yeri ağrıyor diye üzülürmüş. Bir gün kocası bir tavuk almış gelmiş, kadın tencereye koymuş tavuğu pişirmiş. Yoldan bir çingene karısı geçiyormuş, kapıyı çalmış kadın olduğu yerden “gel” diye seslenmiş. Çingene karısı önce mutfağa gitmiş, tavuğu çantasına katmış. Ayağındaki çarıkları da tencereye koymuş. Evin karısı da kımıldamadan yatağında yatıyormuş. Çingene karısı, “neyin var ne oldu” diye sormuş. Kadın, “çok hastayım, şuram ağrıyor buram ağrıyor” demiş. Çingene karısı, “ben sana bir türkü söyleyivereyim de iyileşirsin” demiş. *"Hanım yatar telli yorgan içinde, benim çarık senin çorba içinde, senin tavuk benim torba içinde, varıp gideyim yiyeyim orman içinde"* diye söylemiş. Evin karısı türküyü çok beğenmiş bir daha söyle diyerek bir daha söyletmiş. Sonra çingene karısı kalkmış, gitmiş. Akşam olunca hanımın kocası gelmiş. “Nasıl oldun hanım” demiş. Bugün bir çingene karısı geldi, bana bir türkü söyleyiverdi. Onu dinleyince rahatladım, azıcık iyileştim demiş. Ne söyledi diye sormuş. Kadın, türküyü söylemeye başlamış; *"hanım yatar telli yorgan içinde, benim çarık senin çorba içinde, senin tavuk benim torba içinde, varıp gideyim yiyeyim orman içinde"* demiş. Adamın hemen aklı başına gelmiş. Gitmiş bakmış ki çingene karısının çarıkları tencere içinde duruyormuş. Karısına, “işte sen böyle hastayım diye yatarsan tencerendeki yemeği alır giderler” demiş. (KK-53)

2.1.2.3. Üç Oğlan

Köyün birindebir adamla üç oğlu varmış. Onlara ölmeden önce misal atmış. Demiş ki, “şu tarlada altın var, bu altınları ben öldüğümde alın.” Zaman geçmiş, adam ölmüş. Çocuklardan biri; “babam böyle böyle demişti, kazalım altınları alalım” demiş. Gidip bakmışlar, tarlanın o köşesini kazmışlar yok, bu köşesini kazmışlar yok, acaba onda mı acaba bunda mı derken tarlayı kazıp sürüyorlar yok. Bu kadar emek çektik altınları bulamadık, bu tarlaya bir şey ekelim ama ne ekelim diye düşünmüşler ve sonunda gül dikmeye karar vermişler. Gülü dikmişler, ardından bir tane gül açılmış. Her gün bir tanesi gülü kontrol etmek için tarlaya gidiyormuş. Derken bir gün gitmişler ki gül yokmuş. “Nereye gider bu, kim alır bunu” diye düşünmüşler, tarlada sırayla beklemeye karar vermişler. Birisi gelmiş, yeni açan diğer bir gülü almış gitmiş. Peşine düşmüşler. Az uz gitmişler, gülü alan bir kuyuya inmiş gitmiş. Kuyunun içinde bir dev yatıyormuş. Kardeşler düşünmüş, kuyuya inmeye karar vermişler. İlk önce büyük oğlanı bir ipe bağlamışlar, kuyudan aşağı sallamaya başlamışlar. Oğlan aşağıya azıcık indiğinde “yandım”, azıcık indiğinde “dondum” diye bağırması. Yandım

dondum yandım dondum derken “çekin beni yukarı” demiş, çıkmış. Ortanca oğlan “beni sallayın” demiş. Oda aynı şekilde “yandım dondum yandım dondum çekin çekin” demiş, yukarıya çekmişler. Küçük oğlan demiş “beni de sallayın ama yandım dersem de dondum dersem de çekmeyin beni” demiş. Oğlanı kuyuya sallamışlar. Oda yandım dondum demeye başlamış. Salladıkları ip bitmiş. Küçük oğlan kuyunun dibine inmiş. Etrafa bakınmış, bir boşluk görmüş. Bu boşluğa gitmeye karar vermiş. Gitmiş bakmış, bir kapı varmış. Kapıyı açmış içeride güzelce bir kız varmış. Koparılan gülün birisini bardakta suyun içinde görmüş. Kız “yiğit sen nereden geldin? Demiş. Küçük oğlan da “e nasıl geldiysem geldim işte” demiş. Kız, “babam seni görmesin, görürse seni parçalar” demiş. “Nerede baban?” demiş. Kız babasının diğer odada olduğunu söylemiş. Oğlan diğer odaya gitmiş bakmış orada da bir kız oturuyormuş. Gül de masasının üzerinde bardakta ıslatılmış duruyormuş. İkinci kız da “nereden çıktın geldin sen” diye sormuş. “Babam var öteki odada yatıyor seni görürse parçalar” demiş. Oğlan üçüncü odaya gitmiş orada da bir kız daha varmış. Bunlar devin kızlarıymış. Bu kız da sormuş “nereden geldin yiğit sen babam seni görürse parçalar” demiş. En son odaya gelmiş, bakmış dev yatıyormuş. Oğlan kılıcını tutmuş deve vurmuş, dev ölmüş. Devden ses gelmiş “yiğitsen kılıcını bir daha salla” demiş. Oğlan, "yiğit anasından bir defa doğar iki doğmaz" demiş. Kılıcını bir daha vursaymış dev dirilecekmış. Oğlan kızların üçünü de alarak kuyunun altına gelmiş. Yukarıya kardeşlerine “ip sallayın” diye bağırılmış. Kardeşleri ip bulup gelerek ipi sallamışlar. Yiğit önce ipe büyük kızı takmış, “çekin bu büyük abimin” demiş. İpi bir daha sallamışlar, ortanca kızı takmış “buda ortanca abimin” demiş. Küçük kızı kendisi için bırakmış. Küçük kız oğlanı uyarmış, “ya seni çekmezlerse ne olacak?” Kız, oğlana iki tane tavuk tüyü vermiş. “Bunun birisini yere diktiğinde iki tane biri kara biri ak koç gelir, sakın kara koça binme ak koça bin” diye tembih etmiş. “Eğer kara koça binersen yedi kat yerin altına gidersin, ak koça binersen yedi kat göğe çıkarsın” demiş. Abileri küçük kızı yukarıya çekmiş. Kızın tahmin ettiği gibi abileri küçük oğlanı kuyuda bırakmışlar. Oğlan kızın dediğini hatırlamış, tavuk tüyünü yere dikmiş. İki tane koç gelmiş. Ak koça binmek isterken kara koça binmiş ve yedi kat yerin altına inmiş. Orada bir kavak ağacına denk gelmiş. Ağacın üstünde leylek gibi kocaman bir kuş varmış. Bu kuş yuvaya bir tane yumurtlamış fakat aşağıdan bir yılan çıkıp bu yumurtayı yermiş. Ağacın gölgesinde yiğit yatmış, uyumuş. Yılan yine ağaca çıkarken kuş yavruları cıvıldamaya başlamışlar. Yiğit yılanı yakalamış, kılıcıyla ikiye ayırmış. Bir daha uykuya dalmış. Uyandığında bakmış ki kocaman bir kuş üzerine kanatlarını açmış, bekliyormuş. Yiğit uyandığında kuş demiş ki “o yılan yılda bir gelir benim yavrularımı yer gider. Sen benim yavrularımı kurtardın dile benden ne dilerse” demiş. Oğlan da, “sen bir kuşsun ne dilerim senden” demiş. Kuş, “sen istediğini dile” demiş. Oğlan “o halde dünya üzerine çıkmak isterim” demiş. Kuş oğlana “kırk tuluk et, kırk tuluk su hazırla

bir kanadıma eti bir kanadıma suyu koyacaksın. Sen de sırtıma oturacaksın” demiş. Oğlan şaşırılmış, “ben bunları nereden bulurum” demiş. Oğlan ilerlemeye karar vermiş. Bir köye rast gelmiş. Köyde bir çeşme çeşmede de bir dev varmış. Dev her sabah su doldurmaya gelenlerin suyunu kesermiş. Köylü her sabah yemesi için deve bir kız götürürmüş. Dev kızı yerken köyün ahalisi suyunu doldururmuş. Yiğit köylüye sormuş “ne sizin bu vaziyetiniz” demiş. Köylü durumu anlatmış, şu evde bir kız var onu götürüp deve vereceğiz demişler. Yiğit şaşırılmış, “olur mu öyle şey nasıl şey bu dev” demiş. Oda köylüyle beraber gitmeye karar vermiş. Dev kızı yiyeceğinde kılıcını atmış, dev ölmüş. Su kendisi akmaya başlamış. Köylü yiğide “bizden ne istersen iste yapalım” demiş. Yiğidin aklına kuşun dedikleri gelmiş. “Bana kırk tuluk et, kırk tuluk su hazırlayın” demiş. Köylü etle sütü hazırlayarak yiğidin istediği yere getirmişler. Kuş, “bir kanadıma eti bir kanadıma suyu koy, sonra sırtıma bin. Ben gak dediğimde bir parça et cak dediğimde bir yudum su vereceksin” demiş. Dünya üzerine doğru yolculuğa başlamışlar. Yeryüzüne az bir mesafe kala et bitmiş. Kuş bir daha gak deyince yiğit baldırından bir parça et kesmiş kuşa vermiş. Kuşa bu et malum olmuş, eti yutmamış, ağzında tutmuş ve yeryüzüne çıkmışlar. Kuş yiğidi indirmiş “hadi nereye gidersen git” demiş. Yiğit, kuşa “sen git ben giderim” demiş. Kuş, yiğide “sen yürü şöyle git de bir göreyim” demiş. Yiğit topallayarak yürümeye çalışmış. Kuş eti ağzından çıkarmış ve yiğidin baldırına yapıştırmış. “Hadi yiğit şimdi git” demiş. Yiğit köyünü, evini bulmuş. Varmış bakmış ki köyde düğün var. Yiğit yemek yemeye oturmuş. Küçük kız oğlanı görmüş, parmağındaki yüzüğü pilavın içine gömmüş. Yiğit pilavı yerken yüzüğe denk gelmiş. Kızla birlikte gitmişler evlenmişler. Böylece kavuşmuşlar. (KK-56)

2.1.2.4. Ayşecik İle Fatmacık

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Ayşecik bir Fatmacık varmış. Ayşecik'in annesi üvey anneymiş, Fatmacık'ın annesi öz annesiymiş. Anne, Ayşecik'i evde istemiyormuş. Ayşecik'in babasına da sürekli bu çocuğu dağa at gel diyormuş. Kocası da kabul etmiş. Ayşecik'e babası, “hadi dağa gidelim, ben odun keserim sende orada oynarsın” demiş. Almış çocuğu götürmüş. Oynarken kızın uykusu gelmiş. Babası “kızım sen buraya yat da ben odun keseyim” demiş. Babası ormana giderken yanına kabak almış, Ayşecik yatınca ağaca asmış. Başlamış odun kesmeye. Çocuk uyuyunca adam çocuğu orada bırakıp evine dönmüş. Çocuk uyandığında akşam olmuş. Kabak da rüzgârla birlikte ağaca vurduğunda tak tak tak diye ses çıkarıyormuş. Ayşecik de o sesi babasının odun kesme sesi sanıyormuş. Bakmış, ne babası var ne odun kesen var. “Tak tak eden kabacık ben aldatan babacık” diyerek ağlaya ağlaya yollara düşmüş. Önüne bir nene çıkmış “kızım niye ağlıyorsun” demiş. “Babam beni bırakıp kaçtı” demiş. “Kızım gel sen benim yanıma, benim

evlerimi süpürür müsün” demiş. “Süpürürüm nene” demiş Ayşecik. “Sularımı doldurur musun”, doldurmuş. Nene Ayşecik’i sevmiş. Sabah olunca Ayşecik evine gidecekmış. Nene, bunu altın kuyusuna almış batırmış. Her yeri altın gibi parlamış, evinin yolunu tutmuş. Evlerinin önündeki horoz bunu görmüş, “Ayşe ablam altın olmuş geliyor Ayşe ablam altın olmuş geliyor” diye ötmeye başlamış. Üvey annesi, babası, kardeşi bakmışlar Ayşe altın olmuş gelmiş. Akşam olmuş kadın adama benim kızımı da götür benim kızım da altın olsun gelsin diye söylenmeye başlamış. Tamam demiş adam, almış Fatmacık’ı ormana götürmüş. Asmış kabağı ağaca. Fatmacık uyumuş kalmış. Akşam olunca çocuk uyanmış, bakmış odun kesen de yok babası da yok. “Tak tak eden kabacık beni aldatan babacık” diyerek yola çıkmış. Nene bu sefer Fatmacık’ın önüne çıkmış. “Ne oldu, niye ağlıyorsun kızım” diye sormuş. “Babam beni bıraktı gitti” demiş. “Kızım sen benim evlerimi süpürür müsün” demiş, “süpürmem” demiş. “Sularımı doldurur musun” demiş “doldurmam” demiş. “Tamam,gel kal benimle” demiş. Fatmacık kalmış, sabah olunca evine gidecekmış. Katran kuyusu varmış, nene almış kızı bu kuyuya batırmış. Kız Arap olmuş. Fatmacık’ı gören horoz başlamış ötmeye. “Fatma ablam Arap olmuş geliyor Fatma ablam Arap olmuş geliyor.” Annesi bakmış Fatma Arap olmuş. Masalda burada bitmiş. (KK-52)

2.1.2.5. Yedi Uyurlar

Zamanında yaşlı bir hoca varmış. Bir hazinenin yerini biliyormuş. “Bana akıl balığ olmamış, adı Yusuf olan bir oğlan çocuğu getirin” demiş. Bulmuşlar, Yusuf’ u hocaya teslim etmişler. Antalya Korkuteli arasında Yenice mevkiinde kocaman bir kaya ve demirden kapı varmış. Bu hazine kayanın içinde kilitli kapılar arkasındaymış. Kapıların kilidi sadece okuyarak açılırmış.Hoca tek başına bu kapıları açamamış. Yusuf ile beraber mağaranın kapısına gitmişler. İçeriye girmeden hoca Yusuf’a sıkı sıkı tembih etmiş. “Buraya dünya güzeli bir kadın gelecek, üzerindikileri çıkaracak, ne yaparsa yapsın sakın tek kelime dünya kelimam konuşmayacaksın” demiş. Hoca okuya okuya kapının birini açmış. Okuyarak arka arkaya yedi tane kilitli kapıyı açmış. Önlerine altın beşik, altın çocuk, altın çeci çıkmış. Mağaranın altından hocanın dediği kadın çıkmış gelmiş. Başının eşarbını açmış, ceketini çıkarmış, iç çamaşırını da çıkaracağında Yusuf dayanamayarak “terk edep” demiş. Yusuf dünya kelimam konuştuğu için bütün kapılar arka arkaya kapanmış. Aslında o gelen kadın değil, kadın kılığına bürünmüş hazinenin koruyucusu olan şeytanmış. Hoca yine okuya okuya kapıları açarak dışarı çıkmış. Yusuf orada kaybolmuş, bir daha Yusuf’u bulamamışlar. Hala o paranın orada durduğuna inanılır. (KK-49)

2.1.2.6. Alaaddin Mahallesi

Zamanın padişahı Korkuteli Alaaddin mahallesindeki ahaliyi toplamış. “Ey ahali ben bir daha buraya hazıranda gelirim, temmuzda gelirim. Bu caminin üstünün karını yuğu taşıyla kürüyün, cami akmasın” demiş. Ahali “bakarız padişahım” demiş. Padişah cemaat dağıldığında gizlice yuğu taşının altına bir kese sarı lira koymuş. Öyle ya caminin karını kürüyün onu bulacak ve alacaktı. Yaz mevsimi gelmiş padişah, Alaaddin mahallesine tekrar gelmiş. Mahalle cemaatini toplamış. Ahali “şevketlim camiye şöyle yuğduk, böyle temizledik” demiş. Padişah, koyduğu taşından sarı lira kesesini çıkararak “bakın ben bu sarı lirayı buraya camiye temizleyen alsın diye koydum, camiye yuğladıysanız neden almadınız veya biz bu sarı lirayı bulduk padişahım diye niye demediniz” demiş. Alaaddin mahallesi halkına beddua etmiş. “Ekmek tavşan siz tazı olun koşturun peşinde” demiş.

Alaaddin mahallesinin beddualı olduğuna ve hala maddi sıkıntı çektiği söylenir. (KK-49)

2.1.2.7. Halil İbrahim Bereketi

Halil ve İbrahim adında iki kardeş varmış. Biri bekârmış ve evlenecekmiş, diğeri evli iki çocuğu varmış. Kardeşler birlikte ekin ekmişler, biçmişler, dövmüşler. Sıra paylaşmaya gelmiş ekini ikiye ayırmışlar. Kardeşler, sırayla filelere ekini doldurup evlerine döküp geliyorlarmış. Bekâr olan eve gittiğinde diğeri “bu evlenecek, benden daha çok ihtiyacı var” diyerek kendi payından kardeşinin payına ekleme yapıyormuş. Bu sefer evli olan evine gittiğinde kardeşi “ağabeyimin iki çocuğu var benden daha çok ihtiyacı var” diyerek kendi payından kardeşinin payına aktarıyormuş. Ölçmüşler ölçmüşler ekin bitmek bilmemiş. İşte Halil İbrahim bereketi bu kardeşlerin iyi niyetinden, ölçtükçe bitmeyen buğdaylarından olmuş. (KK-49)

2.1.2.8. Meryem Ana

Meryem anamız arığın başında bir elma yemiş. Yüklü kalmış. Merhem anamızı bütün millet yuhalamış. Çocuk doğmadan bir gün önce Meryem anamız ölmüş, götürmüşler gömmüşler. İbrahim Aleyhisselam’ın rüyasına gelmiş “gel çocuğu al İbrahim” demiş. İbrahim Aleyhisselam kulak ardı etmiş. Ertesi gün tekrar “gel İbrahim çocuğu al” demiş. Yine İbrahim Aleyhisselam gitmemiş. Üçüncü gün “niye almıyorsun sen bu çocuğu ya İbrahim” demiş. İbrahim Aleyhisselam o gecenin sabahında hemen kabristanlığa gitmiş. Varmış bakmış ki çocuk ağlayıp duruyormuş. Mezarı kazdırmış. Mezarın içine bakmışlar ki çocuk annesini emiyormuş. Çocuğu almış beslemiş, büyütmüş. Dağda bayırda gezecek kadar büyümüş. Oğlum koyunlarımızı “güder gelir misin?” demiş. Oğlan “güderim” demiş.

“Varıver kızım o köşedeki değneğin birini al da gel” demiş. Kız çocuğu değneği getirmiş. Bu sefer babası “yok yok, bunu koy da ötekini getir, bu değnek sihirbazlı” demiş. Kız tekrar gitmiş. Yine aynı değneği getirmiş. Babası kızmış, tekrar yollamış. Üçüncüde de aynı değneği getirince “al oğlum” demiş. Oğlan değneği almış koyunları gütmeye gitmiş. Değnek geçtiği yeri aydınlatırmış. Koyunlar çoğaldıkça çoğalmış. Oğlan bir gün uyanmış değneğin her yeri kan olmuş. Şaşırmış, eline yüzüne bakmış bir şey yokmuş. Şöyle bir etrafı gezmiş. Bir bakmış değnek iki tane canavar öldürmüş. Zamanla koyunların sayısı bin taneyi geçmiş. Dört tane dilli canavar gelmiş. “Bu koyunların zekâtını vermediniz” demişler. “Git, babana söyle koyunun zekâtını versin. Biz bir tane koyun alıp gidelim” demişler. Oğlan, “siz canavarsınız kırarsınız koyunları” demiş. Canavarlar, “dokunmayacağız koyunlara” diye söz vermişler. Oğlan gitmiş babasına durumu anlatmış. İbrahim Aleyhisselam da “oğlum beğendikleri koyunun birini alsınlar” demiş. Fakat canavarlar da kendilerine on tane koyun ayırmışlar. Bir kara koyun varmış. İki üç sene kısır kalmış besisi iyice güzelleşmiş. Canavarlar da illa bu koyunu alacağız diye tutturmuşlar. Oğlan da “binden fazla koyun var, bunu almayın da hangisini alırsanız alın” demiş. Oğlan ne kadar uğraşsa da canavarları ikna edememiş. “Gönüllü vermiyorum ama götürün madem” demiş. “Bak şu tepenin ardında biz bu koyunu yiyeceğiz. Bunun iki kuzusu var, kuzuları gel al” demişler. Oğlan gitmiş, birisi simsiyah birisi de bembeyaz kuzuları almış gelmiş. İbrahim Aleyyiselaam’ın oğlunu kurban ederken yukarıdan inen kara koç bu koç imiş. Tesatlük (millele dağıtılan) yerine kesilen koç da bu beyaz koç imiş. (KK-29)

2.1.2.9. Duvara Yaramayan Taş Olmaz

Rum bir duvar ustası yanında aylarca çırak çalıştırarak eğitirmiş. Zaman geçmiş usta çırağın işi öğrenip öğrenmediğini ölçmek için çırağı denemek istemiş. “Hadi oğlum git duvara yaramayan bir taş al gel” demiş. Çırak gitmiş, moloz bir taş kucaklamış gelmiş. Usta çırağı bir yıl daha çalıştırmış. Yılını doldurunca tekrar “hadi oğlum duvara yaramayacak bir taş bul gel” demiş. Çırak yine bir taş bulup gelmiş. Tekrar bir yıl geçirmişler. Usta yine duvara yaramayacak taş bulmasını istemiş. Çırak “ustam duvara yaramayacak taş olur mu” dediğinde ustası o zaman çırağı usta ilan edermiş. İş öğrendiğine kanaat getirirmiş. (KK-29)

2.1.2.10. Nolcam, Noldum, Nolcedim Noldum

Yedi oğlanın bir kız kardeşleri varmış. Kız kardeşleri yılan yumurtası yemiş, karnı hafif şişmiş. Ağabeyleri “bizim kız birinden hamile herhalde” demişler. Babaları “oğlum götürün bu kızı dağlarda kesin gelin” demiş. Varmışlar ama kardeşlerine kıyamamışlar, bir ardıcın dibine koymuşlar gelmişler. Orada bir çoban gelmiş. Kızı, çadıra annesinin yanına

götürmüş. Koyundan süt sağmışlar, sütün üzerine kızın gözlerini bağlamışlar tepesi aşağı asmışlar. Sütün buharına kızın karnındaki yılanlar düşmüş. Kar yağdığında yedi kardeş ava gitmişler. Erkek kardeşler tesadüfen çobanın çadırına misafir gelmişler. Kız kardeşlerinin de çobandan üç kızı olmuş. Oğlanların kız kardeşi, kızlarından birine “şu dört amcanın önüne git de ‘yedi kardeşin yeğeniyim ben Fatmacık’tan doğanıyım, tingilde topum tingilde’ diye oyna, bunlar benim kardeşlerim seni bilmezler” demiş. Çocuk gitmiş oynarken annesinin dediğini demiş. Kardeşleri çocuğun dediğini duyunca kuşkulanmışlar, o zaman anlamışlar kardeşleri olduğunu. Kızın üç kızının isimleri “biri nolcem, biri noldum, biri nolcedim noldum” imiş. (KK-5)

2.1.2.11. Kızcağızla Kuşcağız

Ağanın bir kızcağızı varmış. Bir kuş gelmiş kıza “kızcağız” demiş, kız seslenmemiş. Annesine gelerek “anne bir kuş bana kızcağız, kızcağız dedi” demiş. Annesi de o kuş bir daha seslenirse “ne diyorsun kuşcağız diye sor”. Oda “ne diyorsun kuşcağız” demiş. “Size bir musibet getireceğim ama annene söyle gençliklerinde mi vereyim yaşlılıklarında mı” demiş. Çocuk gelmiş annesine anlatmış. Oda “gençliğimizde versin kızım yaşlılıkta zor olur” demiş. Ardından ağanın koyun sürüsünü ve kısırakları canavar yemiş. Ağanın bütün uşakları gelmiş “ağam canavar sürüyü kırdı, ağam canavar sürüyü kırdı” demişler. Ağa dara düşmüş, rezil olmuş. Ama köylü, ağayı köyden göndermek istememişler. Gelen kervansarayların elbiselerini yıkayıp iki üç kuruş kazanmalarını söylemişler. Çamaşırları yıkarken ağanın karısını kervandakiler beğenmiş. Köylü “bunları köye çoban yapalım” demişler. Ağa cumaya gittiğinde eve gelene kadar evleri de yanmış. Ağa ovada sığır güderken kervancılar karısını alıp gitmişler. Üç çocukla bir hayvanıyla ağa ortada kalmış. Ağa, “bu köyde durmayayım bu köy bana haram oldu” diyerek çocuklarını alıp gitmiş. Yolda çocuklardan biri su içmek isterken çaya düşüvermiş. Babaları çocuğu yakalamak için gittiğinde diğer oğlanı da avcılar almış, gitmiş. Bir tek kızı ile kalmış. Bir baba bir kız gidiyorlarmış. Kız “susadım” demiş. İleride bir evin içinde şırıl şırıl su akıyormuş, kız içeri girdiğinde demir kapılar üzerine kapanmış. Ağa tek başına kalmış, gide gide uzunca bir köye denk gelmiş. Bu köy de padişahını seçmek için toplanmış. Padişahı seçmek için bir güvercin salarlarmış, bu güvercin kimin başına konarsa onu seçerlermiş. Ağa da gide gide üstü başı harap olmuş. Güvercin gelip ağanın başına konmuş. Köylü, “bilmediğimiz, tanımadığımız bir yabancıyı biz nasıl padişah kabul edelim” demişler. Ağayı, “şu eve kapatın gelin” demişler. Güvercin ağanın yanına bacadan inivermiş. Köylü de meraklanmış, “getirin bakalım in mi cin mi bunda da vardır bir hayır” demişler. Sonunda ağa, köye padişah olmuş. Kızı da o kapalı evde kırk gün beklemiş. Hiç uyanmadan uyuyan bir oğlan varmış, dirilmiş. Bir Arap kızı gelmiş. Oğlan “beni hanginiz

bekledi” demiş. Arap kızı “ben bekledim” demiş, oğlanı kızın elinden almış. Oğlan, pazara gittiğinde hem kendi karısına hem diğer kıza sormuş. Oda, “bana bir çakmak bir de kını bıçak getir öldüreyim kendimi” demiş. Oğlan da kızın isteklerini almadan geliyormuş fakat yolda çaydan bir türlü atlayamamış. Hemen aklına kızın istedikleri gelmiş, o zaman anlamış “bunun bende hakkı var” demiş, geriye dönmüş, almış gelmiş. Kız olanları saymış, “bana bu tek gün bile çok” diyerek kendini bıçaklayacaktı. Kapıda bekleyen oğlan hemen içeri girmiş “sen mi bekledin beni” demiş. Arap kızı çıkarmış, ağanın kızını almış. Oğlanlar da büyümüş asker olmuş. Tesadüfen annelerinin olduğu yere gitmişler. Annelerinin çadırının kapısına bekçi olmuşlar, iki kardeş konuşuyorlarmış. Oğlanın biri, “sen nerelisin” demiş. Diğeri, “arkadaş ben köyümü unuttum,bilmiyorum da çocukluğumda kardeşimi sel aldı, beni de babam dönene kadar avcılar aldı” demiş. “E biz kardeşizo zaman ikimiz” demişler. Anneleri de içeriden dinliyormuş. Anneleri dışarı çıkmış, yavrularım diyerek sarılmış. Bu sefer kadının kocası “bekçi diye tuttuklarımız benim karıma saldırdılar” diyerek mahkemelik olmuşlar. Mahkeme de kararı veren de babalarıymış. Oraya gitmişler, durumu anlatmışlar. Hepsi birleşmişler, kızın su içmeye girdiği demir kapıya kadar gitmişler. Kızı bulmuşlar, birleşmişler. (KK-5)

2.1.2.12. Günah

Adamın biri günah işlemiş. Sırtına bir taş koymuşlar. Hiç doğrulamamış. “Hele sen nettim, ben hele sen nettim ben” derken ikinci günahı işlemiş. Bir taş daha koymuşlar. “Geçen gün işlediğim günahdan bir şey olmadı ya” demiş, birazcık belini doğrultmuş. Üçüncü günahda da taş koymuşlar. “İki sefer günah işledim hiçbir şey olmadı” diye üçüncüde de dinlememiş. İnsanlar böyle günah işledikçe alışmış. (KK-5)

2.1.2.13 Tuz Kadar Sevgi

Adamın birinin üç kızı varmış. Harp askerliği çıkmış. Kızın biri, “ben giderin baba acı tuzlar gibi sevdiğim babam” demiş. Babası bu lafa alınmış, “sen beni sevsen tuzla işin olmaz” demiş. Diğer kızı gelmiş. “Ben babamı bal gibi severim,” diğeri gelmiş, “ben babamı şeker gibi severim” demişler. Ertesi gün sabah olmuş, yemek pişirmişler ve içine tuz atmamışlar. Babası “e bu yemeğin hiç tadı tuzu yok” demiş. Acı tuzlar gibi severim diyen kızı “ama baba sen tuzu sevmiyorsun ki neden atalım” demiş. O zaman acı tuzun sevileceğini babası anlamış. Küçük kızı askere yollamış. Adını Ali diye söylemiş. Başını da tıraş etmişler, giydirmişler. Askere varınca bir de erkek Ali varmış, ikisi arkadaş olmuşlar. Erkek olan Ali, kız olan Ali’den biraz huylanmış. Kız Ali de oğlanım diye kandırıyormuş. “Bunun gözleri kız gözü yaktı kavurdu bizi” demiş. Arkadaşı, “bunu şöyle bir pazara çıkar, kız kısmı boncuklara bakar, oğlan ise çakılara, çakmaklara bakar o zaman anlarsın” demiş. Pazara varmışlar amakız

olan Ali akıllıymış. Çakılara, çakmaklara, bıçaklara bakmış, baktıkça “ne güzel, ne güzel” diyormuş. “Arkadaş, bu adam çakıya, çakmağa bakıyor oğlan galiba” demişler. “Kızların gülü hemen solar, bir gül kendin tak bir gül bu adama tak” demişler. “Bunun kız olduğunu anlarız” demişler. Kız Ali hemen uyanmış, bakmış ki gülü solmuş. Uykudayken hemen diğer Ali’nin gülüyle değiştirmiş. Sonra demişler “bir sidik yarışı yapın bakalım.” Kız Ali sidik yarışı var diye bir kargı ayarlamış, diğer Ali’ninkini geçirtmek için. Sidiğini sabahtan beri işlememiş, beklemiş. Kız Ali sidik yarışını da kazanmış. “Çellik at dişine, canı çok yanarsa çok ağlar oradan anlarız” demişler. Kız Ali, “bir diş değil mi peygamberimizin de dişini kırmışlar of bile dememiş ben neden of diyeyim” demiş. Ağlayacak olmuş ama ağlamamış, sabretmiş. Gün bitmiş. Beraber yatmışlar, kız Ali sabahına bu mektup yazıp pencerenin ağzına koymuş. “Kız geldim kız gidiyorum, Ali balinin ağzına sıçtım gidiyorum” demiş, gitmiş. Erkek Ali eskici olmuş, “ben bunu ille de bulacağım, kırılan dişinden tanırım” demiş. Arkadaşının köyüne varmış. “Eskici geldi, eskici geldi” diye iki üç kızın yanına varmış. “Gülüşün kızlar gülüşün, incili mercan saçayım de alışın” demiş. Hani gülüverirlerse bulacaktı. Sonra bir koca karıya böyle böyle diye anlatmış. Koca karı, evi göstermiş. Gelmiş. Erkek Ali kızı almış, gelin olmuş gitmiş. “Ben bunu öldüreceğim diye getirdim baba” demiş. Kız bunu duymuş. Bunların çok pekmezleri varmış. Kız kendi yerine hemen pekmez tuluğunu koyuvermiş de elbiselerini örtmüştü. Gelmiş kızı yataarken bıçaklamış, “sen kimin nasıl ağzına sıçıyorsun görüver” demiş. İki avuç içivermiş kızın kanından. Kendi kendine “Ah Ali, kanın böle tatlıymış kendin nasıldın acaba?” demiş. Kız Ali arkadan “geldim ben, buradayım, iyiyim” demiş. Bıçakladığı pekmez tuluğuymuş, kan diye içtiği pekmezmiş. (KK-5)

2.1.2.14. Üç Heykel

Eskiden iki padişah varmış. Her ikisi de ben bilgiliyim diyerek inatlaşmış. Padişahın birisi memleketine gitmiş. Diğer padişaha dış görünüşleri aynı olan üç tane altından heykel göndermiş. İçine de “bunların hepsi birbirinden farklı, sen bunları bilersen sen benden üstünsündür” diye not bırakmış. Heykelleri alan padişah düşünmüş bulamamış. Çevresindekilere sormuş, kimse farkı bulamamış. O zaman da idam cezası almış bir genç varmış. Gencin kulağına bu haber gelmiş. Genç “ben bunu çözerim ama padişahım beni affederse” demiş. Padişah da “bunu çözsün, ben de onu serbest bırakayım” demiş. Genç adam gelmiş, heykelleri incelemiş. Üç tane tel istemiş. Teli önce birinci heykelin bir kulağından sokmuş, tel diğer kulağından çıkmış. Sonra ikinci heykelin kulağından sokmuş bu sefer tel ağzından çıkmış. Son heykelin kulağından sokmuş. Telin ucu bir yere gitmiş ama bir türlü heykelin içinden çıkmamış. Birincisinin anlamı “duyduklarını önemsememek, bir kulağından girip diğerinden çıkmak” imiş. İkincisi ise “duyduklarını kalkıp başkalarına

anlatarak lafını etmek” imiş. Üçüncüsü ise “duyduğunu kalbine gömen, her şeye katlanan” demekmiş. (KK-65)

2.1.2.15. Adam İle Yılan

Adamın biri dağa odun yapmaya gidermiş. Giderken yanında bir şişe süt götürmüş. Sütü tam içecekken bir yılan gelmiş. Yılan “sen bu sütü bana ver, ben de sana bir tane altın vereyim” demiş. Adam sütü, yılan da altını vermiş. Kendi aralarında anlaşmışlar. Her gün biri süt verecekmiş diğeri de altın verecekmiş. Bu değişim bir süre devam etmiş. Adam bir gün hastalanmış. Oğluna “bu sütü falanca yere götür orada bir yılan gelir ona ver, sana bir altın verecek onu da al gel” demiş. Çocuk gitmiş, sütü vermiş, altını almış. Ertesi gün adam yine hastaymış. Tekrar çocuğu göndermiş. Çocuk “ben her gün bu yılanla mı uğraşıp duracağım. Ben bu yılanı öldüreyim altınların hepsini alıp gideyim” demiş. Yılana bir taş vurmuş. Yılan ölmemiş ama kuyruğu kopmuş. Yılan, çocuğu sokarak öldürmüş. Babası beklemiş, çocuk gelmemiş. Adam ertesi gün bakmaya gitmiş. Yılan, adama olanları anlatmış. Adam, yılanı dinlemiş ve “nasıl olsa benim oğlum öldü, ben sütü getirmeye devam edeyim sen de her gün benim altınıımı ver” demiş. Yılan “bende bu kuyruk acısı olduğu müddetçe, sende de bu evlat acısı olduğu müddetçe biz anlaşılamayız” diyerek çekmiş gitmiş. (KK-65)

2.1.2.16. Ermiş Kişi

Genç pehlül birisi bir gün camiye öğle namazına gelmiş. Herkesin sırtında bir şeylerin bağlı olduğu görmüş. Kimisinde ağaç, kimisinde çocuk, kimisinde hayvanı bağlı görüyormuş. Namazı kılmış çıkmış. İkinci namazı vakti tekrar gelmiş. Gelirken de sırtına odun toplamış onları bağlamış. Sırtındaki odunlarla namazını kılmış. Millet meraklanmış, “ne yapıyorsun arkadaş, sen neden böylesin, camiye girilir mi böyle” diye sormaya başlamışlar. Adam cevap vermiş, “baktım hepinizin sırtında çeşit çeşit bir şeyler bağlıydı, bende herhalde bu cami de boş namaz kılınıyor diyerek bunları aldım kucağıma öyle geldim” demiş. Herkes şaşırılmış. Hoca da demiş ki “benim sırtımda ne vardı?” Adam, “zaten ilginç olan da bu ya hoca senin sırtında da bir inek vardı” demiş. Hocanın ineği hastaymış, namaz kılarken de onu düşünüyormuş. (KK-65)

2.1.2.17. Harun-ı Reşit

Harun-ı Reşit çok zengin imiş. Hazinelerinin kapılarının anahtarlarını kırk tane katır götürememiş. Bir tane de kardeşi ‘pehlül divâne’ varmış. Aslında Pehlül Divâne ermiş biriymiş ve Kâbe’nin imamıymış. Kâbe’de ezanı okumaya gidip gelirmiş. Bu durumdan abisi de dâhil kimsenin haberi yokmuş. Harun-ı Reşit kardeşine demiş ki “bizim oğlan ben seni

çarşıda belediye çavuşu yapayım.” Pehlül Divâne kabul etmiş. Pazara çıkmış, satıcının birine “şunu kaç para satıyorsun” diye sormuş. Satıcı “şu kadara satıyorum, ağır ağır da satıyorum ama hiç de bir şey öğrenemedim yine de karnım aç” demiş. Başka bir satıcıya gitmiş. “Sen falanı kaç para satıyorsun” diye sormuş. Satıcı “şu kadara, yeğni yeğni satıyorum ama yine de bir şeyim yok karnım aç” demiş. Pehlül Divâne, abisine “al bana verdiğin anahtarları ne doğruyu tok gördüm ne de eğriyi aç gördüm. Bu dünya adaletsiz” demiş. Bu arada Pehlül Divâne de hiç gülmezmiş. Abisi hiç güldüğünü bildiği için merak edermiş. “Kardeşimi gülerken görene şu kadar altın vereceğim” demiş. Zaman geçmiş Harun-ı Reşit kardeşinin arkasından bir adama takip ettirmiş. Bir kasabın önünden geçerken sırtıttığını görmüş. Hemen Harun-ı Reşit’e müjdelemiş. Pehlül Divâne ’ye abisi sormuş. “Sen bugün falanca kasabın oradan geçerken neden güldün” demiş. “İşte bu dünyanın sonu yok her koyun kendi bacağından asılır ona güldüm” demiş. Bir gün Pehlül Divâne bahçede taşları sıralayarak evcilik oynuyormuş. Harun-ı Reşit’in eşi gelmiş “ne yapıyorsun” demiş. “Ev yapıyorum” demiş. Yengesi Pehlül Divâne ’ye para verebilmek için “Birini bana satsana” demiş. “Al senin olsun” diyerek taştan evi parayla yengesine satmış. Yengesi gece uyumuş rüyasında cennetten bir köşk satın aldığını görmüş. Durumu kocasına anlatmış. Harun-ı Reşit yarın bir de ben alayım demiş. Sabah olmuş Pehlül Divâne yine aynı şekilde evcilik oynuyormuş. “Bizim oğlan bana bir ev satsana” demiş. “Satayım” demiş. “Kaç para vereceğim” demiş. Var olan bütün hazinesinden daha fazlasını istemiş. “Yengene şu fiyata vermişsin, benden neden bu kadar istiyorsun” demiş. “Yengem bilmeden aldı, sen bilerek alıyorsun” demiş. Harun-ı Reşit Mekke’ye gitmiş. Kimse Harun-ı Reşit’ten para almıyormuş. Neden para almadıklarını merak etmiş, araştırmaya başlamış. Herkese sormuş “bana neden bu kadar hürmet ediyorsunuz” demiş. “Falanca hoca öyle dedi” demişler. “Sizin hocanız kim” diye sormuş. “E şimdi namaz kıldırmaya gelir, görürsün” demişler. Harun-ı Reşit kardeşinin Kâbe imamı olduğunu orada öğrenmiş. (KK-65)

2.1.2.18. Hayırsız Adamın Cenazesi

Köyün birinde uğursuz, hayırsız bir adam varmış. Adam gün gelmiş ölmüş. Karısı köyde kime gittiyse herkes biz senin hayırsız kocanı ne yıkarız ne namazını kılarız demişler. Kadın bakmış kocasını kimse yıkamıyormuş. En sonunda dağdaki çobana gitmiş. Durumu anlatmış. Çoban “ben okuma bilmem, defnetme bilmem, nasıl yapayım” demiş. “Olsun varsın sen yıkayıver ikimiz götürelim gömelim” demiş kadın. Çoban adamı yıkayıvermiş, götürüp gömmüşler. Çoban, dua ederken “Allah’ım benim kırk yaşına kadar sana hiç işim düşmedi. Yenice sana işim düştü, benim emanetime sahip çık” demiş. O gün gece bütün köylü rüyasında ölen adamı cennette görmüşler. Herkes aynı rüyayı gördüğüne şaşırarak kalmış.

Hemen kadına gidip sormuşlar “senin kocan ne yaptı da böyle oldu?” Kadın, “e siz biliyorsunuz nasıl yaşadığını cenazesini bile kaldırıvermediniz bende dağda bir çoban buldum ona cenazeyi kaldırttım” demiş. Bu sefer çobana sormaya gitmişler. “Sen bu adama ne dua yaptın” demişler. Çoban da, “ben bir dua bilmem ama gömerken Allah’ım benim kırk yaşına kadar sana bir işim düşmedi, kırk yaşından sonra bir işim düştü sen emanetime sahip çık” dedim. Oysaki o çobanın hiç günahı yokmuş. Onun yüzü suyu hürmetine Allah, o hayırsız adamı affetmiş, adam cennete gitmiş. **(KK-65)**

2.1.2.19. La İlahe İlk Allah

Eskiden bir kadın varmış. Ellerine hiç kına yakmazmış. Kocası da “eğer sen ölürsen tırnağı kınasız birini bulup seni ona yıkattıracağım” demiş. Kadın da her duasında “Le ilahe ilk Allah günahlarımı silk Allah” dermiş. Bir gün olmuş kadın ölmüş. Herkesin tırnakları kınalıymış. Kocası başka yerlere tırnağı kınasız kadın aramaya gittiğinde gökyüzünden Cebrail Aleyhisselam gelmiş. Cenazeyi yıkamış gökyüzüne çıkarmış. Kocası gelmiş kızına cenazenin ne olduğunu sormuş. “Bir Arap geldi, yıkattırdı, devenin sırtına bağladı, gökyüzüne çekti gitti” demiş. “Le ilahe ilk Allah günahlarımı silk Allah” diye dua ettiği için Allah onu öyle affetmiş. **(KK-65)**

2.1.2.20. İncili Çavuş

Padişah ve İncili Çavuş atlarıyla gezintiye çıkmışlar. Gide gide bir göle rastlamışlar. Gölün kenarındaki otların suyun içinde olmasına rağmen büyümediklerini görmüşler. Padişah, “çavuş, neden bu gölün otları büyümemiş” demiş. İncili Çavuş da, “şevketlim, havalar kurak da ondan büyümedi” demiş. “Ha budala yağmurla ne ilgisi var otlar suyun içinde ya hu” demiş. İncili Çavuş hiç ses etmemiş. Atlarla suyun içinden geçerken gölün ortasına geldiklerinde İncili Çavuş, atın iplerini çekerek atın başını geriye doğru kaldırtmış. At su içsin diye de yavaş yavaş ıslık çalmaya başlamış. Padişah dayanamamış, “ula budala herif hem atın kafasını kasmışsın hem de su içsin diye ıslık çalıyorsun” demiş. İncili Çavuş’un cevabı hazırmış, “şevketlim tırnağından döşüne kadar suyun içinde oradan alsın suyunu” demiş. Gölde çıkmışlar yola devam etmişler. Çoban köpekleri etraflarını sarmış. Çoban, uzaktan köpeklerle seslenmiş, köpekleri oturtmuş. Padişah çobana sormuş, “bu köpekleri nasıl böyle terbiye ettin” demiş. “Padişahım, sen benim köpeklerimi vezirlerin mi sandın” demiş. Padişah çobanı yemeğe davet etmiş. Çoban giderken yanına yufka ekmeği ile deri peyniri almış. Hoş beş etmişler. Padişah merak ederek “çoban, senin vezirlerin mi benim köpeklerim dediğin ne demekti” diye sormuş. “Senin kırk vezirinin içinde bir tane var gerisi hep kâfir” demiş. Çoban, “padişahım sen bana bir günlüğüne padişahlığı ver de göstereyim”

demiş. Padişah'tan müsaade almış. Bütün vezirleri bir odaya toplamış, Müslüman olanı dışarıya çıkarmış. Kalanlara soru sormuş cevap veremeyenin boynunu almış. Padişah hayret etmiş. Yemeğe oturmuşlar, çoban peynirini çıkarmış. Padişah, “fakir adamın neyi olsun” demiş. Çoban da “asıl benim yediğim zenginlik sizinkiler zehir padişahım” demiş. Padişah “nasıl olur ya hu” diye hayret etmiş. Çoban bir tabağın içerisine bütün yemeklerden koymuş güneşin altına bırakmış. Yanına da kendi peynirini koymuş. Aradan zaman geçmiş gidip bakmışlar yemek tabağı ekşimeye, kurtlanmaya başlamış. Peynir olduğu gibi duruyormuş. Çoban kendini kanıtlamış. (KK-49)

2.2. Fıkra

Türk dilinde kelime ve kavram olarak fıkra:

Kelime olarak fıkra;

Dilimize Arapçadan geçen fıkra kelimesi Türkçe Sözlük'te edebiyattan anatomiye kadar farklı alanlarda kullanılmaktadır. (TDK, 2011: 867) Yaşar Çağbayır'ın hazırladığı Büyük Türkçe Sözlük'te de fıkra benzer şekilde yedi farklı alandaki kullanımıyla örneklendirilmiştir. (2016: 1190) Eski ve yeni lügatlerimizde "fıkra" kelimesi hakkında yapılmış olan açıklamalar, tarif ve tanımlar hemen hemen birbirinin aynıdır. (Yıldırım, 1999:1) Şemsettin Sâmî ise, fıkranın terim anlamını yukarıda belirttiğimiz isimlerle aynı doğrultuda tanımlamıştır. (1987: 1001)

Devellioğlu, fıkra terimini hem "fıkra" hem de "latife" olarak ayrı ayrı açıklamıştır. (1986:649)

Edebiyat terimi olarak fıkra;

Doğan Kaya: “Temelinde çok az mizah, nükte, hiciv hatta tenkit unsuru taşıyan, günlük olaylardan hareketle hisse kapmayı hedef tutan sözlü, kısa, mensur hikâye.” şeklinde tanımlar. (2014: 340) Turan Karataş ise bu tanımla benzer ifadeleri izah ettikten sonra ayrıca fıkranın ya bir ders vereceğini ya da bir dünya görüşünü belirteceğini söylemiştir. (2007: 159)

Türk dilinin yazılı kaynaklarında doğrudan fıkra ile ilgili olmasa da gülmek ve onunla ilgili ilk kayda ulaştığımız Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ünde, "Küg" ve "Külüt" kelimeleri, "Halk arasında dilden dile dolaşan güldürücü şeyin adı, insanlar arasında gülünecek kişi" şeklinde açıklanmıştır. (Kaşgarlı Mahmud, 2015: 401, 153) Fıkra konulu bilimsel kaynaklardaki en geniş tanım Dursun Yıldırım tarafından şu şekilde yapılmıştır:

"Fıkra, hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vak'a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşerî kusurlarla içtimâî ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir

ihtizâ yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir." (Yıldırım, 1999: 3)

Fıkralar, kısa metinlerdir. Fıkralar, konularını hayattan alırlar ve bir olay üzerine kurulu metinlerdir. Genellikle toplumdaki çatışmalar, zıtlıklar, toplumun huzurunu bozan kimseler, yöneten ve yönetilen arasındaki münâsebetler, siyasî çatışmalar, dinî içerikler gibi konular yer alır.

Fıkra türü için, değişik dönemlerde çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Saim Sakaoğlu, fıkraları üç dala ayırmıştır. (1976: 86-87) Dursun Yıldırım ise; Ortak Şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdî tipler, zümre tipleri, azınlık tipleri, bölge ve yöre tipleri, yabancı tipler, gündelik tipler şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. (1976: 21-28)

Türk fıkralarını konularına göre birkaç grup altında toplayıp incelemek mümkündür.

Bu gruplandırmayı Lamiî Çelebi ve oğlu şu şekilde yapmıştır:

- Çocuklar üzerine hikâyeler
- Deliler üzerine hikâyeler
- Çeşitli başka insanlar üzerine hikâyeler
- Karı koca üzerine hikâyeler
- Hayvan masalları
- Cansız şeyler üzerine hikâyeler(Sakaoğlu ve Karadavut, 2010:191)

Tiplerine göre fıkralar ise; Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekrî, Aldar Köse, Esenpulat, Kemîne, Bektaşî, gelin-kayınvalide, karı-koca gibi halk kahramanlarına bağlı olarak anlatılır.

Bir metin olarak fıkralar, başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerine sahip kısa hacimli hikâyeler şeklinde karşımıza çıkar. Kısa olan bu bölümler yoğun bir anlam içerir. Kimi bölümleri iç içe geçmiş bir şekilde alan fıkraların bu bölümleri kısa fakat anlam bakımından yoğundur. Kuruluş düzenine göre fıkranın metni, kahramanın adıyla başlar. Gelişme bölümünde tez ve karşı tez verilir. Fıkralarda anlatılmak istenen düşünce bazen tek bir kelime veya hareketle anlatılabilir. Genellikle tek bir olay etrafında şekillenirler ve mutlaka bir hükümle sona ererler. Bu nedenle sonuç, fıkranın en önemli bölümüdür.

Fıkra metinlerinde masallarda görülen formeller, söz kalıpları, basma-kalıp ifadeler gibi metin dışı ifadelere yer verilmez. Ancak fıkralar, bir deyim, atasözünün hatta kalıp ifadenin açıklaması olabilir. “Yorgan gitti kavga bitti”, “Parayı veren düdüğü çalar”, “Ye kürküm ye”, “Odunlar baltayı dava edecekmiş, sapı içimizden diye vazgeçmişler”. (Sakaoğlu ve Karadavut, 2010: 54)

Fıkralardaki zaman ve mekân kavramları belirsizlik içindedir. Ayrıca türün kısa yapısı

nedeniyle zaman ve mekân kavramları sınırlı düzeyde tutulmuştur.

Fıkraların dili açık, sade ve anlaşılırdır. Anlatıldıkları coğrafyanın ve anlatıcısının dil özelliklerini yansıtır. Fıkra şahısları kendi şiveleriyle konuşturulur ve halkın kullandığı dil tüm incelikleriyle ortaya koyulur. Ancak fıkralar yazılı kaynaklardan alınmışsa yazıldığı yüzyılın dil özelliklerinin korunduğu görülür.

Fıkra her zaman, her yerde, herkes tarafından anlatılabilir. Ancak anlatımın güçlü olması ve uygun ortamın varlığı önemli bir husustur. Fıkranın içinde barındırdığı mizah unsurunun ortaya çıkması için dinleyiciden beklenen tepkinin alınması gereklidir. Bazen anlatım ne kadar kuvvetli olursa olsun eğer dinleyici fıkrayı biliyorsa, onu ilk anlatımdaki kadar etkilemez.

Bölgemizde fıkra türü mahallî ve genel tipler şeklinde çeşitlilik göstermektedir.

2.2.1. Fıkraların İncelemesi

Birden fazla kaynak kişiden otuz yedi tane fıkra metni derlenmiştir. Bölgemizde fıkra türü mahallî ve genel tipler şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Lamiî Çelebi ve Oğlu Abdullah'ın Sınıflaması esas alınarak çalışmamızdaki fıkra metinlerin tamamı "çeşitli başka insanlar üzerine fıkralar" tasnifine alınması uygun bulunmuştur. İki tane "İncili Çavuş" fıkrası, beş tane de "Nasreddin Hoca" fıkrası tespit edilmiştir. Diğer fıkra metinleri yerel özellik gösteren metinlerdir.

2.2.2. Fıkra Metinleri

2.2.2.1. Tembel Mehmet

Hacıbekar mahallesinde Mehmet adında tembel bir genç, bir de yaşlı annesi varmış. Köydeki beş arkadaş dağa odun yapmaya gidiyorlarmış. Koca karı onlara, “oğlum siz bilirsiniz evde odun yok, benim Mehmet’i de götürün” diyerek yalvarmış. Koca karı eşeği çıkarmış, semerlemiş, Mehmet’i bindirmiş. Hepsini birlikte dağa gitmişler. Mehmet, dağa varınca eşekten inmiş, kilimi yazmış, çamın gölgesine yatmış. Diğerleri akşama kadar odun yapmışlar, eşeklere yüklemişler. Mehmet’in eşeğinde odun yokmuş. Adamlardan birisi demiş ki, “ula arkadaşlar koca karıya ayıp olur, bu mazbut adam yapmadı. Beşimiz bir olalım odunları yapalım.” Mehmet’in eşeğe de odunları sarmışlar. Mehmet kilimin üzerinden kalkmazmış. Mehmet, “eşegi yıkın, ben eşekle gideceğim, yayan yürümem” demiş. Bir tanesi demiş ki “arkadaşlar dördümüz kilimin ucundan tutsun, Mehmet’i kilimle götürelim. Birimiz de eşeklere deh desin.” Bir tane de aksi bir adam varmış. Oda, “ben deh demem” dermiş. “O zaman kilimi tut” demişler. “Tutmam” demiş. Bunlar aralarında tartışırken Mehmet sinirlenmiş, kilimin üstünde doğrulmuş. Kilimi tutmayan adam için “arkadaşlar bir

daha bu adamı oduna getirmeyelim” demiş. Diğerleri “hayırdır, neden” demişler. Mehmet de “ne kilimin ucunu tutuyor, ne de eşeklere deh diyor” demiş. Hepsinin akli başına gelivermiş, Mehmet’i bir güzel dövmüşler. **(KK-50)**

2.2.2.2. Artvinli Hoca

Eskilerden hayırsız kötü bir adam varmış. Gün olmuş hacıya gitmeye niyetlenmiş. Artvin’den yola çıkmış Van’a varmış. Namaz için camiye gitmiş. Ahali de adama “sen hacıya gitme de bizim camimizin imamı yok sen imam ol” demiş. Pazarlık edilmiş, seneliği yirmi koyuna anlaşılmışlar. Artvinli dua bilmezmiş. Namaza “Artvin’den vardım Van’a yirmi koyun verdiler bana şükür Allah’ım sana Allahu Ekber” diyerek başlamış. Cemaat müftüye gitmiş. “Müftü Bey bizim hocada değişik bir okuma var bunu bir dinleyiver” demiş. Müftü namaza gelmiş durmuş. Adam yine “Artvin’den vardım Van’a yirmi koyun verdiler bana şükür Allah’ım sana Allahu Ekber” diyerek namaza başlamış. Müftü arkadan öksürmüş. Bu sefer adam tekbir alırken “Artvin’den vardım Van’a yirmi koyun verdiler bana onu sana onu bana” demiş. Ahali sormuş “nasıl bizim hoca müftü bey?” Müftü “evveli kekelemişti sonra düzeltti” demiş. **(KK-18)**

2.2.2.3. Yaşlı Kadın

Yaşlı bir koca karı varmış. Oğlu annesini arkasına sarınıp gittiği yere götürürmüş. Yolda hocanın birine denk gelmiş. Adam, “oğlum ananı böyle gezdireceğine bir kocaya versene” demiş. “Bu yaştan sonra anamı kocaya verip de ne yapayım” demiş. Anası da ağlarmış oğlu da arkasında sallarmış. “Niye ağlıyorsun ana?” demiş. Annesi de “oğlum hocanın dediği doğru hocanın dediği doğru” demiş. **(KK-18)**

2.2.2.4. Dokuzcuk Kalacak

Koca karının kocaya varası varmış. Oğlunun da bu duruma gönlü olmazmış. Kadının da ağzında dişleri yokmuş. Oğlu annesini evlilikten vazgeçirmek için kadına on tane ceviz getirmiş. “Anne bu cevizleri ağzında kır, içlerini çıkar seni kocaya vereceğim” demiş. Koymuş cevizleri, koca karı uğraşmış uğraşmış dişleri olmadığından bir tanesini bile kıramamış. Ağzı yüzü kan olmuş. Akşam olunca oğlu gelmiş, bakmış annesi uğraşıyor. “Ana ne yaptın” cevizleri diye sormuş. Koca karı, “hunu da kırdım mı dokuzcuk kalacak oğlum” demiş. **(KK-52)**

2.2.2.5. TurceûnÂyeti

Eskiden hocaların maaşı yokmuş. Çadırları geze geze Kur’an okurlarmış, ev sahibi

de karşılığında biraz un, ekmek, para gibi bir hediye verirmiş. Hoca çadırın içinde okurken kadın da dışarıyı süpürür bir taraftan da hocayı dinlermiş. Her gelen hoca, sık sık “türceûn” dermiş. Kadın hocayı bir süre dinlemiş, bakmış ki hoca hiç “türceûn” dememiş. Kadın kızmış, elindeki süpürgeyi ters çevirmiş, hocayı dövmek için içeri girmiş. “Hoca hoca! Her gelen hoca turceûn diyordu sen hiç demedin. Uzun hava mı söylüyorsun yoksa Kur’an mı okuyorsun” demiş. Tabi hoca uyanıkmış, hemen işi çevirmiş. “Acele etme hatun şimdi gelecek turceûn” demiş. Başlamış içinde turceûn geçen ayetleri okumaya. (KK-50)

2.2.2.6. Yörükle Değirmenci

Eskiden esnaf, değirmenci olan kâfirlerden oluşmuş. Yörük develeri sarmış, değirmene gitmiş. Değirmene varmışlar, develerin yüklerini yıkmışlar. Gece buğdaylar öğütülecekmış. Değirmen sahibi kâfir de Yörük uzaklaşsa da iki ölçek buğday çalsam diye düşünüyormuş. Yörük durumu fark etmiş. Yörük kâfire “ben çok yoldan geldim yorgunum, şurada biraz yatayım sen benim unun önünü alıver” demiş. Yörük kepeneğe yatmış, kâfir uyuduğuna inansın diye horlamaya başlamış. Kâfir yörüğün buğdayından iki ölçek almış ambara dökmüş. Zaman geçmiş Yörük uyanmış. Kâfir istediği buğdayı çalabildiği için sevinçle uyumaya gitmiş. Yörük sabaha kadar buğdayı öğütmüş. Develere sarmış. Yörük “bir düş gördüm” demiş. “Hayır, olsun” demiş. “Ben yatıp uyuyorum sen benim buğdayım iki ölçek alıp ambara döküyorsun. Sen de yukarıya yatmaya çıktığında ben de senin ambardan dört ölçek alıp benim sepete döküyorum. Öğütüp un edip çuvala basıyorum” demiş. Kâfir olayı anlamış. “Aman arkadaş bu düş değil bombok iş” demiş. (KK-50)

2.2.2.7. Vasiyet

Çok zengin bir adam varmış. Hastalandığında çocuklarını çağırıp vasiyet vermiş. “Ben öldüğüm gün mezarımın yanına bir tane adam yatırın, sabaha kadar ne olduğunu dinlesin, malımın mülkümün yarısını da o adama verin” demiş. Tabi mezara kimse yatmak istememiş. Bir mağarada yaşayan çok fakir, kimsesi olmayan bir adam varmış. Bir ipi, bir de selesi varmış, hamallık yaparak geçinirmiş. Çocukları adama demiş “arkadaş babamın vasiyeti vardı öldü, kabirde bir gün yatarsan malının mülkünün yarısını sen alacaksın.” Adam bir düşünmüş düşünmüş karar vermiş, “bir gün değil mi yatayım da hayatım kurtulsun” demiş. Zaman geçmiş adam ölmüş, kabre koymuşlar, yanına da adam yatmış. Münkir ve Nekir sorgu melekleri gelmiş. Demişler ki “biz bir ölü var diye geldik iki ölü var.” Ölü olmayan adam da “ölü ben değilim, bu” demiş. Melekler de “ölü zaten bizim ölü, ona ne zaman olsa sorarız biz diriden başlayalım” demişler. “Sen ne iş yaparsın, neyin var?” Adam cevap vermiş “bir selem bir de ipim var başka da bir şeyim yok mağarada yaşarım.”

Melekler "ipi nasıl aldın, seleyi nasıl aldın, neyle kazandın" diye sorarken adam sabaha kadar bitmiş tükenmiş. İpin hesabını verememiş. Sabah olmuş, mağarasına gitmiş. Adamın çocukları gelmiş, "arkadaş, gel babamın servetinin yarısını al" demişler. Adam demiş ki, "arkadaş, ben sabaha kadar bir tek ipin hesabını veremedim, babanız boku yedi." (KK-50)

2.2.2.8. Az Yalan

Böyle az yalan atan bir adam varmış. O zamanlar kazaya geliyormuş. İki adam tarlada öküzleriyle çift koşup tohum atıyorlarmış. İki dizi sürmüşler, bakmışlar bu adam koşarak gidiyormuş. Adama seslenmişler "hop len, gel buraya." Yalancı olan adam "arkadaş işim var" diyerek hızlı hızlı gitmeye devam etmiş. Dalga geçmek için "ya gel iki yalan at da git" demişler. "Yalan zamanı değil arkadaş, halam öldü ben filan yere kefen almaya gidiyorum" demiş beklemeden geçmiş gitmiş. Öldü dediği kadın öküz sürenlerin de halasıymış. "Nettik ya hu" diye telaşlanarak öküzleri salmışlar, çifti bırakmışlar, köye varmışlar. Bakmışlar ki halaları ekmek pişiriyormuş. (KK-50)

2.2.2.9. Ekel Adam

Bir yerde iki arkadaş konuşurken biri diğerine demiş ki; "ulen cahil adam ne biliyorsun da ikiye bir konuşup duruyorsun." Diğeri de çok laf eden, bilgiçlik taslayan birisiymiş. Hoca efendiye gitmiş, "falan kişi bana cahilsin konuşma ya" dedi demiş. Hoca efendi de "sen nasıl cahilisin, sen ekel adamsın" demiş. Adam da "işte efendim benim ekel olduğumu bilmiyor da bana cahil diyor" demiş. Aslında Arapça 'da ekel demek ziyade cahil, fazlasıyla cahil demekmiş. (KK-48)

2.2.2.10. İncili Çavuş I

Padişahla İncili Çavuş arasında münakaşa geçmiş. Padişah İncili Çavuş'a sormuş. "Asil mi daha iyidir, terbiye mi daha üstündür" demiş. İncili Çavuş, "asalet üstündür padişahım" demiş. Padişah da demiş ki "terbiye üstündür." İkisi iddiaya girmişler. Bir heyet huzurunda toplantı yapmışlar. Padişah bir kediyi öyle öğretmiş ki kedi, elinde tepsiyi tutarak arka ayaklarının üzerinde misafirlere kahve ikram edermiş. Yani o kadar terbiye etmiş. Herkes oturmuş, kedi tepsiyi almış kahveleri dağıtmaya başlamış. İncili Çavuş biraz kurnaz birisiymiş. Cebine bir kutuya fare koyup getirmiş. Kedi kahveyi dağıtırken çıkarmış fareyi salmış. E kedi bu hemen koşup fareyi yakalamış. Padişah, İncili Çavuş'a "sen kazandın" demiş. Asil her zaman daha üstünmüş. (KK-48)

2.2.2.11. Molla ile Yahudî Âlimi

Fatih zamanında Yahudi âlimleri ile Türk âlimleri imtihan edilirmiş. Çoğunlukla Yahudi âlimleri kazanırmış, Türk âlimleri kaybedermiş. Bir tane molla varmış, medresenin köşesinde kulağını fareye yedirenlerden biriymiş (sürekli uyuyan biri). Bu molla padişaha demiş ki; “padişahım ben bu Yahudi âlimiyle imtihan olacağım.” Padişah, “oğlum senin hocaların kaybetti sen ne yapacaksın?” demiş. “Yok, padişahım ben illa imtihan olacağım” demiş. Padişahın gönlü olmuş, “tamam” demiş. İmtihan için heyet kurulmuş. İmtihan da işaretlerle, sözsüz olarak yapılmış. Yahudi âlimi otururken bizim mollayı kapıdan içeriye katmışlar. Yahudi âlimi hemen işaret parmağıyla mollaya doğru işaret etmiş. Bizim molla da iki parmağıyla Yahudi âlimine doğru işaret etmiş. Sonra Yahudi âlimi on parmağı ile aşağıya doğru işaret etmiş, molla efendi de on parmağıyla yukarıya doğru işaret etmiş. Yahudi âlimi “tamam, sizin molla kazandı” demiş. Her ikisine de gizlice sormuşlar. Yahudi âlimine “sen ne dedin bizim mollaya?” diye sormuşlar. Yahudi âlimi “Ben Allah birdir dedim, molla da yanında bir de resulü vardır dedi. Ben gökten rahmet yağar dedim, oda yerden nebat biter dedi kazandı” demiş. Sonra bizim mollaya sormuşlar. “E molla efendi Yahudi âlimi sana ne dedi, sen ne anladın, ne cevap verdin.” Molla efendi de “O, kapıdan girer girmez elin deyyusu, tek parmağınla gözünün birini çıkarırım dedi bana. Ben de senin iki gözünü çıkarırım dedim. Sonra, gözünü çıkardım mı seni altıma alır ezerim dedi, ben de seni kaldırır atıveririm dedim” demiş. Molla bilmeden imtihanı kazanmış. (KK-48)

2.2.2.12. Ben De Şaştım Bu Dünyanın İşine

Ovada birisi çift sürüyormuş. Çift sürdüğü yerde bir dere varmış. Derenin karşı tarafından iki adam gelmiş. Niyetleri çift süren adamın öküzlerinin birini çalmakmış. Bir tanesi derenin içine saklanmış. Diğer yere oturmuş “ben de şaştım bu dünyanın işine, ben de şaştım bu dünyanın işine” diyerek devamlı dövünüyormuş. Adam derenin kenarına yaklaşmış, öküzleri durdurmuş. Kendisi dereden diğer tarafa adamın yanına geçmiş. Adama "arkadaş hayırdır, ne var, neye şaştın?" diye sormuş. Cevap vermezmiş. Bu arada diğer adam dereden çıkmış öküzlerin birini derenin içinden kaçırmış. Ötekinin uzaklaştığını anlayınca cevap vermiş. "Arkadaş, bir tek öküzle çift süreni hiç görmemiştim, seni görünce ona şaştım" demiş. Adam dönmüş, arkasına bir bakmış öküzün biri yok. Bu sefer çift süren adam demiş “şimdi bende şaştım bu dünyanın işine.” (KK-48)

2.2.2.13. Münker Nekir Melekleri

Köyün birinde her cenaze öldüğünde üç gün ölünün mezarında birilerini bekletirlermiş. Yeni biri ölmüş. Köyün ağası da iki kişiye “bu adamın kabrini falancaya bekletelim, siz de Münkir

ve Nekir gibi gidin, korkutmayın” demiş. Adamı bulmuşlar, adamla pazarlık etmişler. Adam demiş ki “ağa, benim öküzümün biri yok, bana bir öküz verirsen öyle beklerim” demiş. Ağa da kabul etmiş. Adam, yanına güzel bir sopa hazırlamış başlamış beklemeye. Bir gün beklemiş, ikinci gün beklemiş. Üçüncü gün ağa iki tane adam hazırlamış. Adamlara da “çok yanaşmayın, adamı korkudan öldürüp sebep olmayın” diye tembih etmiş. Adamlar gece olunca bembeyaz giyinmişler, mezarlığa varmışlar. Münkir ve Nekir melekleri gibi “rabbike dinüke, rabbüke dinüke” diyerek yere yatıp kalkıp adama yavaş yavaş yanaşıyorlarmış. Adam bunlara demiş ki “ey melakeler, ele ortakçılık yapmaktan bıktım, bir tek öküzüm var. Bugün de gelmeyin de ne zaman gelerseniz gelin” yalvarmış. Fakat adamlar hâlâ yanaşmaya devam etmişler. Adam sinirlenmiş, “ben size gelmeyin demedim mi” diyerek elindeki sopayla bunlara bir yapıştırmış. Adamın birinin kafaya gelmiş, bayılmış. Diğer kaçmış. Adam da onu kovalamaya başlamış. Yetiştği yerde bir sopa vurmuş. Kaçan adam, dayak korkusuyla ağıra girmiş. Kovalayan adam odaya bir girmiş, ağayla birlikte köylüler oturmuş, bekliyorlarmış. Ağa sormuş “ne oldu oğlum” demiş. “Ağa, Münker’i öldürdüm, Nekir’i de ahıra kapattım. Bundan sonra cenazelerinizi beklemeyeceksiniz” demiş. Ağa varmış, adama bakmış. Adam korkudan titriyormuş. Ağa, “oğlum sağda solda Münker’i öldürdüm, Nekir’i ahıra kapattım deme” demiş. Uşağını çağırmış. “Ala öküzü ver buna hadi götürsün” demiş. Adam da “derdim ala öküz ağa benim zaten, ne yapayım sizin Münkir ile Nekir’inizi” demiş. Almış öküzünü gitmiş. (KK-48)

2.2.2.14. Nasreddin Hoca I

Hoca Allah’a sürekli dua edermiş. “Yarabbi, bana doksan dokuz olsa kabul etmem, yüz tane altın ver” dermiş. Ağa da bunu duymuş. Evin bacasına çıkmış. Doksan dokuz tane altını keseye koymuş, bacadan aşağı atmış. Hoca altınları saymış saymış bakmış doksan dokuz tane. “Eh doksan dokuzu veren Allah yüzü de verir” demiş cebine koymuş. (KK-48)

2.2.2.15. Nasreddin Hoca II

Nasreddin Hoca’nın hanımı vefat etmiş. Başka bir hanımla evlenmiş. Yaz günü sıcak olunca damın üstünde yatıyorlarmış. Hanımı sürekli ilk evlendiği kocasından bahsedermiş. Hoca da hanımına kızarmış. Hoca az kurnaz biriymiş. Bir gece yatağı mahsus damın kenarına yapmış. Yatınca hanımı konuştukça sinirlenirmiş, hanımını kenara doğru iteklermiş. İteklerken iteklerken kadın aşağıya düşmüş. Kolu, bacağı kırılmış. Kadı efendiye şikâyet gitmiş. “Kadı efendi böyle böyle beni kocam damdan aşağı attı.” Kadı hocayı çağırttırmış. Hocaya sormuş “ya hu hocam hayırdır neden kadını aşağıya ittirdin?” Hoca cevap vermiş. “Kadı efendi, iki kişilik yatak serdik. Yatağın içinde dört kişi olduk. Sığamadık düştü.”

“Nasıl olur hocam, dört kişi nasıl yattınız öyle?” Hoca tekrar cevap vermiş. “ben yattım bir, benim eski hanım yattı iki, bu hanım yattı üç, bunun eski kocası yattı dört. Oda sıkışınca düştü.” Kadı da hocaya berat kararı vermiş. **(KK-48)**

2.2.2.16. Nasreddin Hoca III

Nasreddin Hoca’nın kızı gelin oluyormuş. Hoca arkalarından koşmuş “durun durun” demiş. Durmuşlar. Sormuşlar “ne oldu hoca?” Nasreddin Hoca da “kızım, iğneye ipliği taktığında düşüm etmesini unutma” demiş. **(KK-48)**

2.2.2.17. Nasreddin Hoca IV

Hoca bir gün tavukları pazara satmaya götürmüş. Horoz aksiymiş, hep sağa sola kaçarmış. Hoca da sinirlenerek “ya hu sabahın olduğunu biliyorsun da Akşehir’in yolunu bilmiyor musun?”

Diyerek horoza bir vurmuş öldürmüş. **(KK-48)**

2.2.2.18. Nasreddin Hoca V

Eskiden yollar tenhaymış. Hocanın eşiği çok ürkekmiş. Yolda giderken eşek bir şeyden ürkmüş, hoca yere düşmüş. Saatlerce hocanın her yeri ağrımış, yatmış beklemiş. Ne gelen varmış ne giden. Eşek orda kalmış, kendisi eve gelmiş. Hanımına “ben falan yerde düştüm, her tarafım ağrıyor. Gelen giden kimse yok. Kim gelecek, bana kim bakacak” demiş. Gitmiş yine düştüğü yere yatmış. Karısı başlamış “a komşular benim hoca falan yerde düşmüş, her tarafları kırılmış. Hadi gidelim ona bakmaya.” Diğer kadınlardan biri sormuş “kim dedi, kimden haber aldın” demiş. Hocanın karısı “garibin kimi olsun, hoca geldi de kendi anlattı” demiş. **(KK-48)**

2.2.2.19. Hocayı Mı Bulamadın Kocayı Mı

Eskiden bir yaşlı kadın varmış. Ağzında diş başında diş kalmamış kocaya varacak olmuş. Oğlunu da hocaya göndermiş. Oğlu giderken annesini bacanın dibine soğuğa oturtmuş. Oturmuş oturmuş, soğukta titremeye başlamış. “Hocayı mı bulamadı kocayı mı bulamadı” diye söylenmiş. **(KK-19)**

2.2.2.20. Zengin Karısı

Zengin bir adam varmış. Karısını sürekli at ile gezdirirmiş. Kadın da gezmeye alışmış, evde durmazmış. Her gün ıspanak satmaya çarşıya gidermiş. “İspanakçı geldi, ıspanakçı geldi” diyerek dolanırmış. Adamın birisi de bakmış ağanın karısı. “Bindiğin ata

bak, sattığın ota bak, yediğin boka bak’’ demiş. Kadının kibri yememiş, bir daha da çıkmamış. (KK-19)

2.2.2.21. İncili Çavuş II

Padişah İncili Çavuş varmış. Seneler boyu sürüp gelen muhabbetleri varmış. Padişah her muhabbette İncili Çavuş'un lafının altında kalırmış, yine de onu çok severmiş. Bir gün padişah İncili Çavuş'u yemeğe davet etmiş. Çavuş yemeğe girmeden gizlice padişahın atın kuyruğunu kesmiş, poposundan içeriye tıkmış. Yemek yenmiş muhabbetler edilmiş, padişah vezirine gizlice gidin İncili Çavuş'un atının dudaklarını kesin dişleri alanda görsün demiş. Vezirler atın dudaklarını kesmişler atmışlar. İncili Çavuş ve padişah bahçeye gezintiye çıkmışlar. Padişah İncili Çavuş'a çavuşum atlara bakalım da öyle gidelim demiş. Ahıra girmişler bakmışlar çavuşun atı sırtıp duruyormuş. Padişah çavuşla uğramak için çavuş senin at niye gülüyor demiş. Çavuş da, şevketlim senin haberin yok muydu demiş. Padişah ne o hayırdır demiş. İncili Çavuş da senin atkuyruğunu götüne sokmuş da benim at ona gülüyor demiş. Böylece padişah yine İncili Çavuş'un hakkından gelememiş. (KK-49)

2.2.2.22. Sarı Lira

Bir adam ile karısı varmış. Zamanında bunların çocukları ölmüş. Birgün adam bir sarı lira kazanmış gelmiş. Karısına gidiver keseyi getir bu sarı lirayı katalım içine demiş. Kadın getirmiş keseyi koymuşlar sarı lirayı. Tekrar götürmüş yüklüğe yorganların arasına koymuş. Günün birinde bir adam hızlıca koşarak geliyormuş. Kadın adamın önüne geçmiş, ne var oğlum niye, nereye gidiyorsun sen demiş. Adam cehenneme gidiyorum demiş. Cehennemde benim kara Mehmet'im var para vereyim de ona veriver demiş. Gitmiş yorganın arasındaki bir kese sarı lirayı getirmiş adama vermiş.

Kocası atla çıkmış gelmiş. Hanım ne var ne yok gelen giden demiş. Hanımı, biri koşarak geliyordu sordum nereye gidiyorsun oğlum diye cehenneme dedi. Hani bizim cehennemde kara Mehmet vardı ya, hiç parasız olur mu adam, yorganın arasındaki sarı liraları aldım adama verdim Mehmet verecek demiş. Kocası durumu anlamış hemen atına binmiş peşine düşmüş.

Hırsız kaçarken bir bakmış adam atla geliyormuş, değirmen görmüş oraya girmiş. Değirmenci de o sırada taş döşüyormuş. Değirmenciye eşkıya geliyor diyerek kandırmış. Ver elindeki çekici bana sen kacağın başına çık demiş. Değirmenci kavağa çıkmış, adam da atla içeri girmiş. Değirmenci sandığı aslında hırsız olan adama nereye gitti bizim hırsız diye sormuş. Hırsız da kavağa çıktı demiş. “E nasıl yakalayacağım ben onu’’ demiş. Hırsız da, “atı bağla, çizmeleri de çıkar, benim omzuma çık yukarıya tırman’’ demiş. Adam dediği gibi

yapmış kavağın başına çıkmış. Kavağın başındaki değirmenciye, “ne yaptın benim sarı liraları” diye sormuş. Değirmenci de, “aşağıdaki adam beni eşkıya geliyor diye korkuttu bende buraya çıktım” demiş. Adam yalın ayak, yayan eve dönüp gelmiş. Hanımı, “ne yaptın” diye sormuş. “Hanım hani sen kara Mehmet'im harçlıksız kalmasın diye sarı lirayı yolladın ya, bende oğlum yalın ayak, yayan gezmesin diye at ile çizmeyi yolladım” demiş. **(KK-50)**

2.2.2.23. Ölüm

Ölümünden korkan bir adam herkese “burada mezarlık mı yok mu” diye sormuş. Her sorduğu adam yok demiş. “E ölüleri nereye koyarsınız” demiş. “Şu dağın arkasına giden gelmez” demişler. “Ohoo ondan kolay ne var bende o yola gitmeyiveririm” demiş. Adam yaşlanmış, aksakallı dede olmuş, gitmeyeceğim dediği dağın yoluna doğrulmuş. Görenler sormuş “hani gitmeyecektin nereye böyle” demişler. “Ah soran mı var, önümden asılan arkamdan da ittiren var götürüyorlar beni” demiş. **(KK-50)**

2.2.2.24. Eşek

Fakir bir adamın eşiği varmış. Dağdan odun getirir satarmış. Bir gün eşek açlıktan ölmüş. Adamcık ne yapacağını düşünürken karşıdaki adam da eşiğini satacak olmuş. E fakir adam da arpa saman olmayınca bu eşek de açlıktan ölmüş. Güneşe karşı oturmuş, düşünmeye başlamış, ne yaparım ne ile geçinirim diye tasalanmış. Yaşlı dedenin biri çıkmış gelmiş. “Hayırdır oğlum ne düşünürsün böyle” demiş. “Baksana eşiğim öldü, başka aldım oda öldü ben düşünmeyeyim de kim düşün” demiş.

Yaşlı adam; “Düşün Karacaoğlan düşün

Zemheride eşek mi alınır peşin

Neydi hacı karşılamada işin

Sarıksız mı kaldıydı kırılısı başın” demiş. **(KK-49)**

2.2.2.25. Yörükle Hoca Efendi

Hocanın biri talebe okutuyormuş. Yörüklerde göç ediyorlarmış tesadüfen hocanın oradan geçmişler. Yörük beyi sormuş adama “ ne yapıyorsun hoca?” Hoca da “böyle böyle Allah’ı, dini, kitabı, Müslümanlığı öğretiyorum” demiş. “E tamam hocam benim oğlanı da öğretir misin” demiş. Hoca da “öğretirim” demiş. Yörük beyi “Oğlum, şuradan bir keçi tutun hocaya verin” demiş. Hocaya bahşiş olarak keçiye vermiş. “Hoca yalnız benim oğlanı arkamdan yetiştir” diye de özellikle tembihlemiş. Hoca ne yapayım ne yapayım diye aşağı düşünmüş yukarı düşünmüş. Sonunda oğlana “kel feraşil hakkı, kel feraşil hakkı” diye öğretmiş. Oğlana da “oğlum tamam sen öğrendin, bunu diyerek gideceksin, yalnız bunu

unutma” demiş. Çocuk koşarak giderken bir düşmüş “kel feraşil” kısmını unutmuş, “hıkgık hıkgık hıkgık” diyerek babasının yanına varmış. Adam sormuş “oğlum ne oldu.” Çocuk cevap veremezmiş onu da unutacağım diye sadece hıkgık hıkgık dermiş. Babası da “ulan deyyus hoca okut dediysek de çocuğu ömüğüne kadar doldur mu dedik yavrum nefes alamıyor” demiş. (KK-48)

2.2.2.26. İki Kör

İki kör karşılaşmış. Birinin gözü diğerine göre azıcık görürmüş. Hadi birbirimizi imtihan edelim demişler. İkisi de ellerine birer değnek almışlar. İyice kör olan vuracağında azıcık gören kafasını çekermiş. Az gören vuracağında da adamı gördüğünden tam kafasının ortasına denk getirirmiş. Bir vurmuş, beş vurmuş, on vurmuş. Kör olan “Ya hu arkadaş senin bu vuruşun hiç körün vuruşuna benzemiyor” demiş. “Neden arkadaş” demiş gözleri az gören. “Her seferinde kafamın tam ortasına vuruyorsun da ondan” demiş. (KK-48)

2.2.2.27. Bayburtlu Hacı

Bayburtlu bir adam hacıya gidecekmiş. Etrafindakiler Bayburtluya demiş ki “hac ibadetinin kabul olması için çokça zikir etmen gerekir.” Bayburtlu da tamam demiş. Öyle bir zikir etmiş ki Bayburtlu, gece gündüz zikre dalmış. Ama Bayburtlu daha önce Bayburt dışına hiç çıkmamış, hiçbir yer görmemiş. Uçaktan indiğinde kendisi açılıp kapanan kapılar varmış. Bayburtlu şaşırılmış kalmış. “Allah Allah, zikrimi iyi yapmışım herhalde” dermiş. Biraz daha ileriye gitmiş, yürüyen merdivenlere denk gelmiş. Yine şaşkınlıklar içinde bu sefer merdivenlere çıkmış. “Allah Allah hakikaten ben zikrimi iyi yapmışım, ermişim artık ben yerler bile yürüyor” demiş. Medine’ye varmış. Medine’de on dört tane açılıp kapanan kubbe varmış. Yağmurlu havalarda ve gece olunca bu kubbeler kapanır, güneşli günlerde ve gündüz olunca ağır ağır açılırmış. Bayburtlu havaya bakmış kapalı kubbeler açılmış. Yine şaşkınlık içinde “ey güzel Allah’ım tam ermiş kulun olmuşum artık ben” demiş. Kendisini büyük bir evliya, zât sanmaya başlamış. Peygamber Efendimizin türbesinin önüne geldiğinde “Yâ Rasulallah bak kim geldi yanına” demiş. (KK-48)

2.2.2.28. Hoca İle Ateist

Falanca hoca bir gün ateist biriyle otelde karşılaşmış. Ateist hocaya “Selâmün aleyküm meleklerin hocası” demiş. Hoca da cevap vermiş “ve aleyküm selam âsiyenin kocası.” Meleklerin hocası demek “şeytan” demekmiş. Âsiyenin kocası ise “Firavun”muş. (KK-48)

2.2.2.29. Hoca Efendi I

Hocanın birisi cenazeleri yıkarken içeriye hiç kimseyi almazmış. Cenaze yıkamasını da doğru düzgün bilmezmiş. Kaynamış suyu bir o taraftan bir bu taraftan dökerek ölüyü kefenlermiş. Dışarıdakiler de nasıl yıkadığını merak edermiş. Bir gün adamın biri “beni öldü deyin nasıl yıkıyormuş öğrenelim” demiş. Falanca öldü demişler, hocanın önüne adamı koymuşlar. Hoca kaynar suyu dökünce adam nefes alıp verirmiş. Hoca bakmış adam daha ölmemiş. “Bu ölmemiş herhalde” diyerek adamın üzerine çıkmış, adamı boğarak öldürmüş. Dışarıdakiler de niye çıkmadı bu adam merak ederlermiş. Hoca adamı yıkamış, kefenlemiş, dışarıya seslenmiş. “Gelin arkadaşlar cenazenizi alın” demiş. Adamlar şaşırmış. Hoca da, “yalnız bir daha cenazeniz tam öldüğüne kanaat getirirmeden benim yanıma getirmeyin, bana eziyet oluyor” demiş. **(KK-48)**

2.2.2.30. Hoca Efendi II

Hocanın biri, köyün birinde, Ramazan ayı boyunca namaz kıldırmış. Bayram namazını da kıldırınca ara verilecekmış. Atı çekmişler. Ana yol biraz uzakmış. Muhtar “Hadi oğlum hocayı ana yola kadar çıkar” demiş. Hoca yol boyunca şurada mı verecek parayı burada mı verecek parayı diye düşünmüş durmuş. Çocuk para vermeden “hadi hocam güle güle” demiş, dönmüş gelmiş. Zavallı hoca ensesini kaşıyarak memleketini bulmuş. Ertesi sene erkenden gelmiş. İlk teravih namazında “arkadaşlar geçen sene kıldığımız namazlardan şüphe ediyorum ben. Çünkü ben yatmadan yatıyorsunuz, ben kalkmadan kalkıyorsunuz. Şart edin ben yatmadan yatmayacaksınız, ben kalkmadan kalkmayacaksınız” demiş. Herkese yemin ettirmiş. Teravih namazına başlamışlar, rükûya gidince cemaati kaldırmamış, cemaat eğilmiş beklerken kendisi karşıya geçmiş oturmuş. Herkes beklemiş kaldıran yok. Bu sefer başlamışlar “hoca kaldır bizi” demeye. “Bakın” demiş hoca, “geçen sene kıldıracağım namazların parası şu kadar, bu yıl kıldıracağım namazların parası da şu kadar. Muhtar efendi gönder çocuğu parayı alsın gelsin o zaman kaldıracağım sizi” demiş. Çocuk parayı getirmiş, hoca da cemaati kaldırmış. **(KK-48)**

2.2.2.31. Kara Mehmet

Eskiden bir koca karı varmış bir de oğlu Mehmet varmış. Mehmet bir gün hastalanır. Koca karı da oğluna üzülererek “Rabbim ben çok yaşadım benim canımı Mehmet’ime ver, Mehmet’imi elleme, benim canımı al” diyerek dua edermiş. Aradan zaman geçmiş. Koca karı çadırın dışında bir taşın başında oturup etrafı izliyormuş. Bakmış ki yukarıya çadırın direğine bir baykuş konmuş. Baykuş da koca karının gözlerinin içine bakıyormuş. Koca karı korkmuş, Azrail geldi sanmış. O can korkusuyla baykuşa içeriyi işaret ederek “Kara Mehmet içeride,

Kara Mehmet içerde’’ demiş. (KK-50)

2.2.2.32. Mutakıp-Aslına Mutakıp

Köylü yaşlı bir adamın mahkemesi varmış Adamcık duruşmaya gitmiş. Hâkim karar vermiş, “mahkemen mutakıp’’ demiş. Adam dışarı çıkmış. Mübaşire adamı tekrar çağırır. “Mahkemen aslına mutakıp’’ der. Adam şaşırır kalır. “Hâkim Bey, mahkeme mutakıp demek ne bok yemek, aslına mutakıp demek ne bok yemek’’ demiş. (KK-50)

2.2.2.33. Vaktin Geldi Uç

Bir tane adamcağız kendini ibadete kaptırmış, sürekli namaz kılarmış. İki tane şakacı bu adama oyun oynamak istemişler. Adamın evinin damına çıkmışlar. Bakmışlar adam yine namaz kılıyor. Pencerenin kenarına saklanmışlar. “Vaktin geldi uç, vaktin geldi uç’’ derlermiş. Adam şaşırmış, çıkmış bakmış kimse yokmuş. Tekrar eve girince yine aynı sesleri duymuş. Bir iki gün bu şekilde şakayı sürdürmüşler. Adam, en sonunda kendisinin erdiğini düşünerek damın ucundan atlamış, kolu bacağı kırılmış. Uç diyen adamlar da inandırıcı olsun diye o mahalleden geçerken evlerin camlarını kırarak gitmişler. Sabahleyin köylü kalkmış. Köylü “bizim camları kim kırdı’’ diyerek tartışmaya başlamışlar. Camları kıran adamlar, “ula arkadaşlar ne camı kırılacak, falanca amca erdi, uçtu da uçarken onun kanatları değmiştir’’ demişler. (KK-50)

2.2.2.34. Üç Şakacı

Köyün birinde üç tane şakacı arkadaş varmış. Köylerine bir imam gelmiş ama imam işini tam yapmazmış. Üç arkadaş imama bir oyun oynamaya karar vermişler. Bir tanesi “ben ölmüş gibi yapayım, siz imamı çağırın vasiyetimi yazdırayım’’ demiş. Adam ölüm döşeginde taklidi yaparak inliyormuş. İmamı “hocam bizim hastamız var ölecek vasiyetini sana yazdıracak’’ diye çağırmışlar. İmam adamın başına gelmiş. Hoca okuyarak yukarıdan aşağıya doğru üflüyormuş. Adam, “ıı atımı hocaya verin’’ deyip baygın gibi yaparmış. Biraz geçince tekrar “ıı tarlayı da hocaya verin’’ demiş, az daha geçmiş “hocam çoluğum çocuğum karım da senin’’ demiş. Hoca bu sefer adam bir an önce ölsün diye aşağıdan yukarıya doğru üflemeğe başlamış. Adam, “hocam, cenazemi sadece iki arkadaşım yıkasın, mezarımı ilk gün kapatmayın tahtaları koyun, ertesi gün kapatın’’ diye vasiyet vermiş. Hoca da her şeyi kabul etmiş. Adam akşamüzeri ölmüş, hoca hemen defnetmeye götürmüş. Mezarlık da köyün uzağındaymış. Mezarlıktan herkes dağılınca hoca yalnız kalmış, taltı ünlemiş. “Falanca oğlu falanca’’ demiş, kabirden adam “ıh’’ demiş. Hoca korkmuş, bir adım geri çekilerek tekrar seslenmiş. Adam yine “ıh’’ demiş. Hoca iyice korkmuş, az daha geri çekilerek üçüncü kez

seslenmiş. Mezardaki adam kefeniyle kalkmış, tahtalardan birini de alarak hocayı kovalamaya başlamış. Yetiştği yerde hocaya bir tane vurmuş. Diğer iki arkadaş “hocam hocam atın kaldı” diye seslenmişler. Hoca da “atından da vazgeçtim avradından da, cennet kabul etmedi cehennem azabı geliyor kaçiverin” demiş. Hocanın ertesi gün ödü patlamış, ölmüş. Şakayı yapan iki arkadaş sekiz sene, ölü taklidi yapana da on sekiz sene hapis cezası verilmiş. (KK-50)

2.2.2.35. Bana Sorun Bu Cavuru

Adamın karısı ölmüş. Hoca cenaze namazında cemaate sormuş: “Cemaat meftûneyi nasıl bilirdiniz?” Bütün cemaat iyi bilirdik demiş. Arka saflardan kadının kocası koşarak gelmiş. Bağrını döverek “bana sorun bu cavuru bana sorun bu domuzu” demiş. (KK-50)

2.2.2.36. Bu Da Bize Bir Oyundur

Adamın biri bir akşam misafirlğe gitmiş. Gece olunca adam evine gidecek olmuş. Kapıya varmış bakmış pabuçları yok. Ev sahibine sormuş. “Layn benim pabuçlar nerede” demiş. Ev sahibi de “ne pabucu ya hu az önce buradan koca koyun sürüsü geçti görmedin mi” demiş. “E ne yapalım geçtiyse” demiş. “Koyunlar yemiştir pabuçlarını” demiş. Adam durumu anlayınca “bayındır bayındır koyun pabuç yemez ama bu da bize bir oyundur” demiş. (KK-49)

2.2.2.37. İki Hırsız

İki tane hırsız falancanın atlarını çalalım diye niyetlenmişler. Biri demiş ki, “ahırda takılı atları nasıl çalacağız?” Diğer de, “ben onları lafa tutarım sen o sırada ahırdan atların ipini çöz, birine bin, diğerini de yedeğe al kaç” demiş. Yukarıya çıkmış. Ev sahipleri ateşin başında oturuyormuş. Adam, “size bir masal anlatacağım ama güle güle ölürsünüz. Azıcık uzun sürer ama” demiş. Ev ahalisi, “uzun sürsün varsın sen anlat” demişler. “E ben memişhaneye bir varıp geleyim de öyle anlatayım ama başını deyivereyim de öyle gideyim. Gitti gider birine bindi birine yeder” demiş. Adam çıktığı gibi atları alan arkadaşının peşinden koşmuş. Beklemişler beklemişler, gelen giden yokmuş. Varmışlar bakmışlar ki adam kaçmış. Adam anlamış durumu, “Ah oğlum desene bizim hayvanlar gitti.” Çocuklar “neden baba” demişler. “Ula adam ne dedi buraya oturduğunda, gitti gider birine bindi birine yeder dedi ya” demiş. (KK-49)

2.2.2.38. Çiftçinin Öküzleri

Adamın biri çift sürüyormuş. İki tane şakacı arkadaş bunu görmüş. Biri diğerine, “bu

adama çifti saldırıyım mı” demiş. “Öküzü nereye saldırıyorsun adam önünde çift sürüyor ya” demiş. “Gör bak nasıl saldırıyorum” demiş. Yanındakine tembih etmiş. “Sen şurada saklan, ben adamı yanına çağırınca öküzün birinin boyunduruğunun ipini kes, öküz kaçsın” demiş. Adam, “ben de şaştım bu dünyanın işine, ben de şaştım bu dünyanın işine” diye bağırmaya başlamış. Çiftçi şaşkınlıkla öküzleri durdurmuş adamın yanına giderek “ ya hu arkadaş ne var da deli deli bağırıyorsun sen” demiş. Adam cevaplamış, “ula sen tam delisin ya” demiş. Çiftçi yine şaşırmış. “Neden” demiş. “E el iki tane öküzle çift sürer sen bir tane öküzle sürüyorsun” demiş. Çiftçi dönmüş bakmış öküzün biri yok. Öküzü ararken elindeki öküzü de adam almış gitmiş. (KK-49)

2.3. Hikâye

En kısa tabiriyle hikâye, “olmuş veya olması mümkün olan olayların anlatılması”dır. Türkçe Sözlükte, “bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması” şeklinde açıklanmıştır. (TDK, 2011: 1100) Anlatma, benzetme, tarih, destan kıssa, masal gibi anlamları da karşılar. Hikâye anlatmanın, dinleyicileri düşündürmekten ziyade heyecanlandırmak, hoşça vakit geçirmek işlevleri vardır.

Halk hikâyelerini Boratav boyutları yönünden iki kümeye ayırarak birden fazla noktasını açıklamıştır:

"1) Efsanede, masaldan ya da gerçek yaşamda alınmış bir tek olay çevresinde örülmüş, yapısı basit, kısa hikâyeler; bunları Doğu Anadolu bölgesinde serküşte (“sergüzeşt” kelimesinden bozma) ya da kaside (“kıssa” kelimesinden bozma) adlarıyla gösterirler; türkülerıyla birlikte en çok bir iki saatlik anlatma süresi olan hikâyelerdir. 2) Daha kalabalık kişileri, birbiri ardından gelen beklenmedik durumları ve bunun sonucu olarak da az çok çapıklaşan olayları birbirine ekleyerek anlatıya uzun bir süre salayan hikâyeler; bunlar çokluk kahramanlarının hayatlarından uzunca bir süreyi (aşk hikâyelerinde) ya da kısa bir sürenin çok maceralı bir dönemini (Köroğlu kollarında) konu edinmişlerdir; bu çeşitten büyük hikâyelerin anlatılması bir gece (3-4 saatlik bir oturum) den 5, hatta 7 geceye kadar sürebilir.”(2016: 58-59)

Hikâyeler, genellikle düğünlerde, uzun kış gecelerinde, köy odalarında; şehir ve kasaba çevrelerinde de ramazan geceleri kahvelerde anlatılır. Halk arasında eğlendirme, hoşça vakit geçirme, birlik sağlama, kaynaşma gibi faktörlere sahiptir.

2.3.1. Hikâye İncelemesi

Çalışmamız içine aldığımız hikâyeler genellikle öğüt içerikli, sonunda ders çıkarılan, sosyal hayatta karşılaşılabilecek yaşanmışlıklardan ortaya çıkan ve çok uzun olmayan metinlerdir. Hikâye başlığında hem dinî olmayan hem de dinî içerikli metinler

değerlendirilerek dinî hikâyeler için ayrıca bir başlık açılmıştır.Çömlek Kıran metni, Korkutelinin kuzeyinde bulunan bir dağda geçmektedir. Yaşanan olayın sonunda o bölgenin 'çömlek kıran' olarak anıldığını kaynak kişimizden öğrenmiş bulunmaktayız.

Dinî hikâyeler başlığı altında yazdığımız metinler, Kur'ân-ı Kerim kaynaklıdır. Genellikle peygamberlerin hayatlarından kıssalar ve âlim kişilerin başlarından geçen ders çıkarma amacı taşıyan anlatılardır . Kıssa kaynaklı bu anlatılar, zamanla halk arasında form değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca konusu hayvanlar olan ve Fatih Sultan Mehmet'in yaşadığı bir olayı konu edinen hikâyeler de kayıt altına alınmıştır. Korkuteli civarında 24 tane hikâye metni derlenmiştir.Özellikle dinî hikâyeler derlenirken anlatıcıların, anlattıkları duruma kalben inanarak *"bu yaşanmış, bu olur, ders almak lazım, bunun aslı budur"* gibi ifadeleri sıklıkla kullandıkları gözlemlenmiştir.Anlatıcı kişinin hikâyeleri anlatırken karşıdaki kişinin de bu durumlardan ders çıkarması, günah işlememesi için yönlendirme yaptıkları, anlattıklarını kendi yaşamından örneklerle destekledikleri görülmüştür.

2.3.2. Hikâye Metinleri

2.3.2.1. Kamdır Geçer, Demdir Geçer

Ağa kendisi çift sürerken Arap uşağına da taşları toplattırıyormuş. Bunu gören köylüler “ula Arap ne bu hal” demişler. Arap, “ağam kamdır geçer” demiş. Bir gün ağa ölmüş, hanımı Arap’la evlenmiş. Ağanın kıyafetlerini Arap’a giydirmiş, atın üzerine bindirmiş. Köylüler bir daha görmüş, “ula Arap ne bu vaziyet” diye sormuşlar. “ağam demdir bu da geçer” demiş. (KK-49)

2.3.2.2. İlmin Başı Sabır

Eskiden Mısır’a ilim tahsil etmeye giderlermiş. Yirmi, yirmi beş yaşlarında bir tane delikanlı gitmiş, on beş on altı sene ilim tahsil etmiş. Evine dönerken yolda bir adama denk gelmiş. Adam sormuş, “molla nereden geliyorsun” demiş. “İlim tahsil ettim, eğitimimi tamamladım memleketime dönüyorum” demiş. Adam tekrar sormuş, “ee ilmin başı nedir molla?” Molla cevap verememiş. Adam, “olmaz, sen daha molla olamamışsın” demiş. “E ne yapacağım şimdi” diyerek ilim öğrenen kişi şaşırılmış. Adam da, “sen bana hizmet yapacaksın, çalışıp öğreneceksin” demiş. Üç beş yıl da orada kalmış. En sonunda adama sormuş. “Ağa, ilmin başı nedir?” Adam cevap vermiş, “oğlum ilmin başı sabırdır.” Bir tek sabır kelimesi için seneleri geçmiş. Tabi bunu duyan molla, bir kelime için senelerimi yedi diye sinirlenmiş. Aradan on sekiz yirmi yıl geçmiş ve adam köyüne varmış. Mısır’a giderken de yeni evliymiş karısını bırakıp gitmiş. Evine gelince camdan karısının bir adamla uyduğunu görmüş.

Vurmak için silahını çekmiş ve o an aklına gelmiş “ilmin başı sabırdır.” Silahını koymuş, uzaklaşmış. Ertesi gün köyün içindekilere sormuş. “Bu köyde falanca kişi vardı ne oldu ona?” “O adamcağız yeni evliken Mısır’a ilim tahsil etmeye gitti, bir daha da dönmedi. Hanımcağızı da ondan bir oğlan doğurdu yirmi yıldır geçinip giderler” demişler. Mollanın akli başına gelmiş. (KK-50)

2.3.2.3. Şükür

Üç arkadaş ortak olup iş yapıyorlarmış. Bir gün yaptıkları işten zarar etmişler ve zararı bölüşmüşler. Bir tanesi bereket versin diyerek şükretmiş. Diğerleri şaşırılmış. Tekrar zarar etmişler, yine zararı paylaşmışlar. Adam yine bereket versin diyerek şükretmiş. Diğer ikisi bu durumdan huylanmış, acaba mal mı alıyor diye şüphelenmeye başlamışlar. Gün geçmiş bu sefer oldukça güzel kâr etmişler. Bu parayı da paylaşmışlar. Adam yine bereket versin diyerek şükretmiş. Diğer ikisi sormuş, “arkadaş iki kere zarar ettik bereket versin dedin şimdi kâr ettik yine bereket versin dedin ne demek bu” demişler. O şükreden adam biraz dini bütün biriymiş. “Arkadaş, çok zarar edeceğimize az zarar ettik diye şükrettim şimdi de kâr ettiğimiz için şükrettim” demiş. (KK-50)

2.3.2.4. Çömlek Kıran

Bir ağanın bir uşağı ve bir sürü de koyunu varmış. Eskiden eşkıyalık olayı meşhurmuş. Çoban sürüyle beraber Söbüce yaylasına çıkmış. Koyunları da karşı dağa yaymış yanında iki kara köpeğiyle birlikte güldür güldür gidiyormuş. Eşkılar çobanı yakalamışlar, ellerini bağlamışlar, köpeklerini öldürmüşler. Çoban öleceğini sürüsünü kaptıracağını anlamış. Çoban, efeler nasıl olsa ben öleceğim bana mücadele edin şu kavalımı çalayım demiş. Bu sırada çobanın karısı da çömleği dizlerinin arasına koyup koyunlardan süt sağıyormuş. Çoban almış kavalı başlamış çalmaya:

Kıl bağcık kollarımı boğdu

Kara köpek kanlar kustu

Yetiştyseniz Alibeline yetiştiniz

Yetişmediyseniz gitti çobanla koca sürü

Kız türküyü duyunca dizlerinin arasındaki çömleği dizleriyle sıkıvermiş, çömlek kırılmış. Ailesi koşmuş yetişmiş çobanı sürüyü kurtamış.

Hala düğünlerde çömlek kıran çal diyerek söylenir. (KK-49)

2.3.3. Dinî Hikâye Metinleri

2.3.3.1. İbrahim Aleyhisselam

İbrahim aleyhisselam Mekke'de ziyaret edilen yeri çevirmiş. Fakat Allah'a büyük hizmet diyerek içten içe gururlanmış. Cenab-ı Allah'tan ona bir nida gelmiş. Ya İbrahim, bir öksüz karnı doyurmuş gibi kendine gurur verdin ya demiş. İbrahim aleyhisselam dört yol ortasına bir misafirhane yaptırmış. Misafirsiz yemek yemeyecek kadar çok misafir ağırlamış. Bir nida daha gelmiş. Ya İbrahim ne kadar yaşamak istersin? Bir akbaba kadar mı yoksa su değmemiş koyun boku kadar mı demiş. Hz. İbrahim düşünmüş, Akbaba kadar yaşayayım demiş. Allah, Ya İbrahim kaybettin, su değmemiş koyun boku iki üç bin yıl kadar yaşar, akbaba yüz elli iki yüz sene yaşar demiş. Hz. İbrahim ya resulallah verdiğim sözden ayrılmam demiş. Yaptırdığı misafirhaneye sekiz on yük zere dökmüş. Misafirsiz yemek yemeyen Hz. İbrahim'in zeresi hiç bitmiyormuş. İki gün olmuş ne gelen varmış ne gidin. Bakmış bir gelen var ama adam gelemiyormuş. Hz. İbrahim adamın akşama kadar zor geleceğini anlayınca o günün vesaitiyle adamı getirtmiş. Yemeği yemişler. Gelen misafir bütün üzerini kirletmiş. Hz. İbrahim sormuş 'senin tevellüt kaç' demiş. Adam yüz seksen iki demiş. Hz. İbrahim'de yüz seksen imiş. E sen iki sene önce nasıldın demiş. Dağa gitsem odunumu getirirdim, ovaya gitsem çiftimi sürerdim demiş. E iki yılda böyle mi oldun demiş. Evet, iki yılda böyle oldum demiş. Hz. İbrahim Allah'a dua etmiş. Ya resulallah böyle olacaksam benim ömrümü kısalt demiş. Aslında karşısındaki adam azrail imiş. Ya İbrahim canını alacağım demiş. Hz. İbrahim dostuna bu yapılır mı demiş. Azrail de e sen biraz önce bunun duasını etmedin mi demiş. Canını almış. (KK-29)

2.3.3.2. Hz. Nuh

Nuh peygamberin peygamber olmasına kimse inanmıyormuş. Nuh peygamber Cebrail'e sormuş: 'Bene inanmıyollar naal etcem'' demiş. Cebrail, 'sene bi vahiy gelecek gemi çakcen'' demiş. Bu da gemi çakarken geçenler 'voyn Nuh! Peygambercilik bitti de gemicilik mi kaldı'' diyerek el sallayarak gülerek zevk ederlermiş. Nuh gemiyi bitirdiğinde hepsi içine işemiş bok ile doldurmuşlar. Allah tarafından uyuzluk gelmiş köye. Böyle sırtlarını gaşırka gaşırka biri gemiye işerken bokun içine düşmüş. Gelmiş yıkanmış iyi olmuş. Köycek millet 'neyden iyi oldun arkedeş neyden iyi oldun arkedeş'' demiş. 'Nuh'un gemisindeki boktan'' demiş. Hepsi gitmiş avuç avuç sürmüşler. Oğlunun biriyle karısı kanmazmış, kaçmış gitmişler. Bütün hayvanlardan bir erkek bir gancık almışlar. Karıncadan file kadar gemiye almışlar. Bir tufan olmuş, dağlar boyu su dolmuş. Gemi bir dağın tepesine gelince 'dur!' demişler durmuş. Güneşe 'doğ!' demişler doğmuş. Az bir yiyecekleri kalmış, üç gün oruç tutalım demişler. Aşure ondan kalmış. Üç gün oruç tutmuşlar kalan

yiyecekleri karıştırıp onunla idare etmişler. (KK-5)

2.3.3.3. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed'in ailesi çok fakirmiş. Doğduğunda sütana aramışlar. Herkesin eşekleri iyiymiş geçiğecivemişler geçiğecivemişler paralı çocukları almışlar. Herkes paraları almış gitmiş. Arkaya iğili (zayıf) eşekli bir aile kalmış. "Boş gideceğimize bu iğili çocuğu da biz alalım" demişler. Hz. Muhammed'in dedesi "hiç verecek bir şeyim yok emme şu kuzuyu alın" demiş. Eşekleri de Allah tarafından güçlenmiş, ötekiler gölge de otururken onları geçmiş. "Ulen bu guru eşeğe bizi naal geçittirir bu" demişler. Eve varasa kuzudan süt akmaya başlamış. "Bunu ellere göstermeyelim" demişler. "Gelin beklen gölgeyelim" diyene "bizim eşeğimiz iğili, şaşkın biz bekleyemeyiz" demişler. Kuzuyu görmesinler diye bunların yanına durmamışlar, başka yerlere gitmişler. Beş altı sene bir bolluk gelmiş o haneye. Hepsinin yiyeceği rızkını vermiş kuzu. Süt akarmış. Altı sene sonra çocuğu götürmeye dedesi gelmiş. "Bu giderse nere gidelim" diyorlarmış. Arabistan'da bir sıtma hastalığı tutagomuş. Dede çocuğu geri getirmiş, aile çok güvenç duymuş. Çocuğu, bolluk oldu diye veresileri gelmemiş. (KK-5)

2.3.3.4. Hz. Musa

Hz. Musa, Cebrail'e "benim komşum kim, benim komşum kim?" diye boyna sorarmış. Cebrail, "kasabın yanına var, yörüğün yanına var, bekçinin yanına var, senin komşunu sonra devecen" demiş. Kasabın yanına varmış. Kasap eve götürmüş. "Sen arkadaş hu eti yiyedur" demiş, gitmiş. Ötede bir hasta anası varmış kasap ona yemek yedirmiş gelmiş. "Hani yememişine" demiş kasap misafire döndüğünde. "Yicen emme sen hurda baktığın kim" demiş. "Anam" demiş kasap. "Anam bana Hz. Musa'nın komşusu ol oğlum deyor da ay arkadaş bizlere mi kalmış da anamın gönlü kırılmasın diye emin ana emin deyon, yemeğini yedirdim geldim" demiş. Yine vahiy gelmiş "sen bir de yörüğün yanına git" demişler. Yörüğe varmış. Hz. Musa sağ elini saklıyormuş. Yörük "ne o arkadaş sen colakmın" demiş. "Colagın arkadaş, yedi kızı bir oğlu olanın oğlan kesilir de kanını batırılırsa hu elim iyi olcemiş emme oğlunu mu keser benim uçu" demiş. Yörük de kayboluvemiş, bir tas kanla gelivemiş. Hemen bir vahiy gelmiş "Musa çocuğa elini sür, çocuğa elini sür" diye. Çocuk dirilmiş. Musa elini çıkarmış, Yörük sormuş "arkadaş senin elin gümüş müydü, sağlammış elin neden dedin bize" demiş. Hz. Musa, "seni benim mertebeme ulaştın diye dedim" demiş. "Demircinin yanına git" diye tekrar vahiy gelmiş. Demirci demiri döverken çingısı sığdırmış. Uyurken "aman Allahı'ım şu dünyada ne kadar canını aldıysan cehennemden koru Yarabbi, biz huncaz çingıya dayanamıyoz. Kötü canını aldıysan da iyi canını aldıysan da ne

kadar canlı mahluk aldıysan cehenneminden koru, cennetine al. Senin cennetin o kadar genişmiş ki bir kır at bin yıl dolaşmışsa da bir arşının gölgesini bitirememiş, cehennemde yakma bizi, narıncılara atıp yakma bizi ” diye dua etmiş. Hz. Musa’ya senin komşun bu diye göstermişler. Musa sormuş, “sen benim mertebeme nasıl eriştin?” Demirci, “hiç ibadetim yok, bir şey bilmem cahil biriyim emme demiri döverkene çingı geliverise yakarı sadece şunu derim” demiş, duasını söylemiş. Bir daha vahiy gelmiş. ”Felan yerdeki nar bahçesinin bekçisinin yanına git.” Nar bahçesinin bekçisinin günde bir tane narı olurmuş, sabah yarısını akşam yarısını yermiş. Birgün bir misafir gelmiş, o gün iki tane narı olmuş. “Arkadaş bende bir nar olur, bugün ben akşama yemeyivereyim” diyerek öteki narı saklamış. Bekçi narı sakladığı için üç yüz yıl kıldığı zaman gitmiş. Cehennemlik olmuş. Tekrar vahiy gelmiş. “Bu adam cehennemlik, senin komşun Yörük, kasap, demirci” demiş. **(KK-5)**

2.3.3.5. Hz. Adem

Cenâb-ı Allah Adem babamıza bin yıl ömür vermiş. Adem babamız “yâ Rasulallah Yakup Aleyhisselamın ömrü ne kadar?” diye sordu. “Elli yıl” dedi. “Yâ Rasulallah az olmuş ya” demiş. Cenâb-ı Allah da “taksimatta o kadar verilmiş” dedi. “Benimkinin elli yılı da onun olsun” dedi. “Melekeler şahit olsun mu” diye sordu Allah. “Olsun” dedi. Hz. Adem dokuz yüz elli yılı tamamlamış. Azrail, Cebrail, Mikail, İsrail yanına gelmişler. “Adem baba günün bitti. Sen ömrünün elli yılını Yakup Aleyhisselam’a vermişsin” demişler. Hz. Adem “o zaman veriyordum ama şimdi ömrümü vermeyeceğim” diye itiraz etmiş. İnkâr buradan meydana gelmiş. Cenâb-ı Allah’tan nidâ gelmiş. “Benim verdiğimi almam şanımdan değildir. O yüzyılını, diğeri de bin yılını tamamlasın” demiş. Bin yılı tamamladı. Azrail, Cebrail, Mikail, İsrail yine geldi. “Yâ Adem baba günün sona erdi” dediler. Hz. Adem yine “olmaz” dedi. Cenâb-ı Allah’tan nidâ gelmeden toprak dile gelerek “ödücünü yerine getir” demiş.

Hz. Adem’in çocukları “biz bu adamı ömrü billah besleyecek miyiz, öldürelim” demişler. Küçük oğlan razı değilmiş ama hayır derse onu da öldüreceklermiş. Varmış babasının yanına “baba ağabeylerim uzun ömürlü adam biz bunu besleyecek miyiz diye falanca gün seni seni öldürecekler” demiş. Hz. Adem düşünmeye başlamış. Cebrail Aleyhisselam “yâ Adem baba düşünüyorsun ya” demiş. “Yâ Cebrail baksana evlatlarım beni öldürmeye karar vermiş, ne yapacağım” demiş. Cenâb-ı Allah “Yâ Cebrail sen âmin de, oda şu duayı okusun” demiş. Okumuşlar. Cuma günü herkes toplanmış ama kimse kimsenin dilinden anlamaz olmuş. Dil ayrılığı buradan intikal etmiştir. **(KK-29)**

2.3.3.6. Lokman Hekim

Lokman hekim çift sürmeden gelirmiş. Yanı başında da bir yılan onu takip ederek gelirmiş. Bir de diğer tarafına bakmış. O tarafta da daha büyük bir yılan takip edermiş. Elindeki 'öğendirek' ile büyük yılanı öldürmüş. Küçük yılan dile gelmiş. "Adem oğlu sen beni takip et. Babam ne derse desin kabul etme. Babamdan dilini diline değdirmesini iste" demiş. Gide gide gitmişler yılan bir deliğe girmiş. Oradan baş tarafı insan alt tarafı yılan olan bir şey çıkmış. "Hoş geldin adem oğlu, selâmün aleyküm" demiş. "Ve aleyküm selam" demiş. "Dile dileğini" demiş. Adam "sağlığın" demiş. Tekrar dilemesini istemiş, adam yine "sağlığın" diye karşılık vermiş. "Yok, seni boş göndermeyeceğim. Dile dileğini" demiş. Üçüncüsünde adam "senden tek bir dileğim varsa dilini dilime değdiriver" demiş. İnsan başlı yılan "yapma bunu" demiş. "Senden başka dileğim yok" demiş. Küçük yılan da babasına boş döndürme adamı diye tembih etmiş. Mecburen insan başlı yılan dilini adamın diline değdirmiş. Adamı uğurlar olsun diyerek göndermiş. Adam yol boyu giderken etrafındaki otlar dile gelmiş. "Ben şu hastalığa iyi gelirim, ben bu hastalığa iyi gelirim" dediklerini duymaya başlamış. Dile gelen her ottan birer tutam almış. Otlara isim vererek defterine bütün bitkileri not etmiş. Fakat illa ölüme çare arıyormuş. Bir gün bir dağın başına çıkmış. Yorulmuş, uyumuş. Uyandığında yanında bir ot "ben ölüme çareyim" diyerek sallanırmış. Onu da defterinin arasına koymuş. Nil nehrinin üzerinde karşısından bir adam gelmiş. "Adem oğlu, ölüme çareyi buldun ama rızkını düşündün mü?" demiş. Adamın kafası allak bullak olmuş. Elindeki defter Nil nehrine dökülmüş. Bir tek yaprak kalmış. Bugünkü hekimlik bu bir tek yapraktan türemiştir. (KK-29)

2.3.3.7. Hz. Nuh

Nuh Aleyhisselam gemi yaparmış. Millet gidip içine pisler gelirmiş. Cenâb-ı Allah'a şikayet edermiş. Allah "yap gemini" dermiş. Nuh peygamber yapmaya devam edermiş. Millete bir öldüren hastalık gelmiş. Adamın biri geminin oralarda dolanırken nereye gittiğini bilmeden gemideki insan tersini ağzına doldurmuş. Hastalığı iyi olmuş. Herkes adamın nasıl iyi olduğunu sormaya başlamış. Adam böyle böyle oldu diyerek durumu anlatmış. Hasta olan gelip gemiyi yalarmış. Yalarken sonunda gemiyi buz gibi temizlemişler.

Kadının birisi de boğazın içinde üç beş sığıryla otururmuş. Hz. Nuh'a sürekli "Nuh beni bırakma ha" diyerek tembihlermiş. "Yok nene seni ben koymayacağım, illa gemiye alacağım" demiş. Fakat neneyi almayı unutmuş. Sular çekilince Bey Dağı'nın başına gemi inmiş. Hz. Nuh'un içine neneyi unutması dert olmuş. Ortalık dolaşılacak bir hale gelince Nuh nenenin evine bakmaya gitmiş. Bakmış ki kadın olduğu gibi oturuyormuş. Nuh peygamber şaşırmış. "Nene ya hu sen bu tufanda ne yaptın" diye kadına sormuş. "Ne tufanı oğlum"

demiş. “Dünyayı su aldı götürdü ya” demiş. Nene de “Allah Allah, benim sığırlar bir iki gün ayağı çamurlu gelmişti. O zaman mı oldu oğlum” demiş. **(KK-29)**

2.3.3.8. Hz. Muhammed

Hz. Adem Aleyhisselam zamanında bir yılan Peygamber efendimizin dünyaya geleceğini ve Sevr mağarasına saklanacağını duymuş. Son peygamberi görmek için mağaraya gidip saklanmış. Bekleye bekleme kaç yüz bin yıl geçtiyse geçmiş yılan Peygamber efendimizi görmek için beklemiş. Peygamber efendimiz ile Ebubekir Sıddık müşriklerden kaçmak için Sevr mağarasına sığınmışlar. Ebubekir Sıddık, Peygamber efendimizi bir şey ısırmasın diye mağaradaki bütün deliklere bakmış. Bir delik varmış ama orayı kapatacak bir parçası yokmuş. Deliği topuğuyla kapatmış. Yılan, delikten çıkabilmek için Ebubekir Sıddık'ın topuğunu ısırılmış. Ebubekir Sıddık gözünden yaşlar dökmüş. Yılan çıkmış. Peygamber efendimiz, gözlerinde yaşı görünce yılanı sormuş. “Ben kıyamet kurulduğundan beri son peygamberi görmek için bu delikte bekliyordum” demiş. **(KK-65)**

2.3.3.9. Fatih Sultan Mehmet

Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri İstanbul'u fethettiği zaman Fatih'te medreseler kurmuş. Yanındakilere tembih etmiş. Demiş ki; “buraya talebelerin ayağını sildikleri tozu biriktireceksiniz, benim kabrimi onunla örteceksiniz.” Adamlar tozları biriktirmiş, birkaç çuval olmuş. Fatih Hazretleri'nin kabrini bu tozlarla örtmüşler. **(KK-48)**

2.3.3.10. Musa Aleyhisselam

Musa Aleyhisselam gemiyle bir sahile çıkmış. Pîr-i fânî bir adamı değnek atarken oynarken görmüş. Musa Aleyhisselam “ne yapıyorsun?” diye sormuş. Adam da “namaz kılıyorum, ibadet yapıyorum” demiş. Hz. Musa demiş ki “ya hu böyle namaz kılınmaz. Namaz şöyle kılınır, böyle kılınır diyerek öğretmiş.” Hz. Musa binmiş gemisine yola çıkmış. Gemi yürürken bir adam denizin üzerinde koşarak geliyormuş. “Yâ Musa dur! o namazı ben karıştırdım, nasıl yapacağım” demiş. Musa aleyhisselamın akli başına gelmiş. Adam aslında büyük bir zât imiş. Musa aleyhisselam da “bildiğin gibi yap, bildiğin gibi yap” demiş. **(KK-48)**

2.3.3.11. İmam-ı Âzam

İmam-ı Âzam Efendi su akan arığın içinde bir elma bulmuş. Elmayı tam ısırılmış akli başına gelmiş. Ağzındaki parçayı tükürmüş ama iş işten geçmiş elmanın suyunu yutmuş. Bu elma nerden düştü diyerek araştırmaya başlamış. Bir bahçe bulmuş. Bahçedeki elma

ağaçlarının içinden bir arık geçiyormuş. Bahçenin sahibini bulmuş. Adama durumu anlatmış, helallik istemiş. Adam hakkını helal etmemiş. İmam-ı Âzam neden diye sormuş. Adam “bazı şartlarım var onları kabul edersen helal ederim” demiş. “Nedir efendim o” demiş. “Benim bir kızım var, gözleri kör, dili konuşmaz” gibi kızının özürlerini anlatmış. “Eğer kızım ile evlenirsen hakkımı öyle helal ederim” demiş. İmam-ı Âzam bunu kabul etmiş ve evlenmişler. Bakmış ki kızın ne gözü kör, ne dili konuşmaz ne de başka bir kusuru var. Dünya güzeli bir kız imiş. Kıza “babam seni böyle böyle tarif etti ama öyle değilsin” demiş. Kız da “babam sana maksatlı tarif etti bakalım öyle de kabul edebilecek misin etmeyecek misin” demiş. Böyle âlimler o mertebelere bu şekilde gelirlenmiş. **(KK-48)**

2.3.3.12. Kumru

İki kardeş varmış, anneleri ölmüş. Yerine üvey anne gelmiş. Üvey anne çocuklara sürekli işkence ediyormuş. Bir gün üvey anneleri ekmek yapıyormuş çocuklara kızmış, kızgın sayacağı birinin boynuna geçirmiş. “Allah’ım bizi bu kadının zulmünden kurtar, kuş et de uçur bizi” diye Allah’a yalvarmışlar. Allah onları kumru kuşu yapmış. Kumruların boynundaki siyah halka gibi görünen tüyler o sayacağın izleriymiş. **(KK-60)**

2.3.3.13. İnsan, Köpek, Eşek Soy

Adem Aleyhisselamın peygamberliği zamanında bir adam varmış. Adam bir memleketten başka bir memlekete göç etmiş. Adamın da dünyalar güzeli bir kızı varmış. Girdiği köyde adamın biri kızı görmüş “bu kızı bana ver” demiş. Adam da “vereyim” demiş. Sonra başka bir adam görmüş, istemiş. Ona da “vereyim” demiş. Üçüncü biri daha kızı görmüş, istemiş. Ona da kızını vermeyi kabul etmiş. Hepsine söz verdiği için içine dert olmuş. Adam ne yaparım diye tasalanırken eşeğini, köpeğini ve kızını bir odaya kapatmış. Okumuş, üflemiş, uyumuş. Sabah gidip bir bakmış ki üçü de birbirinden güzel kızlar olmuşlar. Kızları söz verdiği adamlara vermiş.

Bazı insanlar iyi niyetli, iyilik sahibi olur. Bunlar insan soyundan gelenlermiş. Bazısı köpek gibi olur burnunu yolar, bu köpek soyundan gelenlermiş. Bazısı da eşek gibi olur yatarmış bu da eşek soyundan gelenmiş. **(KK-65)**

2.3.3.14. Kedinin Hakkı

Bir demirci varmış, demir dövermiş. Ocağa et atmış, eti yerken kara bir kedi gelmiş. Kedi miyavlamış miyavlamış, adma bir parça vermemiş. Kedi tekrar gelmiş, miyavlamış. Adam yine vermemiş. Kedi yalvarmış “kemiğini bari ver” diye, adam yine vermemiş. Demir dövmek için ocağın başına kalkmış, bakmış ki körüğün içi altın doluymuş. Hemen elini

uzatmış. Kara kedi orada oturup duruyormuş. Adam altınları bir türlü alamamış. O kediye bir parça verseymiş altınları alacaktı. Kedinin hakkı insana çok geçermiş. (KK-65)

2.3.3.15. Veysel Karânî

Veysel Karânî, bin deveyi bir altına güdermiş. Bin tane İhlas duası okuyup bir tane tığ çekermiş. Bu şekilde tığ çeke çeke bir tane hırka örmüş. Bu hırkayı Peygamber Efendimize hediye etmiş. Veysel Karânî dış görünüş olarak kara kuru bir Arap imiş. Kendisi, çöllerde deve güderken karısı evde kalmış. Karısının yanına bir koca karı gelmiş. “Sen bu Arap’ı ne bekleyip duruyorsun” diyerek karısını kandırmaya çalışmış. Koca karı, kadına tembih etmiş. “Bugün yiyeceği yemeğine bir avuç tuz at” demiş. Veysel Karânî de hiç ses çıkarmadan yemeği yemiş. Ertesi gün koca karı tekrar gelmiş. “E ne dedi” diye sormuş. Kadın, “hiçbir şey demeden yedi” demiş. “Bugün de hiç tuzsuz pişir” demiş. Kadın, koca karının sözünü tutmuş, dediği pişirmiş. Ertesi gün koca karı tekrar gelmiş, sormuş. Kadın yine hiçbir şey demeden yediğini söylemiş. Koca karı bu seferde, “tuvalet testisini kır” demiş. Kadın da, Veysel Karânî gelmeden testiye kırmış. Veysel Karânî tuvalete gitmiş gelmiş, ocağın başına oturmuş, ağlamaya başlamış. Karısı şaşırarak neden ağladığını sormuş. “Tuvalet testim kırılmış ona ağlıyorum” demiş. Karısı, “Testi değil mi bu bir daha alırsın” demiş. Veysel Karânî, “avret yerimi başka bir testi görür diye ağlıyorum” demiş. Ocağın başında otururken ocağın içinde bir kuyu açılmış, içinde kor oluşmuş. Veysel Karânî, karısını bakması için çağırmış. Kadın gelmiş. “Eğer sen beni terk eder de başkasıyla beraber olup avret yerini başkasına gösterirsen bu ateşte seni yakacaklar” demiş. Veysel Karânî, eline bir çengelli demir almış. Ateşin içine sokmuş, ateşi karıştırıp çıkarmış. Demirin ucunda akrepler, yılanlar gelmiş. “Bunlar da seni kabrinde yiyecekler” demiş. Koca karı, yanında bir oğlan çocuğunla tekrar gelmiş. Veysel Karânî’nin karısı bu sefer kapıyı açmamış. “Kim var yanında” diye sormuş. Koca karı da “bir oğlan çocuğu var, aç kapıyı” demiş. “Çocuğa beyimden müsade almadan açmam” demiş, içeri almadan göndermiş. Veysel Karânî, çöllerde deve güderken ılık su, kuru ekmek yermiş. Karısı bugünden sonra su testisini dışarıya sıcağa koymuş, kuru ekmeği de duvara asarmış. Kocam çöllerde bunları yiyor diye kendisi de evde bunları yemeye başlamış. Akli başına gelmiş ve kocasına itaat etmiş. (KK-65)

2.3.16. Uğur-u Abbas

Uğuru Abbas diye hırsız, uğursuz bir adam varmış. Hırsızlık yaptığı evde bir küp bulmuş, küpün içinde de eski yapraklı bir kitap bulmuş. Kitabın üzerinde “üç aylarda okunacak dualar” yazarmış. Adam üç aylar gelince hiç dışarıya çıkmadan bu kitabı okurmuş. Zaman geçmiş yaşlanmış. Bir gün adam ölmüş. Ahali “sürüverin bi derenin kenarını namaz

kılmaz, hırsız, uğursuz bir adamdı” demişler. Cenab-ı Allah’tan Cebrail Aleyhisselam’a bir nida gelmiş. “Benim en kıymetli kulum öldü, derenin kenarına sürüdüler onu defnet” demiş. Cebrail Aleyhisselam yıkamış. Cenaze namazını kılacağı zaman ayak parmaklarının ucunda dururmuş. Köydeki adamlar bunu görüyormuş. Cebrail Aleyhisselam’a sormuşlar. “Neden öyle durdun da rahat durmadın” demişler. Cebrail de “gökten o kadar çok melek indi ki ayaklarımı koyacak yer bulamadım” demiş. **(KK-65)**

2.3.3.17. Köpeğin Yaratılışı

Adem Aleyhisselam yaratılırken kırk yıl yağmur yağmış. Kırk yıl yağmurun otuz sekiz senesi üzüntü yağmuru, iki senesi sevinç yağmuru imiş. Otuz sekiz senesi üzümlürek ağladığımız gözyaşlarıymış, iki senesi de sevinerek ağladığımız gözyaşlarıymış. Kırk yıl yağın yağmurun sonunda Adem aleyhisselam’ın çamuru oluşmuş. Şeytan Adem Aleyhisselam’ın yaratılışını kıskanmış ve toprağa tükürmüş. Allah Cebrail Aleyhisselam’a “o iblisin tükürüğünü al oradan at” demiş. Cebrail, işaret parmağıyla toprağı sıyrarak tükürüğü almış başka bir tarafa atmış. İşte tükürüğün atıldığı noktada köpek yaratılmış. Göbek deliğimizin çukur olmasının sebebi de Cebrail’in aldığı tükürüğün yerinde kalan çukurdan dolayı imiş.

Köpeğin uysal olması Cebrail Aleyhisselam’ın parmağının değmesinden dolayı, her şeye haber vermesi Adem Aleyhisselam’ın toprağından yaratıldığı için, saldırgan olması ise şeytanın tükürüğünden yaratıldığı içinmiş. **(KK-65)**

2.3.3.18. Baykuş

Baykuş aslında çok uğurlu bir kuş imiş. Etrafında her gün iki tane kuş dönermiş. Biri beni ye diğeri beni ye dermiş. Baykuş’un gece ötmesinin sebebi ise “zamanında buralarda kimler vardı kimler geldi kimler geçti. Bu insanlar cehennem azabını bilse yatıp uyumaz sabaha kadar ibadet ederlerdi” demek istemesiymiş. Horozlarında sabah gün doğmadan ötmesi ise teheccüd namazı vakti olduğunu bildirmek içinmiş. **(KK-65)**

2.3.3.19. Hz. Muhammed

Peygamber efendimiz namaz kılıyormuş. Başını koyacağı yere bir yılan gelmiş, çörekleşmiş. Bir kedi gelmiş yılanı almış, gitmiş. Peygamber efendimiz namazı bitirince kedinin okşamış. Kedilerin başında tüylerinde üç çizgi olması Peygamber efendimizin parmaklarının iziymiş. O yüzden kediler ne kadar yüksekte veya alçaktan düşerse düşsün sırtları hiç yere gelmezmiş. **(KK-65)**

2.4. Türkü

Türküler genellikle bir istek, bir heyecan veya bir olay üzerine ortaya çıkan anonim halk şiirinin en yaygın bir türüdür. Türkülerin insan hayatına yön veren, insanları derinden etkileyen hadiseleri; doğum, düğün, ölüm gibi ferdî olayları; örf adet gelenek görenek gibi değerleri, üzüntü ve sevinç gibi duygusal durumları yansıtan konuları ile geniş bir konu yelpazesi vardır.

Türkçe Sözlük'te “Türkü”: “Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume”, (TDK,2011: 2402) şeklinde tarif edilirken, Kâmus-ı Türkî yaygın tarife “Aslında Türklere has bir biçimde şarkı” eklemesini yapar. (Temel Türkçe Sözlük, 1986: 1397)

Aynı zamanda bir halk edebiyatı terimi olan türkü terimsel olarak: “Daha çok söyleyeni belli olmayan ve çeşitli ezgilerle, değişik makamlarla icra edilen bir koşma türü” şeklinde tarif edilir. (Karataş, 2007: 491) Doğan Kaya da, türkülerin dört dizeli ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle oluştuğunu söyler. (2014: 798)

Türkü kelimesi edebiyat tarihimiz boyunca ilk defa Alî Şîr Nevâyî'nin Mîzânü'l-Evzân *adlı* eserinde karşımıza çıkmıştır. (Dizdaroğlu, 1968: 258) Anadolu'daki ilk örneğine ise, XVI. Yüzyılda rastlarız. Kaya, Fuat Köprülü'ye atıfta bulunarak Anadolu'daki ilk parçanın Öksüz Dede'ye ait olduğunu bildirir. (2014: 799) XI. yüzyılda Dîvânü Lugâtî't-Türk'te türkü kelimesinin karşılığı için “ır ve yır” kelimeleri kullanılmıştır. (Dîvânü Lugâtî't-Türk, 2014: 405)

Türkü kelimesinin kökeni hakkında ortaya atılan görüşlerden en fazla kabul göreni “Türkî” kelimesinden türediğidir. Bu duruma Kaya, “Türkçe, söylenmiş şiir anlamına gelen “Türkü”nün “Türkî” sözünden geldiği görüşü ittifakla kabul edilmiş bir görüştür. Yani “Türk” kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. “Türk'e has” anlamına gelen bu söz halk ağzında “Türkü” şekline dönüşmüştür” şeklinde açıklama getirmiştir. (2014: 799)

“Yakıcı ise, türkülerin tarihinin, “Türk kültürünün oluşum dönemlerine kadar çıktığını, bu durumda türkülerin doğuşunu ozanlık geleneğinin de doğuşunda etkili olan av, sığır, şölen gibi mitolojik törenlerde aramak gerektiğini, çünkü o törenlerde ozan, kam, baksı, şaman gibi sanatçıların tören anında söyledikleri ölçülü ve ezgili sözlerin, türkünün ilk örnekleri olarak kabul edilebileceğini” taradığı kaynaklar ışığında açıklamıştır.(2007: 54)

Türküler başlangıçta ferdî olarak oluşturulmuş, sahibi belli ürünlerdir. Ancak zaman içerisinde halkın dilinde dolaşarak bazı değişmelere ve bozulmalara uğramış farklı coğrafyalara yayılmıştır. Böylece türküler anonimleşmiştir. Bu durumu Kaya, “Türkülerin

anonimleşmesinde daha ziyade göçler, kervanlar, askerî sevkler, gurbete iş için gidişler, gezgin halk şairlerinin faaliyetleri, yakın zamanlarda basın ve yayın organları rol oynamıştır” şeklinde açıklamıştır. (Kaya, 2014: 799) Türkülerin yayılması sırasında meydana gelen değişikliklerin ve çeşitlenmelerin asıl sebebinin kişilerin kabiliyetleri olduğunu, kaynak şahısların, ezgilerin yapısında önemli ölçüde değişiklik yapabileceği gibi, bu değişikliği türkülerin sözlerinde de yapabileceklerini ve bu değişikliklerin bazı zamanlarda türküyü tanınmayacak hale bile getirebileceğini, karşımıza başka bir türkü olarak çıkarabileceğini bile söylemiştir. (Kaya, 2014: 799)

Türküler ortaya çıktığı durumlar ve ortamların etkisiyle de herkesin anlayabileceği sade bir dil ile hece vezni kullanılarak oluşturulmuştur. Türküler, hecenin her kalıbıyla söylenebileceği gibi genellikle 7, 8 ve 11 hece ile söylenmişlerdir. Bu durumu Dizdaroğlu, "türkü'nün bağımsız bir kuruluş ya da tür olmadığının, sözden çok ezgi ile ilintili bulunduğunun kanıtıdır” şeklinde açıklamıştır. (1968: 261) Türküler, belli bir nazım biçimine sahip olmamakla birlikte koşma ve mani nazım şekilleriyle ve iki ile beş mısra arasında değişen bentlerden oluşabilir. Bentler arasında bir veya daha fazla dizeden oluşan bağlantı mısraları kullanılır. Bağlantılar ile oluşturulan türkülerde, ana metinlerle bağlantıların heceleri arasında eşitlik olmayabilir.

Türküler yapı, konu ve ezgilerine göre üç grupta tasnif edilir:

Yapılarına göre türkülerin belirli bir şekli yoktur. İki dizeli türküler olabildiği gibi koşma, mani tarzında yahut ana metinlerle kurulmuş türküler de vardır. (Kaya, 2014: 801)

Konularına göre türküler bir fert tarafından ortaya konulan ve zamanla asıl söyleyeni unutilan, şahsa veya topluma ait herhangi bir konuyu aksettiren eserlerdir. İnsan ömrünün her döneminde karşılaşılan olaylar türkünün konusu olabilmektedir.

Türküler ezgileri bakımından uzun havalar ve kırık havalar olmak üzere iki kısımda değerlendirilmiştir. Uzun havalar; usulsüz ezgilerdir. Kırık havalar; ezgi yönünden usullü, yani ölçü ve ritimleri belli olan parçalardır.

2.4.1. Türkülerin İncelemesi

Korkuteli ilçe merkezinde ve köylerinde "türkü" kelimesi kullanılmakla birlikte manzum olan bütün sözlü kültür ürünlerini "deyiş" olarak adlandırıldığı görülmüştür.

Korkuteli sahasından derlenen otuz bir türkü metni Boratav'ın tasnifine göre sınıflandırılmıştır. (Boratav, 2016: 172) Derlediğimiz türkülerin on sekizi "Lirik Türküler" başlığı altında "Aşk Türküleri" içinde incelenmiştir. Üç türkü metni "Tören Türküleri" başlığı altında "Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri" adıyla sınıflandırılmıştır. "Taşlama, Yergi, Güldürü Türküleri" başlığında bir adet iki bent ve tek dizeden oluşan metne yer verilmiştir.

"Tören Türküleri" başlığında ise yedi adet "Düğün Türküleri"ne yer almaktadır.

Çalışma sahamızda derlediğimiz türkülerin çoğunu aşk / seveda türküleri oluşturmaktadır. Aşk türküleri, genellikle kavuşamamanın yarattığı hüznün üzerine söylenmişlerdir. Türkülerin konularını; âşık olunan yârin karşılık vermemesi, sevgilinin başka birine sevdalanması veya onunla evlenmesi, kavuşmak için arzu edildiğini, sevdiği güzelin yüz, vücut ve boy özelliklerinin sayılması, sevgiliye sitem edilmesi, kızın babasının oğlanı beğenmeyerek kızını vermemesi veya feleğin bir oyunu olarak kavuşamamaları gibi temalar oluşturur.

Gurbet Türküleri ve Askerlik Türküleri başlığı altında yer alan iki metnimizden ilki Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde bilinen Kara Tren türküsünün Korkuteli'nden derlenmiş şeklidir. İkinci metin ise bir askerlik türküsü gibi görünse de kaynak şahsın karıştırmamasından dolayı eksik metin şeklindedir. Üçüncü metin mani şeklinde türküdür. O da evlenmeye geçici engel olarak askerliği göstermektedir.

Taşlama, Yergi, Güldürü Türküleri başlığı altında bulunan tek metnimiz kişinin bahtına, talihine küsmesi ve feleğe isyan etmesini anlatmaktadır.

Düğün türküleri başlığı altındaki metinler, düğün anında kadınların düğün evinde, kapalı mekânda kendi aralarında 'leğen veya delbek' çalıp eğlenirken söyledikleri türkülerdir. 5 ve 7 numaralı metinler Korkuteli ve çevresinde 'tüngümeli' denilen daha hareketli oynanan düğün oyunlarında söylenir. 1, 2, 3, 4 ve 6 numaraları türküler daha düz ve yavaş oyunlarda söylenir.

Derlediğimiz türkülerin bir kısmında kaynak şahsın unutkanlığından kaynaklandığını düşündüğümüz gerek bent gerek vezin bakımından eksiklikler mevcuttur. Bazı türkülerde tek bir sözcük eksikken bazılarında ise bütün bir mısraın olmadığı görülmüştür. Metinler şekil bakımından incelendiğinde belli bir düzen olmadığı için en uygun sınıflandırma aşağıda ki gibi yapılmıştır. Metinlerde genellikle 7, 8, 11 heceleri kullanılmış, aynı metin içerisinde bazı dizelerde 14, 15, 16 gibi farklı heceli yapıların kullanıldığı da görülmüştür. Hece ölçüsü düzenli olan metinler "aşk türküleri" başlığında incelediğimiz: 6. ve 11. metin 7'li hece mani tarzında; 1, 12. metinler 8'li hece; 14. metin 10'lu hece; 3, 4, 9, 15, 16, 17, 18. metinler 11'li hece ile yazılan metinlerdir. 2, 5, 7, 8, 10, 13. metinler ise hece ölçüsü bakımından düzensiz metinler olarak sınıflandırılmıştır. Türkülerde mısra sonralarına eklenen 'oy gelin, vay gelin, oy aman' gibi sözcükler kalıpların sadece o sözcüklerde bozulmasına sebebiyet vermiştir.

Gurbet ve askerlik türküleri başlığında ele aldığımız 1. metin 8'li hece, 2. metin bazı dizeler 11'li hece ile bazı dizeler ise düzensiz, 3. metin 7'li hece mani tarzında söylenmiştir.

Taşlama, yergi, güldürü türküleri içerisine aldığımız tek metin 11'li hece ile söylendiği görülmüştür.

Düğün türküleri içerisinde 5. ve 12. metinler 8'li hece; 10. ve 15. türküler mani tarzında 7'li hece ile; 8. metin 10'luk hece ile düzenli; 1. metin 14'lü hece, 2, 3, 4, 6, 9,11, 13, 14. metinlerin ise düzensiz ölçü ile yazıldığı tespit edilmiştir.

2.4.2. Türkü Metinleri

2.4.2.1. Lirik Türküler

2.4.2.1.1. Aşk Türküleri

-1-

Pencerede yeşil perde
Yeni düştüm ben bu derde
Ben bu dertten öleceğim
Kadir Mevla'm izin vere

Penceresi yeşil boya
Ben vuruldum sizin soya
Sizin soyda bir güzel var
Bakamadım doya doya

Sizin soyda bir güzel var
Sevemedim doya doya
Pencereden kar geliyor
Dünya bana dar geliyor
Açtım baktım yorganını
Veremli kız can veriyor

Açtım baktım yorganını
Veremli kız can veriyor **(KK-20)**

-2-

Köprü'nün altı diken
Yaktın beni gül iken
Allah da seni yaksın a canım
Üç günlük gelin iken

Allah da seni yaksın a yârim
Üç günlük gelin iken

Köprünün altı geriz
 Gerizden geçiveriz
 Eğer anan vermezse a canım
 Alır da kaçiveriz

Eğer anan vermezse a yârim
 Alır da kaçiveriz

Şu tarla bizim tarla
 Parla güzelim parla
 Yanıma gelemeszen a canım
 Uzaktan mendil sallâ

Yanıma gelemeszen a yârim
 Uzaktan mendil sallâ **(KK-20)**

-3-

Yeşil ördek gibi daldım göllere
 Yeşil ördek gibi daldım göllere
 Sen düşürdün beni dilden dillere
 Sen düşürdün beni dilden dillere

Başım alıp gideyim gurbet ellere
 Ne sen beni unut ne de ben seni

Sevdiğim cimalim güneşim ayım
 Sevdiğim cimalim güneşim ayım
 Seni seven oğlan çeker ezvahım
 Ne sen beni unut ne de ben seni
 Başım alıp gidem gurbet ellere **(KK-20)**

-4-

Pınarın başında testim var imiş
 Pınarın başında testim var imiş
 A kız senin benden ayrı dostun var imiş
 A kız senin benden ayrı dostun var imiş

Beni öldürmeye kastın var imiş
Beni öldürmeye kastın var imiş

Söyle gelin söyle ayrılık sonu
Söyle gelin söyle muhabbet sonu
Pınarın başında testi doldurur
Pınarın başında testi doldurur
Testinin üstüne güller kondurur
Testinin üstüne güller kondurur

Kız senin bakışın beni öldürür
Kız senin bakışın beni öldürür

Söyle gelin söyle ayrılık sonu
Söyle gelin söyle muhabbet sonu **(KK-20)**

-5-

Kara tren gelmez mi ola
Düdüğünü çalmaz mı ola

Kara tren gelmez mi ola
Düdüğünü çalmaz mı ola

Gurbet ele yar yolladım
Mektubunu almaz mı ola

Allı gelin al olaydın
Selvilere dal olaydın

Kocan ölüp dul kalaydın
Sen de bana yar olaydın **(KK-19)**

-6-

Altınım var el gibi
Seni tutmam el gibi
Altınım var el gibi
Seni tutmam el gibi

Seni bana verseler a güzel

Kazanılmış mal gibi

Seni bana verseler a gelin

Kazanılmış mal gibi **(KK-19)**

-7-

Taze karlar yağmış karın üstüne

Bülbül figan etmiş gülün üstüne

Dediler nazlı yârini el almış

Başka yâr sevemem onun üstüne, onun üstüne

Yine güz geldi de hava soğudu

Benim nazlı yârde ahtım çoktu

Ondan başka sevdiceğim yoktu

Karalar bağlasın onun üstüne, onun üstüne

Tarlaya gidiyor elinde orak

Ekini gevremiş tarlası ırak

O yâr benim için ediyor merak

Karalar bağlasın onun üstüne, onun üstüne **(KK-20)**

-8-

Eser eser de sabah yeli kesilmez of

Güzellerin de gam sözüne küsülmez oy gelin

Güzel sevmeyle de yiğit asılmaz oy

Severim güzeli korkmam ölümden vay gelin ölümden

Güllük dağının da başında koyun yayılır of

Akşam olur evlerine dağılır oy gelin

Yâri güzel olan ilk akşamdan sarılır oy

Yâri çirkin olan Mevlâ'sına darılır oy gelin vay gelin **(KK-20)**

-9-

Karşıdan sallanıp gelen güzele

Bir selam verirsem alır mı bilmem

Gönlüm seni sevdi diye söylesem

Darılıp kusura kalır mı bilmem
 Varır babasına söyler mi bilmem
 ...

Karşıdan parlayan doğan ay gibi
 Ne güzel kaşların gergin yay gibi
 Nazlı büyötmüşler biraz toy gibi

El etsem yanıma gelir mi bilmem
 Gönlüm seni sevdi diye söylesem
 Darılıp kusura kalır mı bilmem

Kız saçlarını dövüyor döşü
 Dünyada bulunmaz o yârin eşi
 Alnında parlıyor sevda güneşi

El etsem yanıma gelir mi bilmem
 Gönlüm seni sevdi diye söylesem
 Darılıp kusura kalır mı bilmem (KK-20)

-10-

Kaleden kaleye şahin uçurdum
 Ah ile vah ile vaktimi geçirdim
 Şeker şerbeti ezdim içirdim
 Öyle mi olur böyle mi olur Türkmen güzeli
 Öylesi hoş olur Türkmen güzeli (KK-36)

-11-

Altın tabak biçimi
 Öpeyim ağzın içini oy gelin

Öpeyim derken ısırdım
 Affet benim suçumu vay gelin

Öpeyim derken ısırdım
 Affet benim suçumu vay gelin

Tarlanın kesiklisi
 Mendilin ipeklisi
 On beş kıza bedeldir
 Gelinin göbeklisi vay gelin

Yılana bak yılana
 Kıvrım kıvrım dolana oy gelin
 Ben canımı veririm
 Bana yâri bulana vay gelin **(KK-20)**

-12-

Pencereden kar geliyor
 Dünya bana dar geliyor
 Açtım baktım yorganını
 Cansızlara can veriyor **(KK-19)**

-13-

Penceresi yeşil boya
 Yeni düştüm ben bu derde
 Raftaki ziniler a güzel
 Elleme benimle
 Yedi gitti yârimi a gelin
 Denizdeki gemiler oğlan
 Denizdeki gemiler
 Odam kireçtir benim a güzel
 Yüzüm güleçtir benim oğlan
 Yüzüm güleçtir benim
 Gelin yaran nerende a gelin
 Terim ilaçtır benim oğlan
 Terim ilaçtır benim **(KK-19)**

-14-

Leblebi koydum tasa kız annem
 Leblebi koydum tasa kız annem

Doldurdum basa basa kız annem
 Doldurdum basa basa kız annem

Benim yârim çok güzel kız annem
Benim yârim çok güzel kız annem

Azıcık boydan kısa kız annem
Azıcık boydan kısa kız annem **(KK-19)**

-15-

Karşıdan karşıya atlayamadım
Kırıldı terazim tartılamadım
Kahırlı kahırlı mektuplar yazma
Babanın elinden kurtulamadım
Kahırlı kahırlı söyleme yârim
Babanın elinden kurtulamadım **(KK-19)**

-16-

Yine yeşillendi fındık dalları
Yerde sürünüyor pembe şalvarı
Acep ne olacak yârin halleri **(KK-19)**

-17-

Ayşe'm oturmuş da çorap örüyor
Ayşe'm oturmuş da çorap örüyor

Çorabın üstüne güller deriyor Ayşe'm deriyor
Çorabın üstüne güller deriyor Ayşe'm deriyor

Zalim babam fakir diye vermiyor
Zalim babam küçük diye vermiyor

Ağlama sevdiğim koymam burada Ayşe'm burada
Seni seven âşık erer murada Ayşe'm murada **(KK-7)**

-18-

Cevizin yaprağı dal arasında
Güzeli severler bağ arasında
Üç beş güzel bir araya gelmişler
Benim sevdiceğim yok arasında **(KK-13)**

2.4.2.1.2. Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri

-1-

Kara tren gelmez mi ola
Düdüğünü çalmaz mı ola
Gurbet ele yâr yolladım
Mektubunu yazmaz mı ola (KK-19)

-2-

Evlerinin önü bahçelik bağlık
Ne güzel işlemiş eline sağlık
Evlerinin önü zerdali dalı
Raftaki siniler ellemeden iniler
Gitti yârim askere kulakçığı çımlar (KK-19)

-3-

İlaman ekim taşa
Bitmedi kaldı kışa
Kız ben seni alırdım
Askerlik geldi başa (KK-7)

2.4.2.1.3. Taşlama, Yergi, Güldürü Türküleri

-1-

Kahpe felek değirmenin döndü mü?
Döne döne nöbet bize geldi mi?

Ben yaparım sen yıkarsın bendini
Alçaklarda otur gözet kendini

Yükseklerden konup geçici olma (KK-29)

2.4.2.1.4. Tören Türküleri

2.4.2.1.4.1. Düğün Türküleri

-1-

Tabakası aynalı şu oğlana varmalı
Oğlan çok güzel ama annesi olmamalı

Yol verin dumanlı dağlar, dağlar
Söyle canım ayrılık mı var

Tabakası dişmemiş yollarına düşmemiş
Benim sevdiğim oğlan sordum beni sevmemiş

Mendili eline mendili verdim geline
Kara kına yollamış yâr benim ellerime **(KK-20)**

-2-

Aman mor koyun meler gelir
Aman mor koyun meler gelir

Yavrum dağları deler gelir
Yavrum dağları deler gelir

Aman anasız kuzuların
Yavrum anasız kuzuların

Yavrum aklına neler gelir
Yavrum aklına neler gelir

Mestine de canım mestine
Doyulmuyor şu yârın cilvesine

Aman mor koyun meşelerde
Aman mor koyun meşelerde

Yavrum gül suyu şişelerde
Yavrum gül suyu şişelerde

Aman eller yârini almış
Yavrum eller yârini almış

Ben kaldım köşelerde
Aman ben kaldım köşelerde

Mestine de a canım mestine

Doyulmuyor şu yârin cilvesine **(KK-20)**

-3-

Arpa buğday taneler

Aman arpa buğday taneler

Yıkılsın meyhaneler

Yavrum yıkılsın meyhaneler **(KK-20)**

-4-

Halkalı şeker çam fıstık

Aman arpalar karakılçık

Halkalı şeker hasretlik çeker

Çok sallanma güzelim cahilim aklım gider

Karşıdadır evleri

Aman yayılır develeri

Aman yayılır develeri

Kalkıvermiş oynuyor

Aman vur sinene fevleri

Halkalı şeker hasretlik çeker

Çok sallanma güzelim cahilim aklım gider **(KK-20)**

-5-

Menevşesi destemeli

Menevşesi destemeli

Anasından istemeli

Anasından istemeli

Anası da vermez ise

Anası da vermez ise

Alıp da kaçıvermeli

Alıp da kaçıvermeli

Sen gel menevşelim sen gel

Zülüfleri çengel mengel

Aramıza girdi engel **(KK-3)**

-6-

Hey hey! Hani de benim elli gram pırasam pırasam

Çıralar yaksam Konyalımı arasam

Yürü Konyalım yürü

Şimdide buradan geçti hovardanın biri

Aldatırlar beni beni

Vermiyorlar seni

Al yanakta duruyor beni **(KK-3)**

-7-

Kızılıcıklar oldu mu?

Senelere doldu mu hey

Gönderdiğim çoraplar

Ayağına oldu mu?

Mendili eline

Mendili verdim geline

Kara kına yollamış

Yar benim ellerime

Tabakası aynalı

Şu oğlana varmalı

Oğlan pek güzel ama

Anası olmamalı

Mendili eline

Mendili verdim geline

Kara kına yollamış

Yar benim ellerime **(KK-3)**

-8-

Sepeti koydum tasa kız annem
 Sepeti koydum tasa kız annem
 Oturdum basa basa kız annem
 Oturdum basa basa kız annem
 Hop ninnayı ninnayı kız annem
 Gel oynayı oynayı kız annem (KK-15)

-9-

Köprüden geçti gelin
 Köprüden geçti gelin
 Saç bağı düştü gelin
 Yâr halden bilmez ne çare
 Kız ağlama ne fayda
 Köprünün altı diken
 Köprünün altı diken
 Yakmış beni gül iken
 Yâr halden bilmez (KK-15)

-10-

Elma aldım Aydın'dan
 Elma aldım Aydın'dan
 Karlı dağlar ardından
 Karlı dağlar ardından
 Çoban çoluk ne bilsin
 Küçük çocuk ne bilsin
 Ayrılığın derdinden (KK-15)

-11-

Uzun uzun kamışlar ay oğlan
 Ucunu boyamışlar oğlan
 Ucunu boyamışlar
 Benim sevdiğim güzeli ay oğlan
 Askere yollamışlar oğlan (KK-15)

-12-

Karyolada yata yata
 Etrafıma baka baka
 İçerlerim verem oldu

Doktor hapı yuta yuta
 İçerlerim verem oldu
 Doktor hapı yuta yuta
 Karyoladan inip gider
 Cansız ata binip gider (KK-15)

-13-

Şu Dirmil'in çalgısı a gelin
 Dağlara vurdu yankısı
 Şu Dirmil'in çalgısı a gelin
 Dağlara vurdu yankısı
 Gelenler içinde de a gelin
 Benim yârim hangisi
 Altın yüzüğüm var benim
 Parmağıma da dar benim (KK-15)

-14-

Evlerine varamadım tavşandan
 Alış kuruş edemedim akşamdan
 Oğlunuz küçücük de uyumuş kalmış akşamdan (KK-4)

-15-

Menekşe deste gider
 Kokusu dosta gider
 Seni gören yiğitler
 Evine hasta gider (KK-4)

2.5. Mâni

Mâni türü Türkçe Sözlükte: “Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri” şeklinde tanımlanmıştır. (TDK, 2011: 1620) Elçin, “düğünlerde, kadın topluluklarında, iş yerlerinde, tarlalarda vb. söylenen mâni umumiyetle hece vezninin 7 veya 8’lisi ile meydana getirilen 4 mısralık manzumelerdir” şeklinde tanımlamış, tanımına mânilerin ortaya çıktığı noktaları ve dize sayısını eklemiştir.(1986:281) Mâni; az sözle çok anlam ifade edilen, genellikle sevda konusu üzerine yoğunlaşan, hemen hemen de her konuda söylenen halk edebiyatı ürünleridir.

Genellikle kadınlar tarafından söylene de bazı icra ortamlarında erkekler ve çocuklar tarafından da icra edilebilir. Kuzay Demir bu duruma "Hıdırellez, düğün ve bayram gibi özel zamanlarda söylenen maniler genellikle kadınlar tarafından söylenirken Ramazan

gecelelerinde söylenilen davulcu manileri erkekler tarafından icra edilir." şeklinde açıklık getirmiştir. (2019: 42) Elçin, ilk kaynağının halkın hafızası olduğunu, bunun dışında; cönkler, mecmualar, sözlükler, divânlar, halk hikâyeleri, ramazannâmeler, mektuplar, bekçi destanları vb. eserler mânilerin yazılı kaynağını teşkil ettiğini ifade etmiştir. (1998:282)

Mâni geleneği, Türklerin çok eski dönemlerinden günümüze kadar ulaşmıştır. Mâni söyleyebilmek için az sözle çok şey anlatma yeteneğinin yanında mani geleneği içinde yetismeyi de gerektirir. Halk arasında, manileri aklında tutarak uygun zamanlarda söyleyen kişilerle birlikte özellikle "manici" olarak adlandırılan icracılar da vardır. Mâni icracıları, dilin ses özelliklerini ve söz sanatlarını başarılı bir şekilde kullanırlar. Mânilerin icra edildikleri ortamlar genel olarak düğünler, bayramlar, özel günler, hasat zamanı, çocuklar arasında oynanan oyunlar gibi dönemlerdir. Mânilerin ortaya çıktığı dönemlere bağlı olarak diyebiliriz ki mâniler, toplumun gelenek, görenek, dil, din ve tarih gibi öğelerini yansıtır.

Mâniler söylendiği yer ve şartlara göre çeşitlenmiştir. Boratav'ın sınıflandırmasına göre; "niyet, fal (yorum) mânileri, sevda mânileri, iş mânileri, bekçi ve davulcu mânileri, İstanbul'da bazı sokak satıcılarının mânileri, İstanbul Meydan Kahvelerinin cinaslı mânileri, Doğu Anadolu'da hikâye mânileri, mektup mânileri" olarak çeşitlenmeleri sekiz başlık altında toplamıştır. (2016: 196) Bu çeşitlenmeye göre de bakacak olursak mâni dinleyicileri de toplumun her kesiminden kişiler olabilir. Mâni icracısı, söyleyeceği mâni içeriklerini hitap ettiği yaş grubu ve cinsiyete göre şekillendirir. Mâni içeriğini; genellikle aşk ve sevgi, daha sonra beklenti ve dilekler gibi topluma mal olmuş her türlü konu oluşturur.

Mâniler, şekil olarak dörtlüklerle kurulmuştur. Dörtten az veya fazla mısra ile oluşturulan mâniler de mevcuttur. Mâniler, anlamlarını kendi içinde tek dörtlükte tamamlar, başka mısra veya dörtlüklere anlam sarkıtılmaz. Mânilerde ilk iki mısra, asıl konuya giriş olarak konuyla alakasız, doldurma dizelerken son iki mısra ise asıl anlatılmak istenen düşünce ifade edilir. Boratav, mani türünün ilk iki dizesi için, mânicinin son iki dizede asıl anlatacağı düşünceler için uygun sözleri ve uyakları düzenlemesi açısından vakit kazandıran bir basamak olduğunu ve lüzumsuz giriş sözlerinin zengin çağrışımlara, duygu anışlarına hareket noktası, atlama tahtası olduğunu ifade eder. (2016: 195) Kafiye şeması 'aaba' şeklindedir. 1. ve 3. mısraları serbest, 2. ve 4. mısraları kafiyeli kafiye şeması "baca" şeklinde olan maniler de vardır.

Mâniler; eğlendirme, bilgilendirme, düşüncelerin diğer kişilere iletilmesi, gelenek ve göreneklerin, toplum tarafınca kabul edilen davranışların kuşaktan kuşağa aktarılması gibi fonksiyonlara sahiptir. Böylece mâniler, toplumdaki iletişimin sağlanmasında rol oynar.

2.5.1. Mânilerin İncelemesi

Korkuteli yöresinde mâni türü yaygınlık kazanamamıştır. Kadın kaynak şahıslardan toplam on tane mâni metni elde edilmiştir. Sadece mâni söyleyen, mânici olarak adlandırabileceğimiz birisi bulunmamıştır. Ancak kaynak şahıslarımızın gençlik yıllarında düğünlerde, kadınlar arası muhabbetlerde gibi ortamlarda söylenen zihinlerde yer etmiş olan maniler derlenerek yazıya aktarılmıştır.

Konu bakımından aşk, sevgi ve sevgili içeren mâniler 3. 5. 8. ve 9. metinler; gelinler tarafından kayınvalideleri kızdırmak için söylenen mâniler 1. 2. ve 4. Metinler; sitem içeren mâniler ise 6. 7. ve 10. metinlerdir. Mânilerimiz klasik mâni şemasına uygun olarak dört mısradan ve genellikle mısraların hece sayısı yedi heceden oluşmuştur. Tüm mısralar 7'li hece olan metinler; 3. 4. 6. 7. ve 8. metinleridir. Mısralarının hece sayıları 7'li ve 8'li olarak karışık olan metinler ise 1. 2. 5. 9. ve 10. metinlerdir. O halde, Korkuteli çevresinde mânilerin farklı bir yapısı olmadığı görülmüştür.

2.5.1.1. Mâni Metinleri

Düğün zamanı çember olunur gelin ortaya alınır ve aşağıdaki maniler söylenir.

Odaya serdim kilimi

Tut kaynana dilini

Eğer oğlun gelirse

Kırar kambur belini **(KK-63)**

Kaynanayı napmalı

Kaynar kazana atmalı

Yandım gelin dedikçe

Altına odun atmalı **(KK-63)**

Al yazmam allanıyor

Mendilim sallanıyor

Seversen esmeri sev

Öptükçe ballanıyor **(KK-63)**

Karanfilim beş budak

Öpüverdim şapadak

Kör olası kaynana

Geliverdi hoppadak **(KK-63)**

Karanfili ocak ocak
Gülüm var kucak kucak
Ellerin gülü açmış
Benim gülüm tomurcak (KK-63)

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (KK-63)

Kara kara böcekler
Duvarı delecekler
İstemediğim oğlana
Zorla mı verecekler (KK-63)

Asker yolu beklerim
Günü güne eklerim
Sen git yârim askere
Ben burayı beklerim (KK-63)

Denizin kenarında
Kalayladım kazanı
Yârim gelecek diye
Tutamadım ramazanı (KK-63)

Karanfil eker misin
Bal ilen şeker misin
Dünyada yaptığını
Ahirette çeker misin (KK-63)

2.6. Atasözü

Atasözleri, kalıplaşmış özlü sözlerdir. İlk yazılı metinlerimizden Divanü Lügatit Türk'te atasözü için "saw" sözcüğü geçmektedir. (Dîvânu Lugâtî't-Türk, 2014: 410) Atasözü için, daha sonraki yıllarda Divan Edebiyatı'nda ve Osmanlıca'da mesel, emsal, durub-i emsal,

darb-ı mesel vb. isimlerin kullanıldığı görülmüştür. Bu sözler, daha sonra yerini Türkçelerine; atasözü, atasözleri, atalar sözü kelimelerine bırakmışlardır.

Aksoy'un tanımına göre: "Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özer" olarak açıklamıştır. (1978:36)

Atasözü, insanlığın yüzyıllar boyunca yaşayıp gördüğü deneyimlerinden ve çıkarımlarından ortaya çıkmıştır. Atasözleri, milletlerin ortak düşünce yapısını ve tutumlarını gösterir.

Atasözlerinin ne zaman ve kim tarafından söylendiğı belli değildir, anonimdir. Az sözle çok şey anlatır ve genellikle bir iki cümleden oluşur. Atasözlerinin sözcüklerinin yerleri değiştirilemez, sözcükler değiştirilerek yerlerine farklı sözcükler kullanılamaz. Atasözleri, toplum içerisindeki bireyin uyması beklenen genel bir kural özelliğı gösterir.

Aksoy, atasözlerini biçim ve kavram özellikleri olarak iki gruba ayırmıştır. (1978: 19,21) Konu bakımından çeşitli ve zengin anlam içeriğine sahip olan atasözleri, doğru yerde ve durumda kullanıldığında savunulan düşüncenin değerini artırır. Ayrıca öne sürülen düşüncenin doğruluğunu ispatlar. Atasözlerinin toplum içinde yaşanan sorunların giderilmesinde çözüm bulucu ve yol gösterici yönü vardır.

Sinan Gönen, atasözlerinin kullanıldığı yere göre, içerdiği konuya göre ve birden fazla özelliğı göz önünde bulundurarak yapılan sınıflandırma olarak üç madde de atasözlerini sınıflandırmıştır. (2011: 86,87)

Çalışmamızda Korkuteli merkezi ve köylerindeki atasözlerini derlemeye çalıştık. Halk ağzında atasözü terimi bilinmektedir. Ayrıca, "Eskiler böyle demiş, atalar bilmiş de demiş, eskilerin bir bildiğı varmış" gibi cümlelerle söyledikleri atasözlerine hem kalben hem de aklen inandıklarını, saygı duyduklarını ve günlük hayattaki olaylarda bu sözleri kullanarak düşüncelerini kuvvetlendirdikleri görülmüştür.

Derlenen metinler, şekil ve kavram tasnifine ayrılabilir kadar çok olmadığı için bütün atasözleri alfabetik sıra ile verilerek herhangi bir sınıflama çalışması yapılmamıştır.

2.6.1. Atasözlerinin İncelemesi

Çalışmamızda Korkuteli merkezi ve köylerindeki atasözlerini derlemeye çalıştık. Halk ağzında atasözü terimi bilinmektedir. Ayrıca, "Eskiler böyle demiş, atalar bilmiş de demiş, eskilerin bir bildiğı varmış" gibi cümlelerle söyledikleri atasözlerine hem kalben hem de aklen inandıklarını, saygı duyduklarını ve günlük hayattaki olaylarda bu sözleri kullanarak düşüncelerini kuvvetlendirdikleri görülmüştür.

Derlenen metinler, şekil ve kavram tasnifine ayrılabilir kadar çok olmadığı için

bütün atasözleri alfabetik sıra ile verilerek herhangi bir sınıflama çalışması yapılmamıştır.

2.6.2. Atasözü Metinleri

-A-

- Asıl bitmez, bal kokmaz, kokarsa tereyağı kokar, aslı ayrandır.
- Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.
- Âlimin uykusu cahilin ibadetinden hayırlıdır. (Hadis-i şerif olabilir)
- Akılsız köpeği yol kocadır.
- Akşamın hayrından, sabahın şerri iyidir.
- Al kahpenin kızını, alam kızının kızını.
- Adamın adı çıkacağına canı çıksın.
- Azgın köpeğin ulumasından gökten havyar yağmaz.
- Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.
- Ağır taş yerinde oturur, yeğni taşı yeller götürür.
- Acele işe şeytan karışır.
- Alana gidenle değirmene gidenin işini Allah bilir.
- Alışmadık götte don durmaz.

-B-

- Bir adam kendi konuşur kendi gülerse sakar oğlu sakardır, kendi konuşup beni güldürürse şeker oğlu şekerdir.
- Bal tutan parmağını yalar.

-D-

- Deve uç gezer, öğününü güder.
- Deliyle ölü sahibine yakışır.
- Dana dövmesini gezekciden iyi biliriz.
- Dağ dağ üstüne olur, eve v üstüne olmaz.
- Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış.
- Düğün görmedik ev olur, ölüm görmedik ev olmaz.

-E-

- Eşeğin canı acıdı mı atı koyar geçer.
- Erlik varlıkla, iyi dirlik bol harçlıkla olur.
- Elek al, saç al, müstakbel başına taç al. (Pazara giden adama denir)
- Etme kulum bulursun, iniler mavlar ölürsün.

-G-

- Gelin girmeyen ev olur ama ölüm girmeyen ev olmaz.

-Gümüş parayı zapt etmeye altından el ister.

-H-

-Her kuşun eti yenmez.

-Hocanın karnı beştir, daima biri boştur.

-Hocalar saf olur, günahları af olur.

-İ-

-İki analı sütten, iki karılı bitten ölürmüş.

-İnat tarlasında ot bitmez.

-İnsan sandım eşeği kaba yazdım döşeği.

-K-

-Kar yağdı iz örtüldü, don yamandı diz örtüldü.

-Kork soğukla soysuzdan, kemlik gelmez sıcakla zenginlikten.

-Köpekte keramet çokmuş ürüdüğünden bilinmezmiş, karı kocasına düşmanmış güldüğünden bilinmezmiş.

-M-

-Martın arpası, şubatın sıpası.

-O-

-Oğlan dayıya, kız halaya benzer.

-Ö-

-Ölü gözünden yaş, imam evinden aş çıkmaz.

-Örük sikkesiz olmaz.

-P-

-Parayla laf yerinde harcanır.

-Pislik denizinde yüzülmez.

-S-

-Sabah erken kalkarsa bir kişi, ekmeğe değerse dişi, rast gider o yiğidin işi.

-Sıcak demir ellenmez.

-T-

-Taş yerinde ağırdır.

-Tütünü yok içmeye, haraceyle gider sıçmaya.

-U-

-Uğursuz köpek bayramda sılaya gider.

-Ü-

-Ürümesini bilmeyen köpek sürüye kurt getirir.

-V-

-Var mı elinde para pulun cümle âlem senin kulun, yok mu elinde para pulun hantımandır yolun.

-Y-

-Yazın kepenegini, kışın su bardağını eksik etme.

-Yumurta ağızlarına gelmiş, holluk ararlar.

-Z-

-Zenginın başucunda yatacağına fakirin ayakucunda yat.

2.7. Ağıt

Ağıtlar, mutlaka yaşanmış olaylar sonucunda ortaya çıkmıştır. Genellikle acı yüklü olaylardan sonra söylenir ve en yaygın olanı ölüm şiirleridir. Ölüm temasından sonra gurbete veya askere gönderilen kişilere, hastalıklara, kaybedilen hayvanlara, kazalara, doğal afetler gibi üzüntü verici olaylar üzerine de ağıtlar söylenmiştir. Ağıt, hem kadın hem de erkek bireyler tarafından söylene de daha çok kadınlar tarafından söylenir.

Ağıt, Türkçe Sözlük'te yas: "Ölüm veya bir felaketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranışlar, matem" şeklinde açıklanmıştır. (TDK, 2011: 2541)

Ağıt söylemenin kökenleri oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Türk kültüründe Şölen, yuğ ve sığır merasimlerinde ağıtlar söylenmiştir. Ağıtlar, eski âyin karakterli “dinî tören”lerin birer kalıntısı gibidirler. O. Böckel ise ağıtları: "Ağlama, kısa ve kendiliğinden vücuda gelen ıstırap dolu feverân, şiirin ilk ve en eski şekli" olarak tarif etmektedir. (Honko'dan akt. Görkem, 2001: 10) H. Wenner: "ağıtların halk şiirinin başlangıçtaki ilk tipleri" olduğunu kabul eder. (Honko'dan akt. Görkem, 2001: 10) Ağıtların; nağmesi, orijinal mecazları ve söylenmesine sebep olan hadiseler gibi önemli ve belirleyici özellikleri vardır.

Ağıt yakanların icralarını değerlendiren İsmail Görkem Brakeley'den aldığı bilgilerle durumu şu şekilde ifade eder:

"Ağıtlarda ‘tız ve inilti yas nidaları’ önemli bir karakteristik unsur olarak göze çarpmaktadır. Ölenin karakter özellikleri ve sağlığında yaptıkları takdîr-kâr bir ifade ile dile getirilir; kahramanın hayatını sona erdiren olaylardan söz edilir. Bunlarda ‘övgü’ önemli bir yer tutmaktadır. Ağıtçı, söylemiş olduğu ağıdında, ölen şahsın özelliklerinden ‘mübalâğalı’ bir şekilde bahseder; yakınlarının üzüntülerini dramatize ederek anlatır ve ağıtlarını irticalen, dokunaklı bir tarzda söyler. Törende hazır bulunanlar, ağıdın nakarat kısımlarında ağıtçıya iştirak ederler. Bunlar, giydikleri elbiselerle de bu beraberliği orada hazır bulunanlara göstermek isterler. Törende ağlayarak ağıt söyleyen kadın, ‘‘düzensiz ve heyecanlı bir hâlet-i rûhiyye ile isbât-ı vücut etmek’’ mecburiyetindedir; bu yüzden elbisesi paramparça ve saçları ise karmakarışık bir vaziyettedir. Profesyonel ağıtçılar, irticâî buluşları ile ölenin yaşadığı döneme ait ayrıntıları ‘‘bir elbise diker gibi’’ ağıdının uygun yerlerine yerleştirir. Bu işi, ‘‘ritmik ev melodik geleneksel icra’’ çerçevesi içinde yapar.(Brakeley'den akt.

Görkem, 2001: 10)

Ağıtlar genellikle sekiz heceli dörtlüklerden oluşur ve mani şeklinde (xxax) kafiyelenir. Yedi ve on bir heceli olan ağıtlar ise koşma şeklinde (xaxa, abab, cccb, dddb) kafiyelenir. Ayrıca bazı ağıtların farklı şekillerde kafiyeli (aaaa, aabb...) ve mısra sayısı dörtten az (üç) veya dörtten fazla (beş, altı, yedi...) olabilir.

Ağıtlar yaygın olarak bir insanın ölümü etrafında duyulan üzüntünün şiirselleştirilmiş şekli olmakla birlikte Türk Edebiyatında ağıtlar Esmâ Şimşek tarafından şu şekilde tasnif edilmiştir:

A. Şahıslar Üzerine Söylenen Ağıtlar

1.Çeşitli Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar

2.Ölüm Üzerine Söylenen Ağıtlar

3. Askerle Üzerine Söylenen Ağıtlar

4. Ayrılık Üzerine Söylenen Ağıtlar

5. Çeşitli Sosyal Hadiseler Üzerine Söylenen Ağıtlar

6. Kına Türküleri ve Gelin Övmeleri

B. Hayvanlar Üzerine Söylenen Ağıtlar

1.Hayvanların Kaybolması Üzerine Söylenen Ağıtlar

2.Hayvanların Ölümü Üzerine Söylenen Ağıtlar (**Şimşek, 1993: 63, 69, 202, 220, 229, 266, 284, 286**)

2.7.1. Ağıtların İncelemesi

Ağıt, Korkuteli ve çevresinde ‘‘yas etmek’’ olarak ifade edilmektedir. Tezimizde derlediğimiz ağıtlar genellikle ölüm, kına, gurbet ve askerlik temaları etrafında şekillenmiştir. Hayvan ve bitkilerle ilgili ağıtlara rastlanmamıştır. Belirli bir tasnife alınamayan ağıtlar ise diğer ağıtlar başlığına eklenmiştir.

Saha çalışması sonunda geniş bir ağıt yelpazesi kayıt altına alınmıştır. Ancak sözlü kültür ürünlerinden olan ağıtlarımız yazılı halde bulunmadığı için, zaman içerisinde bazı ağıtların tamamının, bazılarının ise belli bir mısrasının veya kelimelerinin hafızalardan silinmiş olduğu anlaşılmıştır. Bazı mısraları Türkiye’de türkü olarak adlandırılan başka metinlerden esinlenerek oluşturulmuş ağıtlarda mevcuttur. Derlenen ağıtların büyük çoğunluğu kadın kaynak kişilerimizden, bir kısmı da erkek kaynak kişilerimizden dinlenmiştir.

Ağıtların, standart hece ölçüleri varken bölgemizde bu tarife uyan ağıtlara rastlanmamıştır. Genel itibariyle metinlerde bütün hecelerin karışık kullanıldığı ve hece

sayısının göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Bölgemizde, ağıtçılığı meslek edinen veya özel bir ağıtçı tespit edilmemiştir. Acı veya üzüntüye maruz kalan tarafların hanımlarının pek çoğutiz ve iniltili yas nidâlarıyla ağıt söyleyebilmektedir. Ancak kaynak şahıslarımızın verdiği bilgiden hareketle bölgemizde eskiden ağıt yakma geleneğinin olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bölgede yaptığımız tespitlerde ağıt yakma geleneğinin unutulmaya yüz tuttuğunu tespit ettik. Bir kısmı unutulan ağıtlar da kaynak şahsın hatırladığı kadarıyla, içeceğine göre yazıya aktarılarak "eksik ağıtlar" başlığı atılmıştır. Herhangi bir tasnif içine alamadığımız ağıtlar, "diğer ağıtlar" başlığında ayrıca verilmiştir. Farklı kaynak şahıslardan derlenen aynı ağıtların bazı mısralarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu özelliği sahip bütün ağıtlar metin içine yazılmıştır.

Aynı kaynak şahıstan dinlediğimiz dörtlükler arası bağlantılı olan ağıtların sonun kaynak kişinin ismi bir kez yazılmıştır ve diğer ağıtları ayırmak için kullanılan *** işareti birbirinin devamı olan metinlerin arasına koyulmamıştır.

2.7.2. Ağıt Metinleri

2.7.2.1. Asker Ağıtları

Asker uğurlamaya da ırak giderler

Derin derelerde tâlim ederler

Anasız olanları da asker ederler (KK-17)

Koyun gelir sağ taşına dayanır

Askerin anası erken uyanır

Askerde kalan koç yiğitlere can mı dayanır (KK-14)

Evimizin önünde de bir iğde bitti

İğdenin dalları da dünyayı tuttu

Bizden gurbet ele de bir yiğit gitti

Gelirim dedi de gelmedi gitti (KK-40)

Şu karşıda bir asker sesi var

Varın bakın çantasında nesi var

Bir kuru ekmekle bir de fesi var

Hem ahretlik hem dünyalık yası var (KK-14)

Mezarlığın köşesi vardır

Gün görmedik meşesi vardır
Ben kuzuma mânâ bulmam
İzin vermedik paşası vardır **(KK-18)**

2.7.2.2. Ayrılık / Gurbet Ağıtları

Keklik öter bir zâd kayada
Şahin inmiş yayılıyor ovada
Baykuş gibi kaldım ben bir yuvada
Var mı benim gibi de garip kalan sılada

Çay başına sıralanmış kavaklar
Yaz gelince açar onlar yapraklar
Yedi benim eşimi kara topraklar
Var mı benim gibi de garip kalan sılada **(KK-29)**

Bey dağının başı çatal kayalı
Ay doğmadan şavkı vurdu ovayı
Çekmiş gider Türkmen kızı mayayı
Türk eline de vurmuş sevdiğim **(KK-29)**

Kara taş a benzer turnam çöküşün
Bağrımı deldi senin garip ötüşün
Şahım gelmeden sılanıza yetişin
Vardım ağıyar geçmiş yurdumdan **(KK-29)**

Geceleri kalkar kalkar ağlarım
Ala gözden kanlı yaşlar dökerim
Ben kendime teselli eder eğlerim
Sizsiz ağalar ben sılayı ne edeyim **(KK-29)**

Bizim yaylamız da ördek yaylası
Uçtu ördek de ıssız kaldı gölümüz
Böyle miydi bizim geçen halimiz
Ölüm ver Allah'ım da ayırma bizi **(KK-29)**

Sandığım vardır da sırmadan telden
 Üç bacıydık da dorumcak gülden
 Dorumcak gülleri soldu dediler
 Bacılarında gurbet elden geldi dediler **(KK-15)**

Gurbet elin çeşmeleri akıyor
 Hastalandım hiç kimseler bakmıyor
 Eğildim de bir gül aldım bahçeden
 Oda benim anam gibi kokmuyor **(KK-15)**

Merdivenden ben ineyim siz bakın
 Elin esvabını kaldırın atın
 Elin esvabları ar geldi bana
 Gurbete gitmeler zor geldi bana **(KK-15)**

Evimizin önünden de geçmez mi yolun
 Al kırmızılı da açmaz mı gülün
 Bizi böyle edene gelmez mi zalım
 Zalım ver Allah'ım da ayırma bizi **(KK-17)**

Yol ağzında da yuvamız var bizim
 Taş atmayın da parlatırsınız
 Gurbet elde kardeşim var benim
 Duyurman da ağlatırsınız **(KK-17)**

Denizin yüzünde zincirli köprü
 Zinciri kırıldı da dibine döktü
 Anam bizi de bıraktı gurbete gitti

Gurbetin yolları da acıdır acı
 Gide gide de bulunmaz ucu
 Kör olası gurbet elin kılıncı
 Oda geldi bizim başta kışladı **(KK-17)**

Feridedir benim bacım feride

Ne bakarsın yâd el gibi geride
Kurban oldum da ayrı düştüm sürüden **(KK-14)**

Sarı selvim de sallandırır bağları
Kara yazım da dolandırır dağları
Satın mı aldın bacım gurbet elleri
Satın almış gibi eğlendin kaldın
Elin gurbetinde durmadın geldin **(KK-16)**

Gurbetin yolları da bir değil iki
Ala gözlerime de girmiyor uyku
Çıkın bakın bacım geliyor mu ki
Bu işlere de gönlü oluyor mu ki **(KK-16)**

Karlı dağlar yıkılır mı ay anam
Kar dibine dökülür mü ay anam
Bu ayrılıklar çekilir mi ay anam **(KK-37)**

Erik çiçeği de açtıysa daldadır
Senin nenen de düştüyse yoldadır
Gelcem der de gelmez seni aldatır

Gurbetin yolları da bir değil iki
Ala gözlerine niye girmiyor uyku
Çıkın bakın da nenen geliyor mu ki
Bu işlere de gönlün oluyor mu ki **(KK-41)**

Asılan bayrağı sancak mı sandın
Sıkılan mermiyi boncuk mu sandın
Atılan tüfeği dönecek mi sandın
Gurbete gideni dönecek mi sandın **(KK-32)**

Karadeniz dalgalanır taşmaya
Üç güvercin aleylenir uçmaya
Uzaktan mı geldim bacım helalleşmeye

Kaldır kollarını helalleşelim
Uzat ellerini bayramlaşalım (KK-32)

Çift mi koşmuşlar karşıdaki harıma
Yük mü vurmuşlar altı aylıcık doruma
Gelin anam ayrılığı yine mi katmışlar araya
Şimdi gitti de bu ayrılık zoruma (KK-33)

Karşıdadır da amcamgilin evleri
Mor ipekten de kesesinin bağları
Çözüldü mü de amcam yürek yağları
Sen darılsan da ben ayrılmam (KK-8)

Çıktım yaylanıza sağın sağmaya
İndim ovanıza yayık yaymaya
Ayrılık mı gelmiş bizim oymağa (KK-8)

Bir sandığım var sırmadan telden
Üç kardeşim var tomurcuk gülden
El ayrılmamış beş kardeşinden
Ben nasıl ayrılalım üç kardeşimden (KK-8)

Erik çiçek açıtıysa daldadır
Kardeşim düştüyse yoldadır
Eğer düşmediyse gurbet eldedir (KK-8)

Teperim teperim de tepem delinmez
Çıkarım bakarım da sılam görünmez
Sılam görünse de kardeşim görünmez (KK-14)

Er sabah namazı düştüm yollara
Ayrılık ekmeğini çeldim bellere
Hiç ayrılık getirmedi dillere
Ayrılık derlerdi de gönlüm inanmaz
İnandık da deli gönül inan (KK-14)

Yayla yollarında kaldım yalnız
Tülbendimi alıkoydu çalınız
Sen orada ben burada yalnız
Nece olur bizim böyle halimiz **(KK-14)**

Ufaklı tefekli biten ardıçlar
Koyunu kuzusu dibinde kışlar
Yıldan yıla meyve veren ağaçlar
Ekmek yediğim su içtiğim kardeşler
Meyvesi yenmiş de ağacı kalmış
Her eller gelmiş de kardeşim gelmemiş **(KK-14)**

Er sabah namazı da çıktım yollara
Ayrılık ekmeğini de çeldim bellere
Vardın gittin de bacım gurbet ellere
Dayanamaz oldum a bacım ah **(KK-13)**

Şıngır şıngır eder de yaylamızın taşı
Garip garip öter de sılanın kuşu
Kendi sılasına sığmayan kişi
Elin sılasında mekân mı tuttun
Elin sılasına da yuva mı yaptın **(KK-2)**

Gurbet eli bizim için yapmışlar
Çatısını ne muntazam atmışlar
Ölüm ile ayrılığı tartmışlar
Genç ölümden fazla gelen ayrılık **(KK-28)**

Koca dağlar yıkılır mı kardeşim
Taşı toprağı dökülür mü a kuzum
Bu genç ayrılık çekilir mi kuzum
Çeken ayrılık seni çeken bir zaman
Çekemezsem sürünürün her zaman **(KK-28)**

Çadır kurdum da Ankara'nın dağına
 Çıkın bakın da bostanına bağına
 Gelin anamı da yollasınlar evine **(KK-19)**

Ufacık taşların da irisi mi olur
 Kırmızı güllerin de koyusu mu olur
 Ayrılığın bundan iyisi mi olur

Ayrılık derler gönlüm inanmaz
 İnanmayan deli gönül inansın
 Dayanmayan gençler nasıl dayansın **(KK-19)**

Er sabah namazı da düştüm yollara
 Ayrılık ekmeğini de çeldim bellere
 Ayrılıklar getirmedi dillere

Er sabah namazı da ezan okunur
 Ezanın sadesi de bana dokanır
 Eller gardeşim anam dediğinde bene dokanır **(KK-19)**

Koca dağlar yıkılır mı ay anam
 Kar dibine dökülür mü ay anam
 Ayrılıklar çekilir mi ay anam
 Çekemedik ayrılığı **(KK-19)**

Bulutlardır da yağmurları yağdıran
 Çamurlardır da ayakları kaydıran
 Ayrılıklarmış da boynumuzu burduran **(KK-46)**

Yağmur yağıp horsasını almadan
 Al yorganımın pervazları solmadan
 Ben çocuklarıma çocuklarım bana doymadan
 Ayırdılar bizi küçücükten kuzularıma kıymadan **(KK-46)**

Ötme gukguk ötme bağrım eziktir

Tufan vurdu bağlarımız eziktir

Bu genç yaşta ayrılık bize yazıktır **(KK-63)**

Anam oturmuş da patlıcan oyar

Patlıcanın suyu elini boyar

Bu ayrılık anam bize çok koyar **(KK-63)**

Gurbetin yolları dikendir diken

Kör olsun dikenini yollara eken

Hep de gurbetlik değil mi belimizi büken **(KK-63)**

Feridendir bacım feriden

Ne bakarsın yâd el gibi geriden

Kurban olduk ayrı düştük sürüden **(KK-15)**

2.7.2.3. Evlatlar İçin Ağıtlar

Bahar dedikleri bir gökçe ottur

Alçaklığı yüksekliği çevresi çoktur

Benim kuzum gibi cihanda yoktur **(KK-14)**

Yayıl koyun da ben ağzına bakayım

Boyuncuğuna kaba yedek takayım

Sallan kuzum da ben ardından bakayım **(KK-16)**

Ezelidir kahpe dağlar ezeli

Güz gelir de döker bağlar gazeli

Hani bu evinde yakışıklı güzeli **(KK-36)**

2.7.2.4. Felek İçin Ağıtlar

Havanın yüzünde bir ulu leylek

Leyleğin elinde boyalı deynek

Ayrırma dedim de ayırdın felek

Dünyama gelmeden doyurdun felek **(KK-20)**

Dağlar dağladı beni

Gören ağladı beni
 Hayırsız zalim felek
 Derde bağladı beni **(KK-14)**

Kayadan indim de gayet yorgunum
 Sol böğrümde kurşun yedim vurgunum
 Kınamayın komşular ben dünyama dargınım **(KK-16)**

Bu kuş nasıl kuşmuş da yuva yapmamış
 Yapmış yuvasını tamam etmemiş
 Benim derdim sanki bana yetmemiş
 Bir dert de sen bana ekledin felek **(KK-16)**

Asmalı'da güttüm anam koyunu
 İndim aralıkta verdim suyunu
 Zalim düşman etti bana oyunu **(KK-14)**

Armutluya dolu geldi yazıldı
 Kara bağrım da taşa geldi ezildi
 Bu yazılar bize küçük yaştan yazıldı
 Yazıcı kolların yorulmadı mı
 Kudretin kalemin kırılmadı mı **(KK-32)**

Karşımıza kara kuyu kazarlar
 Yıldan yıla yuvamızı bozarlar
 Yine mi gelmiş de kara yazıcı
 Yine mi gelmiş de yuva bozucu **(KK-32)**

Aşalım da şu dağların başından
 Avlanalım kekliğinden kuşundan
 Zalim felek gitmez oldu başımdan **(KK-32)**

Evimizin önü on iki direk
 Dolanı dolanı kalmadı yürek
 Ayırma dedim de ayırdı felek

Dünyaya geldiğime doyurdun felek (KK-32)

İstanbul'a vardım ama girmedim

Yağlı kalıp elceğizimi silmedim

Kara yazılarımın böyle olacağını bilmedim (KK-32)

Basamakta dayanırdım direkte

Yağım erir gurup gurup yürekte

Bende olaydım o kavgada felekte (KK-4)

Çil keklik idim çileciğimi düzmedim

Ben bacımla çiftleşip gezmedim

Ben bu yazıları kendim yazmadım

Yazıcı kolların ağrımadı mı

Divitin kalemin kırılmadı mı (KK-22)

Keklik idim alacamı düzmedim

Çiftleşip yaylaları gezmedim

Ben bu kara yazımı kendim yazmadım

Bunu yazan yazamamış kanından (KK-14)

Keklik idim alacamı düzmedim

Ben eşim ile yan yana olup gezmedim

Bu yazıları ben kendim yazmadım

Yazan efendi böyle yazmış yazımı (KK-29)

Bülbül idim gül dalında tünedim

Uçayım dedim yoktur benim mededim

Ben talihi her yerde sınıdım

Güldürmedi felek beni cihanda (KK-29)

Geze geze usandım

Ayak basmadık yerler mi kaldı

Ellerim kelepçe de başımda lele

Başıma gelmedik haller mi kaldı (KK-29)

Kader torbasına saldım elimi
Kara yazılarım yazılmış durur
Ben yazıları kendim yazmadım
Yazan efendi böyle yazmış **(KK-29)**

Merdivenden indim indim yıkıldım
Mevla'm izin verdi kalktım dikildim
Her çiçekten aldım aldım takındım
Kırmızı gül sende kaldı tam ahtım **(KK-21)**

2.7.2.5. Hastalık Ağrıları

Sarı kavun idim aktım dereye
Beş yüz elli mih çaktırdım turaya
Doktor netsin merhem almaz yaraya
Merhem almaz yaralarım var benim
Sargı tutmaz yaralarım var benim

Hastanenin şişeleri parlıyor
Doktor gelmiş ciğerini elliyor
Ellemen doktor da öldürdün onu
Gonca güller gibi soldurdun onu **(KK-15)**

Şu karşıda da dikili çamlar
Topraklık yıkıldı fişkırır kanlar
Yetiş doktor yetiş çıkıyor canlar **(KK-20)**

Erzurum dağları da kar ile boran
Ciğerlerime de doldu kan ile verem
Kan ile veremi de fark edemedim
Anam ben senin sılanı terk edemedim **(KK-17)**

Hastanenin kapıları kar doldu
Gafil düştüm yüreğime dert oldu
Anam hastaneye ben de yatmazdım

Hastanenin köşeleri yurt oldu **(KK-16)**

Hastanenin dışı kireç sıvalı

Doktor geliyor eli kolu sıvalı

Gelme doktor öldürdün beni

Gonca güller gibi soldurdun beni **(KK-14)**

Hastanenin dışı kireç sıvalı

Doktorlar geliyor eli kolu sıvalı

Elleme doktor elleme yaram sızılar

Arkamda kalan emlek kuzular **(KK-23)**

Arpayı biçtim çilice deste

Kekliği besledim altın kafeste

Gurbet elde benim çocuğum çok hasta

Kafası yastıkta kulağı seste **(KK-54)**

Boz deveye atıverdim urganı

Üstüne örtüverdim mavi yorganı

Ben gidiyorum anam çifte kesin kurbanı **(KK-54)**

Yağmur yağar şıkır şıkır dullara

Ayrılık ekmeğini çeldik bellere

Hiç ayrılık getirmezdim dillere

Ayrıl ayrıl ayrılalım gidelim

Günden güne el olup gidelim **(KK-54)**

Beydağı'nın başı yüksek kurulu

Çiçekler açmış allı sarılı

Ellemen çiçeğin sarısı vardır

Söylemen anamın sevisi vardır **(KK-54)**

Merdiven başında buldum saçımı

Deyiver babam kabahatimi suçumu

Babam erken sardın göçümü **(KK-54)**

Bir taş attım köşedeki bendine
 Beni vermediniz dengi dengime
 Gamalar mı sokayım kendi kendime **(KK-54)**

Sallanıp inmez misin yayla yolundan
 Zekatlar vermez misin ince belinden
 Ben korkardım ayrılıkla ölümden
 O da geldi benim başta kışladı
 İlk evveli sarı kuzumdan başladı **(KK-54)**

Mezarlıkta bir ot bitti kurudu
 Etrafını lale güller bürüdü
 Benim anam bu dünyada bir idi
 O da kara topraklarda çürüdü **(KK-54)**

Mezarlığın alt yanında muğar var
 Çık bak anam şu dünyada neler var
 Ağlayan çirpe kuzuların var **(KK-54)**

Koca dağ başına da çıktım oturdum
 Elimi belime soktum da oturdum
 Anama babama çıktım bakındım
 Anam babam yokmuş orada **(KK-29)**

Yayla yollarında göç katar katar
 Eşinden ayrılmış da bir palaz öter
 Ötme palaz ötme eşini bulayım
 Eşini bulamazsam yanına yoldaş olayım **(KK-29)**

Aşağıdan gelen de sini bizimdir
 Üzeri karanfilli ala gözümdür
 Kınamayın komşular bu bizim kara yazımızdır **(KK-29)**

Şu karşıya da kara davar yürümüş

Çeşmimizi de allı gelin bürümüş
Benim yengem de ocağında bir imiş
Ak bedeni de kara yere gelmiş çürümüş (KK-29)

Trene binerken de konturam kaydı
Al şemsiyemi de eller aldı
Anamla babamla da görüşmem mahşere kaldı
Mahşer evlerinde de görüşelim anam
Yeraltlarında da konuşalım anam (KK-29)

Gökyüzünde de peştamalım çizildi
Çizildi de yeryüzüne yazıldı
Bu kara yazılarda bana eskiden yazıldı
Yazılan yazıma da ne diyeyim Allah'ım
Yazılan yazıma da kadir olurum (KK-29)

Antalya'nın hastanesi halı döşeli
Doktorlar gelmiş de eli şişeli
Aman doktor aman benim yaram derindir
Yaramı bağlayan da nazlı yârimdir (KK-29)

Akşam oldu bastı yine karalar
İçerimde oldu top top yaralar
Çok aradım bulamadım çareler
Dermansız da yaralarım var benim (KK-29)

2.7.2.6. Tören (Kına) Ağıtları

Evlerimizin önü limon
Dallarında duramam
Garip anam seni koyup da
Ellere gidemem (KK-5)

Merdivenin basak basak taşları
Bahçemizin al kırmızı kuşları
Mehelsizce tuttun babam bu işleri (KK-21)

Merdiven başına çık otur anam
 Elini koynuna sok otur anam
 Kızın gelecek diye bak otur anam
 Kızının gelmesi mahşere kaldı
 Yollar çamur oldu da kaşama kaldı (KK-21)

Bana gül dediler gönülsüz güldüm
 Elimin kınasını duvara sildim
 Anam kıymetimi şimdi mi bildin (KK-21)

Anam ben gidiyorum evlerinizden
 Kurtulurum anam dillerinizden
 Yeşil ördek olsam dağda yayılsam
 Sular içmezdim göllerinizden (KK-21)

Babam saatini belinde gezdir
 Saatinin üzerine beni de yazdır
 Eğer babam gurbet elde ölürsem
 Benim mezarımı sılaya kazdır (KK-21)

Evimizin yazgısını kaldırma bacım
 Benim yokluğumu bildirme bacım
 Gelen akranlarımı döndürme bacım (KK-21)

Beriden gel güzel amcam beriden
 Ne bakıyorsun eller gibi geriden
 Ayırdınız koyun gibi sürüden
 Sürüden ayrıldım tezgın giderim
 Yuvalardan ayrıldım bezgin giderim (KK-21)

Veriverin yeşil ipek bükeyim
 Uzat dayım ellerinden öpeyim
 Senin yerine ben kimleri tutayım
 Senin yerini tutacak kimseler yok dayım (KK-21)

Yol üzerine uzatmışlar urganı
 Örtün üstüme ayrılık yorganı
 Eğer babam orada yüzüm gülerse
 Benim için kesersin çifte kurbanı
 Eğer babam orada yüzüm gülmezse
 Kimler bulur bana derde dermanı **(KK-21)**

Merdivenden ineyim ben siz bakın
 Elin esvabını da kaldırın atın
 Elin esvabı da dar geldi bana
 Anam yokluğunda zor geldi bana **(KK-17)**

Merdivenin basak basak taşları
 Bahçelerin al kırmızı kuşları
 Şu anamın mehelsizce işleri
 Mehelsizce işler tuttun ay anam **(KK-15)**

Merdiven taşında buldum saçımı
 Söyle babam kusurumu suçumu
 El evine sardın babam göçümü
 Arayıverin yâd ellerin içini
 Arasan da bulamazsın babam sen beni

Merdiven taşında ilvan biberi
 Yemedim içmedim ağzım kabarır
 Kimden aldın bacım soğuk haberi
 Soğuk haberlerde yetişivermiş **(KK-20)**

Havlumuzun gündün yanını deldiler
 Deldiler de koyun gibi doldular
 Gelin bacımı elimizden aldılar **(KK-14)**

Evimizin çulunu kaldırmaları
 Gelen akranımı döndürmesinler

Benim yokluğumu bildirmesinler **(KK-16)**

Abdest aldım al yastığa oturdum

Ak elimi al kınaya batırdım

Akranlarım içinde ben bacımı yitirdim

Hadi komşular aramaya gidelim

Yana yana kül olmaya gidelim **(KK-16)**

Merdivenden ben ineyim siz bakın

Elin esvabını kaldırın atın

Elin esvabları dar geldi bana

Gurbetlerde yaşaması zor geldi bana **(KK-16)**

Kapılardan çıktım başım selamet

Yarı yola vardım koptu kıyamet

Anamı koyuyorum size emanet

Emanet gibi tutmayın anamı

Kaldırıp kaldırıp da atmayın anamı **(KK-16)**

Ben bir kara yılanım akıp giderim

Aktığım yerleri de yakıp giderim

Aldım garip başımı da çıkıp giderim **(KK-35)**

Köşemizin de minderini kaldırmayın

Geleni de geri döndürmeyin

Yokluğumu da kimselere bildirmeyin **(KK-35)**

Bu yaylanın da erim erim yolu var

Al çiçeğin üstünde moru var

Ben gidersem anam kimin kimsen var **(KK-35)**

Yedi yıldır taramadım saçımı

Büyük erfanlara da sarın göçümü

Anam arasın da kızların içini **(KK-35)**

Koca dağ başında kurtlar uluşur
 İner ovasına payını bölüşür
 Dostlarım ağlar da düşman gülüşür
 Düşmanım ağladı da dostlarım güldü
 Düşmanın ahı yerini buldu **(KK-36)**

Benzime baktın da ayva sarıdır
 Beni böyle eden de düşman arıdır
 Arıma basıldı da ağlayamadım
 Dilime geldi de söyleyemedim **(KK-36)**

Koca kapının mandalını eğmeli
 Elden esvâb gelmiş nasıl giymeli
 Ben giymem getirene giydirin
 O da giymezse gerisin geri döndürün **(KK-28)**

Evimizin önü de gül ocak ocak
 Saçımı söktüler de oldu bir kucak
 Yâd ellerden kına mı gelmiş yakılacak
 Emsallerim kol kol olmuş bakacak **(KK-28)**

Köşemizden minderimizi kaldırmayın
 Gelen misafirimizi de geri döndürmeyin
 Anam benim yokluğumu da emsallerime bildirmeyin **(KK-28)**

Anam aynasını koymuş dizine
 Eğilir eğilir bakar yüzüne
 Anam bezgin miydin bicez kızına **(KK-4)**

Kapıdan çıkarım da başım selamet
 Yarı yola varmadan da koptu kıyamet
 Düşman olursun da ellere geçmem **(KK-28)**

Gurbetin yolları da uzaktır uzak
 Yoluna kıvrılmış demirden kızak

Varalım desek de yollar çok uzak

Al boyaya da boyadılar donunu
El evine de çevirdiler anam yönünü
Gitmem diye de vuruverdin boynunu

Boynu buruk kanadı kırık kaldık biz
Ak ... içinde mahcup olduk biz **(KK-41)**

Evimizin altında da bir kucak odun
Birini aldım da birini koydum
Kara kızım yerlerine de kimleri koydun
Eller yerlerini de tutamaz kızım
Üç günce kahrımızı da çekemez kızım **(KK-40)**

Ardıç arasında da biter meşeler
Yağmur yağar da yapracığı ışılar
Ben gidiyorum da hoşça kalın komşular **(KK-61)**

Gelinin başına kına yakılacağı zaman yengeleri iki koluna girer, gelini getirir. Gelin de şöyle ağıt yakar:

Tutmayın yengem tutmayın benim kolumu
Ben bilirim gurbet elin yolunu

Atlayı atlayı geldim oturdum
Sağ elimi al kınaya batırdım
Ben anamı genç yaşımda yitirdim

Evimizin önünde anlık odun
Birini aldım da birini koydum
Anam küçük kızın yerine kimleri koydun

Aşılan dağların kurusu vardır
Açılan çiçeğin sarısı vardır

Anam küçük yaştan gelin ettiniz

Ayrıca ayrıca sorusu vardır **(KK-32)**

Kapıdan çıkarken başım selamet

Babam kızını kime ettin emanet

Emanet ettiğin kullar muhanat **(KK-32)**

Aşan bilir karlı dağın ardını

Çeken bilir ayrılığın derdini

Bülbül kaça aldın gülün dengini

Gül alıp satmanın zamanı değil

Ayrılık çekmenin zamanı değil

Aşarsak da karlı dağdan aşalım

Düşersek de tozlu yola düşelim

Kaldır kardeşim kollarını helalleşelim

Helalleşmelere varmıyor dilim

Bayramlaşmalara kalkmıyor elim **(KK-32)**

Uzun uzun uzattılar urganı

Üstüme örttüler yâd el yorganı

Ben gidiyorum babam çifte kesin kurbanı **(KK-32)**

Koca kavak burum burum burulur

Diplerine akan sular durulur

Anam eller kızım dedikçe senin boynun burulur

Merdiven başına çık otur anam

Elini koynuna sok otur anam

Küçük kızım gelecek diye de

Yollara bak otur anam **(KK-32)**

Anamı anamı benim anamı

Cuma gecesi vurdurdun anam benim kınamı **(KK-32)**

Evimizin önü de harım kapısı
 Altı mermer üstü taştan yapısı
 Böyle mi olur yâd ellerin hepisi
 Böyle mi olur anam kuru ellerin topusu (KK-4)

Gide gide bir çeşmeye kavuştum
 Çeşme aşağı ben yukarı savuştum
 Anam beni de el kızına değıştin (KK-4)

Merdiven başına çık otur anam
 Elini beline sok otur anam
 Beni gelecek diye yollara bak otur anam (KK-4)

Ben bir kara ilanın akıp varıyom
 Aktığım yerleri yakıp varıyom
 Anamdan babamdan imdat yok bana
 Aldım tuzsuz başımı çıkıp varıyom
 İster ağlat ister güldür sen beni
 İstemezsen geri döndür sen beni (KK-4)

Evimizin önünde bir kucak odun
 Birini aldım da birini koydum
 Anam benim yerime kimleri koydun
 Benim yerlerimi de tutamazlar
 Üç günlük kahrımı da çekemezler (KK-25)

Oduncular odun eder meşeden
 Ayırmışlar kurusunu yaşından
 Odun bile ayrılmamış eşinden
 Ben nasıl ayrılalım biricik kardeşimden (KK-25)

Köşemizin minderini kaldırman
 Gelen misafiri geri döndürmen
 Benim yokluğumu emsallerime bildirmen (KK-25)

Anamın tarlasında kül ocak ocak
 Başımı söktüler oldu bir kucak
 Yad ellerden kına gelmiş yakılacak
 Ben yakınmam yengelerim emsallerim yakınsın
 Yakınmazsa kara yere dökülsün (KK-7)

Ayağıma giydim kara edik
 Gittiğim karlı buzlu gedik
 Uzak gitti diye de hıştınmayın bizi
 Çifte mektuplarla da yoklayın bizi (KK-7)

Mezarlığın aşağı yanda pınar var
 Üstünde güllü pınar var
 Çık gel anam da çık gel
 En küçük kızını da gelin eden var (KK-23)

Beriden gel bacım beriden
 El gibi de niye bakıyon geriden
 Üç günlük kurbanlık koyun gibi de
 Ayırırverdiniz sürüden (KK-23)

Antalya'dan aldım yaprak kınayı
 Bezirgan'dan buldum türlü belayı
 Yakma yengem nursuz kınayı (KK-26)

Beni verdin ekmeğin suyun arttı mı
 Beni verdin eğelerin battı mı (KK-4)

Vur davulcu davulunu gümlesin
 Anam otursun kepesini simlesin
 Anamın kızı var da beni neylesin
 Anam en küçük kızınla da gönül eylesin (KK-22)

Ak koyunu dolayıverdim dağlara
 Oturmuş da çarığını bağlara

Anam ben gidiyorum arkamdan ağlama **(KK-14)**

Dambaşına demir attım batmadı

Çok yüzüne baktım çehren kalkmadı

Nedir anam senin çehrenin eğrisi

Sen ayrılсан ben ayrılmam doğrusu **(KK-14)**

Bahar gelir de her dereler yurt olur

Vızıldaşan sinecikler kurt olur

Kadın anam bana kötü söyleme

Ben gittiğimde içlerine dert olur **(KK-14)**

Bahar gelir de her dereler otlarır

Ak koyunlar çobanından sütlenir

Koç yiğitler de kaderine katlanır **(KK-14)**

İki gider beş ardıma bakarım

Ala gözden kanlı yaşlar dökerim

Akşam misafirim sabah giderim **(KK-14)**

Allahısmaırladık da komşular size

Kapıdan dışarı da çıkarın bizi

Şu düşmanların bir kelam sözü

Anadan babadan ayırdı bizi **(KK-2)**

Kara koyun ne melemezsın kuzuna

Gelin anam ne ağlamazsın kızına

Bu ayrılık bizim değil eline **(KK-14)**

Abdest aldım al yastığa oturdum

Ak elimi el kınaya batırdım

Ak koyun içinde ben anamı yitirdim **(KK-18)**

Dambeşime demir attım batmadı

Çok gözüne baktım babam cêren kalkmadı

Nedir babam cêren eğrisi

Sen darılsan da ben darılmam doğrusu **(KK-17)**

Elini öpmedim mi babam

Kolumda peşkir elimde ırbık

Sular dökmedim mi babam eline **(KK-18)**

Merdivenden inen siz bakın

Elin esvabını kaldırın atın

Elin esvabı da dar geldi bana

Babam senin yokluğunda zor geldi bana **(KK-17)**

Haneyler yaptırdım bir uçtan uca

İçinde yatmadım üç gün üç gece

Kes babam kurbanı ben gittiğim gece **(KK-18)**

Aşağıdan geliyor on iki kazlar

Boynunu da eğmiş sılayı gözler

Gelin ağlaşalım arkadaşım kızlar **(KK-7)**

Evimizin önü helikli yongalı

Evimizin içi çifte yengeli

A yenge ben miydim aranızın engeli **(KK-8)**

Ağla yenge top zülüflerin yaş olsun

Ağlamazsan kara bağrın taş olsun

Ben gidersem dolu evleriniz boş olsun **(KK-8)**

Gel bacım taştan taş atlayalım

Gelen atlıları yönü geri taşlayalım

Gel bacım derin yaslara başlayalım **(KK-8)**

Köşemizin döşeğini kaldırma

Gelen akranlarımı geri döndürme

Benim yokluğumu da anam kimselere bildirme **(KK-9)**

Portakalı yuvarladım engine
Beni versinler dengi dengime **(KK-9)**

Uzamışım da selvi gibi dal gibi
Açılmışım da on bir aylık gül gibi
Ben de ayrılıyorum sizden el gibi **(KK-9)**

Koca kavak burul burul burulur
Akan sular şırıl şırıl durulur
Ben gidince benim anamın boynu bükülür **(KK-8)**

Uzaktan mı geldin yengem gezmeye
Kim oyaladı başındaki yazmayı
Kimi yolladın da çifte kabir kazmaya
Çifte kabirlerim de kazılı benim
Derin kuyularım da çizili benim **(KK-9)**

Vur davulcu davulların gümlesin
Aşık olan da davul sesi dinlesin
Bizden olan da gurbetlere gitmesin **(KK-9)**

Kahve miydım kafanızda kavrulcek
Duman mıydım bacanızda savrulcek
Anam artık mıydım içinizden ayrılcek **(KK-8)**

Yatsı namazında aldım abdesti
Ayağıma giydim de çoraplı mesti
Çoraplı mestimde ayağımda klasın
Düşmanın kınası karılı kalsın **(KK-19)**

İkinden gün varırken a babam
Gövdeciğinde can varken
Siz de oğlan biz de kız varken
Mehel miydım yâd ellere gidecek **(KK-19)**

Gökyüzünde yeşil poçum döndürsün
 Şahin olsun kanadını indirsin
 Selam söyleyin kara yerin beyine
 Gelsin anam gelinini attan indirsin **(KK-19)**

Verin kalemimi yazı yazarım
 Gümüş iğnemle inci dizerim **(KK-19)**

Yedi yıldır taramadım saçımı
 Ulu kervanlara kattım göçümü
 Ara anam ara eller içini
 Arasan da bulamazsın sen beni **(KK-19)**

Yağ ardıç dalları dasıktır kurusun
 Napızın yaprağı da su da çürüsün
 Herkes alsın taburunu yürüsün
 Bizim tabur da Antalya'da çürüsün **(KK-19)**

Sabah kalktım da sabah mı ola er mi ola
 Acep bizi kara toprak yer mi ola
 Bir kuş olsam uçuvesem ardından
 Acep anam kuzum gelmiş der mi ola **(KK-19)**

Sular saldım bahçelere dağlara
 Ünüm çıktı direk direk dağlara
 Küçücükten haz etmedğim evlere
 Allah beni kul eylemiş ollara **(KK-19)**

Merdivenden indim başım selamet
 Yarı yola vardım koptu kıyamaet
 Anamı babamı sana koydum emanet **(KK-19)**

Çok mu bitmiş de tarlaların ayrığı
 Yük mü olmuş koyunların kuyruğu

Yük mü oldum koca babam ben sana (KK-47)

Merdiven taşına çıkar otururum anam
Elimi belime sokar otururum anam
Kuzularım geliyor mu diye de bakar otururum

Yollar çamur oldu da gelmezsiniz
Dağlar duman bürüdü de gelmezsiniz
Sözler elin oldu da gelmezsiniz (KK-46)

Merdiven taşında buldum bir nacak
Gurbet elden kına gelmiş yakılacak
Yakma yengem yakma tuzsuz kınayı
Sarıdır saçlarım kına istemez
Alalı gözlerim de sürme istemez (KK-46)

Sabah olup gün yerinden doğmaz mı
Akranlarım gelip beni size sormaz mı
Sorunca da ne cevaplar verceniz
Yük geldi de elin evine mi atıverdik diceniz (KK-46)

Çadırı tuttum Ankara'nın bendine
Düşemedim emsalime dengime
Bıçakları sokayım kendi kendime
Ayrılık gömleğini giydim giyeli
Ağlamadık bir günüm yok benim (KK-11)

Bir taş attım indi gitti ovaya
Portakal kuş geldi konu yuvaya
Ellemeyin kuşumu parlatırsınız
Demeyin anamı ağlatırsınız (KK-64)

Bir sandığım var sırmadan telden
Bir anam var goncadan gülden
Nasıl ayrılalım anam ben senden (KK-64)

Şu dağların eğrim eğrim yolu var
 Al çiçeğin dipceğizinde moru var
 Ben ağlasam künde künde yeri var
 Ben ağlamayayım da kimler ağlasın
 Anamın gönlünü kimler eğlesin **(KK-64)**

Evimizin önü de ne tezedir en teze
 Ar ettim de söylemedim ben size
 Eğer el evlerinde yüzüm gülmezse
 Yine gelir boyun eğerim ben size **(KK-64)**

Merdivenden indirdiler aşağı
 Sal üstünde kuşattılar kuşağı
 Ben gidiyorum tutun gari uşağı **(KK-63)**

Ayağıma giydim kara yemeni
 Kaldır anam bağrındaki dumanı
 Şimdi mi geldi ayrılmanın zamanı **(KK-64)**

Ayağıma giydim de kara hediği
 Aşıp giderim karlı gediği
 Şimdi mi oldu düşmanlarımın dediği **(KK-64)**

Karşı karşı yaptırdık hanları
 Çifte çifte taktırdık camları
 İkimizin sürdüreceği demleri
 Bir gün olur akılcığına gelmez mi **(KK-63)**

Basma dedim bastın öküz izine
 Uyma dedim uydun eller sözüne
 Bir gün gelir babam vurursun dizine **(KK-63)**

Evimizin önü enginedir engine
 Babam beni vermedin dengi dengime

Süngüler mi sokayım kendi kendime
Ağlar mı içeyim kendi kendime **(KK-64)**

Evimizin önünde üç ağaç incir
Bacım kollarını aşağı indir
Eğer sen de benim bacımsan kendini bildir **(KK-63)**

Aşağıdan gelir elin kağnısı
İçine doluşmuş mavi donlusu
Bakın bakalım benim anam hangisi
Ben anamın gelişinden bilirim
Ak ellerini salışından bilirim **(KK-63)**

Aşağı yerin harmanları savrulur
Savrulur da sağ yanına devrilir
İnsan anasından babasından böyle mi ayrılır **(KK-22)**

Mezarlığın aşağı yanda kapısı
Altı mermer üstü Allah yapısı
Açın koca babamın kapısını **(KK-22)**

Vur davulcu davulunu gümlesin
Anam alsın kepesini simlesin
Anamın kızı var beni neylesin **(KK-22)**

Karşı karşı evimiz
Nedir bizim sevimiz
Geçme oğlan buradan
Verem olur birimiz **(KK-22)**

Koca dağ başında harman mı olur
Harmanın dibi orman mı olur
Kurşun yarasına derman mı olur **(KK-22)**

Alarımız gelir ardı tazılı

Ak koyunlar kırdık körpe kuzulu
 Gelin gerdanında neler yazılı
 Benim ismimde senin tecelli mi ola **(KK-29)**

Yaylam senin ne dumanlı başın var
 Keklik öter ne kınalı taşın var
 Gelin senin de ne gülmedik başın var
 Gülmez başlara güller soksan güler mi **(KK-29)**

Güllük dağının da başı çatal oluklu
 Akan suları da yosun balıklı
 Gelinin gerdanı da çapraz ilikli
 Çapraz iliklerin çözülmüş gelin **(KK-29)**

Gelen eğer o ise
 Kaşların çatık yay ise
 Gelin sarılmaya gönlün var ise
 Kimse mani olmaz senin işine **(KK-29)**

2.7.2.7. Başka Bir Kişiyne Söylenen Ağıtlar

Görümceye söylenen:
 Evimizin önü de yoncadır yonca
 Yonca gibi biçelim inceden ince
 Geçinelim gelin ilen görümce
 Geçinelim sizin ile ölünce **(KK-3)**

Kızın kendi arkadaşlarına söylenen;
 Ay mı doğdu gün mü doğdu Mardin'den
 Başım alıp çıkamadım derdimden
 Bir kuş ol da uç gel bacım ardımdan
 Konduğum dallara kondurayım seni
 İndiğim çöllere indireyim seni **(KK-3)**

Babaya söylenen:
 Vara vara bir çeşmeye kavuştum

Çeşme aşağı ben yukarı kavuştum
 Babam beni paralara değıştin
 Babam beni paralara değıştin **(KK-3)**

Anneye söylenen:
 Anam kız kadın anam
 Sütünü emdim de ben kana kana
 Ben gurbete gidiyorum kız ana
 Ahiret haklarını da helal et bana
 Helal et hakkını belki ölürüm **(KK-3)**

Kardeşe söylenen:
 Masa üstünde de gül meze meze
 Sararmış solmuşsun da kardeşim sen geze geze
 Misafir mi geldin de aga evimize
 Misafir geldin de gene mi gitcen
 Garip anamın boynunu da sende mi bükcen **(KK-3)**

Amcalara söylenen:
 Karadeniz inil inil iniler
 İniltisinden de duramamış gemiler
 Yedik içtik hoşçakalın emmiler
 Ben gidiyorum hakkınızı helal edin emmiler **(KK-3)**

Gelin arabası gelince gelin aşağıya inerken:
 Merdiveni ayak ayak inerken
 Ak dülbendi günden yana sererken
 Ben de anamdan babamdan hayır meded umarken
 Merdiven aşağı da indiriveridi
 Elin taksilerine de bindirivedi **(KK-3)**

Atlarım çayırda boşanırken
 ... katmasına üşenirken
 İpek giyip humeş guşşanırken
 İpek kemer sıktı benim belimi

Bu ayrılık büktü benim belimi **(KK-3)**

Dünür olan (aracı olan) kişiye söylenen:

Ocak başında da yuvarlanan tuz taşı

Silerim silerim dinmez gözyaşı

Sen değil miydin bu işlerin başı **(KK-3)**

Gelin gittiğin evin komşusuna söylenen:

Bizim evlerimiz de çarşıdan çarşı

Bizim evlerimiz de mezarlar taşı

Aman Meryem bacım bende varıyorum sizlere komşu

Kötü söyleyip incitmeyin siz beni

Kötü söyleyip de darıltmayın siz beni **(KK-3)**

Damada söylenen:

Acı soğan kesme balın üstüne

Kötü söz söyleme benim üstüme

Bir almazsan beş alıver üstüme **(KK-3)**

Kaynanaya söylenen:

Evimizin önü odundur odun

Anamın yerlerine de ben seni koydum

Anamın yerlerini tutabilirmin

Benim kahırlarımı çekebilirmi **(KK-3)**

Bekar kızlara söylenen:

Yaz gelirde ceviz dalı sallanır

Eşe dostu bohça bohça yollanır

Akıllı olun kuzularım evlenmeye kalkmayın

Ellerin evlerinde de canlı eğlenin **(KK-3)**

Bir geyik kaçtı dağları aştı

Körpe kuzusundan ayrı düştü

Üç avcı düştü peşime

Sızılar versin dizine

Al kanlar sepindi ala gözüne (KK-7)

Babam kahvecidir kahveden çıkmaz

Ateşi yanar da bacası tütmez

Babamın iyiliği çoktur hiç aklımdan çıkmaz (KK-8)

Deperin deperin de depem delinmez

Çıkarın bakarın da sılam görünmez

Sılam görünse de anam bilinmez (KK-9)

Aşağı yerin taş köprüsü yıkılsın

Yıkılsın da dellallara tıkılsın

Bizi böyle edenin de beli bükülsün (KK-9)

2.7.2.8. Ölüm Ağıtları

Sabahtan kavuştum ben bir geline

Eteğini sokmuş da ince beline

Düşüvemiş kara yerin yoluna

Kara yerler kalın olur ay anam

Kazdık sıra derin olur ay anam

Oraya gidenler gelmez olur ay anam

Şu karşıya kara keçi yürüdü

Çeşmeleri allı gelin bürüdü

Eller taburunu aldı aldı yürüdü

Bizimkiler kara yerde çürüdü (KK-15)

Söğüdün yaprağı da yeşildir solmaz

Alları giyinmiş yollara sığmaz

Ayrılık günleri deyip de yanıma gelmez (KK-15)

İndim ovalara koyun yaymaya

Şekerler mi kattın anam çilek kaymağa

Ateşler mi düştü bizim oymağa

Ateşler düşmüş de yanıp gideri
Ateşler düşmüş de kül olup gideri **(KK-15)**

Mezarımı derin kazın dar olsun
Etrafında lale sümbül bol olsun
Şimdiden sonra benim babam kim olsun **(KK-20)**

Kayalar kayalar köklü kayalar
Üç güzel oturmuş göynek oyalar
Karşıda yayılır çifte mayalar
Mayalar anamı görmediniz mi
Oturup halini sormadınız mı **(KK-15)**

Kara koyun ne melersin ağıl da
Kahkülleri savruluyor sağında
Durup durup gün göreceği çağında
Kadir Mevlam aldı gitti kıymadan
Garip anam kuzularına doymadan **(KK-15)**

Ankara'nın dağlarında karlar kalmadı
Eridi yüreğimde yağlar kalmadı
Her eller geldi de garip anam gelmedi

İstanbul'un sokakları tahtadan
Anam gelir Cuma ile haftadan
Cuma ile haftayı fark edemedim
Garip anam beni terk ediverdi **(KK-15)**

Sabah kalktım sabah mı ola er mi ola
Kara toprak acep bizi yer mi ola
Bir kuş olsam da uçsam anam arkandan
Kuzularım da gelmiş der mi ola **(KK-17)**

Gökyüzünde peştamalım çözüldü
Çözüldü de yeryüzüne yazıldı

Ellerin anaları da geldi geldi dizildi
Benim yazım da böyle kara yazıldı **(KK-17)**

Bahar gelir de coşkun akar dereler
Sargı tutmaz da ciğerdeki yaralar
Çaresiz dertler de anam ölüm aralar **(KK-17)**

İki gider de beş arkama bakarım
Gözlerimden de kanlı yaşlar dökerim
Anam sen gideli de ayrılık çekerim
Çekerim ayrılık bir zaman
Çekemezsem de anam çökerim her zaman **(KK-17)**

Arpayı biçerler de çilece deste
Kekliği beslerler altın kafeste
Başım yastıkta kulağım seste
Ölüm ver Allah'ım ayırma bizi
Dünyaya gelmeden doyurdun bizi **(KK-17)**

Bir taş attım da indi gitti ovaya
İlaman komşu da geldi konu yuvaya
Taş atmayın komşumu da parlatırsınız
Deyivermen anamı da ağlatırsınız **(KK-47)**

Mezar arasında on iki direk
Yalvardım yakardım da geçmedi dilek
Azrail'in kestiği yakasız göynek
O da benim kollarıma dar geldi
O da bana el içinde ar geldi **(KK-14)**

Ak koyunun ardında olur kuzusu
Öksüzlerin alnında olur yazısı
Gider gurbet ele gelmez bazısı

Ak koyunu güde güde getirdim

Getirdim de eğreciğine yatırdım
Ak koyun içinde ben babamı yitirdim **(KK-14)**

Lalelidir bizim dağlar laleli
Üç gün oldu koç kardeşim öleli
Ala gözlerine toprak dolalı **(KK-14)**

Bizim kapılarımız açılmadan bekendi
Gül yağlarımız çalınmadan tükendi
Eller anam dedikçe bana dokundu **(KK-16)**

Çadır tuttum bacım kartal kanadı
Azrail geldi dam başında tünedi
Ben ağladım da eller beni kınadı **(KK-16)**

Mezarlığın alt yanına varamam
Topraktır kapısı açıp giremem
Anam ben senin hallerini soramam **(KK-14)**

Beri gel bacım da ben adam yemem
Alırım hakkımı ahirete koymam
Koymadım yerlere toz olur diye
Demedim ellere söz olur diye **(KK-16)**

Kim oyaladı başındaki yazmayı
Kimi yolladın çifte kabir kazmaya
Çifte kabirlerimiz kazılı bizim
Kara yazılarımız da yazılı bizim **(KK-16)**

Mezarlığın bir yanını deldiler
Koyun gibi de evimize doldular
Seni de babam elimizden aldılar

Mezarımı da derin kazın dar olsun
İki tarafı da lale sümbül bol olsun

Sen gidince benim babam kim olsun

Koca kapıdan çıktım da başım selamet
Yarıya varmadan da koptu kıyamet
Beni kime koydun da babam emanet **(KK-35)**

Uzun uzun uzattılar yorganı
Ayrılık yorganı da çektiler başıma
Sabah sabah dayanırdım direkte
Acılar kalıp kalıp oldu yürekte **(KK-35)**

Merdivenden ayak ayak inerken
Ak tülbendi günden yana gererken
Ben Allah'tan uzun ömür dilerken
Allah'ım kısa ömür verdi ne diyeyim **(KK-36)**

Mezarlıkta da bir ot bitti kurudu
Tülü maya çil birini sürüdü
Benim kuzum gonca değil gülüdü
[O yeşil yaprak da kurudu mu ola
Kuzum kara yerde çürüdü mü ola]
Kabrın üstü bir karış toprak
İçinde yatıyor bir yeşil yaprak
O yeşil yaprak da kurudu mu ola
Kuzum kara yerde çürüdü mü ola

Aşağı yere de gidenler olsa
Çalıyı çırpıyı da derleyen olsa
Kuzuma haber verenler olsa
[O yeşil yaprak da kurudu mu ola
Kuzum kara yerde çürüdü mü ola]
Mezarlığa taş dikmeye gittiler
Kuzumdan izin almaya gittiler
Oğlum verememiş izini
Anam dövedursun demiş dizini **(KK-38)**

Merdiven başından da ayak ayak inerken
 Ak tülbendi günden yana sererken
 Ben Allah'tan uzun ömür dilerken
 Uzun ömrü kısa verişine ne diyeyim
 Güzel Allah'ım dayanışına ne diyeyim **(KK-38)**

Koca dağ başında da bir ulu leylek
 Leyleğin ağzında da kınalı değnek
 Giydirdiğim göynek akça göynek
 Bende giyemez oldum **(KK-38)**

Hani benim menekşeli dastarım
 Alın gidin kara yere gösterin
 Kara yerde ben kuzularımı isterim
 Kara yerler derin olur a kuzum
 İçine giren kayıp olur a kuzum **(KK-37)**

Şu karşıya ava giden tazılar
 Yüreciğim zım zım sızılar
 Arkada kalan körpe kuzular **(KK-37)**

Yağmur yağar şıkırtısı dinmeden
 Al yorganların pervazları solmadan
 Anam bana ben anama doymadan
 Nasıl kıydın felek bana ... **(KK-28)**

Basamağın ayak ayak taşları
 Ah babamın mehelsizce işleri
 Mehelsiz işler mi tutulur babam
 Vakitlessi göçler mi göçülür babam **(KK-28)**

Merdivenin de ayak ayak taşları
 Top top olmuş kirpiğimin uçları
 Ah babamın mehelsizce işleri

Mehelsiz işler mi tutulur nenem
Vakitsiz göçler mi göçülür nenem **(KK-41)**

Ak koyunu da güde güde getirdim
Getirdim de yericğine yatırdım
Ak koyun içinde de ben kuzumu yitirdim

Hadi anam aramaya gidelim
Aradık da bulamadık diyelim
Karşı geldik bilemedik diyelim **(KK-40)**

Mezarlığın da yolu engin inemem
Kapılar kalen oldu da kuzum açıp giremem
Aç kızım da bir daha gireyim
Kızım bana da ben kızıma doyayım **(KK-40)**

Akşam oldu üzüme çıktım
Üzümün dibine suyunu sıktım
Anam geliyor dediler yollara çıktım
O da yokmuş çırpındım çıktım **(KK-21)**

Bilmiyordum şu yaylanın yolunu
Aştım al çeçini gördüm gölünü
Ummazdım anam ben anamdan ölümü **(KK-32)**

İstanbul'un sokakları damgalı
Küçük yapraklı koyu gölgeli
Azrail vurmuş da bugün başım dalgalı

İstanbul'un sokakları tahtadan
Mektup gelirdi de Cuma ile haftadan
Cuma ile haftayı fark edemedim
Ölüm ile ayrılığı terk edemedim **(KK-32)**

Mezarlığın alt başında kapısı

Altı mermer üstü Allah yapısı
Açın gelsin benim anamın kokusu

Kara yerler kalın olun ay anam
Sular serpsem derin olur ay anam
Kara yere gidenler de gelmez olur ay anam **(KK-32)**

Koca dağ başından gelir bizim yolumuz
Kapılardan çifte çıkar salımız
Çifte çıkan sallar bizim mi ola
İssız kalan evler bizim mi ola **(KK-32)**

İstanbul'da söğüt dalları
Söğüt dalları Hakk'a yalvarır
Üstümüzden geçen kurban ayları
Kurban ayları değil ayrılık ayları **(KK-22)**

Sarı selvim de sallandırır dalları
Yeşil ördek de bulandırır gölleri
Satın mı aldın da anam kara yerleri
Satın almış gibi de eğlendin kaldın
Kendi sılanda da boylandın kaldın **(KK-7)**

Erik çiçek açıtıysa daldadır
Benim anam da çıktıysa yoldadır
Gelcen der de her gün bizi aldatır
Onun kuzularının gözü yoldadır **(KK-4)**

Çıkayım gideyim de görünmeyeyim mi
Al yeşil başıma bürünmeyeyim mi
Eller ana dedikçe ben yerinmeyeyim mi
Eller ana demesin mi yanımda **(KK-4)**

Ay mı doğmuş gün mü doğmuş geceden
Şavkı vurdu penceren bacadan

Uykusuz mu kalmıştın dünkü geceden
Uykusuz kalmış gibi de uyudun kaldın **(KK-14)**

Erik çiçeğini açıysa daldadır
Gelin anam düştüyse yoldadır
Gelirim der der de bizi aldatır
Gelirim gelirim de gelmez olurum
Teklifli sofrana da sunmaz olurum **(KK-14)**

Binivedim arabalı atıma
Ne zaman varayım günün batına
Kör olasıca elin memleketine

Bir taş attım hastaneye tık dedi
Doktor çıktı sizden hasta yok dedi
Ah dedim de dönüverdim ardıma
Kör olası elin memleketine **(KK-14)**

Keten gömleğim dilim dilim dilindi
Analılar çıktı çıktı göründü
Anasızların boynu buruk kalındı **(KK-14)**

Mezarlıkta bir ot bitti kurudu
Kozca bülbül bağırıcığını sürüdü
Bizim tabur da kara yerde çürüdü **(KK-14)**

Eledim eledim höllük eledim
Aynalı beşikte bebek beledim
Gitti de gelmedi buna ne çare **(KK-14)**

Yedi kardeş idik de bindik trene
Erbişim göyneğim boyandı kana
Buna dayanır mı bizi besleyen ana **(KK-14)**

Mezarlığın alt yanına varamam

Topraktır kapısı açıp giremem
Anam senin hallerini soramam **(KK-14)**

Ne yandadır mezarlığın kapısı
Açıverin de girsin cennet kokusu
Senin anan ile benim anam ikisi
Şehit kabrinde balkıyıp durur **(KK-14)**

Yağmur yağar da dereleri doldurur
Ölüm gelir de gül benzimi soldurur
İflah etmez bu dert beni öldürür **(KK-14)**

Mezar arasında harman mı olur
Azrail yarasına derman mı olur
Azrail yarasına dermanlar olsa
Koç kardeşim kara yere kurban olur **(KK-14)**

Kabrinin üzeri bir karış toprak
İçinde yatıyor gül ile yaprak
Gül ile yaprak da kurudu mu ola
Senin oğlunda kara yerde çürüdü mü ola **(KK-2)**

Koca kavaklar gıcın gıcın gıcırılar
Cennet kapısından çıkan hocalar
Hocalar anamı görmediniz mi
Halini hatrını da sormadınız mı ah **(KK-13)**

İstanbul'un da kirazları ererse
Erer erer de sepetine girerse
İstanbul'dan da kardeşim gelir sorarsa
Soru cevabına ne cevap verelim
Saklaman gizlemen öldü diyelim **(KK-7)**

Mezar arasında harman mı olur
Arz-ı el yarasına derman mı olur

Arz-ı el yarasına dermanlar olsa
Benim kuzum kara yere kurban mı olur **(KK-18)**

Sabah sabah dayanırdım direkte
Acılarımız koygun bacım yürekte
Benim bacım da yakın değil ırakda

Irak da olsa kendisi gelse
Yakın da olsa kendisi gelse
Irak da olsa selamı gelse **(KK-17)**

Bahar gelir de her dereler yurt olur
Vızıldaşan sinecikler kurt olur
Bu ayrılıklar kuzum bana dert olur **(KK-18)**

Yaylanın yolları yokuştur yokuş
Alamadım yokuşu kolumdan yapış
Havanın yüzünde dönen bir garipçe kuş
Kar mı yağmış garip kuşun kucığına
Sular mı dökülmüş benim ocağıma **(KK-14)**

Ötme gukguk ötme bahar erişti
Eski derdim yenisine karıştı
Ellerin derdine derman erişti
Bizim derdimize bulunmadı derman **(KK-18)**

Ankara'ya da vardım geri dönmedi
Yağlık alıp da terini silmedim
Anem ben senin Anara'da kalceni de bilmedim

Karlı dağdan da aşar bizim yolumuz
Sabah ıldızla da açar bizim gülümüz
O gülün birine de soldu dediler
Anamı da Ankara'da kaldı dediler **(KK-17)**

Atla bacım atla arıktan atla
 Deniz dalgandı kendini sakla
 Ölüm de bir ayrılık da bir kokana
 Gurbet de bir sıla da bir çekene **(KK-17)**

Bizim bahçemize de bir dorum girdi
 Gülünü yemedi de dalını kırdı
 Arz-ı el atını da buradan atlatma
 Dorumcak gülünü de buradan yükletme **(KK-17)**

Gurbet elinde çeşmeleri akmıyor
 Aksa bile sümbül gibi kokmuyor
 Eğildim de bir gül aldım harımdan
 Oda benim anam gibi kokmuyor **(KK-17)**

Ovaya kurdum dolu kazanı
 Neynedin de koydun yavrum bozulacak düzeni
 Koca kabak bu muydu içi dolu su muydu
 On beş sene bekledim son cevabın bu muydu **(KK-32)**

Göge çıktım peştemalım çözüldü
 Altın tasta kınam ezildi

Koca kavak burum burum burulur
 Dibine akan sular durulur

Karabaş koyun çanını
 Sen sallan ben bakayım

Sen yoldan git ben kenardan
 Sen gülü sok ben diken

Koca dağ başında bir topbacık karidim
 Yağdı yağmur eridim
 Anamın babamın en kıymetlisi benidim **(KK-7)**

Evlerimizin önu üzümüdür
 Buralarda evveli bizim idi
 Şimdi de ellerin oldu **(KK-32)**

Bir elmam var da yedi yıldır saklarım
 Gelir gelir de yatacığını yoklarım
 Babam seni gelecek diye de köşeleri beklerim **(KK-17)**

Üç gider de beş ardıma bakarım
 Ala gözden kanlı yaşlar dökerim
 Sen gideli ben ayrılık çekerim **(KK-9)**

Hiç karalar keymediydin ömrümde
 Keydim amma neler geldi gönlüme
 Varın bakın kabrine kendine
 Kendi gülüp de bizi ağladıp duru **(KK-19)**

Lalelidir de bizim dağlar laleli
 On sene oldu da gardeşim öleli
 Ala gözlerine toprak dolalı

Kır ata vurdum da bir ala kolan
 Bin gardeşim de dağları dolan
 Gettin gardeşim de gelmemin kalan **(KK-19)**

Gurbet elin çeşmeleri akıyor
 Aksa bile sümbülleri kokmuyor
 Eğildim de bir gül aldım harımdan
 O da benim anam gibi kokmuyor **(KK-19)**

Kabir arasında da bir karış toprak
 İçinde yatıyor da gül ile yaprak
 Gül ile yaprak da kurudu mu ki
 Benim anamın kolları çürüdü mü ki **(KK-19)**

Bir elmam var da yedi yıldır sakların
 Varı varı yatecığını yokların
 Anam gelecek diye köşeleri sakların **(KK-19)**

Ak koyunu güde güde getirdim
 Getirdim de eğreciğine yatırdım
 Ak koyun içinde ben gardeşimi yitirdim **(KK-19)**

Bir sandığım var da sırmadan telden
 Yedi kardeş idik de dorumcak gülden
 O gülün birini soldu dediler
 Genç kardeşim toprağın altında kaldı dediler **(KK-19)**

Yedi kardeş idik de bindik trene
 Erbişim göyneğim boyandı kana
 Ağlama mı bizi besleyen ana **(KK-19)**

Akşam olur da her kapılar bekenir
 Konşu deliğine de daşlar dikanır
 Eller anam der de bize dikanır **(KK-19)**

Yağmur yağar da dereleri doldurur
 Ölüm gelir gül benzimi soldurur
 Ayrılıklar iflak etmez bizi öldürür **(KK-19)**

Çadır kurdum da Ankara'nın dağına
 Çıkın bakın da bostanına bağına
 Haberler yolladım Ankara'nın beyine
 Gelin anamı göndersinler evine **(KK-19)**

Hastanenin dışı kireç sıvalı
 Doktorlar geliyor eli kolu sıvalı
 Gelme doktor da öldürdün beni
 Gonca güller gibi de soldurdun beni **(KK-14)**

Biniverdim de arabalı atıma
 Ne zaman varayım günün batına
 Kör olası elin memletine **(KK-14)**

Yol ağzında yuvam var benim
 Taş atman da parlatırsınız
 Gurbet elde garip kuzum var benim
 Duyurman ona da ağlatırsınız **(KK-20)**

Aşağıdan gelen de sini bizimdir
 Aşkımın üstünde ala gözümdür
 Kınaman komşular kara yazımdır
 Yazıcı kolların ağrımadı mı
 Divitin kalemin kırılmadı mı **(KK-20)**

Belledim bağları yemedim üzüm
 Kaynatın pekmezi gelirim güzün
 Defterin üstüne beni de yazın

Eğer gurbet elde ölür kalırsam
 Benim kabrimi de sılaya kazın
 Kabir taşıma da şehitdir yazın **(KK-20)**

Selâların koyuk koyuk verildi
 Ciğerlerim delik delik delindi
 Ellerin derdine derman bulundu
 Benim anamla babamın derdine derman yokmuş **(KK-20)**

Uzamışın selvi gibi dağ gibi
 Açılmışın al dorumcuk gül gibi
 Ne bakıyon bacım gerilerden el gibi
 Benim babam eridi soldu yel gibi **(KK-20)**

Şu karşıda ağaranlar kar mıdır

Bahçemizde ağaranlar nar mıdır
 Acep bizim gibi garip olan var mıdır
 Garip olanlar gelsin yanı başıma **(KK-20)**

Saçımı söktüler geldi bir kucak
 El evinden kına gelmiş yakılacak
 Benim ak ellerim kına istemez
 Benim sarı saçım sırma istemez **(KK-20)**

Kara tren acıl açıl bağırman
 Bağırıp da ciğerimi dağlaman
 Babam bana kötü kötü söylemen
 Kötü sözlerin de içimden çıkmaz
 Gurbete gidenler geriye gelmez **(KK-20)**

Denizin ortasında evimiz mi var
 Evimize gidecek yolumuz mu var
 Al duvaklar örtecek babamız mı var
 Al duvaklar örtecek babam yok benim
 Sağ kolumdan tutacak babam yok benim **(KK-20)**

Abdest aldım al yastığa oturdum
 Ak elimi al kınaya batırdım
 Benim ak ellerim kına istemez
 Benim sarı saçım sırman istemez **(KK-20)**

Mezarlığın orta yerinde üç direk
 Yalvardım yakardım geçmedi dilek
 Azrail'in kestiği yakasız gömlek
 O da benim bicez anama dar geldi
 Bu ayrılık herkeslerden zor geldi **(KK-45)**

Bugün günlerde pazardır pazar
 Örtün üstümü de yaralar azar
 Küçük kardeşim de kabri kazar

Büyük kardeşim de halimi düze (KK-47)

Oturdum da kalkamadım yerimden

Ayaz aldı bedenimden belimden

Korkar idim ayrılıkla ölümden

Oda geldi başımızda kışladı (KK-21)

Ağam giydirdiler aklı entari

Gül yağına döndü alnının teri

Nereye gitti bu evlerin ülkeri

Ülker vurmuş eve döndük komşular

Dolu vurmuş bağa döndük komşular (KK-21)

Kara taş benzer babam yatışın

Garip kuşa benzer benim ötüşüm

Yuvamıza şahin indi yetişin

Şahin değil Azrail'in kendisi (KK-21)

Atım kocadır da dağı dolaşmaz

Vatanım uzaktır haber ulaşmaz

Şimdiden sonra allar giysem yaraşmaz

Eller allar giysin ben karalıyım

Eller türlü çiçek ben yaralıyım (KK-21)

Bizim yaylamızda yayılır atlar

Bizim derdimizi ne bilir yatlar

Vadeli vadesiz giden yiğitler

Vadesiz giden yiğitler bütün bizimdir (KK-21)

Atlı Kerem kendi gider yoluna

Mevla'm dert vermesin dertsiz kuluna

Eller kuş kondurur gülün dalına

Bizim dallarımız bütün boş kaldı

Bizim evlerimiz acıyla doldu (KK-21)

Bir taş attım Antalya'nın dağına
 Oda ildi ciğerimin bağına
 Selam söyleyin kara yerin beyine
 Bizim sevdiklerimizi alıp durmasın
 Aşımıza ağı koyup durmasın **(KK-21)**

Bizim yaylamıza nalbant değmedi
 Lalesi sümbülü boyun eğmedi
 Bizden olan dünyasına doymadı
 Gidin sorun kara yere doymuş mu **(KK-21)**

Kır atının yelesini taradın
 Gide gide bu dünyadan ıradın
 Bizden ayrılmak mıydı senin muradın
 Ayrılmazdık da ayırdı felek
 Doymadık birbirimize de doyurdu felek **(KK-21)**

Kuruldu mu göle serin pazarı
 Mermeri çatlatır Türk'ün nazarı
 Nerededir yiğitlerin mezarı
 Yiğit mezarlarında yatanlar bizim **(KK-21)**

Feslikan içinde buldum fesimi
 Çok ünledim duyuramadım sesimi
 Toplamış yaylanın menevşesini
 Hem ağlayıp hem sokunup gider
 Doymadım size diye bakınıp gider **(KK-21)**

Uzun selvilerden uzun boyumuz
 Çürük soylardandır bizim soyumuz
 Kara yere erken gitti çoğumuz
 Yalan dünyada dertli gezer gerimiz **(KK-21)**

Mezarlığın aşağı tarafı dolaşım
 Kaldır ağam ayağını kaldır çamur bulaşır

Eve tutmayın benim ağamın işini
Gurbette olanlar gelir ulaşır **(KK-21)**

Bizim yaylamıza bir giden olsa
Çalı çırpısını bir eden olsa
Kara yere gidenler geriye gelse

Gündüzü koyardım da gece giderdim
Atlıyı beklemez koşar giderdim
Karabaş koyunu da kurban ederdim **(KK-21)**

Mezarlığın önü on iki direk
Yalvardım Allah'a geçmedi dilek
Azrail'in kestiği yakasız yelek
Yakasız yelekler dar geldi anam
Bu acılar bu ayrılıklar bana zor geldi anam **(KK-21)**

Şu karşıya kara kuyu kazarlar
Başucuna ulu şahin çizerler
Yılda yılda yuvamızı bozarlar
Yine geldim bozuk buldum yuvayı **(KK-21)**

Yüce dağ başına çıktım oturdum
Laleyi sümbülü diktim bitirdim
Ben anamı el içinde yitirdim **(KK-63)**

Gezerdim kuru çaylar içinde
Siyah salkım buldum bağlar içinde
Bizim öksüzlüğümüz nereden belli olacak
Boynu bükük gezeriz eller içinde **(KK-63)**

Uzaktan mı geldin bacım gezmeye
Kim oyaladı başındaki yazmayı
Sende mi geldin çifte kabir kazmaya
Çifte kabirlerimiz de kazılıp durur

Öksüzlük alnımızda yazılır durur **(KK-63)**

Uzun uzun uzatmışlar urganı
Üstüne sermişler gurbet yorganı
Eğer babam kara yerden çıkar gelirsen
Çifte keserim karabaşlı kurbanı **(KK-63)**

Uzamışsın selvi gibi dal gibi
Açılmışsın ak kırmızı gül gibi
Seçilmişsin babam aramızdan el gibi **(KK-63)**

Kayalar kayalar köklü kayalar
Üç güzel oturmuş göynek oyalar
Karşıda yayılır çifte mayalar
Mayalar anamı görmediniz mi
Halini hatrını sormadınız mı **(KK-15)**

Mezarlığın alt yanına varamam
Kapısı topraktır açıp giremem
Garip anamın hallerini soramam

Mezarlığın üst yanında muğar var
Alt yanında gonca güllü tımar var
Gel bak anam şu dünyada neler var
El eline kalmış kuzuların var anam **(KK-15)**

Ben dünyaya geldim geleli
Her zaman ağladım ne zaman güldüm
Dünya yalan imiş ben yeni duydum
Kara toprakmış vatanım yurdum **(KK-29)**

Budamışlar kestanenin dalını
Yükletmişler koç yiğidin malını
Yâd ellere çağırılmışlar yolumu
Ben kendime mehel gördüm ölümü **(KK-29)**

2.7.2.9. Diğer Ağtlar

Çamlı belden çıktım yayan

Dayan dizlerim dayan

Kardeş atlı da bacı yayan (KK-14)

İstanbul'un sokakları dar mıdır

Yükündeki elma mıdır nar mıdır

Arayıverin şu fiğlanın içini

Biz gibi olmuş bir daha var mıdır (KK-4)

Acıpayamda top top açar çiçeği

Dibine döşemiş de salkım saçağı

Benim anam da güzellerin çiçeği (KK-4)

Bizim yaylamız da taştan olur kurusu

Sular akar yosun balıklı

Kara yere giden Koçyiğit de hurma bıyıklı (KK-23)

Binivedim arabalı atlara

Sen uğrattın dertsiz başımı dertlere

Ala ardıçlı boz meşeli yurtlara

İndim anam çadırını tuttu mu (KK-14)

Evimizin önünde yalın kat duvar

Duvarın dibinde otursam ne var

Her gün her gün ben ağlasam yeri var (KK-14)

İstanbul'un kavakları bengeli

Ufacık yapraklı koyu gölgeli

Ben miydim aranızın engeli

Ben isem çıkayım gideyim aradan (KK-14)

Uzamışsın selvi gibi dağ gibi

Açılmışsın ak tomurcuk gül gibi

Ne bakarsın gerilerden el gibi

El kadar da olamadın a teyzem
Evimize gelemedin a teyzem **(KK-2)**

Yine de akşamlar oldu da bastı karalar
Ciğerimde de kor kor oldu yaralar
Misafir almaz mısın تنها dereler
Kalırım misafir de soysuz değilim
Yolum vardır da bacım yolsuz değilim **(KK-13)**

Yaylanın başı da yeşil korulu
Açmış çiçeğini allı sarılı
Turnam seni vuran avcı nereli
Biri buralı da biri Konyalı **(KK-18)**

Beş parmak dağlarına kurdum çadırı
Ufaklı büyüklü düzdüm taburu
Allah'ım versin bana sabrı **(KK-18)**

Karşı ki dağlarda karlar kalmadı
Eridi yüreğimde yağlar kalmadı
Bizi söyleşmedik kullar kalmadı **(KK-18)**

2.7.2.10. Eksik Olan Ağıtlar

Uzun yola düştüm İzmir yoluydu
İzmir'in yolları da uzundur uzun **(KK-28)**

Ellerim aktır kına istemez
Kaşlarım karadır sürme istemez **(KK-28)**

Tutmayın yengem tutmayın benim kolumu
Ben bilirim gurbet elin yolunu **(KK-65)**

Erik çiçeği açıtıysa da dalında durmaz
Benim anam babam çıktıysa yollara sığmaz **(KK-35)**

Kapımızın dayaması gümüşten
Evimizin işlemesi kamıştan (KK-35)

Kapıdan çıkarım da ellere geçmem
Gediği aşarım da olurum pişman (KK-28)

Feslikanı kestim kestim de kuruttum
Ben ölmeyince de babam kesme umudu
Bu yaslar da var dambeşte (KK-2)

Yüce dağ başında bir topacık kar idim
Yağmur yağdı ılgım sılğım eridim (KK-45)

Koca dağ başında da yanar ocağımız
Gözyaşlarınla doldu kabımız kacağımız
Böyle böyle de söner gider ocağımız (KK-46)

İndim ovalara koyun yaymaya
Şekerler mi kattın çili kaymağa
Ateşler mi düştü bizim oymağa
Ateşler düştü yanıp gider
Ateşler düştü de kül olup gider (KK-15)

Sabah namazında ezan okunur
Ezanın sadesi bana dokunur
Yaralı ciğere gül mü sokulur
Ciğerim yaralı güller istemem (KK-15)

Avlumuzun gündün yanını deldiler
Deldiler de koyun gibi doldular
Garip anamı zoru zoruna aldılar (KK-15)

Ak koyunu dolayıverdim ormana
Kepeneğimi atıverdim harmana
Acep bizim gibi olmuş var mı ola (KK-15)

Dambaşına demir attım bakmadı
 Çok yüzüne baktım anam cêren kalkmadı
 Nedir anam yüzün gözü cêresi
 Sen ayrılсан ben ayrılmam doğrusu (KK-15)

2.8. Bilmece

Halk edebiyatının küçük ürünler grubunda yer alan bilmece, Kaya'nın açıklamasına göre: "Gelenekten süregelen ve hemen her konudaki birtakım somut-soyut kavramların uzak-yakın ilişkiler yoluyla zihinde çağırışımını sağlayan, bir nevi oyuna dayalı zihni melekelerin gelişmesinde önemli rol oynayan ve daha ziyade manzum yapıda olan söz kalıplarıdır." (2014:176)

Şükrü Elçin konuya şu şekilde açıklık getirmiştir: "Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, akıl zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın-uzak münasebetler ve çağırışmalarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir." (1970: III)

Sakaoğlu, Anadolu'da "asal, askı, atlı hekat, atlı mesel, bilmaca, bilmeli matal oyunu, bulmaca, düğün, düzmece, elçim, gazelleme, hikâye, fıcık, masal, mesel, mesel vurma, metal, söz, tanımaca, tanıtmaca, tanıtmalı hekat ve tatmaca" kelimelerinin bilmece türünü adlandırmak için kullanıldığını ifade etmiştir. (1979-1983:230-242)

Türk bilmecelerinin en eski örnekleri Codex Cumanicus'ta yer almıştır. İlk bilgiler ise Dîvânü Lügâtî-Türk'te yer alır.

Bilmece tasnifleri üzerine yabancı ve Türk araştırmacılar tarafından şekil, yapı, söyleniş özellikleri, konuları, verilen cevaplar gibi başlıklar altında çeşitli sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır.

Soru ve cevap olarak iki kısımdan oluşan bilmeceler, şekil bakımından da manzum ve mensur olarak ikiye ayrılır. Genellikle tek cevapları bulunur ancak birden fazla cevabı olan bilmeceler de mevcuttur. Bu bilmeceler birden fazla mısradan oluşur ve her mısra için ayrı ayrı cevaplar bulunur. Bilmecelerin konusunu günlük hayatta karşılaşılabilen, hayvanlar, bitkiler, insanlar, eşyalar, mekânlar, soyut kavramlar gibi her türlü malzeme oluşturabilir.

Bilmecelerde kullanılan şiirsellik alışılmamış bağdaştırmalar, ses tekrarları ve imgeler ile sağlanır. Ayrıca bilmecelerin zihinde kalıcı olmasını ve kolay bir şekilde hatırlanmasını sağlayan ses yinelemeleri vardır. Belli bir zihinsel kıvraklık gerektiren bilmeceler; oyun, yarışma, dikim ve hasat zamanlarını değerlendirme ve bilgi gösterisi de yapma gibi

fonksiyonlara sahiptir.

2.8.1. Bilmecelelerin İncelemesi

Derlediğimiz mensur nazım biçimde olan bilmeceler cevaplarına göre gruplandırılmıştır. Cevabı eşya olan 5, yiyecek olan 8, hayvanlar olan 1, doğa olayları olan 1 ve herhangi bir sınıflandırmaya girmeyen 3 tane bilmece yazılmıştır. Ayrıca manzum nazım şeklinde yazılan ve bir bilmece metni içinde birden fazla cevabı olan 3 bilmeceye de yer verilmiştir.

Korkuteli yöresinde bilmece sormak, çocukların oyun oynarken kendi aralarında eğlenme amaçlı birbirlerine sormaları veya kadınların kendi aralarında bir işle meşgulken ortamı neşelendirmek, birbirlerine takılmak için bilmece sordukları tespit edilmiştir. Bunun dışında gelenek halini alacak kadar yaygınlık kazanmamıştır. Kaynak şahıslardan edindiğimiz bilgilere göre yöremizde bilmecenin farklı bir adlandırması yoktur, yine bilmece olarak bilinmektedir.

2.8.2. Bilmece Metinleri

2.9.2.1. Eşyalarla İlgili Olan Bilmeceler

*Küçücük mezar, dünyayı gezer.	(Ayakkabı)
*Parmağı var canı yok, damarı var kanı yok.	(Eldiven)
*Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca.	(Sabun)
*Bir ağacı oymuşlar içine dünyayı koymuşlar.	(Radyo)
*Dedem damda yatar, değneği yanında yatar.	(Yuğu Taşı)

2.9.2.2. Yiyeceklerle İlgili Olan Bilmeceler

*Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim bin tane.	(Nar)
*Ufacık tefecik içi dolu turşucuk.	(Limon)
*Yakada yaylım, ovada divlim, tavşan ayaklım, kedi bıyıklım.	(Sarımsak)
*Yer altında divlimli çanak.	(Sarımsak)
*Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca.	(Dondurma)
*Alçacık tepe, cingıllı küpe.	(Alıç)
*Bir kızım var kat kat çeyizi var.	(Lahana)
*Kısacık boylu, kadife donlu.	(Patlıcan)

2.9.2.3. Hayvanlarla İlgili Olan Bilmeceler

*Yer altında yağlı kayış / Yol üstünde yağlı kayış.	(Yılan)
---	---------

2.9.2.4. Doğa Olaylarıyla İlgili Bilmeceler

*Şekere benzer tadı yok, gökte uçar kanadı yok.

(Kar)

2.9.2.5. Herhangi Bir Sınıflandırmaya Girmeyen Bilmeceler

*Çarşıda satılmaz, elle tutulmaz, ondan daha tatlısı olmaz.

(Uyku)

*Abdest alır namaz kılmaz, cemiyetten geri durmaz.

(Cenaze)

*Ben giderim oda gider, arkamda tin tin eder.

(Gölge)

2.9.2.6. Birden Fazla Cevabı Olan Bilmeceler

*Tak tak taklaması var

İçinde yoklaması var

Ağzında azığı

Götünde kazığı

(Çocuk beşiği, çocuğun kendisi, emzik, Silbiç)

*Dağda takıldar

Suda çipilder

Arşın ayaklı

Burma bıyıklı

(Nacak, ördek, tavşan, tilki)

*Yunus dayının aklı

Deldi boynuna taktı

Üç kafalı

On ayaklı

(Sığırlarla çift süren çiftçi)

2.10. Duâ ve Bedduâ

Dua; iyi dilekleri bildiren, kişinin kendisi için veya bir başkası için arzu ettiklerini dile getirdiği kısa sözlerdir. Elçin'in açıklamasıyla duâ, “insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddî refah ve manevî saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı'ya yaptığı bir hitap, bir sesleniştir.” (2004: 662) Dualar genellikle görülen bir iyiliğe karşı dile getirilir ve iyiliği yapan kişi, iyi dileklerle ve güzel sözlerle kutlanır. Ayrıca duaların; teslimiyeti, inancı ve ümidi temsil etme gibi vasıfları vardır. Kişinin kalben inanılmasıyla insana güç veren rahatlatıcı bir özelliğe de sahiptir.

Elçin'e göre alkışlar, iyi ve güzel olanı meydana getirebilecek duyguları harekete geçirme arzusunun körüklenmesini sağlar. “İptidai cemiyetlerde inanç, sihir, büyü ve fallardan unsurlar alarak beslenen dualar, sağlık ve hastalık hallerinde, mahsulün bereketli olmasında yağmurun yağmasında, tehlike ve felaketin mal ve mülke gelmemesinde;

doğumdan ölüme kadarki bazı merasimlerde iyi ve doğru olduğuna inanılan müspet dileklerin ruhî ve fikrî ifadesini dilde kazanır.” (2004: 662)

Türk kültüründe duâların kökeni çok eski dönemlere dayanmaktadır. Eski Türkçe de “alkış: öğme” ifadesiyle geçer. (Elçin, 2004: 662) Farklı ritüellerle gerçekleştirilen duâ şekli daha sonra İslâmiyet’in kabulü ile birlikte direk Allah’a yalvarma ve Allah’tan niyâz etme boyutuna dönüşmüştür. Yine Elçin’in ifadesiyle bu durum: “Türk cemiyetlerinde de bu duâlar, Şamanizm, Budizm ve Maniheizm kültür devrelerini aşarak İslâmiyetle daha düzenli ve yeni bir zihniyetle gelişmiş şekilde yaşamaya devam etti. (...) Türk milleti, İslâm dininin esaslarına uygun bu duâlarla birlikte Tanrı’ya karşı dilek ve niyazlarını ana dilinde nazım veya nesir olarak sâde bir şekilde ulaştırmaktadır. Umumiyetle anonim olan, bedeni, ruhi, iktisadi, içtimai ve dini ihtiyaçların meydana getirdiği bu dualar, atalar sözü gibi “hüküm” bildiren müspet dilek mahsulleridir.” şeklinde açıklanmıştır.(2004: 662)

Bedduâ ise:

“duânın aksi ve zıddı olan lâ’net, inkisar, belâ ve gazap ifade edenmenfi sözlerdir. Farsça “bed” ve Arapça duâ (çağırma) kelimelerinin birleşmesinden yapılan bu tabiri en eski Türk kaynaklarından 19’uncu asra kadarki kültür eserlerimiz ve sözlüklerimiz çok yaygın “kargış” ve “ilenç” kelimeleri ile karşılamışlardır.” (Elçin, 2004: 662-663)

Bedduâlar, kötülüğe maruz kalmış, canı yanmış ve acı çeken kimselerin içindeki sıkıntıyı genişletmek ve rahatlamak adına kötü düşünceleri ve istekleri barındıran kalıplaşmış sözcüklerdir. Elçin, bu duruma şöyle açıklık getirmiştir:

“kargış, insanın kendisine, ailesine, cemiyetine ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslar, düşünce ve fikirlere karşı davranışlarının şiddetli bir tepkisidir. Hayatta adaletsizliğe uğramış, küfran-ı nimetle karşılaşmış insanın vicdanında uyanan isyan ve hiddeti susturma çarelerini araması gayet tabiidir.”(2004: 663)

Genellikle alışkanlık hâline gelmiş duâlar, iyi ve güzel dilekleri bildiren sözler bireyler tarafından yaşadıkları durumlar karşısında çoğu zaman otomatik olarak kullanırlar. Artık kulaklara yerleşmiş olan bu sözcükler kullanılmadığı zaman ise yadırganır.

2.10.1. Duâ ve Bedduâların İncelemesi

Her yörede olduğu gibi Korkuteli yöresinde de birisine iyilik yapıldığı zaman, yaşlı ziyaretine gidildiğinde, maddi durumu iyi olmayan insanlara yardım edildiğinde, zor durumda olanlara yardım edildiğinde gibi olumlu davranışlar sonucunda yardımı alan, iyilik gören kişi dualarda bulunur. Genelde evlenecek gençlere, askere gidenlere, yolculuğa çıkanlara, okuyan

öğrencilere, gurbette olanlara, sıkıntısı olanlara, hastalara, zor durumda olanlara dua edilmektedir. Derleme çalışması esnasında büyüklerimizden duâ istediğimizde gönül rahatlığıyla ilk akıllarına gelenleri söylemişlerdi. Ancak bedduâ söylemelerini istediğimizde "biz bilmeyiz, biz ilenmeyiz, ilenmek iyi değildir" gibi çekingen cevaplarla karşıya karşıya kalmamıza rağmen hemen hemen duâ kadar bedduâ malzemesi kaydedilmiştir.

Korkuteli çevresinde "alkış ve kargış" tabirleri bilinmemektedir. Bedduâ için "*ilenç, ilenmek*" adlandırması kullanılır. Bu nedenle derleme yaparken duâ, bedduâ ve ilenç olarak sorularımız sorulmuştur ve yazıya geçirilirken de bu şekilde yazılmıştır.

Duâ ve bedduânın Allah tarafından gerçekleştirileceği, Allah katında kabul göreceği insanlar tarafından bilindiği için söylenmek istenen iyi veya kötü dileğin başına genelde "Allah" ismi eklenerek söylenmiştir. Duâ ve bedduâlar baş harf sıralamasına göre yazılmıştır.

2.10.2. Duâ Metinleri

-A-

Allah kökümüze padişah düzenliği versin.

Allah hayırlı uzun ömür versin.

Allah razı olsun.

Allah kaza bela vermesin.

Ağız tadınla, gönül şenliğiyle yaşayasın.

Allah doğru ölüm versin.

Allah güç kuvvet versin.

Allah'ım huzur ve dirlik ver.

Ağzının tadı bozulmasın.

Allah eksikliğini göstermesin.

Allah'ım hayırlı işler, hayırlı kazançlar ver.

Allah zihin açıklığı versin.

Allah'ım şeytan şerrinden, kadın şerrinden koru.

Allah cennet mekânı versin.

Allah hayırlı kapılar açsın.

Allah gönlüne göre versin.

Allah yolunu ve bahtını açık etsin.

Allah kesene Hızır bereketi versin.

Allah çok versin.

Allah içinden geçen hisleri nasip etsin.

Allah gönlüne göre versin.

Allah iyiliğini versin.

Allah'ım amel defteri sağ tarafından verilen kullarından et.

Allah acısın.

Allah'ım evlat acısıyla sınav etme.

-B-

Bir tuttuğun bin tane olsun.

Bir tuttuğun altın, bir tuttuğun gümüş olsun.

Biri bin olsun.

-Ç-

Çoluğu çocuğu bol olsun.

Çıktığın yer diken olsun, girdiğin yer mekân olsun.

-D-

Doğru yolda git.

-E-

Evine buğday yağsın.

Eli ayağı dert görmesin.

-K-

Korktuğundan kurtul, umduğuna nail ol.

Kendine kul et, Habib'ine ümmet et.

Kemiğine ağırlık varmasın.

-O-

Oğlun ile ordu, kızın ile komşu ol.

Ocağın küllensin.

-R-

Rızkı bol olsun.

-S-

Seni doğuran ana nurda yatsın.

Su gibi aziz ol.

Sırat köprüsünden yıldırım gibi geçip Kevser ırmağından içen kullarından eyle.

Sağlıklı yaşam imanlı ölüm nasip et.

-T-

Toprak diye kavradığın altın olsun.

Tuttuğunuz ileri gitsin, bir iken bin olsun.

Tutuğu altın olsun.

2.10.3. Bedduâ Metinleri

-A-

Adı batasıca.

Allah sana da verir, sen de gör.

Allah'a havale ederim.

Allah nasıl biliyorsa öyle yapsın.

Allah görünmezinden versin.

Afad (afet) ölümünden git.

Allah belanı veriversin.

Allah benden çeşit etsin.

Allah'ım gider yolunda, uyur uykularında versin Allah belasını versin.

-B-

Bulutsuz havalarda yıldırım düşsün.

Benden beter ol.

Burnundan gelesice.

Benden beş beter olsun.

-C-

Cehennemciklere oluversin.

-Ç-

Çenesi sıkılasıca.

Çoluğundan çocuğundan bul.

Çeneni ben çiteyim, bir yudum suyunu ben vereyim.

-D-

Dert bağlayasıca şeytan.

Dul evlere duvaksız varıver.

-E-

Ekmek atlı olsun, sen yaya ol.

Ettiklerini çeksın.

Ekmek atlı olsun, sen yaya ol.

Ekmek bulma.

-G-

Gittiğin yoldan gelme.

Götleri yerde, gözleri gökte kalsın.

Gidişin olsun, dönüşün olmasın.

Gözü kör olasıca.

-H-

Hayrınız gelsin.

-İ-

İki yakan bir araya gelmesin İki ekmeği bir mendilde bulma.

-K-

Kan kusasıca.

Kıran giresice.

Köşeye yatsın kapılara baksın.

Kara haberleri gelesice.

-M-

Mantarları kurt olsun, paraları dert olsun.

-N-

Naha kayıpcıklar gidesice.

İki yakası bir araya gelmesin.

-O-

Ocağın sönsün.

-Ö-

Ölücükleri gelesince.

-Ş-

Şeytancıklarından bulsun.

-T-

Tepeye koy yel alsın, dereye koy sel alsın.

-Y-

Yanık aracıklardan gidiver.

Yuvasına ateş düşsün.

Yatağın kararsın.

Yedi kat yerin dibine çaksınlar.

2.11. Tekerleme

“Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır. Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar.”(Duymaz, [t.y]: 9)

Edebiyat terimleri sözlükleri tekerlemeyi bir edebiyat terimi olarak ele alır ve onu; masal, hikâye, bilmece halk tiyatrosu gibi bazı edebî türler içinde veya müstakil olarak söylenen ölçülü ve kafiyeli sözlerdir şeklinde tarif eder. (Tekin, 2010: 1096) Güncel Türkçe sözlükler ise daha çok onu halk arasında kullanılan ilk anlamlarına yer verir. Bunlara göre de tekerleme: "çoğunlukla basmakalıp söz, birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı" olarak açıklanabilir. (TDK, 2011: 1936)

Tekerlemelerin, asıl fonksiyonlarını kaybederek ve zamanla şekil ve üslup değiştirerek günümüzün tekerlemelerine kaynaklık ettiği hususunda Ali Duymaz, tekerlemelerin kökeni ve teşekkülü başlığı altında incelmıştır. Tekerlemelerin kaynaklarını "“çocuk zihninin serbestliği, hayal ve düşler, içki esrar vb. içme, şamanlık esrimesi, tasavvufî alışkanlık, yalan, olağanüstülük ve abartma, mizah”" şeklinde sekiz başlık altında incelemiştir. ([t.y]: 13)

Tekerlemelerin, belirli bir konusu yoktur. Bazı tekerlemeler tamamıyla anlamsız sözlerden meydana gelebilirler. İçerik ve anlamdan ziyade fonksiyonlarıyla ön plana çıkarlar. Eğlendirmek, şaşırtmak, keyifli vakit geçirmek, oyunlarda ebe seçimi ve tarafların seçimi, dil gelişimine yardımcı olma gibi işlevleri vardır. Ayrıca tekerlemeler, dinleyicilerin dikkatleri tek bir noktaya toplayarak asıl konuya geçişi sağlar. Mübalağa, tezat, şaşırtma, tuhafılık ve güldürmeye dayalı olarak duygu ve düşünceler anlatılır. Tekerlemelerde, belli bir nazım düzeni yoktur, vezinli veya vezinsiz cümlelerin sıralanmasıyla meydana gelir. Mısra başı ve mısra sonu kafiye, seci, aliterasyon, ses ve çağrışımlarla ahenk sağlanır. Nesir şeklindeki tekerlemelerde seci, nazım şeklinde olanlarda kafiye görülür. Tekerleme söylenirken dilin kurallarına uyulmayabilir ve tekerleme metni içinde mantıksal bir anlam aranmaz.

Tekerlemeler, mensur, yarı manzum ve manzum tekerlemeler olarak gruplandırılır. Boratav, "Masal tekerlemeleri, oyun tekerlemeleri, tören tekerlemeleri, bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler" olarak tekerlemeleri dört başlık altında toplamıştır. (2016: 156)

2.11.1. Tekerlemelerin İncelemesi

Çalışmamıza aldığımız tekerlee metinlerinden I. metinde ilk iki mısrasında mısra başı kafiye; birinci ve ikinci mısra kendi arasında, üçüncü ve dördüncü mısralarda kendi arasında mısra sonu kafiyeleşmiştir. II. ve III. tekerlemelerde sadece sonu kafiyeleşme vardır. IV. V. VI. ve VII. metinlerde ise aynı kelimeler diğer mısralarda tekrarlanarak ahenk sağlanmış olup yine diğer parçalarda olduğu gibi mısra sonu kafiyeleşme söz konusudur. X. metin, konusu bakımından diğer tekerlemelerden farklı olarak dahîni içerikli olarak söylenmiştir. XI. metinde de atasözünden yararlanılarak daha öğüt verici bir anlam ortaya çıkmıştır. Diğer tüm metinler anlamlı ve anlamsız kelimelerden meydana gelmiştir.

Tekerleme metinlerimiz, belli bir sınıflandırma yapılabilecek kadar çok olmadıkları için numaralandırma yapılarak sırayla yazılmıştır.

2.11.2. Tekerleme Metinleri

-I-

Esnek esnek getirir
Esnek kasnak getirir
Ben tokucu kavradım
Neden kaçmadın avradım (KK-2)

-II-

Şingır şingır şingırdak
Bahçeye kurdum salıncak
Eline de verdim gongurdak
Beni oynatıcan gappa oynak (KK-2)

-III-

Yağmur şıkırtısı
Para tıngırtısı
Genç gelin düpürtüsü
Habbıdıhubbak gabbıdıgubbak (KK-48)

-IV-

Emme evvelden mi aldın sakar götün çukur sakar çebiç
Sonradan mı aldın sakar götün çukur sakar çebiç (KK-3)

-V-

Burdur'a vardım
Burdur'dan aldım
Bulgurluk Burdur buğdayı
Ne hoş olur şu Burdur'un
Bulgurluk Burdur Buğdayı (KK-3)

-VI-

Kartal kalkar
Dal sarkar
Dal sarkar
Kartal kalkar (KK-3)

-VII-

Şu yoğurdu

Sarımsaklasak da mı saklasak
 Sarımsaklamasak da mı saklasak
 Hem sarımlasak da saklasak
 Hem sarımsaklamasak da saklasak **(KK-3)**

-VIII-

Bir sandık bir sındık
 Haydar'ın eşğine astık. **(KK-9)**

-IX-

Bir elmayı alladım pulladım
 Edirne'ye yolladım
 Edirne'nin kızları
 Yazı yazar elleri
 Kur'an okur dilleri
 Ali Bey hasta
 Çorbası tasta
 Püskülü mavi
 İnadına gavi **(KK-58)**

-X-

Seydim seydim sey Ahmet
 Çok sevdiğim Muhammed
 Muhammed'in kolları
 Has bahçenin gülleri
 Kırmızı kırmızı açılmış
 Has tülbentten saçılmış
 Dedesi var ne ister
 İrbıkcağızı gümüşten
 İrbıkcağızını doldurdum
 Abdestini aldıldım
 Namazını kıldıldım
 Devesine bindirdim
 Devesi var katar katar
 Çilbiriği suyla batar
 Çimdim çimdim sularda
 Kanatlandım uçmağa
 Cennet kapısını açmaya

Cennette var üç kuyu
İçinde zezem suyu
Bunu içen dervişler
Hak yoluna durmuşlar
Bir Allah'ın korkusuna
Karaca da kuruca yanmışlar **(KK-59)**

-XI-

Sakla samanı gelir zamanı,
Sakladım sarı samanı,
Sattım kiraz zamanı,
Yaptırdım bu hanı. **(KK-49)**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

3.1. Doğum

Doğum, insanoğlunun ve yeryüzündeki bütün canlıların varlığını devam ettirebilmesi için gerçekleşen bir olaydır. Bu durum toplum tarafından her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Çünkü gerçekleşen her yeni doğum soyun devamı demektir ve bu da ailedeki gücün ve dayanışmanın temsilcisidir. Çocuk, ailenin temelidir. Bu temel yakın çevresi içinde anne ve babaya benlik bütünlüğü vesaygınlık kazandırır.

Doğum, bir geçiş dönemidir. Toplumda uygulanan inanç ve gelenekler, gebe kalmadan önce başlar, gebe kalınması, hamilelik süreci, doğum sırası ve doğum sonrası uzunca bir dönem uygulanarak devam eder. Korkuteli yöresinde doğum olayı; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak üç aşamada gerçekleşir. Her aşamada yapılan çeşitli ritüeller ve inançlar vardır.

3.1.1. Doğum Öncesi

3.1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları

Gelin olan kadının gittiği evde saygınlık kazanması ve soyunun devamı için doğurması gerekmektedir. Kısır kadın genellikle kırsal kesimde hor görülür. Gebe kalamayan kadınlar toplum baskısının etkisiyle de birtakım arayışlar içine girer.

Bölgede bilinen en yaygın kısırlığı giderme yolu, koca karıların gelinlerin kasıklarını çekmesi olarak bilinir. Yelten köyünde kasıklar çekildikten sonra o bölgeye bir sabun bağlanır.

Büyükköy köyünde kısırlığı gidermek için çeşitli uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Akar suyun dibinden kırk tane ufak taş, kırk çeşit bitki yaprağı, kırk tane ayrık otu kökü, kırk tası ile ölçerek kırk tas su koyulur. Sonra içinden bir tas su, bir tane taş, bir ayrık otu kökü, bir bitki yaprağı alınır, dışarıya atılır. Bu işleme “azadlama” denir. Suyun içine para veya altın atılır. Çocuk yıkandıktan sonra başına kalbur tutulur, hazırlanan kırklama suyu başından aşağıya doğru dökülür. Kırklama işlemi bitince kalburu tutan kişi parayı alır. Bu işlem cumartesi günü yapılır. Kanı karışmadık bir kişi yapar. Kırklamadan sonra biriken su dört yol ayrımına dökülür. Ayrıca akarsu karşılaşması denilen uygulamada da gebe kalmak isteyen kadınlar su akarken karşılarından veya içinden akıntıya ters bir şekilde yürütülür. Yine Büyükköy yakınlarında altı delik bir armut ağacının var olduğu ve gebe kalmak isteyen kişilerin kalplerini tutarak üç kere o ağaçtan geçtikleri ve arkalarına bakmadan eve gittikleri

ifade edilmiştir.

Büyükköy'de yapılan bir diğer farklı uygulama ise, bir tasın içine su koyularak içine üç tane iğne atılır. Her bir iğneyi atarken dilden bu falan hocanın, bu filan hocanın diyerek çevredeki hocaların isimleri söylenir. Bir süre beklenir. İğnelerden hangisi küflenirse o hocaya gidip dua ve muska istenir. Çomaklı köyünde Musa Dedenin mezarına çapıt bağlayarak kalplerini bağlarlar. Bu durum Sülekler köyünde yatırlara bez bağlanması olarak ortaya çıkmıştır. Osmankalfalar köyünde de delik taştan geçirme ve yârenlere, ağaçlara çapıt bağlama gibi etkinlikler görülür.

Küçükköy köyünde bir sandığın altına kaplumbağa kapatılır. Çocuğu olmayan kadın bunun üzerinde yıkanarak kırklanır. Diğer bir kırklama şekli ise, cuma günü, selâ ile cuma namazı vakti arasında dört yolun birleştiği noktada örtü yardımıyla etrafı kapatırlar ve hamile kalmak isteyen kadın burada kırklanır.

Kırkpınar köyünde karanfil, katran, karabiber, acı biber karıştırılır bir "çıkı" yapılır ve hamile kalmak isteyen kadının rahmine koyulurdu. Korkuteli yöresinde bu yapılan tüm ritüellere "urfasa" denilmektedir.

3.1.1.2. Hamile kalmamak için yapılan etkinlikler

Kadınların bazı olumsuz şartlar nedeniyle gebe kalmamak için de çeşitlere yollara başvurdıkları görülür. Hamileliğe son vermek için yapılan bazı uygulamalar bebekle birlikte annenin ölümüne de sebep olmuştur.

Bölgemizde çocuk düşürmek için bazı çeşitli otları yemek, kendilerini yüksekte sallandırmak, zıplamak gibi yöntemler kullanmışlar.

Hamile kaldıktan sonra çocuğun olması istenmiyorsa düşürmek için baca kurumu veya kına sulandırılıp içilir. Fakat bu zararlı yöntem çocukla birlikte annenin ölümüne de yol açmıştır.

3.1.1.3. Aşerme

Gebe olan kadın, bu dönemde bazı yiyecekleri yemekten özellikle kaçındığı gibi bazı yiyecekleri de yemeye özen gösterir. Bebekte oluşabilecek bedensel sorunların veya cildinde meydana gelebilecek lekelerin önüne geçmek için bazı yiyeceklerle dokunmamaya, koklamamaya dikkat eder. Bunun aksine bazı yiyecekleri de bebekte güzel unsurların oluşması için özellikle yemeye, koklamaya özen gösterir.

Hamileyken aşeren kadın umduğunu yiyebiliyorsa yemelidir. Eğer yiyemiyorsa avcunun içini üç kere yalaması gerekir. Umduğu yiyeceğin bir özelliği çocuğun vücudunda o özelliğe benzer şekilde oluşabilir.

"Bizim komşumuz hamileyken adamın biri önünde koyun yoğurdu yemiş. Koyun yoğurdunun yüzü bitik (yoğurdun kaymağının iyi tutması ve üzerinde kıvrım kıvrım şekil olması) olur. Adam da yoğurdu gel ye dememiş. Çocuk doğunca bacağına üzerinde aynı yoğurdun üzeri gibi derisi avuç içi kadar kıvrım kıvrım olmuştu. Neden oldu diye sorduğumda komşumuz hamileyken yoğurt yiyen adamı gördüğünü söylemişti." (KK-32)

Emzirirken de annenin sütü umar. Anne gördüğü bir yiyeceği bir lokma da olsa yemelidir.

"Ben kendim bu sütün ummasını yaşadım kızım. Hamileyken sobaya patates kapattım. Gelenler oluverdi bana patates kalmadı. Bende ne bileyim yemedim. Göğsüm sabaha kadar kıpkırmızı oldu, şişti." (KK-32)

Eğer emziren annenin sütü herhangi bir yiyecek umarsa onun urfasası kuru nane ile pekmez karıştırılır, göğsün üzerine sürülür. Ayrıca su buharına göğüs tutulur. Suyun sıcaklığıyla süt akar ve göğüs boşalarak rahatlar. Bu hasta süt çocuğa verilmez. Göğüs iki üç gün boyunca sağılır. Tamamen süt temizlenince çocuğa verilebilir.

Hamile olan kadın hamilelik sürecinde ciğer yediyse ve vücudunda herhangi bir noktaya dokunursa bebekte de o şekilde leke olacağına inanılır. Fakat anne ciğer yediğini ve leke olacağını aklına getirmezse olmaz. Bu durumun urfasası özellikle annenin kalbine tedirginliğin düşmesidir.

Hamileyken çekilmemiş ham karabiber toplarını vücuduna değdirdiğin zaman çocukta dokundurduğun yerde "ben" oluşur.

Siyah zeytine dokunduğu zaman bebeğin vücudunda siyah leke olur.

Gül kokladığın zaman burnunun çevresinde kırmızılıklar oluşur. Ayva yiyip yanaklarına dokundurursa gamzeleri olur.

Hamile gelin kına yakırırsa çocuğunun saçları kına rengine olur.

3.1.1.4. Cinsiyet Tayini

Çocuğun cinsiyeti annenin hamilelik dönemindeki fiziksel özelliklerine göre belirlenir. Annenin karnı yanlara doğru genişlemişse ve kalçaları daha fazla büyüdü ise çocuğun cinsiyetinin kız olacağı, sadece göbeğin yuvarlak bir şekilde öne doğru büyüdü ise erkek olacağı kabul edilirdi.

3.1.2. Doğum Sırası

3.1.2.1. Doğum Kolaylaştırıcı Etkinlikler

Kadınların doğum sırasında yaşayabilecekleri zorlukları gidermek, doğumu kolaylaştırmak ve çabuklaştırmak için bir takım uygulamaların yapılması söz konusudur.

Doğum yapacak kişinin hareket etmesi için yürümesi sağlanır. Bağlı düğümler varsa

çözdürülür.

Su içirirler. Yaşlı kadınlar, hamile kişiyi koltuk altlarından tutarak "gökte ne var gök boncuk, yerde ne var yer boncuk" diyerek önce yukarı sonra aşağı kaldırıp indirirler.

Hamile kadının doğum zamanı geldiğinde uzun süre sancı çeker. Hem doğumu kolaylaştırmak hem de çocuğun başının dönüp gelmesi için yayılmaktan gelen ineklerin başı eve döndüğü zaman çocuğun da başının aşağıya döneceği ve doğacağına inanılır.

Kadının sancısı tuttuğu zaman, evde misafir varsa uğurlanmaz, kocasını işe gidiyorsa arkasından baktırmazlar, sığır sürdürmezler sığır dönene kadar kocası gelene kadar çocuk doğmaz derler.

Hamile kişinin doğum sırasında saçının örüğü çözülür.

Hayvanın yem yediği ağız torbası kadının boynuna geçirilir. Son ağrısını aldığına inanılır.

3.1.3. Doğum Sonrası

3.1.3.1. Kütük Atma

Gebelikte önemli bir nokta da çocuğun cinsiyetidir. Geleneksel toplum içerisinde erkek çocuğu arzusu ve baskısı ağır basmaktadır. Bu nedenle erkek çocuğu doğduğunda "kütük atma" etkinliği düzenlenerek bu durum yakın çevreye müjdelenir.

Erkek çocuk olduğu zaman yakın akrabalar bir tane kütüğü süsleyip atarlar. Silah atarlar. Çocuğun ailesi kütük atan kişilere yemek verir. Silah atma günlerce devam eder.

Akyar'da erkek çocuk doğduğunda, kütük süslenir ve yukarıdan aşağıya atılır. Kütüğü atan kişiye hediye olarak gömlek gibi eşyalar verilir.

"Dağda davarı kışlasın

Ovada çifti işlesin

Ambarda zehresi bitlensin

Ömrü uzun olsun

Düğünü güzün olsun" diyerek damdan aşağı kütük atılır.

3.1.3.2. Çocuğun Göbeği ve Göbek İle İnanışlar

Çocuğun geleceğini tayin etme inancı ile yenidoğanın göbeği gelişi güzel atılmaz. Genellikle cami, okul, ev bahçesine gömülür veya suya atılır.

Göbekleri cami bahçesine gömülür. Erkek çocukların camiye, kız çocukların ahıra gömülür.

Kız çocuklarının göbekleri, dokunan namazlıkların ucuna kozalaklara takılır. Kız ilerde namazlık dokusun niyetiyle yapılır.

Evin bahçesine gömülür.

Çocuğun ileride çokça çeyizi olsun diye sandığa koyulur.

3.1.3.3. Tuzlama

Tuzlama işlemi çocuğun göbeği düştükten sonra yapılır. Bölgede genel olarak bal ve tuz karıştırılarak çocuğun bedenine sıvanır. Özellikle koltuk altlarına, kasıklarına ve el, ayak parmaklarının aralarına sürülür. Bu işlem çocuğun bedeninin kokmaması için yapılır. Tuzun çocuğun bedenini pişireceği söylenir. Karanfil ve tuz dövülerek çocuğun ağzı kokmaması için ağzına sürülür. Bozavo'da ise bu ritüel sadece çocuk tuzlandığı gün sürülürken diğer köylerde çocuğun kırkı çıkana kadar her gün ağzına sürülür. Yeni doğanın, kara kaşlı kara gözlü olması için pamuk doğal zeytinyağı ile yakılır. Üzerine bir kapak kapatılarak kapağa biriken is ile de sürme yapılır. Çocuğun kaşları boyanır, kirpiklerinin üzerine sürme olarak çekilir. Bozova köyünde ayrıca çocuğun gözlerinin üzerine altın aracılığıyla ile tuz dökülür.

Yazır'da çocuk tuzlanınca bal, tuz karıştırılır çocuk bu karışım içerisinde uyutulur. Üzerine süt dökülür. Daha sonra yıkanır.

Sülekler'de, çocuğun göbeği düştüğü zaman tuz ve karanfil dövülerek un haline getirilir, bal ve süt ile karıştırılır. Bu karışım çocuğun bedenine sürülür. Tuzlamadan sonra sazak dedikleri dağlarda olan mersin yaprakları kurutulur, dövülür ve tuz ile karıştırılarak çocuğun koltuk altına, kasıklarına, boyun altlarına sürülür, çocuğun bu bölgelerinin bıçılmasını (yara olmasını) engeller. Bu karışım çocuğun kırkı çıkana kadar her banyodan sonra sürülür. Yemek verilir, Yâsin suresi okutulur.

Karakuyu'da sadece kuru ve karışım yapılmamış tuz çocuğun bedenine sürülür ve çocuk yıkanır.

Yelten'de bal, pekmez, boya sapı ve tuz karıştırılır. Boya, kızılıcama olmaması için koyulur. Kız çocuğu ise kulakları delinir. Arkasından isteğe bağlı olarak tuz yemeği verilebilir.

küçükköy'de çocuk yedi günlük olduğunda Mersin yaprağının kurusu ve karanfil dövülür, un haline getirilir. Güzel kokması için yapılır. Şeker, tuz, karanfil ve mersin yaprağı karışımı çocuğun ağzına, burnuna, kaşlarına, gözlerine ve koltuk altlarına sürülür.

Taşkesiği'nde tuzlama işlemi daha sade şekilde gerçekleştirilir. Çocuğun bedeni ıslatılarak tuz ile vücut ovulurak içinde bir süre çocuk bekletilir. Ağzının kokmaması için de parmak yardımıyla karanfil ve tuz dövülerek ağız içine sürülür. Ağız içi birkaç gün art arda yapılabilir.

Yeleme'de çocuğun kırkı çıkınca bal, tuz ve şeker karıştırılır, çocuğun bedenine sürülür.

Çocuk bu karışım için on on beş dakika kadar bekletilir. Ardından kırk suyunun içine kırk bir taş, kırk bir çeşit ot ve altın koyulur. Gözü gönlü tok olsun, nasibi bol olsun diye koyulur. Çocuk kırklanır.

Tuz dövülür, bal ve pekmez ile karıştırılır. Çocuğun kulak arkalarına kadar bütün vücuduna sürülür. Bir süre uyuması sağlanır. Karanfil ve şeker dövülerek ağzına sürülür. Çocuk yıkanır ve üzerine süt dökülür. Süt döküldükten sonra tekrar durulanmaz, kurulanarak kıyafetleri giydirilir. Çocuğun kırkı çıkana kadar çocuğu her yıkamada üzerine tuzlu su dökülür. Karanfil, şeker, tuz karışımı da kırk çıkana kadar ağzına sürülür. Ayrıca bu karışım kulak arkalarına, koltuk altlarına ve bacak aralarına sürülmeye devam eder.

Zeytin yağ ve pamuk yakılır oradan çıkan is kibrit çöpüyle çocuğun kaşlarına ve gözlerine sürülür.

3.1.3.4. Aşa Yatırma

Tuzlamadan sonra bölgede yaygın olarak yapılan "aşa yatırma" işlemi yapılır. Bulgur haşlanır, hafif ılık hale gelince çocuğun bütün bedeni bu aş ile kaplanır. Yarım saat ile bir saat arası kadar bekletilir. Çocuğun "kızılcaması" geçmez.

Büyükköy'de çocuk, "kızılcaması" olduysa bir parça kırmızı ciğer göbeğine koyularak bekletilir. İkinci bir yöntem olarak "ilabada otu"nun kökü kaynatılır, onun suyuyla arpa unu karıştırılarak çocuğun bedenine sarılır.

Taşkesiği'nde kızılcaması olan çocuğun vücuduna bal sürülerek çocuk balın içinde uyutulur ve kızılcaması geçer.

Taşkesiği'nde ve Büyükköy'de kızılcaması geçmeyen çocuk hayvanın karnına sarılır. Yeni kesilen hayvanın karnı yarılr içi boşaltılır ve çocuk içine yatırılır.

Kızılcaması hastalığı için pekmez ve un karıştırılır çocuğun bedenine sıvanır. Çocuk bir süre içinde uyur sonra yıkanır.

Kızılcaması için kök bitkisi kaynatılır. Çocuk yıkandıktan sonra en son üzerine bu kök suyu dökülür. Çocuk giydirilir ve uyutulur.

3.1.3.5. Kırk Basması, Kırk Düşmesi, Kırk Karışması

Kırk düşmesi: Çocuk yatarken üzerine et, un, para gelirse, cenazeden biri gelirse, yeni evli bir gelin gelirse, yeni doğum yapan biri gelirse veya kedi, köpek evin etrafında yavrularsa çocuğa kırk düşer. Cenazen gelen yolda veya eve yaklaştığında bir taş başına oturarak gelmesi ya da bir yere saparak orada oturup gelmesi gerekir. Eve çiğ et geleceği zaman önce çocuk dışarıya çıkarılır, sonra et içeriye getirilir. Çocuk et girdikten sonra tekrar eve getirilir. Buna da "karşılama" denir. Her bir kırk ayrı ayrı düşer. Çocuğun iyileşmesi için hangi kırkın

düştüğünü bulmak gerekir.

Çocuğun kırkı çıktığı zaman kırklama işleminde su yumurta kabuğu ile sayılır. Kırk düştüğü zaman dışında küçük küçük kırk tane anahtar olan "kırk tası" ile su kırk tane sayılarak hazırlanır.

Lohusa kadın ve bebek, kırk düşmemesi için özellikle kırk gün evden çıkarılmaz.

Bir kırklı bir kırklı ile karşılaşırsa kırk düşer. Yeni gelin kırkı veya lohusa kadın kırkı olabilir. İki kırklı anne karşılaştığında birbirine kırkı düşer. Kırk düşmemesi için karşılıklı iğne değişirler.

İki tane kırklı kadın karşılaşırsa taraflardan biri çocuğuna kırk düşmemesi için diğer tarafın haberi olmadan çocuğun bezlerinden birini çaldırarak kendisi lohusa döneminde regl döneminde kullanır. Böylece kırk, bezi alınan çocuğa düşer. Bu durumun bazı bebeklerde ölümlere dahi yol açmıştır.

Kırklı bir anne kötü niyetle özellikle diğer kırklı çocuğa kırk düşmesi için, bebek olan evin ocaklığına "silbinç" dökerse o çocuğa kırk düşer.

Osmankalfalar'da farklı bir kırk düşme durumu beşiğin üzerinden ters bakılmasıyla kırkın düşmesidir.

Çocuğun ilk pislettiği bezlerden biri saklanır. İleride çocuğa kırk düşerse bu bez suya batırılıp çıkarılır ve çocuk o su ile kırklanır ve durulanır ritüeline de Osmankalfalar köyünde rastlanılmıştır.

Ölünün kırkı düşer. Cenaze evinden gelen kişi yol üzerinde üç tane taşın başına oturarak soluklanıp gelmelidir. Eve geldiği zaman da kırklı gelin veya kırklı bebek varsa onlar önce dışarıya çıkarılmalı sonra cenazeden gelen kişi eve girmelidir. Kırk düşmemesi için kırklı çocuk uyuyorsa uyandırılır, cenaze giderken o tarafa doğru baktırılır. Ölü kırkı düştü ise, o ölünün kabrinden bir avuç toprak getirilir. Kırklama suyu hazırlanır. İçine bu toprak karıştırılır. Çocuğun başından aşağı dökülür. Ölünün kırkı düştüğü zaman o ölünün mezarından bir avuç toprak getirilir. Toprak bir beze saralanır ve kapının üzerindeki eşiklere koyulur. Çocuk sadece su ile kırklanır. Kapıdaki toprak çocuğun kırkı çıkana kadar bekletilir.

Süleklerde ise ölünün suyundan alınır ve kırk düşen çocuk bu su ile kırklanır.

Kırkpınar köyünde iki lohusa kadının kırkı birbirine düşerse kırkı düşen kadının idrarından çocuğun başına dökülür.

Yazır'da ise ölü kırkı düştüğü zaman, ölünün kabrinden bir avuç toprak getirilir. Ölü köpeğin kafa tası getirilir. Cuma günü kafa tası ve toprak alta koyulur, çocuk üzerinde kırklanır ve suyu üç yol ağzına dökülür. Mehmet isminin olduğu evlerden azar azar un toplanır ve bu unlarla ekmek pişirildikten sonra ortası delinir ve çocuk içinden yedi kez geçirilir. Bu ekmeklerde yedi yaşından küçük çocuklara dağıtılır.

Ölü kırkı düşer. Çocuklara çeşitli rahatsızlıklar verir. Büyükköy'de çocuk, cumartesi günü mezarlığa götürülür. Etrafında üç kere dolandırılır. Hangi ölünün kırkı düştüyse onun mezarının üzerine demir para koyulur. “Bu çocuk benim parayla aldım” gibi bir anlam ifade edilmek istenir. Mezarın üzerinden çocuk üç kere geçirilir. Arkana hiç bakmadan eve gidilir. Bütün bu işlemler çocuğun iyileşeceğine dair kalbini tutarak yapılır.

"Benim çocuğuma kırk düştü. Çocuğum altı yedi aylık oldu, ayaklarının üstüne hiç basmadı. Benim de akrabam olan bir koca karı geldi. 'Kızım bu çocukta ölü kırkı var' dedi. Biz bilmiyoruz 'ölü kırkı' nasıl olur. 'Sen bu çocuğu bir cumartesi günü sırtına sarın, kalbini tut, mezarlığı üç sefer dolandır. Bir de kalbinin çığsidiği bir ölü varsa, bir cenaze çıktıysa onun mezarının üstünden üç sefer getirin geçirin. Kabrin üstüne de ben bu çocuğu parayla aldım niyetiyle demir para bırakın. Arkana bakmadan eve gel" dedi. Çocuğu sırtıma sarındım. Kalbimi tam tuttum, arkama bakmadan geldim. Dua ettim, "çocuğum eve vardığımda inşallah dikilir" dedim. Çocuğu beşiğine uyuttu. İkinci olunca çocuğu uyandırdım. Tırnakları üzerine basmayan çocuk şiş gibi dikeldi. Bunu başkası dese inanmam. Bu urfasanın aslı vardır. Benim kendi başımdan geçti." (KK-32)

Kırk düştüğü zaman yine normal kırklama gibi su hazırlanır, taş toplanır. Ayrıca kırk çeşit bitki yaprağı toplanır ve suyun içine koyulur. Kırklama bitince artık su dört yol ağzına dökülür.

Büyükköy'de çocuk kırkını daha çıkarmadan, çocuğun üzerine yine kırklı bir gelin gelirse onun da kırkı düşer. Kırk düşünce eğer çocuk ayaklarının üzerine basamaz olursa kırklama suyu hazırlanır. Kanı karışmamış birine, "çocuk oklava gibi ayaklarının üzerine dikelsin" diye yıkanacağı leğenin içine oklava diktirilir ve yine leğenin içine çocuğun altına süpürge koyulur. Kırklama işlemi bitince artık su dört yol ayrımına dökülür.

"Benim büyük oğlum kırklyken üstüne kırklı gelin geldi. Çocuk ayaklarının üstüne basamaz oldu. Kanı karışmadık birine oklava ve süpürgeyle suya kattırdık. Leğenin içine süpürgeyi koyduk, yanına oklavayı diktik. Çocuğu yıkadık, kırkladık. O suyu dört yol çatına yıkadığımız suyu döktük. Bir de gelin geçerken önünden çocuğu yolun alt tarafından üst tarafına geçirdik. Çocuk bu urfasalarla düzeldi." (KK-27)

Kırklı gelin yoldan geçerken kırklı çocuk varsa gelin karşıdan gelirken çocuk onun önünden karşıya geçirilir.

"Benim oğluma bir haftalıkken et kırkı düştü. Kayınvalidem evde et doğramış, çocuğun üzerine eve getirmiş. Bizim haberimiz yoktu. Çocuk beni emmez oldu. Çığıra çığıra günden güne zayıfladı. Üç ay bu durumu çekti. Çocuk ölecek sandık. Kırk düştüğünü bilemedik. Orak zamanı geldi. Çocuğu arkama sarındım. Yengeme gittim. "Yenge benim çocuğa bakıversene" dedim. "Çocuğun arkasını döndür" dedi. Baktık çocuğun götü kovan gibi açılmış, içindeki

aletler belli oluyordu. Bana kızdı. "Pazardan kulak yağı ile bir kilo et ısmarla. Cumartesi günü eti kırk bir topak edin. Kanınızın karışmadığı bir kişiye çocuğu suya kattırın" dedi. Orak zamanı olduğundan ben orağa gittim. Görüncem eti kırk bir tane parçaya bölmüş. Etin suyu ile çocuğu derede kırklatmış. Kulak yağını da çocuğun kulağına damlattırmış. Emmeyen çocuğum ertesi gün beni emdi. Çocuğu tattık, haftasına bir kilo artmış. Çocuk günden güne kilo aldı, iyileşti." (KK-32)

Küçükköy ve Taşkesik köyünde kedi veya köpek kırkı düştüğünde yavruardan biri sandığın altına kapatılır ve çocuk üzerinde kırklanır.

Bir şeyin kırkı düştüğünde ise kırk kere su koyulur, kırk adet taş, kırk çeşit bitki suya karıştırılır. Çocuk yıkanır, en son üzerinden bu kırklama suyu dökülür. Çocuğun yıkandığı su da üç veya dört yol çoturamağına (üç veya dört yolun kesiştiği nokta) dökülür. Kırklama işlemleri özellikle cumartesi günleri yapılır.

Bozova'da kırk düşen çocuğu delik taştan geçirirler.

Karakuyu'da kırk düştüğü zaman üst üste üç cumartesi günü kırk tası ile su ölçülür ve çocuk kırklanır.

Yazır'da lohusa annenin regl bezi suya batırıp çıkarılır bu su çocuk yıkanınca başından aşağı dökülür.

Taşkesiği'nde farklı bir uygulama olarak cumartesi günü yedi kabirden toprak alınır ve yedi avuç kum hazırlanarak çocuk kanı karışmamış bir kişiye yıkattılır. Artık olan su üç yol ayırımına dökülür.

Taşkesiği'nde kedi veya köpeğin kırkı düştüğü zaman yavrularından biri alınır, üzerine sandık veya kalbur kapatılır ve üzerinde kırk düşen kişi kırklanır.

Yazır köyünde kırklanan çocuğun kırklamadan sonra elbiseleri ters giydirilir, üç gün boyunca o elbiseler çıkarılmaz.

Yeleme'de çocuğaölü kırkı düşünce o ölünün mezarından toprak, yedi tane taş ve yedi yeşil yaprak karıştırılır. Çocuk üç yol ağzında yıkanarak kırklanır.

3.1.3.6. Kırklama

Lohusa anneye ve bebeğine kırk basmaması için kırkinci günün sonunda yapılan işleme "kırklama" denir. Kırklama işlemi, her köyde bazı noktalarında değişiklik gösterdiği için her biri ayrı ayrı yazılmıştır.

Yeni doğan bebek kırk günlük olduğu zaman, kırklama suyu hazırlanır. Yumurta kabuğunun başı delinerek içi temizlenir. Onunla 40 defa su ölçülür. Suyun içinden bir kabuk alınır ve dışarıya dökülür. Kırk çeşit bitki toplanır suya atılır bir tanesi geri alınarak dışarı bırakılır. Kırk tane ufak taş toplanır ve bunlarda suya atılır. İçinden bir tanesi alınarak dışarı

atılır. Suyun içine bir tane de altın atılır. Bebek önce yıkanır, daha sonra bu suyu başından aşağıya dökülür. Daha sonra aynı şekilde lohusa anneye de su hazırlanır ve oda yıkandıktan sonra bu suyu üzerine döker. Kırklanan anne bebeğin odasına girmez. Önce bebek dışarı çıkarılır anne içeri girer, sonra bebek içeri alınır.

Kırkpınar köyünde çocuk kırk günlük olduğu zaman yumurtanın başı delinir, bu yumurta kabuğuyla kırk kabuk su ölçülür. Suyun içine bir altını kırk kere batırıp çıkarırsın. Kırk tane taş toplanır suya atılır. Kırk çeşit bitki yaprağı toplanır bunlar da suya atılır. Çocuk önce yıkanır, sonra hazırlanan kırk suyu çocuğun başından aşağı dökülür. Leğende kalan artık su genç bir fidanın dibine dökülür. Anne de yıkanır, oda kırk suyundan dökünür. Böylece kırk çıkmış olur.

Yelten köyünde kırk günlük olan bebek önce banyo yaptırılır. Kırk tane ufaklı taş toplanır. Yumurta kabuğuyla kırk kere su koyarlar. İçine taşlar ve altın veya para atılır. Bebeğin başının üzerinden dökülür.

Büyükköy'de suyun aktığı yerden kırk tane taş toplanır. Yumurta, başından içi çıkacak kadar delinir ve içi boşaltılıp temizlenir. Bu yumurta kabuğuyla otuz dokuz tane su koyulur. Kırkıncı su dışarıya dökülür. Buna "azadlama" denir. Kırklama işlemi bitince artık su ayak basılmayacak bir noktaya, özellikle gül dibine dökülür.

Yazır'da Kırk tane yumurta kabuğuyla su ölçülür, kırk birincisi dışarıya dökülür. Kırk bir tane taş toplanır yine kırk birincisi dışarı atılır. Kırklama bitince çocuğun üzerine süt dökülür.

Sülekler'de kırk tası ile kırk tas su koyulur. İlgin yaprağı koyulur, ılgın yaprağından nazar olmayacağına ve kırk düşmeyeceğine inanırlar. Kırk tane çakıl taşı koyulur. Çocuğun yumurta gibi toplu, düzgün olması için suya yumurta kabuğu koyulur.

Karakuyu'da, çocuğun kırk suyu sadece yumurta kabuğuyla kırk bir tane su ölçülür, kırk birinci su dışarıya dökülür, içerisine ek başka bir malzeme koyulmaz ve bununla kırklanır. Annenin kırk suyunun içine ise kırk bir tane çakıl taşı koyulur, kırk birinci taş dışarıya atılır. AnKırklama; yumurtanın içini boşaltacak kadar delinir. İçi boşaltılır, temizlenir. O yumurta kabuğuyla kırk kere su koyulur. Kırk tane ufaklı taş toplanır, suyun içine atılır. Çocuk önce yıkanır sonra elimizi çocuğun kafasına koyarak bu taşlı su dökülür. Bu su ile anne de yıkanır, kırklanır. Anne yıkanıp gelince çocuğu kucağına verirler. ne de bu su ile kırklanır.

3.1.3.7. Albasması, Alkarası

Albasması, lohusa kadını gece rüyasında değişik güçler korkutur. İnsan-hayvan karışımı görünümünde tanımlanan bu öldürücü cinin zararından korunmak için doğumdan

sonra kırk gün boyunca lohusa kadın yalnız bırakılmamaya özen gösterilir. Albasmasından korunmak için bebeğin döşeğinin altına herhangi bir demir alet (makas, bıçak gibi) koyulur. Bebeklere muska tarzı ürünlerin takılması ise nazardan korumak ve çocuğun korkmaması için takılır.

Albasmasın diye genel olarak çocuğun üzeri kırmızı bir tülbent ile örtülür. Anneye soğuk su içirilmez.

Büyükköy, Çomaklı, Küçükköy'de çocuğa al basmaması için beşiğinin altına soğan, bıçak, maşa, makas, demir ve urgan koyulur.

Bozova köyünde çocuğun yastığının altına Kur'an-ı Kerîm, soğan ve kara (kömür) koyulur.

Küçükköy'de albasmasından korunmak için ocaklığın içine "orak" asılır. Erkeğin gömleği odaya bırakılır.

Çocuk doğduktan sonra yedinci günde tuzlanır. O gece al basmasın diye ışık sabaha kadar açık bırakılır ve çocuğun başında bir erkek uyumadan sabaha kadar bekler. (Kırkpınar) *"Benim halamı al basmış. Diğer odada misafirler varmış. Boş odaya gitmiş, çocuk emziriyormuş. "Aaa bir katar deveyle bir gelin geliyor" demiş. Halamı böyle al basmış da aklını azıcık boşmuş. Ama çocuğa bir şey olmamış."* (KK-65)

3.1.4. Geç Yürüyen-Geç Konuşan-Ağlayan ve Sık Sık Düşen İçin Başvurulan

Uygulamalar

3.1.4.1. Yürümeyen Çocuklar için

Çocuğun sağlıklı büyümesi veya sonradan oluşan özür durumlarının giderilmesi için birtakım geleneksel sağaltma pratikleri uygulanır.

Yelten köyünde samralık deliklerinden çocuk üç kere geçirilir. Delik kavak ağacının içinden geçirilir. Bu işlemler özellikle cumartesi günü yapılır.

Küçükköy'de değirmenden un öğütmeden gelen traktör veya hayvanın üzerinden unlar indirilmeden çocuk traktör veya hayvanın altından üç kere geçirilir.

Yine Küçükköy'de yedi gün boyunca gün doğarken ve gün batarken çocuk okutulur. Muska yazılır.

Cuma günü selâ ile namaz arasında dört yol ortasında kanı karışmamış biri çocuğu koltuk altlarından tutarak öne arkaya doğru sallar.

Yazır köyünde "aydaş aş" pişirilir. Kanı karışmamış bir kişi üç yol ayrımında üç tane taşı ateş yakılacakmış gibi koyar. Üzerine usulünden kazan koyar. Eline de "döndürgeç" alır, kazanın içinde bir şey varmış gibi karıştırmaya başlar. Karşıda ki bu aş pişiren kadına sorar: "Ne yapıyorsun?" "Aş pişiriyorum" der. "Yapabilecek misin?" diye tekrar sorarlar. "Anasını

bile ederim" der. Sonra kazanı devirir.

Yazır köyünde bir diğer uygulama ise yufka ekmeğinin ortası delinir, çocuk içinden geçirilir.

Üç hafta cuma namazına gidenlerin arkasından çocuk yürütülür.

3.1.4.2. Sık Sık Düşen Çocuklar İçin

Diğer çocuklara oranla daha fazla düşen çocuklar için uygulanan sağaltmalar:

Çocuk cumartesi günü üç yol ayırımına getirilerek ayakları ip ile bağlanır. Kanı karışmamış birine bu ip kestirilir. Bir kişi sorar: "ne kesiyorsun sen?" Kesen kişi cevap verir: "Çocuğun duşacağını kesiyorum" der. Bu soru cevap üç kere tekrarlanır ve ip bıçakla kesilir.

Çocuk dört yolun birleştiği noktaya götürülür ve kırk bardak su hazırlanır. Çocuk her adım attığında bir bardak su dökülür ve izi kesilir. Kırk bardak su bitene kadar evin önüne getirilir. Son kalan su dört yolun birleştiği yere dökülür ve dört kere bıçakla yolu kesiyormuş gibi yaparak bıçak yere sürülür.

Sürekli düşen çocuklara "ayağı duşşaklı" denir. Çocuğun ayağına ip bağlarlar cuma namazından ilk çıkan kişiye kestirirler.

3.1.4.3. Geç konuşan Çocuklar İçin

Konuşamayan veya geç konuşan çocuklar için birtakım çareler aranır. Bunlar:

Dil bitik olur denir. Dilinin altındaki et usulünden kestirilir.

Koyunların boynuna takılan çandan çocuğa su içirilir.

Kırkpınar köyünde caminin anahtarı önce çocuğun ağzına sürülür sonra caminin kapısı açılır.

Delik ılgın ağaçlarının içinden geçirilir.

3.1.4.4. Kekeme Çocuklar İçin

Çocuğun dilinin altındaki birleşmiş olan yere kanı karışmamış birine bir çizik atılır veya madeni paralar ile sürttürülür. Çocuk konuşamıyorsa "dili bitik" derler. Dilinin altındaki gergin nokta usulünden bıçakla kesilir.

Sürekli çığırın çocuklar için: Kanı karışmamış bir kişi çocuğu üç yol ayırımına götürür. Bir kere Fâtiha, üç kere İhlas sûrelerini okur. Terliği çocuğun ağzına vurur gibi yapar.

Kırkpınar köyünde Hz. Musa'nın duası okunur ve kekemeliğinin geçeceğine inanılır. Hz. Musa duası, 'Tahe Suresi'nin yirmi dördüncü ve yirmi yedinci ayetleri arasında geçer. Kanı karışmamış birisi ayakkabısının tersiyle çocuğun ağzına üç kere vurur.

Bebegin ilk tırnağı kesilmeden çocuğa para avuçlatılır ne kadar alırsa o miktar çocuğun üzerine bir yerde saklanır.

3.1.5. Diş Çıkarma ve Diş Hediğı

Çocuğun biyolojik bir gelişimi olan diş çıkarma durumu halk arasında çeşitli uygulamalar ile kutlanmaktadır. Bu durumun temelinde çocuğun artık kendisinin beslenebilmesi, yiyecekleri ezebilme gücüne erişmesi, nimetlerin kutsanması, rızkının artması, sağlıklı olduğunun kanıtlanması gibi durumlar yatmaktadır.

Korkuteli ve çevresinde "diş dirgidi" olarak bilinir. İçine hiçbir şey girmeden buğday pişirilir. Buğday kimseye dağıtılmadan içinden otuz iki tanesi ipliğe dizilir. Çocuğun omzuna asılır. Buğdaylar kuruyana kadar orada bekletilir. Daha sonra etrafa tabak tabak dağıtılır. Tabaklar geri verilirken içine bir miktar para koyulur.

Bozova köyünde diş buğdayı için bir kazan buğday pişirilir. Yakın akrabalar çağırılır. Çocuk ortaya oturtulur. Üzerine kırmızı bir örtü örtülür. Dişleri sağlam olan biri buğdaydan ağzına alır bir iki kere ısırır çocuğun üzerine tükürür. Bu işlem üç kere yapılır. Dökülen buğdaylardan otuz iki tanesi ipe dizilir ve asılır. Çocuğun hem dişleri kolay çıksın hem de sağlam olsun niyetiyle yapılır. Daha sonra çocuğun önüne tesbih, kitap, makas, kalem, altın bilezik, ayna, tarak koyulur. Çocuk bunlardan hangisini ilk eline alırsa bu mesleğı yapacağı anlamına gelir.

3.1.6. İlk Saç ve İlk Tırnak Kesme Uygulamaları

Yenidoğan çocuk dış etkenlere karşı savunmasız ve tehlikelere karşı açıktır. Aile bireyleri insandışı varlıkların çocuklarına zarar vermesinden çekinir. Bu nedenle bebeklerin vücudundan çıkan ilk saç, ilk tırnak gibi parçalar muhafaza edilir.

Çocuğun ilk tırnağı kesildiğinde kesilen tırnaklar ağaç dibine gömülür veya yakılır. Çocuğa da para verilir. İlk saç kesildiğinde saçının ağırlığında altın çocuğa altın yapılır.

Çocuğun ilk dişini gören kişi çocuğa diş parası verir.

Saçı kesildiğinde de çocuğa para verilir.

Çocuğa toplanan paraları aile kesinlikle harcamaz, çocuk için bir hediye alınır.

3.1.7. Ad Verme

Ad verme, geleneksel toplumda genellikle dinsel bir temelde gerçekleştirilir. Yakın çevrenin toplanması, yemeklerin verilmesi, mevlüd okutulması gibi bir tören çerçevesinde

gerçekleştirilir. Hoca, müftü, çocuğun dedesi veya babası bebeğin kulağına ezan okuyarak daha önceden belirlenen ismi üç kez söyler.

Korkuteli yöresinde de doğan çocuğun adını erkek tarafının büyükleri koyar. Kulağına ezanı dedesi veya cami hocası okuyarak ismini üç kez söyler.

3.2. Sünnet

Sünnet olan çocuk için yemekli ve eğlenceli veya mevlütlü tören hazırlanır. Çocuğun yatağı ve odası süslenir. Gelen misafirler sünnet çocuğuna çeşitli hediyeler getirir veya çocuğu para verilir. Sünnet töreni için yöremizde çok çeşitli uygulamalar yapılmamaktadır. Bu nedenle kısaca yazılmıştır.

3.3. Askerlik

Korkuteli yöresinde asker için uygulanan ritüeller düğün ve doğum kadar yapılmamaktadır. Yine de belli başlı yapılan ufak tefek uygulamalar mevcuttur. Askerliğin vatani görev olarak kutsallığı söz konusudur.

Askere gitmeden önce asker ailesi maddi gücünün yettiği kadar eşine dostuna yemek verir ve eğlence düzenlenir. Evin balkonuna bayrak asılır ve asker gelene kadar bu bayrak kaldırılmaz. Asker evden çıkarken evin bir köşesine kırmızı renkli bir ip bağlatılır, asker dönene kadar ip çözülmez. Asker, dönünce bu ipi kendi çözer. Yine evden çıkarken eline bir ip yumağı verilir, belli bir mesefa bu ipi salarak yürür ve gittiği yerde bırakır. Asker gittikten sonra bu ip toplanır. Bütün bu uygulamalar askerin sağ sağlim gidip dönmesi için yapılır. Askerin arkadaşları da asker olacak genci saç sakal tıraşı yaptırır.

3.4. Düğün

Evlenme, iki insanın hayatlarını birleştirmesidir. İnsan hayatındaki en önemli geçiş dönemlerinden biri olan evlenme, kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin bir aşamasıdır. Evlilik, aileler arasında dayanışma kurması, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak görülmüştür. Evlenme törenleri, bağlı olduğu kültürün belirli kurallarına ve kalıplarına, gelenek-göreneklerine bağlı olarak gerçekleştirilir. Bütün toplumlarda evlilik sürecinde çeşitli ritüeller yapılmaktadır ve yapılan her faaliyet köylerde ve kentlerde farklılıklar göstermektedir. Düğün törenlerinde yapılan bütün pratiklerin amacı, kurulacak olan yuvanın mutlu ve huzurlu bir ailenin temellerinin atılması ve uzun yıllar dayanıklı olması, evlenen bireylerin geçimli olması gibi iyi niyetlerle yapılır.

3.4.1. Evlenme Biçimleri

Toplumların tarihsel boyutları, ekonomik yapıları, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri, gelenekleri, kısaca kültürleri evlenme biçimlerini de belirlemektedir. Ülkemizde en yaygın evlenme biçimleri, “görücü çıkma, kız kaçırma, oturakalma, dezmal kaçırması, beşik kertmesi, berder, kepir, taygeldi”dir. (Örnek, 2016:255-261) Korkuteli çevresinde yaygın olarak “görücü çıkma, kız kaçırma” evlilik biçimleri görülürken nadir olarak “beşik kertmesi ve değişik evlenme” biçimleri de görülmüştür. Örnek, görücü usulü evliliği, toplumsallığın ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında hâlâ "görücülük" usulünün geldiğini, görücülüğün ise, evlenecek olan erkeğin aile büyüklerinin daha önceden üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evini ziyaret ederek niyet belli etmeleri ve kızı yakından görmeleri olarak ifade etmiştir. Ayrıca bu duruma, “kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme” adlarının verildiğini de aktarır. (2016: 255, 256) Değişik evlenme biçimi, hem kız hem de erkek evladı olan iki ailenin, karşılıklı olarak çocuklarını evlendirmesiyle gerçekleşir. Eskiden kızıkacıarak evlenmenin olduğunu kaynak şahıslarımız ifade etse de günümüzde örneği neredeyse hiç görülmemektedir. Kız kaçırarak yapılan evliliklerde, kızı vermek istemeyen aile, oğlan gece gelip kızı bulamasın diye kızlarını yüklüklere kilitlermiş. Başında da bir aile büyüğü beklermiş. Bir başka kaçarak evlenme biçimi ise, genç erkek ve kızın karşılıklı anlaşıp kaçarak evlenmesi şeklindedir. Yaygın olmamakla birlikte beşik kertmesi şeklinde yapılan evlilikler de yaşanmıştır. Bu tür evlilikler önceden söz verilerek, bu kız bizim denilerek yapılmış. Kızı vermezlerse de oğlan kızı kaçırılabilirmiş.

Günümüz Korkuteli’nde ise bahsedilen evlilik biçimleri yok denecek kadar azalmış, bunların yerine evlenecek çiftlerin önce kendileri tanışıp anlaştığı, daha sonra ailelerin onayına sürüldüğü evlilik biçimi yaygınlık kazanmıştır. Gençlerin yapacağı evlilik, aileler tarafından karşılıklı olarak uygun bulunmuşsa, kız isteme, söz kesme, nişan takma gibi evrelere geçilir.

3.4.2. Evlilik Yaşı

Geleneksel kısımda, kızın ve erkeğin evlilik çağına geldiğini belirleyen buluğa erme, biyolojik olarak evliliğe hazır olma durumu evlilik yaşını belirlemiştir. Buna göre ortalama evlilik yaşının başlangıcı kızlar için 16 ila 17, erkekler içinse yayın olarak askerlik dönüşü belirleyici olmuştur. Günümüzde ise, eğitim ve kariyer sahibi olma gibi sosyal ve ekonomik durumlar bu yaş başlangıcını ortalama 20 yaş üzerine çekmiştir.

3.4.3. Evlilik Aşamaları

3.4.3.1. Eş Seçimi

Günümüzde eş seçme olayı evlilik dönemine gelmiş kız ve erkeğin tanışıp anlaşmasıyla gerçekleşse de geçmişte erkek, kız seçme işini annesine ve babasına bırakır, aile büyükleri kendilerine uygun kız aramaya başlar. Evlenilecek kızın, ailesinin düzgün olması, temiz ve geçimli olması, huy güzelliği gibi kriterlere bakılır. Evlenecek olan erkeğin de yine iyi bir ailesinin olması, iş sahibi olması, saygılı olması, kötü alışkanlıklarının olmaması gibi şartlara bakılır. Daha görücülük olayı başlamadan erkeğin ailesinden olan kadınlar, bir vesile ile kızın evine misafir giderler. Özellikle sunulan ikramlardan ve evin düzeninden kızın temiz olmasına, hamarat olmasına; gelene, gidene, ailesine olan davranışlarından da saygılı olup olmadığına ve genel olarak tavırlarına bakılır. Bütün bu aşamalardan geçildikten sonra eğer kız istenecek durumdaysa kıza görücü giderler.

Kısmet Açmak İçin Yapılan Etkinlikler:

Kısmeti kapalı olan kız için “gülünü guza dikmişler güneşe dikelim” derlermiş. Herhangi bir gülü alıp güneş gören bir yere dikerlermiş.

3.4.3.2. Dünürçü Çıkma / Kız Görme/ Kız İsteme

Geleneksel kesimde evlilik süreci bekar erkeğe aile yakınlarının "kız araması veya kız bakması" ile başlar. Önce yakın çevreden başlayarak kız aramaya başlanır ve bu süreçte akraba ve komşuları da dünürçü olacak aileye yardımcı olur. Bu duruma "görücü olma, görücüye çıkma, görücülük" gibi adlar verilir.

Kız istemeye erkek tarafından büyükler gider, aralarında damat bulunmaz. İlk istemede kız verilmez. Birkaç defa oğlan evi istemeye gelir, aile büyükleri de bu evliliği makul görmüşse kız verilir. Kız istemeye giderken para, hediye gibi herhangi bir şey götürülmez. Kız bitirilince (kızın verildiği gün) oğlan evi kız evine “tatlılık” denilen içinde lokum, bisküvi, fındık, fıstık olan çerez tepsisi ve “ağırlık /yağlık” (belli bir miktar para) götürür. Paranın az bir miktarı geriye çıkılanır (koymak) erkek evine verilir. Ağırlık parası açıktan kızın babasına verilmez. Oğlan tarafından ağırlığı getiren kişi, hemen yanında oturan kişinin minderinin altına koyar. Minderinin altına para koyulan kişi, parayı sayar ve o da yanında oturanın minderinin altına koyar. Yine bu kişi de parayı sayarak yanındaki minderinin altına koyar. Bu ağırlık sırayla tüm odanın içinde dolaşarak en sonunda kızın babasına ulaşır, baba parayı sayarak alır.

Kız bittiği gün, kız tarafı helva yapar, erkek tarafından gelenlere ikram eder.

3.4.3.3. Söz Kesimi/Nişan

Söz kesimi kız isteme aşamasından sonra gerçekleştirilir. Birbirleriyle dünür olma durumunda anlaşılan aileler yakın çevreleri huzurunda evlenecek bireylere yüzük takılması durumuna söz kesimi denir.

Oğlan evi nişan günü baklava tepsilerini başarının üzerine koyarak kız evine götürür. İki üç gün sonra kız evi de oğlan evine tatlı tepsisi götürür. Nişandan düğüne kadar gelin ve damat birbirini görmekten sakınır.

Taşkesik köyünde nişan günü, oğlan evi kız evine "pırtı (heybe)" götürür. Pırtının içine göynek, tülbent, don (pijama), yazma, krap ve isteğe bağlı olarak çerez koyulur.

3.4.3.4. Çeyiz Hazırlıkları

Düğün yapacak olan aileler düğün zamanı için ve daha sonrasında yeni evli bireylerin kalacakları evin hazırlanması için birtakım hazırlıklar yapar. Bu süreç içerisinde yapılan hazırlıklara "çeyiz" denir.

Eski dönemlerde çeyiz için birtakım örtü-döşek, iki perde, kilim, ıbrık, sini, üç beş çanak, peçe, dığan/harana (tencere), yazma, çorap, göynek gibi evli çiftin temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar eşya hazırlanırdı. Günümüzde ise çeyiz hazırlama işlemi, ekonomik imkanlar ve teknoloji ile çağın değişmesi sonucunda daha modern bir yapıya ulaşmıştır. Birden daha fazla eşya, giyim kuşam, kişisel eşyalar alınmaktadır.

3.4.3.5. Düğüne Davet / Okuntu

Düğün köy ahalisine duyurulacağı zaman davul çalınarak mahalle mahalle gezilir, herkese düğünün olduğu duyurulur. Yazır köyünde düğün başlamadan "çıgırıcı" çıkar. İki tane kadın siyah kıyafetler giyerek ev ev dolaşarak, düğünü haber verir. Düğüne yüz yüze bakılan uzak yakın herkes davet edilir, kimsenin unutulmamasına özen gösterilir.

3.4.3.6. Düğün

Düğün, evlenme geçiş döneminin en belirgin noktasıdır. Düğün öncesi yapılan tüm hazırlıklar düğün gününde ortaya koyulur. Düğünlerin geleneksel değerler ve kurallar bağlamında gerçekleştirilmesine özen gösterilir. Düğün esnasında dinsel ve geleneksel birçok ritüel uygulanır.

Gelinin atla alındığı dönemlerde gelin, gelinlik olarak "üç etek" veya yeni dikilen herhangi bir elbise giyerdi. Akyar köyünde üçeteğe "çitari" denir.

Eskiden düğünler, hazırlıklarıyla birlikte ortalama bir hafta sürerdi. Düğün öncesinde iki üç gün boyunca imece usulü köyün kadınları toplanarak düğün evine ekmek pişirirdi. Bir

gün "kulaklı" doldurulur. Düğün zamanı erkek evinden kız evine davulla birlikte "tantala" gelir. Tantalananın içinde bir miktar bulgur, un, yağ, fasulye ile yakılacak olan kına ve bir keçi veya kesilen keçinin etinden birazı hazırlanır. Eğer kesilmeden gelirse keçinin veya koyunun alnına ayna takılır. Ayna ritüeli evliliğin aydınlık, huzurlu olması içindir. Tantala ise, dünürlerin birbiriyle kaynaşması, iyi anlaşması niyetiyle yapılır. Oğlan evi, kız evine düğünden önce "okualnıcı" olarak kesilmek üzere bir hayvan ki bu hayvan genellikle keçi veya koyun olur, fasulye, bulgur, yağ, şeker gibi pişecek malzemeler getirir. Düğün zamanı getirilen hayvan kesilir "et aş" ve bulgur pilavı pişirilir ve misafirlerle birlikte yenir. Oğlan evinde "ihtiyar yemeği" verilir. Yemek, özellikle Cuma namazından sonra verilir. Küçükköy'de et aş pazar günü gelin evden çıkmadan verilir.

Pazartesi günü: Kırkpınar yaylasında pazartesi günü davulcu gelir. Çaykenarı köyünde ise diğer köylerden farklı olarak düğün etkinliklerinin uygulandığı günlerde birtakım değişiklikler vardır. Çaykenarında, pazartesi günü, odun yapılır ve köyde kalanlar keşkek döver. Düğün sahipleri bir tepsie iğde, fındık, fıstık gibi çerezleri hazırlar. Tepsiler kırmızı örtü ile sarılır. Kafalarının üzerine koyarlar ve keşkek dövülen meydana götürürler. Keşkeğe gelenlere bu çerezleri dağıtırlar. Buna "tongavıdı" denir.

Salı günü: Bozova köyünde düğün salı günü başlar. Kırkpınar ve Çaykenarı köyünde salı günü davul gelir, evde kalanlar keşkek döver ve gençler dağa odun kesmeye giderler. Oduncular uzun bir sırik keserler, kuşaklarını sıriğa bağlarlar, köye yaklaşınca silah atarak gelirler. Davulcu oduncuları karşılar, davul çalarak köye gelirler. Salı günü akşam gelinin başına kına yakılır.

Çarşamba günü: Oğlan evi at arabasına kütük, bir çuval un, odun, tuz, bir but et, bulgur gibi çeşitli yiyecekleri atar ve bir tane de keçinin alnına ayna ve altın takarak kız evine gidip kızın çeyizini de alırlar. Bu yiyecek gönderme işlemine "ala yuka" denir. Bunlardan yemek yapılır hep birlikte yenir. Davulla birlikte köyü dolaştırırlar. Yiyecek gönderme işlemi Çaykenarı köyünde salı günü yapılmaktadır. Çarşamba günü, köyün gençleri imece usulü toplanıp eşeklerle birlikte dağa odun yapmaya giderler. Böylece düğün yapan hanelerin düğün zamanında kullanacağı odun hazırlanmış olur. Odundan gelen gençlere yemek yedirilir. Çomaklı köyünde odun toplama etkinliği perşembe günü yapılır ve bu etkinliğe "odun imecesi" denir. Çarşamba günü, Yelten köyünde çeyiz alma ve odun toplama işleminden farklı olarak, oğlan evinde "pepele" denilen yufka ekmekleri önceden açılır, hazırlanır. Oğlan yengeleri kız evine bunları götürür. Bu işleme "yuka" denir. Bozova köyünde delikanlıların dibekte buğday dövme işlemi çarşamba günü gerçekleştirilir. Çaykenarı köyünde çarşamba günü çeyiz serilir. Oğlan evinin yaptığı çeyizlik eşyalar at arabalarıyla kız evine götürülür, serilir. Gelinin yengeleri de damada "bohça" götürür.

Çarşamba günü akşamında yakılan kınaya "iyi kına" denir. Gelinin ellerine ve ayaklarına kına yakılır. Herkes üç eteklerini giyer. Gece gelinin arkadaşları gelinle birlikte kalır. Gece kim uyuyup kalırsa uyumamış olan kızlar uyuyanları yorgana, döşeğe dikerler. Kendi aralarında eğlenirler.

Çaykenarı köyünde, çarşamba günü çeyiz serilir ve akşamında geline kına yakılır. "Kofa" götüren oğlan tarafı, kız evinden ayrılırken herkes yanına bardak, kaşık gibi parça eşya alır, bunları damada veren damattan para alır.

Perşembe günü: Yağlı yuka" yapılır. Yağlı yuka günü, damadın yengeleri, kız evi için "üsdonuluk" (kadınların giydiği şalvar) veya elbiselik esvablardan bohçalar hazırlar. Bu bohçalara "kofa" denir. Kız evi ise, oğlan evine oyalı tülbent, işlemeli göynek gibi hediyelerden bohça yapar. Oğlan evinde damadın yakın akrabaları toplanır, yanlarına bohçalarla birlikte yemeklik yağ alırlar ve kız evine giderler. Kız evi oğlan evinden gelen misafirler için yemek hazırlar. Yemekler yenir, getirilen yağ ve kofa kız evine bırakılır. Kız evi de yağın karşılığında helva hazırlar, yengelere verir. Yelten köyünde verilen bu yemeğe "ihtiyar yemeği" adı verilir. Sülekler köyünde ise, perşembe günü damadın yengeleri un, yağ, pirinç, şeker, tuz, keçi gibi yemeklik malzemeleri kız evine götürür. Buna "tongavıdı" denir. Bozova köyünde, oğlan evi kız evine kına yakmaya Perşembe günü gider. Çomaklı'da ton gavıdı perşembe günü yapılır. Oğlan evi, kız evine davulla birlikte bir tepsi içinde iğde, şeker, kuruyemiş çeşitleri koyar, kırmızı bir örtü ile bağlar. Erkek misafirlere lokum dağıtılır. Köyün gençleri, evlenen çiftlerin gece su kaynatacağı odunu davul eşliğinde eşeklerle dağdan toparlayıp getirirler.

Karakuyu köyü ve civar köyleri Leylek, Çaykenarı, Yakaköy, Çukurca'da düğünler Perşembe günü başlar diğer perşembeye kadar bir hafta devam eder. İki gün düğün ekmeği pişirilir. Perşembe günü gelin çıkar. Gelini, atın üzerine babası ve erkek kardeşleri bindirir. Çeyiz gelinle birlikte gider. Gelin yengesi yanında tuz taşıyla çivi getirir. Çiviye gelin duvara çakar, tuz taşı da evin bir köşesinde durur. "Gelin, geldiği evde kalıcı olsun, taş gibi otursun" düşüncesiyle bu ritüel gerçekleştirilir. Gelin geldiğinde oğlan evinin büyüklerinden biri, geline 'indirmelik' verir. Gelin evden çıkarken eline küçük bir yastık alır, biraz uzaklaşınca geriye doğru yastığı atar. Köyün gençleri yastığı yakalamaya çalışır. Yakalayan damada götürür verir, bahşiş alır.

3.4.3.7. Kına Gecesi

Kına gecesi geline kına yakılması ve kadınların kendi aralarında eğlenmesi şeklinde kız evinde uygulanır.

Cuma günü: "keşkek" dövülür. Köyün erkek ahalisi toplanır, "delikanlı başı"nın

(sağdıç) arkasına buğday çuvalını (keşkek) yüklerler, üzerine bir de çocuk bindirirler. Hep birlikte köyde bulunan "dibek taşına" gidilir. Burada keşkek dediğimiz buğday dövülür ve düğün evine götürülür. Orada pişirilip gelen misafirlere ikram edilir. Kına için oğlan evinden kız evine içinde kına olan "dürü" götürülür. Cuma akşamındagelinin başına yengeleri kına yakarlar. Kınanın yakıldığı güne "tongavıdı" denir.

Bozova köyünde cuma günü köyün erkekleri dağa odun yapmaya giderler. Geldiklerinde düğün evinde odunculara yemek verilir. Osmankalfalar köyünde düğün cuma günü bayrak dikilerek başlar. Oğlan evi, kız evine un tuz, şeker, çay gibi yiyecek malzemeleriyle keçi veya koyun götürür.

Çaykenarı köyünde cuma günü "gelin yüzü" yapılır.

3.4.3.8. Çeyiz Serme

Düğün öncesinde hazırlanan çeyizler düğün gününde gelen misafirlere gösterilmek üzere sergilenmesine "çeyiz serme" denir.

Cumartesi günü: Çeyiz serme yapılır. Gelinin bütün çeyizi evin önüne ipler çekilerek iplerin üzerine serilir. Gelinin kıyafetleri, yatakları, yorganları ne kadar eşyası varsa evin önüne ip gerilir oraya serilir. Oğlan evinden damadın akrabaları da kız evine gelir. Çeyizin altında düğün yapılır.

3.4.3.9. Düğünde Zamanı Yapılan Eğlenceler

Cumartesi günü: Serilen çeyizin altında oynanır, düğün yapılır. Daha sonra bütün çeyiz toplanır. Yelten köyünde çeyiz serilmesi için cumartesi günü oğlan evi, kız evine buğday ve alnına ayna bağlanmış keçi götürür. "Çeyiz altı" yapılır. Getirilen keçi çeyiz altında bütün misafirlerle birlikte yenir. Düğün akşamında gelinin el ve ayaklarına kına yakılır. Kına yakılırken gelin kibleye doğru yere oturur. Sağına, soluna ve arkasına arkadaşları oturur. Hepsinin üzerine bir örtü örtülür. Hem gelin hem de arkadaşları bu örtü altında ağıt yakarlar. Akyar köyünde kına yakılacağı zaman kayınvalide oturur, gelini de ağıt yakarak kayınvalidenin önüne getirirler. Gelin ellerini açmazsa kayınvalide altın veya başka bir hediye verir, gelin o zaman ellerini açar. Ağıtlar eşliğinde damadın yengesi gelinin kinasını yakar. Osmankalfalar köyünde diğer köylerden farklı olarak ellerine kına yakıldıktan sonra gelin: "Bana gül dediler gönülsüz güldüm, elimin kinasını duvara sürdüm, anam kıymetimi şimdi mi bildin" diyerek elinin kinasını üç kere duvara siler, o kına izi bir süre duvarda kalır. Kına gecesinde gelin hiç oynamaz, arkadaşları ve akrabaları oynar. Gelin ile yakın arkadaşları o gece birlikte kalır. Sabaha kadar uyumazlar, şakalaşırlar, birbirlerine çeşitli oyunlar yaparlar. Oğlan evinde yapılan düğün eğlencesinde köy halkı boş bir alanda toplanır. Kendi aralarında

kılık kıyafet değiştirerek eğlenceler dzenlerler. Bunlar:

Maşalama oyunu: Cumartesi akşamı meydanın ortasına bryk bir ateş yakılır. Kby halkından herhangi bir kişi klcrl rolbn bstlenir. Yzbnb siyaha boyayarak omzuna bir heybe atar ve iaine kbl doldurur. Gelen misafirler etrafına yuvarlak bir şekilde toplanır. Klcrl, ateşe yaklaşanların bzerine heybesinden kbl atarak onları uzaklaştırmaya alışır.

An kavgası: Bir kişinin elleri bacaklarının altından bağlanır, taş olmuş olur. Ciftci gelir benim anım (bahae sınırnı belli eden toprak yığını) şuradaydı, der. Taşı kaldırır ileriye atar. Sonra diğer ciftci gelir. Bu burada değildi diyerek oda kaldırır eski yerine atar. Millet bu eğlenceye gler.

Deve-at: b kişi arka arkaya dizilir, bzerine bir kilim veya btrb atılır. Bir kişi de en bne geaeer. Eline değneğe sabitlenmiş, kb yesinde bulunan auval, btrb gibi materyallerden yapılmış deve kafasını alır. Arkasına kuyruk yapılabilecek bir malzemeden bir kuyruk yapılır. Bir kişi aban olur ve koyun guder. Bir de kbek olur. Kbek koyunun birini (bir kişiyi) alar. Aban ve deve yakalamaya alışır. Aveerekiler de gler, eğlenir. Gbnmbzde bu oyunlar artık yapılmamaktadır.

Jandarma: Deve oyununda kullanılır. Kbbyn muhtarını, azalarını toparlatır. Bir ipile bağlatır. Gelin nereye gitti, geldi diye onlardan hesap sorar.

Arap-gelin-eft: İki geae, Arap kılığına girer. Bzerine beyaz elbiseler giyer. Kafasına kurutulmuş koyun veya keei derisini giyer. Yzbnb de kbmrle siyah yapar. Bir kişi de gelin kılığına giyer. Bzerine bsdonu, kadın bluzu ve yeleği giyer, başına yazma takar. İki tane de gelinin efeleri olur. Onlar da eft gbribnb kazanmak iain şalvar, gbmler giyerler, bıyık yaparlar. Bu kılıklara kimin girdiği asla bilinmezdi. Araplar gelini kim alacak diye aralarında anlaşmazlık çıkarır. Sonra Araplar gelini kaarır, karanlık bir yerde bekletir. Bu arada dbębn halkı Araplara tuzak kurar. Caktırmadan arkasından gizlice gelir. Başındaki deriye gaz yağı veya yanıcı maddeyi biraz dbkerek ateş verirler. Arap kendini sbndbrmek iain yanarak suya koşar. Efeler bu arada gelin nereye gitti diyerek aramaya başlarlar. Herkese sorarlar sen mi aldın, sen mi gbtdrdn diye. Bbyle aralarında oyun yaparlar. Herkes bir şekilde almadığını sbyleyler. En sonunda Arap'ın birini yakalarlar. Yine efeler sorarken yakalanan Arap dayak yemekten kurtulmak iain diğer Arap'ı yakalar, bu aldı der. Efeler, Arap'ı ateşin yanına ters aevirirler, ayaklarına yavaş yavaş sopayla vururlar. Gelini bulup gelirler. Yere bir tane uzun sopa koyarlar. Arap'a atla bakalım bunun bzerinden, derler. Arap atlarken ayağına alme takip dbşbrler. Efeler Arap'a sorar: Bu kız sana varacaksa ne vereceksin buna? Derler. Arap sbyleyler, on koyun vereceğim, yirmi kuzu vereceğim, falan yerde bae dbnb tarla vereceğim gibi vaatlerde bulunur. Gelin bunları beğenirse sopanın bzerinden atlar, yok eğer beğenmezse atlamaz, ayağınla sopayı itekler. Sonra diğer Arap ağırılır. Yine aynı şekilde oda geline

vaatlerini sıralar. Gelin bunları beğenirse sopanın üzerinden atlar. O Arap'a gönlü oldu demektir.

3.4.10. Nikah

Resmî ve dinî nikah olarak iki nikah türü bulunmaktadır. Yasalar gereği resmî nikah zorunludur ve resmî nikahın kıyıldığı noktada dinî nikahın gereği yoktur. Ancak imam nikahı olarak bilinen dinî nikah da günümüzde yaygınlığını korumaktadır. Bazı aileler de hem resmî hem de dinî nikah kıyarak nikaha kutsiyet katmaktadırlar. Her iki nikahın da amacı kadın ve erkeğin beraberliğini ilan ederek toplumun huzurunda geçerli kılmaktır.

Korkuteli yöresinde güveyi, camiye götürürler, namazını kıldırıp getirirler. Gelin almasından sonra Pazar günü akşam imam nikâhı / dinî nikah yıkılır. Resmi nikah ise, düğünden iki, üç gün önce kıyılır.

3.4.11. Gelin Alma

Pazar günü: Damat tarafı yürüyerek davulla birlikte gelini almaya gelir. Damat gelin almaya gitmez, evde bekler. Gelini almak için eve geldiklerinde kapıyı kız evinden çocuklar tutarve gelin evden çıkmadan sandığının üzerine yakınları oturur, oğlan tarafından para almadan sandıktan da kalkmazlar, kapıyı da açmazlar.

Oğlan evi kız evine gelin erken mayalansın niyetiyle heybede üç ekmek götürür. Kız evi de heybeye tuz taşı, tuz, iki tane çivi ve kül koyar. Oğlan evi tuzu evdeki tuzuna, külü külüne karıştırır. Çivileri yengeler evin bir duvarına çakar. Tuz taşını da bir köşeye koyarlar. "Gelin oturaklı olsun" diye yaparlar. Kül ve tuzu da taraflar birbiriyle kaynaşsın, gelin geldiği evde anlaşılsın diyerek karıştırırlar.

Osmankalfalar köyünde gelin almaya sağdıç gelir. Sağdıçın boynuna veya beline "çevre" denilen bir örtü dolanır. Gelin alırken yengeler ve sağdıç hiç konuşmaz, konuşurlarsa "gelin geveze olur" denir. Amca veya erkek kardeş eğilir, gelin onlara basarak ata biner. Gelin, erkek evine geldiğinde "üzengilik" almadan attan inmez. Gelin, kapıya gelince önüne bir nene geçer. Gelin, neneyi kucaklar kaldırır. "İhtiyarlara baksın, düşeni kaldırsın" niyetiyle yapılır.

Eski dönemlerde gelinlerin başından topuğuna kadar duvak örtülü olurdu. Babası gelinin duvağını örterek kızını uğurlar. Gelin giderken etraftan görülmemesi için üzerine "marama" denilen kalın örtü örtülür. Gelin evden çıkınca arkasından su dökülür, bir tane de cam bardak kırılır.Eğer gelin, deve ile gidiyorsa deveye iki tane sandık sarılır. Bir tarafına yenge oturur, diğer tarafa gelin oturur. Gelin biraz kilolu ise devenin dengesini sağlaması için yengeden tarafa erkek çocuğu oturtulur.

Sağdıç olur. Gelin giderken atları yengeler ve sağdıç koşturur. Yengeler burada boyunlarına kırmızı yazmalar bağlarlar. Gelini evden çıkarmak için damadın babası ve yengeleri kız evine girer. Kız evinde kapılar tutular, ayakkabılar saklanır. Kayınpeder, ayakkabılarını çıkarmadan eve girer, eğer ayakkabılarını çıkarırsa gelinin yakınları ayakkabıları saklar ve belli bir miktar para karşılığında verirler. Günümüzde damat da gelin almaya gider ancak yine eve çıkmaz. Damadın babası ve annesi gelini babasından alarak arabaya getirir. Kırkpınar köyünde gelin oğlan evine gelirken önünden atları koştururlardı. Bu etkinliğe "cirit" denir.

Gelin oğlan evine geldiğinde attan inmez. Bir kişi "gelin inmiyo" diye bağırır. Damadın akrabaları geline para, koyun, keçi, halı, tencere gibi hediyeler verirler. Buna "indirmelik" denir. Gelinin ayağının altına koyun, keçi gibi bir hayvan kesilir, kan akıtılır. Gelin geldiğinde damat yukarıdan gelinin üzerine buğday, bozuk para, şeker, çörek otu karışımı olan materyaller saçar. "Bu âdetin temelinde bereket simgesi yatmaktadır. Bekâr olan gençler için söylenen "darısı başına" deyiimi buradan gelmektedir." (Örnek,2016:275)

Daha sonrakayınvalide gelinin boynuna bir yazma dolar, ucundan tutarak eve doğru gelini çeker. Çevredekiler sorar "ne götürüyorsun", "koyun götürüyorum" der. Amacı gelinin koyun gibi uslu olmasıdır. Bu ritüelin amacı "gelin çekilen / istenen yere gelsin"dir. Çevredekiler kayınvalideye, "ne veriyorsun geline" diye sorarlar, "bir bakırla bir koca leğen veriyorum" der. Gelin, eve girmeden hemen kapının içine yere koyun postu altına da demir koyarlar. Gelin özellikle bunun üzerine bastırılır. "Gelin demir gibi dayanıklı olsun, koyun gibi de uslu olsun" diye yapılır. Gelin yağ, bal gibi olsun diye geline, kapının üzerine eliyle yağ ve bal sürdürülür. Çomaklı köyünde yağ kapıya üç kere sürdürülür ve geline kapıya çivi çaktılır. Geline çivi çaktırılmasının altında "geldiği evde o çivi gibi çakılıp kalsın, uzun süre yaşasın, evinde var olsun," yağ sürdürülmesindeki amaç ise "o eve bulaşıp kalsın" gibi niyetlerle yapılır. Gelinin ayağına kurban kesilir. Düğünümüz kazasız belasız yapıldı niyetiyle olarak kesilir.

Kapıda geline testi kırdırılır. Gelin evin içine girince tez zamanda çoluk çocuk sahibi olmaları için kucağına bir çocuk oturturlar. Gelin de bu çocuk için yanında bir miktar para getirir ve çocuğa verir. Damadın yengesi, bir tavada yağ kızartır, getirir. Yufka ekmekten yedi tane *dürgü* yapılarak her bir dürgü yağa batırılır. Gelin, sırayla her dürgüden bir lokma ısırır olduğu yerde kendi çevresini döne döne ısırdığı lokmaları yedi yere tükürür. Bu ritüel gelinin üç kere sağ tarafına üç kere de sol tarafına tükürmesi şeklinde de görülmektedir. Tükürülen ekmekler yerde kalır. Diğer kalan ekmekler yağlanır ve çocuklara dağıtılır. Bozova köyünde ise yağlı yuka ekmeklerin şekli ve yapılışı açısından küçük farklılıklar göstermektedir. Gelin oğlan evine geldiğinde yufka ekmeğinin küçük küçük açılmasıyla yapılan "memece"leri yağa

batırırlar gelin ısıtır yere tükürür. Bu işlem yedi kere yapılır. Tükürülen ekmekler toplanır ve gelinin evine asılır. Korkuteli köylerinde genel olarak gelin alması adetleri ortaklık göstermektedir ancak sayı olarak farklılıklar bulunmaktadır.

Gelin ve damada aynı bardaktan şerbet içilir. Gelin içmeden önce damat bardağa tükürür. "Gelin damadın sözünü tutsun" diye yapılır. Gelin, oğlan evindeki yediden yetmiş kim varsa hepsinin ellerini öper. Okul çocukları dahi okuldan çıkıp geline el öptürmeye gider. Taşkesik köyünde düğün bitirme ritüeli olarak gelin eve çıktıktan sonra, aşağıda damat ve yakınları oynar. Damada daha önce takısını / parasını takamayanlar bu oyun sırasında takarlar. Davulcunun işi bitince davulunu ortaya atar. Çevredeki eş dost kim varsa davulun üzerine davulcu için bahşiş bırakırlar.

Kesilen hayvandan kavurma yapılarak ikindi veya akşam vaktinde hep birlikte yenir. Buna "güvey yemeği" denir.

3.4.12. Güvey Salma

Medenî veya dinî nikahtan sonra gelin ve damadın bir araya gelmesine "gerdek" denir. Damadın yakın arkadaşları, damadı eğlencelerle yumruklarla eve sokarlar. Gelin ve damat evlerine girdiklerinde, damadın arkadaşları bacadan bakır içine kolonya koyarak sallar. Damat kolonyayı alır, bakırın içine de tatlı koyar.

3.4.13. Döşek Kaldırma

Evlenenlerin yataklarını damadın yengesi yapar. Osmankalfalar köyünde, damat ve gelinin kalacağı odanın kapısının ağzına bir su tası koyulur, damat bunu tekmeleyerek devirir ve içeriye girer. Gece saat üç gibi gelin ile damat kaldırılır. Bütün mahallenin ellerini öperler. Sabah ezanı okunmadan el öpme işlemi bitirilir.

Ertesi gün de yine yengesi yatakları toplar. Gelin, döşegın altına bir tülbent koyar. Bazı köylerde ise damat döşegın altına bir miktar para bırakır. Yenge de sabahında döşek toplamaya geldiğinde bu tülbendi veya parayı alır.

3.4.14. Gelin Yüzü

Pazartesi günü: "Gelin yüzü" yapılır. Gelin tekrar kıyafetlerini giyip oturur. Oğlan evinin yakınları gelir, gelin küçük büyük herkesin elini öper. Taşkesik köyünde gelin yüzü töreninde gelin "üç etek" giyer. Gelini leğen çalarak oynatırlar. Gelin oynarken eline buğday verilir, hem oynar hem de eve bereket olması için bu buğdayı etrafına saçar.

Çomaklı köyünde gelin yüzüne "serpme" de denilmektedir. Gelin, düğünde giydiğı kıyafetlerini giyer, oturur. Oğlan tarafının yakınları gelin görmeye, hayırlı olsun demeye gelir.

Gelin genelde sessizce utanarak oturur, eğer gelin utanmadan rahat oturuyorsa o gelin de "şellimşah" gibi derler. Gelen misafirlere şerbet ikram edilir.

Yeleme köyünde düğün töreni:

Korkuteli'nin Yeleme köyünde ise genellikle Çerkezler yaşamaktadır. Onların bazı gelenek ve görenekleri diğer Korkuteli âdetlerinden bazı farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle Yeleme yerleşkesinin düğün ritüelleri bir bütün halinde anlatılmaktadır. Ekmeğin pişirilmesi, kulaklı yapılması, odun toplanması gibi âdetler ortaktır. Ancak Çerkez düğünlerinde ağırlık yoktur. Kesinlikle akraba evliliği yoktur, iyi olmayacağına inanırlar. Düğün Cuma günü başlar. "Şekoşeha" dedikleri Çerkezlere has yapılan, süt ile yoğurulan hamurun rulo şeklinde açılarak tepsilere döşenmesiyle yapılan bir pasta türü düğün zamanında yapılır. Gelen misafirlere ikram edilir. Davul ve zurna yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır. Düğünlerde akordeon kullanılır. Gelen misafirler akordeon ile karşılanır. Çeyiz serildiği gün delikanlılar aralarında "nişan" dedikleri etkinliği düzenlerler. "Çevre" denilen gelinin daha önceden işlediği büyük bir mendil asılır, delikanlılardan kim bu çevreyi vurursa iki çorap veya işlemeli bir mendil gibi küçük hediyeler kazanır. Maşalama eğlencesinde yapılan Arap, gelin gibi şakalaşmalar diğer bölgelerle ortaktır. Gelinin sadece ellerine kına yakılır, başına ve ayaklarına yakılmaz. Kına yakılırken ağıt söylemezler. Kına gecesinden sonra yaşlılar dağılır. Bekar gençlere özel "zehıs" dedikleri program düzenlenir. Evli kişiler buraya giremez. Bu eğlence ortamında birbirleriyle şakalaşırlar, eğlenirler "kaşen" bulurlar. Kaşen dedikleri "sevgili"dir. Genç kızlar bir tarafa, erkeler bir tarafa karşılıklı otururlar. Kızların ve erkeklerin "tamet" dedikleri bir tane başları veya muhtarları olur. Birbirini beğenen gençler dansa kaldırmak istedikleri kişiyi önce tametlerine söyler, oda gider karşıdaki tamete söyler. Kızların tameti de dansa davet edilen kıza söyler. Eğer kabul ederse erkek Çerkez dansı yaparak önüne gelir ve kıızı oyuna davet eder, karşılıklı oynayıp otururlar. Üçüncü bir kişi oyuna çıkmaz. Kız oyuna ayakkabılarını çıkarıp başladıysa erkek de ayakkabısız oynamak zorundadır. Bu nedenle düğün sahibi misafirlere vermek için önceden çoraplar hazırlar. Bütün düğün boyunca sahnede sadece iki kişi karşılıklı oynayabilir, üç ve dördüncü kişiler çıkmaz. Herkes sırayla oynayıp oturur. Eşler ve nişanlılar da karşılıklı oynayamaz. Eğer taraflardan biri uzaktan ise erkek tarafından bir ev uzaktan gelen tarafın sorumluluğunu alır. Evini açar, masraflarını karşılar, düğününü yaparlar. Mızıka önde, bütün herkes yürüyerek gelin almaya gider. Damat kaçar, eğer damadı yakalarlarsa bahşiş alırlar. Gelinin önüne kurban kesilir. Gelin geldikten sonra kurban kesilmesi ve gelinin başına şeker ile buğday atılmasından başka bir âdet yapılmaz. Eve gelen misafirlere de lokum ikram ederler. Damadın arkadaşları damadı eve getirirken "hu hu burukateşji" (damadı getiriyoruz) diyerek getirirler. Gelin geldikten sonra, o evde baba, abi, amca, gibi büyük birisi varsa aradan yıllar geçse dahi onların yanında

asla konuşmaz, saygıdan dolayı sesini duyurmaz. Eğer o büyük, kayınvalideye "ben geline tarla, dana, koyun gibi bir hediye vereyim benimle konuşsun" derse gelin o zaman konuşabilir. Düğünden on beş yirmi gün geçince yakın akrabalara yemek daveti verilir. Gelenleri çaktırmadan oturdukları mindere kıyafetlerinden dikerler. Kalkacağı zaman minder de onunla birlikte kalkar. "Dur dur minderimiz kalsın" diyerek kendi aralarında şakalaşırlar.

3.4.15. Günümüzde Korkuteli Düğünü

Çağımızın imkanları, teknolojik gelişmeler, değişen toplum düzeni gibi durumların yarattığı ortamda artık düğünler uzun uzadıya bir hafta değil sadece hafta sonu iki veya üç günde yapılmaktadır. Eskiden olan görücü ile evlenme, aile kimi uygun görürse ona razı olarak evlenme yok denecek kadar azdır. Günümüzde bekarlar, kendileri konuşup anlaşarak evlilik fikrine ulaşmaktadırlar. Aileler karşılıklı olarak birbirlerini onaylamışlarsa önce oğlan evi kız evine tanışmaya gelir. Daha sonra kız evi oğlan evine gider. Şartlar uygun bulunmuşsa, oğlan evine kızı istemeleri için haber gönderilir. Oğlan evi bir buket çiçek ve çikolata ile kızı ister. Kız isteme merasimi ardından söz takılır. Daha sonra aileler kendi isteklerine bağlı olarak nişan programı yapadabilirler, yapmayadabilirler. Başlık parası veya ağırlık gibi bir adlandırma günümüzde yoktur. Ancak kız tarafı, karşı taraftan ev, altın gibi birtakım maddi beklentiler içinde olabilir. Çeyiz hazırlıkları ise maddi gücün iyileşmesiyle birlikte eski zamanlara göre daha yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Bütün düğün öncesi ritüelleri ailelerin karşılıklı anlaşması ve uzlaşması sonucunda halledilir. Günümüzde düğün öncesi ekmek pişirme, kulaklı doldurma, odun kesme, keşkek dövme gibi ve düğün sırasında atla gelin alınması, damadın gelin almasına gitmemesi, damadın evde bekleyip dam üzerinden gelinin başına şekerleme, buğdağ, bozuk para atması atması ve düğün sonrası yapılan döşek kaldırma, gelin yüzü, gibi adetler günümüzde uygulanmamaktadır. Damat, gelin almasına araba içinde gider ancak kız evine girmez, anne ve babasının gelini getirmesini arabada bekler. İmam nikâhı günümüzde de uygulanmaktadır ancak belirli bir günü yoktur. İki tarafın da müsait oldukları bir zaman diliminde düğün öncesi ve düğün sırasında hem dinî hem de resmî nikah kıyılabilir. Genellikle cuma akşamında kadınlar arasında kına gecesi yapılır. Arzuya göre Cuma günü sabah misafirler için yemek verilir. Genellikle düğün öncesi cumartesi bütün gün oldukça kalabalık olan misafirler için yemek verilir. Cumartesi akşam, yine isteğe bağlı olarak sadece kadınlara veya kadın erkek karışık olarak düğün yapılır. Düğünlerde erkek veya kadın çalgıcı olabilir. Bağlama ile Korkuteli yöresinde en çok oynanan düz oyun havası, cemilem, yayla yolları, kabardıç gibi müzikleri çalarak konuklar eğlendirilir. Genellikle pazar günü öğle namazından önce yapılan gelin alması son zamanlarda cumartesi günü de yapılmaktadır. Düğün sırasında gelin ve damadın boynuna al veya beyaz

kuşak ardılır, takı töreni başlatılır. Gelen misafirler düğün sahibine yapmak istedikleri yardımları takı sırasında takarlar. Gelin baba evinden çıkarken erkek kardeşi kırmızı kuşağını üç kere belinden dolayarak dualar eşliğinde bağlar. Babası ise yine dualar okuyarak başına örtülen kırmızı tül örtüyü üç kere örter açar ve gelinin yüzünü kapatır. Kayınpedere gelini teslim eder. Gelin arabası gidince arkasından su dökülür ve cam bardak kırılır. Su gibi gitsin gelsin, nazar değmesin diye yapılır. "İndirmelik" dediğimiz etkinlik günümüzde de devam etmektedir. Gelin, oğlan evine geldiğinde arabadan inmez ve indirmelik ister. Damadın babası imkanları dahilinde geline bir hediye atfeder. Gelin, damatla birlikte eve girer. Geline kapıya yağ ve bal sürdürülür ancak kayıinvalid gelinin boynuna yazma atarak çekmez. Oğlan tarafının misafirleri gelini görmeye gelir. Ertesi gün ayrıca bir gelin yüzü yapılmaz. Günümüzde çiftler çoğu zaman düğünden sonra hemen ertesi gün ailelerin elini öpmeye gitmez. Balayı denilen tatil dönüşünde aileler ziyaret edilir.

3.5. Ölüm

Ölüm, her canlının mutlak sonudur ve ertelenemez. Hayatın diğer geçiş dönemleri doğum ve evlenme de olduğu gibi ölüm çevresinde de çeşitli âdetler, törenler, inanmalar, davranışlar yapılmaktadır. Ölümün hemen öncesinde ve ölüm anında yapılan davranışlar “ölenin ahirete gidişini kolaylaştırmak” amacıyla yapılır. Ölünün arkasından yapılan diğer uygulamalar ise “ölen kişinin kabirde ve ahiret hayatında rahat olması, ızdırap çekmemesi için” yapılır.

3.5.1. Ölüm Öncesi

3.5.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Bilinç altına yerleşen ölüm korkusu ile toplum içinde ortaya çıkan değişik davranışlar, meteorolojik olaylar, hayvanların hareketleri, hasta olan kişideki fizyolojik ve psikolojik değişiklikler gibi standart düzenin dışında gerçekleşen yaşantılar akıllara ölümü getirmiş ve ölümü işaret ettiği düşünülmüştür. Korkuteli çevresinde de bazı değişik durumlar ölüm habercisi olarak adlandırılmıştır.

Kişi sekarete düştüğünde, yemez içmez olduğunda, soğuk soğuk terlediğinde öleceği anlaşılır.

Evin saçaklarında baykuş öttüğünde “herhalde bizden ölecek var” derlerdi.

"Her kuş geldi de baykuş gelmedi

Yarasa soyundu da kimse bilmedi" şeklinde bir söz de kullanılır.

Kargalar öter. "Hayırsan beri gel şer isen kalk git" denir.

Köpekler sabaha kadar ulurlarsa yine yakınlarda bir ölecek var derler.

Horozlar çok öttüğü zaman biri ölecek derler.

Rüyada görülür. Rüyada evinin çatısının yıkıldığı veya evinde yangın çıktığını, deprem olduğunu görülürse evinde veya sülalende bir yıkım olacağına işarettir.

Ölecek kişi "sekârete" girdiyse gözünü dama atttı derler. Burnu hafif kalkık olur, çenesi uzar.

3.5.2. Ölüm Sırası

Ölüm döşeğinde olan kişinin ayakucunda durulmaz.

Kapalı kapılar açılır.

İçeriye fazla kişi alınmaz.

Kur'an-ı Kerîm okumayı bilen varsa okur.

Dudaklarına zemzem suyu damlatılır.

3.5.3. Ölüm Sonrası

Ölünün çenesi ve ayakları çitilir. Bir bez parçası yardımıyla çenenin altından başın üzerine bağlanır. Bacakları düzeltilerek ayaklarının başparmakları da bir bez parçası ile birbirine bağlanır. Eğer ölünün gözleri açık kalmışsa gözler kapatılır. Üzeri temiz bir çarşaf ile örtülür ve karnına bir bıçak koyulur. Ölü şişmesin diye bıçak koyulur.

Ölü geçen mahalledeki evlerin sahipleri su dolu kaplarını ölünün arkasından boşaltır, daha sonra tekrar doldurur. Azrail'in yedi yerde kılıcını yıkadığına inanılırdı.

Cenaze evine üç gün boyunca etraftaki komşuları akrabaları yemek getirir. Ölü sahipleri acılı olduğu için yardım maksatlı yapılır.

3.5.3.1. Ölüm Olayının Duyurulması

Korkuteli'de ölüm olayı akrabaların birbirini aramasıyla ve cenazenin defnedileceği günü sabahında belediyenin hoparlörü ile tüm Korkuteli'ye duyurulur.

3.5.3.2. Defin İşlemleri

Kadın ölüyü kadınlar, erkek ölüyü erkekler yıkar. Hoca varsa hoca yoksa işi bilen bir kişi veya ölünün bir yakını yıkayabilir. Kazanlar kurulur, sular kaynatılır. Cenaze namazına sadece erkekler katılır. Ölüyü gömmeye de erkekler gider.

3.5.3.3. Ruhla İlgili İnanmalar

Ölünün yıkandığı sudan bir tasa koyulur ve yıkandığı yere bir lamba sallanır. Üç gece boyunca bu lamba yanık kalır. Ölünün üç gece içinde gelerek bırakılan suya kirpiğini

bırakacağına inanılır. Üç gün sabah olunca beyaz bir tülbent ile bu su süzülür ve kirpiğin olup olmadığına bakılır.

3.5.3.4.Ölünün Belirli Günleri

Ölünün Üçü, Yedisi, Kırkı ve Elli İkisi:

Bazı bölgelerde cenazeden sonra ilk üç gün boyunca "pişi" (hamurun kızartılması) yapılır. Bazı bölgelerde ise üçüncü ve yedinci gününde "pişi" yapılır ve etrafa dağıtılır. Osmankalfalar köyünde üçünde yapılan pişiye "çörek" denir ve kırk çıkana kadar her hafta cuma günü pişi yapılarak dağıtılır. Cenaze evine ilk üç gün boyunca mahalle halkı ve yakınları yemek getirir. Bu uygulama da günümüz değişmeye başlamıştır. Kırkıncı ve elli ikinci gününde gücü kudreti yeten yemek verir, yetmeyen ise "gömbe" (mayalanmış hamurun sac üzerinde pişirilmesi) yaparak dağıtabilir. Tevhid çektirilir ve o gün bağışlanır.

Üçüncü günde Mevlid okutulur, yemek verilir.

Kırkpınar köyünde, ölüden sonra kırk gün boyunca her sabah "pepele" veya "memik" adı verilen yufka ekmekleri açılır. Bu ekmekten günlük yedi tane yapılır ve çevreye dağıtılır. Kırkıncı günde bir kazan helva pişirilir. Kırk tane yufka ekmeği pişirilir. Yirmi tanesi bütün dürülür arasına helva koyulur. Kalan yirmi tanesi de ikiye bölünür onların içine de helva koyulur. Hazırlanan ekmekleri 'elek'lerin içine koyarlar. Yarım olanları çocuklara dağıtırlar. Bütün olanları evlere birer birer verirler.

Kabir kaldırıldığında dua okutulur ve yemek verilir.

Ölümün belirtileri; kuşların havada çarpışması, köpeklerin uzun uzun uluması, baykuş kuşunun ölümün geleceği evin başında veya mahallesine gelerek ötmesidir. Baykuş öttüğünde "hayır isen üç öt, hayır değil isen uç git" denir. Üç kere öterse hayır olduğuna, uçarsa giderse hayır olmadığına inanılır.

Kişi öldüğünde yanında un, taş, bıçak koyulur. Eskiden un koyulurmuş, günümüzde hazır ekmek koyulur. Ölü çıkınca koyulan un veya ekmek bir fakire verilir. Evin bereketinin ölü ile birlikte çıkıp gitmemesi için yapılır. Ölünün ardından kabir aydınlığı olması için iki üç gün boyunca ışık yakılır. Mevlid okutulur.

Ölünün ardından üçüncü gününde pişi yapılır, tevhit çekilir, yasin, tebareke, amme duaları okunur. Kırkıncı ve elli ikinci günlerinde ise yemek verilir yine yasin, tebareke, amme duaları okunur, tevhit çekilir ve ölen kişinin ruhuna bağışlanır. Elli ikinci günde kabirde burun kemiğinin düştüğüne ve bu durumun ızdıraplı bir şekilde gerçekleştiğine inanılır. Bu nedenle yemek verilerek ölen kişinin ızdırabı hafifletilmeye çalışılır.

Çomaklı'da ölüyü genelde hocalar yıkar. Fakat makbul olan evladının yıkamasıdır. Bu durumda mahremiyete önem verilir.

Ruhlar âlemine göçmüş olan ruh, yakınlarının rüyalarına gelebilir. İyi olduğunu veya şaşkın, zor durumda olduğunu hissettirebilir. Eğer karnı aç olarak görünür ise hayır istiyor demektir. Elbiseleri düzgün görünüyorsa hayırları zaten veriliyor demektir.

Eski dönemlerde ölen kişinin elbiseleri hayır için ihtiyacı olan birine verilir. Günümüzde ise ölü elbiselerini çok fazla kabul edilmiyor bu nedenle elbiseler yerine para verilebilir.

Osmankalfalar'da ölen kişinin ardından kılmadığı namazlarının, tutmadığı oruçlarının yerine "ıskat" verilir. Bu para, eski zamanlarda iki mut buğday bedeli olarak hesaplanırmış. İskat duası okunması için özellikle cami hocalarına veya Kur'an kurslarına verilir.

Kabir kaldırıldığında da yemek verilir.

3.5.3.5. Ölünün Eşyaları

Ölen kişinin kıyafetleri ihtiyacı olan birine verilir. Günümüzde kimse kabul etmek istemediği için bu uygulama kalkmıştır. Kıyafet yerine para verilmeye başlamıştır. Ölünün ayakkabıları ölüm gecesinde dışarıya bırakılır.

Ölünün yattığı yere ölünün arkasından ekmek veya un, taş koyulur. Akşam olmadan taşı atarlar, ekmek veya un hangisi koyulmuşsa yanına kibrit veya lamba ile birlikte ve ayakkabılarıyla bir yakın komşuya verilir.

Bir adam karısını sürekli dövüyorsa, ölünün yıkandığı sabun o kişilere verilir. Eğer adam ölü sabunu ile yıkanırsa üzerine bir ağırlık gelir, eli kalkamaz olur.

3.6. Hıdırellez

“Büyük çoğunlukla Anadolu ve Balkan Türkleri arasında bilinen, eskiden Rûz-i Hızır (Hızır günü) denilen hıdırellez, halk arasında yaygın inançlara göre, Hızır ve İlyas peygamberlerin bir araya geldikleri günün anısına kutlanan bir halk bayramıdır. Hıdırellez kelimesi, Hızır-İlyas adlarının halk ağzında aldığı biçimi yansıtmaktadır. Hıdırellez günü, miladi 6 Mayıs (Rûmi 23 Nisan) gününe rastlamaktadır.” (ed. Arık, Eroğlu, 2017: 157)

Halk arasında Hızır ve İlyas peygamberlerin ölümsüz olduklarına ve umulmadık anlarda ortaya çıkarak darda ve zorda kalanlara yardım ettiklerine inanılır. “Türk halk inancına göre, âb-ı hayat ölümsüzlük suyunu içmiş esrarengiz bir şahsiyet olarak kabul edilen *Hızır* veya destanlardaki söyleyişle Bozathlı Hızır, genel olarak boz atına binmiş, aksakallı, nur yüzlü, uzun boylu bir ihtiyardır. Şehadet ve orta parmağının aynı boyda olması ve iki parmağında hiç kemik bulunmaması; başında la renkli bir külah ve yeşil sarık; ayağında kırmızı pabuçlar bulunması, Hızır'ın diğer bazı belirgin özellikleridir.” (ed. Arık, Eroğlu, 2017: 158)

Hızır, insanları denemek için zaman zaman şekil değiştirerek yardım ve sadaka isteyebilir. “Her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bil” sözü de bu inancın bir sonucudur. (ed. Arık, Eroğlu, 2017:158)

Cavur Küfürü:

Altı mayıs günü hıdırellezdir. O gün evin etrafına kül saçılır. Cavırlar yaklaşmasın diyerek yapılır. Büyük yapraklı bir diken otu olur. Herkes başına, yazmasına bu dikenden koparıp takar.

Beş mayıs gecesinde evin yakınlarındaki gülfidanlarının altına istenen dileğin resmi usulünden çizilir. Yine gülün altına para bırakılır. Para sabahın erken saatlerinde alınır. Cüzdan içinde veya evde saklanır. Bolluk bereket getireceğine inanılır.

Taşkesik 'de ise Hıdırellez gecesinde ağacın altına veya dam başa un, nohut, buğday, ekmek, şeker, bozuk para gibi eşyalar bırakılır. Bunlar gün doğduğunda alınır ve evde kalan malzemelerin içine karıştırılır. Hızır'ın sokaklardan geçtiğine ve eve bolluk bereket getireceğine inanılır.

Hıdırellez günü yapılan bütün dualar kabul edilir. Beş mayısı altı mayısa bağlayan gece de uyunmaz, namaz kılınır ve dua edilir.

Hıdırellez günü yoğur üğütülürse iyi ve bereketli olur denir.

Hıdırellez günü yağmur yağdıysa, arası çiğli çimen yaprağıyla sütün içine maya koymadan süt mayalanırsa yoğurt tutar.

Hıdırellez Hikâyesi: Hızır ile İlyas iki kardeşmiş. Her yıl bir gülün altında buluşurlarmış. Darda kalan kullara yardım etmek için birisi bir tarafa birisi diğer tarafa yola çıkarlarmış. Her yıl gülün altına geldiklerinde birbirlerine başlarından geçenleri anlatırlarmış. Hıdırellez'e yedi gün kala bir gülün dibini çapalayıp, yedi tane niyet edilerek gülün dibine yedi soğan dikilir. Soğanlardan hangisi önce süven verirse o niyet kabul edilirmiş.

3.7. Koç Katımı

Ekim ayında koçlar çanlarla, boyalarla süslenir. Koçların arkasından silah atılır. Koyunlara doğru koçlar koşarlar. Çobanın hanımı yeni gelin ise ona peştamal bağlarlar, yazma örterler, kadifeden kepenek giydirirler. Evdeki kişi bir tepsi "sarı burma" tatlısı hazırlar, üzeri al bir örtü ile örtülür, süslenir. Eline bir kova alır mahalleleri dolanarak geçer. Herkes iğde, leblebi gibi çerezler bırakır. Bunlar çobana hediye yapılır.

Kışın altı mayısa kadar koyun sağılmaz. Kışın koyun yavrusunu besler. Altı mayıs günü sağıma başlanır. Koyun sağılıp eve gelirken yol üzerindeki çimenlerden bir tutam yolunur ve ilk sağılan sütün üzerine atılır. Eve gelince de ilk sağılan süt ile bulgur pişirilir. Birer tabak herkese dağıtılır. "Koyunların dişi yavrulayıp çoğalacağına" inanılır.

Çoban yaylaya göçtüğünde güzel erkek bir kuzu ayırır. Bu kuzuyu kendine alıştırır. Bu koyunun tüylerini aralarında boşluk bırakarak şekil vererek kesilir ve kırmızı boya ile boyanır. Bu çobanın "el koyunu" olur. Koçlar sürüden ayrılır. Bir koyun ortalama dört ayda kuzular. Cemrelere ortalama dört ay gibi bir süre kala koçlar sürüye katılır. "Koç katımı" bu olaydır.

Yayladan inince "yünüm" yapılır. O gece çoban da köylüler de uyumaz. Koyun sürüsünün önünden çoban suya atlar. El koyunu çobanın arkasından atlar. Geriye kalan bütün koyunlar teker teker atlar, yüzerek suyu geçerler.

3.8.Diğer İnanmalar Ve Uygulamalar

İnanç, sözlük anlamı ile “kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kaul edilmesi” demektir. (Boratav, 2016:13) Toplumların genel olarak yaşamı boyunca çeşitli inançları olmuştur ve bu inançlar toplumun gerçek dinî hayatını yansıtır. “Halk inancı; tabiatüstü, insanüstü bir gücün, varlığın, varlıkların mevcudiyetine, bunlarla ilgili görev ve kaçınımların bulunduğu, bunlara riayet edildiğine yarar sağlanabileceğine, ihlal veya ihmal edildiğinde zarar görüleceğine inanmadır. Böyle bir gücün veya varlıkların gerçekten var olup olmaması, mantıklı veya ispatlanabilir olması önemsenmez.” (ed. Arık, Eroğlu, 2017: 21) “Halk biliminin konusu olarak inanışların başka bir niteliği de din, ahlak... kurallarındaki kesinlik ve katılığa karşılık bunların yerden yere, topluluktan topluluğa değişik biçimler ve içerikler göstermeleridir.” (Boratav,2016:13) Toplum içinde batıl ve boş inanç olarak nitelendirilen inanışlarla birlikte dinî inançlarla iç içe geçmiş inanışlar da vardır. Bu inanışların uygulanması dindar veya dine uzak olmakla yorumlanamaz, bütün fertleri az veya çok etkisi altına almıştır.

“Bazı halk inanışları benimsenin dinin bir özelliği ile bütünleşerek devamlılık arz eder. (...) Halk inanışlarının bir özelliği de bilimsel gelişmeler karşısında ortadan kalkmalarıdır.” (ed. Arık, Eroğlu, 2017:27)

Eski zamanlarda sebebi bilinmeyen ve insanları zorluk ve çaresizlik içinde bırakan durumlar sonunda ortaya çıkan birtakım inançlar, günümüzde daha çok bilimsel gelişmelerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle geçmişte yaygın olarak yapılan birçok inanış günümüzde yapılmamaktadır.

3.8.1. Batıl İnançlar

Gece sakız çiğnenmez

Gece saç taranmaz

Gece evden çiğ et çıkmaz

Gece tırnak kesilmez

Yıldız kayması olursa dilek tutulur.

Erken kalkan kişinin rızkı bol olacağına inanılır.

Çörek otu ve üzerlik evlerin bir köşesine asılır, hem nazardan korunmak hem de bereket olması için.

Kişinin üzerinde dikiş dikilmez

Elden ele bıçak, makas ve sabun verilmez.

Evi karıncalar basmışsa bolluk bereket olacak demektir.

Rüyada at görmek murad, yılan görmek düşmana işarettir.

Kül dökülen yerlere, pis yerlere ve soğan, sarımsak kabuklarına basılmaz. Cin çarpacağı söylerler. Bunların üzerinden geçilirken destur çekilerek geçilir.

Kötü rüya görülmüşse uyanınca akan suya anlatılır.

Evden ayrılan kişilerin tez vakitte geri gelmeleri için arkalarından su dökülür.

Bulaşık suyu olur olmaz yerlere dökülmez.

Kaynamış su lavabo, tuvalet gibi yerlere dökülürken destur çekilir.

Adaklık kurban, yaşanmış bir mutluluk veya bir felaketten kurtulmak için kesilir. Kesen kişi ve ailesi kurbanın etinden yemez, hepsini dağıtmak zorundadır.

Yaşanacak olan bir felaket en hafif şekilde atlatılmışsa verilmiş sadakamız varmış denilerek bir tane ekmekle bir paket tuz veya çeşitli yiyecekler dağıtılır. Tekrar yaşanacak olan felaketin önüne geçileceğine inanılır.

İkindi ile akşam ezanı arasında, daha çok akşam ezanına yakın vakit aralığında uyunmaz.

Uyuyan kişinin aklını yitireceğine inanılır.

Çok gülenin çok ağlayacağına inanılır.

Kulağı çınlayan kişinin başkaları tarafından lafının edildiğine inanılır.

İki bayram arası düğün yapılmaz, nikah kıyılmaz. Evlilikte huzursuzlukların çıkacağına inanılır.

Göz seğirmesi için hayra gelmeyeceği söylenir.

Ekmek kırıntıları ayak altına atılmaz, çarpılacağına inanılır.

Yatan kişinin üzerinden atlanmaz, boyunun kısa kalacağı söylenir.

Çocuk çok emeklerse, yemek yerken ağızdan bir parça düşerse misafir gelecek denir.

Kapıların girişlerine nazardan korunmak için ve uğur bereket getirmesi için at nalı, hayvan kafatası asılır.

Gençler yemek tenceresini dibini sıyrırırsa düğününde kar yağar denir.

3.8.2. Memoratlar

Tabiatüstü varlıklarla girilen her türlü münasebet sonunda, halk arasında ortaya çıkan

sözlü hikâyelere 'memorat' adı verilmektedir. Memoratlar, kısa anlatılardır. Genellikle tek epizottan oluşurlar. Özel bir anlatıcı gerekmez, anlatıcıları; olayı yaşayan veya işiten kişilerdir. Anlatıcı, anlatılana inanarak anlatır. Kahramanları insanlar veya olağanüstü güçlere sahip olan kişiler veya yaratıklardır. Zaman herhangi bir zamandır, mekan, yaşanılan mekandır.

"Eskiden "ecinniler" denirmiş, tumburu tumbak diye çalgı çalarak giderlermiş. Bu köy on beş hane falan olduğu zamanlarda. Bir köme kadın, başında bir sini ile bir grup kişiler çala çala önlerinden geçmişler. Bekir bana bunu böyle anlattı."

(KK-29)

Gork tavuk; bir tavuk silueti, etrafında civcivleriyle birlikte gece vakti insanların önüne çıkarmış ve insanlara saldırırmış.

Delbentçi; geceleri sokaklarda elinde tef açılarak gezen doğaüstü varlık.

Derleme yapılan şahıslar bunları görmediklerini sadece büyüklerinden bu anlatıları dinlediklerini ifade ettiler.

3.8.3. Büyü

“Büyü; ruh, şeytan, cin gibi doğaüstü görünmeyen gizli güçleri denetim altına almak, onların kötülüklerinden korunmak veya onların yardımını sağlayarak belli bir amaca ulaşmak, bir durumu gerçekleştirmek için uygulanan işlem ve eylemdir.” (ed. Arık, Eroğlu, 2017:301) Korkuteli yöresinde genel olarak büyüün varlığı kabul edilir. Büyü yaptıranlar ve üzerine büyü yapılanlar olmuştur. Halk arasında büyü ürperti ve korku duygusu oluşturduğu için kaynak şahıslar büyü üzerine çok fazla konuşmak istemediler ve sorulan sorulara “ancak kalbini niyet olarak bozmadıktan sonra etkisi olmaz” diyerek cevap vermişlerdir. Büyüden korunmak için özellikle yapılan bir etkinlik yoktur. Bilinen duaların okunarak Allah’a dua ederek büyüün etkisi uzak tutulmaya çalışılır.

3.8.4. Nazar

Hemen hemen tüm toplumlarda nazara inanılır ve nazarın varlığı kabul edilir. “Zihin ve ruhun dünyaya açılan penceresi olarak görülen gözün salt kötü etkiye sahip olduğu şeklindeki kadîm inanıştan hareketle birçok toplumda kıskançlığın zarar verici etkisinin göz vasıtasıyla gerçekleştiği kabul edilir. Buna göre güzel bir şeyi görünce oluşan haset duygusu gözden yayılan ışınlar vasıtasıyla atmosferi kötülükle doldurur ve yakında bulunan canlılara veya eşyaya geçer. Bu nedenle özellikle eski kültürlerde her türlü hastalık, talihsizlik ve kötü durum, özellikle ani ölümler bilinçli veya bilinçsizce yapılmış nazarla ilişkilendirilir.” (Gürkan, 2006: 444)

Korkutelide genel olarak nazarın varlığına “gözü değer” tabiri kullanılır. Nazarın

etkisi kırmak için birtakım düşüncelerini rahatlatıcı ritüeller uygularlar.

Nazardan korunmak için çocuk olduğunda eve gelen misafirlerin kıyafetlerinden bir parça iplik alınır, misafirler gidince bu iplikler yakılarak tütölür.

Misafirler gidince arkalarından kapının eşiğini bıçakla kesiyormuş gibi yaparak “falancanın izini kestim” diyerek çapraz hareketlerle kesilir.

Özellikle bebeklere ve küçük çocuklara çok çabuk nazar değdiği için omuzlarına bir bez parçası içinde bir miktar çörek otu, tahtadan oyulmuş ufacık testi şekli ve muska asılır.

Yaşça daha büyük çocuklar, özenle hazırlanıp insan içine çıkacaksa kulaklarının arkasına kazanların dışındaki kara kurumlardan sürölür.

Nazarın hissedildiği anda veya lafin sonunda "maşallah maşallah", "kem gözlere, nazar değmesin" gibi kelimeler kullanılır.

SONUÇ

Topluma mâl olmuş olan folklorik unsurlar, toplumsal değişim ve gelişimin doğal bir sonucu olarak unutulma sürecine girmiştir. Bu ürünlerin, derleme yöntemi ile çeşitli saha çalışmaları yapılarak kayıt altına alınması ve yazıya geçirilmesi, mümkünse unutulmasının önüne geçilmesi veya yavaşlatılması gerekmektedir. Bu tür çalışmalar, geçmiş ile bugünün bağlantısının kurulması açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmada, Korkuteli yöresinin geçmişten günümüze kültürel mirası ortaya koyulmaya çalışılmıştır. "Korkuteli İlçesi ve Köyleri Folkloru (Derleme, İnceleme)" adlı çalışmada yöreye ait olan ve günümüz sosyoekonomik şartlarına ayak uyduran, kaybolmaya yüz tutmuş halk bilimi ürünlerini tamamen hafızalardan silinmeden kayıt altına alınmış, gelecek nesillere ulaştırılması, kültür aktarımı ve devamlılığı sağlanmıştır. Korkuteli ilçesi ve köy yerleşimlerine gerçekleştirilmiş olan alan araştırması gezileriyle halk bilimi ve edebiyatı ile ilgili ürünler derlenerek sınıflandırılmıştır.

Sözlü kaynaklardan derlenen bilgiler, kaynak kişilerle derleme sahasında yapılan görüşme, gözlem ve karşılıklı görüşme teknikleriyle elde edilmiştir. Bütün çalışma ses kaydı olarak alınmıştır. Bölgede detaylı bir saha çalışması yapılarak olabildiğince fazla malzeme toplanmıştır. Sözlü ürünlerin yazılı hale getirilerek unutulup gitmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Korkuteli'nin adının kaynağı, tarihi, coğrafi yapısı ve iklimi, ekonomisi, nüfus ve idarî durumu , ekonumik durumu ve ulaşım durumu gibi genel özelliklerinden kısaca bahsedilmiştir. Bölgenin kaynağının Psidya dönemine kadar uzanmış olması, geniş bir kültür yelpazesine sahip olmasını doğurmuştur.

Yöreye ait olan sözlü kültür ürünlerine ise ikinci bölümde masal, fıkra, hikâye, türkü, ağıt, atasözü, mânî, duâ ve beddua, bilmece, tekerleme türleri ele alınmıştır. Korkuteli çevresinde efsane ve klasik halk edebiyatı formatındaki halk hikâyelerine rastlanmamıştır. Bölgede masal, fıkra ve hikâye anlatma geleneği de görülmemiştir. Derlenen metinler de kaynak şahıslarımızın çocukluktan itibaren kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda öğrendikleri ve sohbet arasında zaman zaman kendilerinden yaşça küçüklere anlatıkları kısa anlatılardır. Hikâye metnlerinin kıssa kökenli olanları "dinî hikâyeler" olarak değerlendirilmiştir. Korkuteli çevresinde "türkü" denilince hem uzun havalar hem de hareketli düğün türküleri akıllara gelmektedir. Düğün türküleri başlığı altına aldığımız metinler, düğünlerde "leğen" çalarak oynadıkları türküleridir. En fazla malzeme bazı anlatıların eksik olmasına rağmen en fazla malzeme "ağıt" türünde elde edilmiştir. Bölgede "deyim" başlığında inceleyebileceğimiz

söz kalıplarına rastlanmamıştır. Bu durum kaynak şahısların konuya örnek teşkil edebilecek kalıp sözleri derleme sırasında hatırlayıp söyleyememesinden kaynaklanmıştır. Bazı bilmecelelerin de günümüzde her bölgede, çocuklar veya yaşlı kimseler tarafından bilindiği tespit edilmiştir. Yine bilmecelelerin de bir kısmının her kesimden kişilerin bildiği, çocukların oyun oynarken dahi kullandıkları bilmecelelerdir. Birkaç tekerleme metni de yöreye özgü olmayıp, genellikle hafızalarda yer etmiş olan tekerlemelerdir. Her tür kendi içinde sınıflandırılarak incelemesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde doğum, sünnet, askerlik, düğün, ölüm, hıdırellez, koçkatımı ve inanışlar yazıya geçirilmiştir. Doğum ve düğünler esnasında diğer geçiş dönemlerine oranla çok daha fazla ve çeşitli ritüeller gerçekleştirilmektedir. Ancak bu uygulamaların tamamı olmasa dahi çağın bir getirisi olarak bir kısmı uygulamadan kalkmıştır. Hıdırellez bölgede canlılığını korumaya devam etmektedir. Koçkatımı uygulaması ise eskisi kadar coşkulu ve yoğun olarak görülme de nadir olarak görülmektedir. Batıl inanışlar bölümüne yazılan inanışları, Korkuteli halkı gerçekleşeceğine inanarak uygulamaya devam etmektedir.

Sonuç kısmında, çalışmanın önemli noktaları, hatırlatılması gereken durumlar, derleme sonunda elde edilen fikirler sırasıyla yazılarak açıklanmıştır.

Uzun süren saha çalışmaları sonucunda teknolojinin yoğun etkisine rağmen Korkuteli yöresinin folklorik yapıyı koruyabildiği ve hâlâ çoğu uygulamanın devam ettiği görülmüş ve birçok folklorik ürün de elde edilmiştir. Halk edebiyatı ve onun genelinde halk bilimi sahasına bir monografi çalışması olarak gerek edebiyat ürünleri gerekse halk bilimsel uygulamalar, gelenekler, geçiş dönemi ürünleri başlıklandırılmalarıyla katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, bölge folklorunun yazıya geçirilmesi suretiyle kaybolmasının önüne geçecek ve muhafaza edilmesinde bir arşiv görevi üstlenecektir. Dar bölgede somut olmayan kültürel mirasa katkı sağlayacaktır. İleride yapılacak geniş kapsamlı çalışmalarda Korkuteli'nin somut olmayan kültürel mirası için bir ön çalışma olarak değerlendirilebilecek ve mukayese unsuru olarak ele alınılabilecek, dolayısıyla Korkuteli folkloru ile ilgili bilgiler buradan temin edilebilecektir.

Korkuteli Antalya ilinin en eski yerleşim yerlerinden biridir. Dolayısıyla Korkuteli folkloru, Antalya folklorunun bütünü bağlamında bize bir takım veriler sunacaktır. Buradan hareketle Antalya folklorunun genel değerlendirilmesinde Korkuteli hareket noktası olacaktır. Folklorik ürünlerin unutulmasının önüne geçmek her ne kadar tezimizde unutulması engellenmelidir gibi ifadeler kullanılmışsa da engellemek pek mümkün olmayacaktır. Ancak yavaşlatılması sağlanabilir.

Geçmişten gelen ve günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olan folklorik ürünlerin tekrardan canlanması için belediyemiz çocuklara masal dinleyebilecekleri bir ortam

hazırlayabilir, masal anlatıcıları buralarda görevlendirilmek suretiyle hem bu geleneğin taşıyıcıları ödüllendirilmiş hem de çocukların gelenekten haberdar olması sağlanabilir. Yine ilçemizdeki okulların bahçesine geleneksel oyunların oynanabileceği alanlar yapılabilir.

Geleneksel düğün teşvik edilebilir. Belediyemiz açık hava müzesi gibi örnek bir köy oluşturarak o köyde geleneksel unsurlarıyla icra edilen bir düğün tertip edilebilir veya o köyün düğünlerini geleneksel olarak yapma yoluyla hem açık hava müzesi görsel unsurlarıyla hem de geleneğin aktarılmasıyla bütün halka gösterilebilir. Hıdırellez, koçkatımı gibi kutlama törenleri yine belediye veya sivil toplum kuruluşları öncülüğünde halkın katılımının sağlanmasıyla icra edilebilecek bir tören düzenlenebilir. Bilinen etkinliklerin tekrar güncellenerek canlandırılmasıyla farkındalık yaratılır. Böylelikle hem sosyal kaynaşmayı hem de sosyalleşmeyi sağlamış olur.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2014). “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (ed. M. Öcal Oğuz).Grafiker Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Ö. A. (1978). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Alptekin, A.B. (2016). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Boratav, P.N. (1988). *Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği*, , Adam Yayınları, İstanbul.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, BilgeSu Yayınları, Ankara.
- Brakeley, (2001). (akt. İ.Görkem), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çağbayır, Y. (2016). *Büyük Türkçe Sözlük*, TİKA Yayınları, Ankara.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Demir, G. K. (2019). *Kosova Türklerinin Manileri ve Mani Söyleme Geleneği*, Kriter Yayınları, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Kurtuluş Ofset Basımevi Yayınları, Ankara.
- Dizdaroğlu, H. (1968/Aralık).“Halk Şiirinde Türler”, *Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207:186-293
- Duymaz, A. (t.y.).*İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*,Akçağ Yayınları, Ankara.
- Eberhard,W. ve Boratav, (2016). *Typen Turkischer Volksmarchen*, (akt. Sakaoğlu, S. Masal Araştırmaları), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Eberhard, W. ve Boratav, P. N. (2010). *TypenTurkischerVolksmarchen*, (akt. Sakaoğlu S. ve Karadavut, Z. Halk Hikayeleri ve Masallar),Anadolu Üni. Yayınları, Eskişehir.
- Ekici, M. (2010). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayınları, Ankara.
- Elçin, Ş. (1970). *Türk Bilmeceleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Elçin, Ş. (1998). *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Elçin,Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, , Akçağ Yayınları, Ankara.
- Elverdi,E. vd. (1977). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.I., Dergah Yayınları, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Kurtuluş Ofset Basımevi Yayınları, Ankara.
- Gönen, S. (2011). *Batı Türklerinin Manzum Atasözleri*, Kömen Yayınları, Konya.

- Gürkan, S.L. (2006). *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 32, T.D.V. Yayınları, Ankara.
- Honko, L. (2001). “Balto-Finnic Lament Poetry”, (akt. İ.Görkem), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karataş, T. (2007). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karataş, T. (2007). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaşgarlı Mahmud. (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk*, (hızl. Ahmet B. Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu) TDK Yayınları, Ankara.
- Kaşgarlı Mahmud. (2015). *Dîvânu Lugâti't-Türk* (hızl.Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu) TDK Yayınları, Ankara.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaya, D.(2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaya, D.(2014). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kuzay Demir, G. (2019). *Kosova Türklerinin Manileri ve Mani Söyleme Geleneği*, Kriter Yayınları, İstanbul.
- Onay, A. T. (1996). *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Örnek, S. V. (2016). *Türk Halk Bilimi*, BilgeSu Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane Masalları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (1979-1983). “Bilmece Terimi Üzerine Notlar”, *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 17-21/(1-2):230-242.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. ve Karadavut, Z. (2010). *Halk Hikâyeleri ve Masallar* (ed. Ali Berat Alptekin ve Çiğdem Kara), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Sakaoğlu, S. (1976). “Türk Folkloründe Üç Ahmak Fıkraları”, Konya Kültür Turizm Derneği Yayınları, Konya.
- Sâmi, Ş.(1987). *Kamûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şemsettin Sâmi. (1987). *Kamûs-i Türkî*, C.I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Seyidoğlu, B. (1985) “Masal”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Şimşek, E. (1993). *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*, Kültür Ofset Basımevi Yayınları, Antakya.
- Tekin, A. (2010). *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- Tekin, A. (2010). *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- Thompson, S. (1973). *Motif Index of Folktale*, (akt. S. Sakaoğlu Gümüşhane Masalları),

Atatürk Üni. Yayınları, Ankara.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları, Ankara.

Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kurt, A. O.(2017). *Halk inanışları El Kitabı*, (ed. Arık,D. ve Eroğlu, A.H.). Grafiker Yayınları, Ankara.

Yıldırım, D. (1976). *Türk Edebiyatında Bektâşi Tipine Bağlı Fıkralar*, DSİ Yayınları, Ankara.

Yıldırım, D. (1999). *Bektâşi Fıkraları*, Akçağ Yayınları, Ankara.

İnternet Kaynağı

<http://www.korkuteli.gov.tr/tarihcemiz> Erişim Tarihi: 28.08.2019

<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf> Erişim Tarihi: 28.08.2019

EK- Kaynak Kişiler Listesi

	Ad Soyad	Yaşı	İkametgah Yeri	Öğrenim Durumu	Derlemenin Ortamı
KK-1	Erol ÜNVER	64	Çomaklı	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-2	Meryem ÜNVER	60	Çomaklı	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-3	İsmi Veremeyen Kaynak Şahıs	Yaş bilgisini vermedi	Çomaklı	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-4	İrebiş AKMAN	80	Çomaklı	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-5	Meryem ŞAHİN	75	Datköy	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-6	Ali ARITÜRK	85	Datköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-7	Fatmana AYAKSIZ	70	Yazır	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-8	İsmi Veremeyen Kaynak Şahıs	53	Yazır	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-9	İraz ÇETİNKAYA	55	Yazır	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-10	Fadime KARAKULAK	59	Yazır	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-11	Sema DÜNDAR	58	Yeleme	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-12	Müzeyyen ÖZMEN	73	Yeleme	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-13	Veli KORKUT	62	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-14	Azime KÖKEN	60	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircisiz
KK-15	Dürdane ŞİMŞEK	58	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-16	Fatma TAŞ	62	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircili

KK-17	Hatice ÖZTÜRK	62	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-18	Zühre ŞİMŞEK	73	Taşkesiği	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-19	Ayşe YILMAZ	72	Taşkesiği	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-20	Ayşe ATMACA	57	Sülekler	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-21	Kamile KİRİT	67	Osmankalfalar	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-22	Şerife AKDENİZ	60	Küçükköy	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-23	Ayşe HATİPOĞLU	81	Küçükköy	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-24	Naim HATİPOĞLU	84	Küçükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-25	Kerime HATİPOĞLU	45	Küçükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-26	Hanife ÖZKAN	52	Küçükköy	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-27	İsmi Veremeyen Kaynak Şahıs	Yaş bilgisini vermedi	Küçükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-28	Dudu KILINÇ	76	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-29	Mehmet ÇETİN	86	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-30	İsmail TELLİ	73	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-31	Murat BOZER	76	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-32	İsmi Veremeyen Kaynak Şahıs	65	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-33	Zühre BORAN	57	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-34	Dudu KÖSE	66	Büyükköy	Okuma yazma biliyor	Seyircili

KK-35	Ayşe ÖZDEMİR	Yaşını bilmiyor	Bozova	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-36	Gülderen BAYINDIR	80	Bozova	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-37	Düriye ŞARLAK	80	Bozova	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-38	Şakibe KALAY	70	Bozova	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-39	Hamdi ŞARLAK	83	Bozova	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-40	Ayşe NAMDAR	56	Yelten	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-41	Zeynep KILLI	79	Yelten	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-42	Kamile DALKIRAN	85	Yelten	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-43	Aysel GENCER	59	Yelten	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-44	Ayşana UĞURLU	79	Akse	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-45	Resmiye KOÇ	58	Akse	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-46	Şehri KAYA	50	Akse	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-47	Mehmet KAPLAN	85	Akse	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-48	Osman TIRAŞ	80	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-49	İsmail ERKEN	85	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili/Seyircisiz
KK-50	Mehmet ERKEN	56	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili/Seyircisiz
KK-51	Aysel ERKEN	52	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-52	Zehra GENCER	53	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-53	Zeynep İSEN	61	Uzunoluk	Okuma yazma	Seyircili

				biliyor	
KK-54	Şükriye ÖZLÜ	68	Uzunoluk	Okuma yazma bilmiyor	Seyircili
KK-55	Hüseyin ÖZLÜ	72	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-56	İsmail DERE	84	Uzunoluk	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-57	Nebahat ASLAN	83	Alaaddin	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-58	Nazmiye BÜYÜKEMİR	80	Alaaddin	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-59	Selma BÜYÜKEMİR	57	Alaaddin	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-60	Hatice KARAKULAK	53	Yeni Mahalle	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-61	İsmiini Vermek İstemeyen Kaynak Şahıs	38	Yeni Mahalle	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-62	Hayrullah KEYİFLİ	75	Yeni Mahalle	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-63	Gülseren BALCI	59	Karakuyu	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-64	Fitnat BALCI	76	Karakuyu	Okuma yazma biliyor	Seyircili
KK-65	Safnaz KILINÇ	64	Kırkpınar	Okuma yazma biliyor	Seyircili

SÖZLÜK

Ağyar: Yırtıcı kuş.

Akar: Vücutta oluşan bir tür hastalık.

Akar: Deri üzerinde sulanma olarak görülen bir hastalık.

Ala yuka: Oğlan evi at arabasına kütük, bir çuval un,odun, tuz, bir but et, bulgur gibi çeşitli yiyecekleri atar ve bir tane de keçinin alnına ayna ve altın takarak kız evine gidip kızın çeyizini de alırlar. Bu yiyecek gönderme işlemine ala yuka denir.

Balkıyıp durmak:Yaşamaya devam etmek.

Çalacak: Yoğurt mayası

Çec: Testi, ölçü birimi.

Çevre: Beyaz renkli, işlemeli, uçları pullarla süslenmiş, üçgen şeklinde büyük mendil. Gelin almaya giden sağdıçlar boynuna atar veya beline dolar.

Çığırıcı: Yazır'da düğün öncesinde düğün gününü köylüye söylemek için gezen kadınlar.

Çoturamak: Dört yolun birlştiği nokta.

Dambaş: Eski evlerdeki balkonlar.

Dığan / Harana: Büyük boy tencere.

Döndürgeç: Yufka ekmeği pişirilirken kullanılan, tahtadan yapılan ince, yassı, uzun parça.

Dürü: İçine kına koyularak oğlan evinden kız evine gönderilen bohça.

Dürü: Düğün zamanı dünür olan tarafların birbirlerine gönderdikleri bohça içinde çeşitli hediyeler.

Emlek: Küçük

Geriz:Bahçeleri sulamak için arık denilen su kanalları hazırlanır. Bu kanallara geriz denir.

Gezekçi: Sığır çobanı

Göynek: Gömleklerin altına giyilen, kolları ve yakası işlemesi iç gömlek

Guz: Kuzey, soğuk olan yer.

Hantıman: Felaket

Irbık: Elleri yıkarken su dökmek için kullanılan, bakırdan yapılan su kabı.

İlvan biberi: Acı biber çeşidi.

Kemlik: Zarar

Kofa: Düğünlerde dünür olan tarafların karşılıklı hediye olarak hazırladıkları bohçalara verilen ad.

Kofa: Düğünden bir gün önce tarafların karşılıklı olarak bohça içinde gelinin anne, baba, kardeşler, anneanne, babaanne, dedeler, yengeler, amca, hala, dayı gibi ikinci derece akrabalarına kadar bohçalara çeşitli hediyeler koyarak karşılıklı olarak verilmesidir

Krap: Yazma tarzı

Kulaklı: Hamurun küçük kareler şeklinde kesilerek içine kıyma koyularak mantı şeklinde kapatılması ile oluşturulan yiyecek. Çorba şeklinde yapılarak tüketilir.

Marama: Gelin evinden çıkarken etraftan görünmemesi için üzerine örtülen örtü.

Memişhane: Tuvalet.

Nişancı: Çalgıcı veya davulcunda örtü

Odun imecesi: Düğün zamanında köyün gençlerinin toplanarak düğün sahibine odun toplaması.

Oku Alınıcı: Düğünde yapılan hediyelere karşı yine hediyeler götürülmesi

Pepele/Memelik: Küçük açılan ekmek

Samralık: Hayvanların dışkılarının biriktirildiği alanlar.

Sağacak: Odun ateşinde kazan veya tencerelerin altına koyulan üç tane ayağı olan üzeri yuvarlak demirden yapılan mutfak gereci.

Sekâret: Ölüm döşeginde olan kişi, ölümden hemen önceki zaman

Silbinç: Eski bebek beşiklerinde bebeklerin tuvaletini yapması için koyulan bir alet.

Silbiç: Beşiklerin ayakucuna koyulan sibek. Beşikte yatan bebeklerin tuvaletlerini yapmaları için beşiğin ayakucuna doğru yapılan boşluk. Tuvaletini yapan bebeğin dışkısı buradan aşağıdaki kapalı hazneye geçer.

Sini: Yemek yenilen büyük tepsi.

Tongavıdı: 1.Düğün zamanın da dövülen keşkek meydanına düğün sahiplerinin çeşitli çerezleri getirerek dağıtması.

2. Düğün zamanında damat yengelerinin un, yağ, pirinç, şeker, tuz, keçi gibi yemeklik malzemelerini kız evine götürmesi.

Tura: Evlerin çatılarının sarkıt yerlerinde bulunan tahtadan yapılan, ucu parmak parmak gibi şekilli süs.

Üçetek: Cepken, göynek, şalvar ve şalvar üzerine uzun parçaların uzatılması ile dikilen yöresel kıyafet.

Üğütmek: Yoğurt yapmak için sütünmayalanması

Ülker: Ağaçları yakıp kurutan doğa olayı. Bahar da ülker doğdu denilir. Bitkilere zarar verir.

Üsdonu: Kadınların giymesi için kumaşlardan dikilen pijama.

Üzengilik: Osmankalfalar köyünde gelin attan inmeden kayınvalide veya kayınpeder tarafından verilen indirmelik denilen hediye.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Fethiye ERKEN
Doğum Yeri - Tarihi	Antalya-1992
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Korkuteli Lisesi
Lisans Diploması	Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi/ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Proje Konusu	KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU (DERLEME, İNCELEME)
Tez/ Dönem Projesi Konusu	KORKUTELİ İLÇESİ VE KÖYLERİ FOLKLORU (DERLEME, İNCELEME)
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Trabzon Fatih Sultan Mehmet Lisesi/Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Çalıştığı Kurumlar	Özel Koçaş Anadolu Lisesi / Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Özel Olbia Academy / Türkçe Öğretmenliği
E-Posta	fethiyeerken@gmail.com